

Міністерство внутрішніх справ України
ДНІПРОПЕТРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ

**ІННОВАЦІЙНІ НАУКОВІ ДОСЛІДЖЕННЯ:
ПРАВОВИЙ, ЕКОНОМІЧНИЙ
ТА СОЦІАЛЬНИЙ ВИМІРИ**

*Матеріали
Міжнародної науково-практичної конференції*

(м. Дніпро, 24 листопада 2023 року)

**INNOVATIVE SCIENTIFIC RESEARCH: LEGAL,
ECONOMIC AND SOCIAL DIMENSIONS**

*Theses of International
scientific and practical conference*

(Dnipro, November 24, 2023)

Дніпро
2024

УДК 001.891+34:33:31:35:32:80:93/94
I-66

*Рекомендовано до опублікування та поширення
через Інтернет науково-методичною радою
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ (протокол № 6 від 16.01.2023)*

В 36 Інноваційні наукові дослідження: правовий, економічний та соціальний виміри : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 24 листоп.. 2023 р.). Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2024. 256 с.

ISBN 978-617-8035-95-2

Збірник містить матеріали однойменної науково-практичної конференції, у якій взяли участь науковці, викладачі та здобувачі вищих навчальних закладів і наукових установ України та зарубіжжя.

Матеріали конференції можуть бути використані в науково-дослідній роботі та в освітньому процесі спеціалізованих ЗВО, а також у законотворчості та правоохоронній діяльності.

Матеріали опубліковано в авторській редакції.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

д-р юрид. наук, проф. **О. А. Моргунов** (голова); канд. юрид. наук, доц. **І. О. Луговий** (заст. голови); д-р юрид. наук, проф. **О. С. Юнін**; д-р юрид. наук, доц. **В. В. Шаблистий**; д-р філос. наук, проф. **О. В. Халапсіс**; д-р наук з держ. управ. проф. **М. М. Трещов**; д-р психол. наук, проф. **В. В. Корнієнко**; канд. юрид. наук, доц. **В. Я. Киян**; канд. юрид. наук, доц. **О. О. Кулініч**; канд. економ. наук, **Н. О. Фісуненко**; канд. юрид. наук, доц. **Л. В. Межевська** (відп. секретар).

ISBN 978-617-8035-95-2

© Автори, 2023
© ДДУВС, 2024

ЗМІСТ

Birutė ANUŽIENĖ, Salomėja ŠATIENĖ

Birutė anužienė, salomėja šatienė the links between social
and emotional learning and psychosocial well-being of educators 11

Дмитро АНІСІМОВ,

Щодо необхідності інноваційних досліджень у галузі
правового забезпечення фізичної культури 15

Ольга АЛФЬОРОВА,

Праворозуміння гуманітарної допомоги населенню в Україні 17

Софія АПАРИНА

Проблеми президентської влади
на сучасному етапі розвитку української держави 21

Гліб БАРАБАШ,

Розширення системи засобів захисної діяльності як шлях
до реалізації засади змагальності у досудовому провадженні 23

Інна БОЛОКАН,

Значення вимоги цивільного законодавства про форму
цивільно-правових договорів 26

Володимир БОЙКО

Current issues in information security 29

Вадим БОЛГАРЕНКО

Digital rights and privacy 33

Анна БАРІКОВА

Перспективи податкової політики в Україні 35

Таїсія ВОВК

Проблема ядерного роззброєння у сучасних
міжнародних відносинах 38

Катерина ГАЛУШНЕВСЬКА

Необхідність посилення механізмів контролю за
дотриманням службової дисципліни поліцейськими 40

Анастасія ГОРДІЄНКО

Стратегія національної та політичної безпеки ЄС 44

Mustapha GUENAOU

Etudes scientifiques innovantes pour une universite
entrepreneuriale et/ou virtuelle : le cas des start – ups 46

Олександр ДУКОВ

Моніторинг як елемент фінансового менеджменту в системі ФЕБ 52

Олександра ДЕНИСЕНКО

Міністерство юстиції України у забезпеченні правосуддя
в умовах воєнного стану 55

Анна ДУБОВИК

Публічне адміністрування і сучасна доктрина
адміністративного права 59

Анна ДУБОВИК

Співвідношення принципів законності, доцільності та справедливості
у кримінальному праві України 61

Юрій ЄЛАЄВ

Окремі питання диференціації рівнів детермінант
злочинності в умовах воєнного стану 63

Анастасія ЗАЦАРНА

Розвиток правової держави та законодавча техніка:
питання взаємовпливу 67

Наталія ІСАЄВА,

Соціально-економічні виклики внутрішнього
переміщення в Україні 70

Лілія КОЦЮРУБА, Ольга КУБЕЦЬКА, Роль DeFi у фінансовій системі та їх виклики для фінансової безпеки	73
Катерина КОШОВА Управління портфелем цінних паперів	76
Орина КОВІНЕНКО Шляхи інтеграції медіації через розгляд ролі судової риторики у проведенні медіаційної процедури: українське судочинство та закордонний досвід	78
Андрій КОРНІЄВСЬКИЙ Правова експертиза нормативно-правових актів органів державної виконавчої влади на місцях: теоретичний аспект	81
Володимир КИЯН, Окремі питання щодо системи трудового законодавства	84
Ольга КУЛІНІЧ Пріоритетні напрями наукових досліджень в Україні в умовах воєнного стану	87
Роман КАРПЕНКО Законодавство європейського союзу у сфері забезпечення політики гендерної рівності: досвід для України	91
Сергій КОРНІЄВСЬКИЙ Методологічні засади визначення ефективності проектів регіонального розвитку	92
Юрій КРАМАРЕНКО, Окремі аспекти впливу сучасних інноваційних технологій на праворозуміння та практику правозастосування	96
Антон КОЗИРЄВ, Ярослава БРАТУСЬ Принципи медіації та миротворення в умовах воєнного стану	99

Дмитро ЛЕЩЕНКО

Захист цифрових об'єктів цивільних прав в Україні
та за кордоном 103

Анна ЛЕЩЕНКО

Ексгумація трупа – слідча (розшукова) дія 107

Дар'я ЛАВРЕНКО

Засоби, прийоми, правила як елементи юридичної техніки 110

Ольга ЛІТВІНОВА-ГОЛОВАНЬ, Лариса БЕЗКОРОВАЙНА

Актульні проблеми кадрового забезпечення процесу фізичної
підготовки і спорту особового складу Збройних Сил України 112

Юлія МАРІНА

Окремі аспекти використання міжнародно-правового досвіду
при проведенні огляду місця події в умовах воєнного стану 116

Артур МАРГУЛОВ

Зміна мовної ідентичності в умовах війни 119

Світлана МАРКОВА

Стратегічні драйвери управління бізнесом за умов
глобальної нестабільності 121

Віта МОРОЗ, Валерія КУЧЕРЕНКО

Особливості діяльності антикорупційних
органів в умовах воєнного стану 125

Анна МАЙБОРОДА

Actual problems of legal terminology 128

Вікторія МЕЛЬНИЧЕНКО

Антикорупційна експертиза нормативно-правових
актів: теоретико-правовий аспект 130

Ольга МАТВЕЄВА

Ключові стратегічні вектори та виклики розвитку науки
в Україні в контексті її європейської інтеграції 133

Лілія МЕЖЕВСЬКА

Трудові відносини в період воєнного стану 137

Анна МУНЬКО

Публічне управління фінансово-економічною безпекою
в сучасному конкурентному середовищі 139

Світлана ОБРУСНА, Юлія ПАНІМАШ

Адміністративно-правові засади надання поліцейських
послуг: щодо визначення змісту поняття 143

Цагик ОГАНІСЯН

Соціальний захист внутрішньо переміщених осіб
в умовах воєнного стану 147

Сергій ОМЕЛЬЯНЧИК

Державний нагляд (контроль) за додержанням
законодавства про працю: невирішені правові колізії та
особливості проведення у період дії воєнного стану 150

Роман ОСТАПЕНКО,

Соціально-економічний розвиток сільських територій
в умовах діджиталізації економіки України 153

Леонід ПРОКОПЕНКО, Тамара ЖУРАВЕЛЬ

Проблеми дуалізму виконавчої влади
в Україні в контексті розбудови правової держави 156

Валерія ПОЛУПАН

Деякі актуальні питання функціонування електронного
судочинства в Україні 159

Анастасія ПОМАЗ

Negative influence of information
technologies on language: some aspects of the problem 163

Оксана ПРОКОПИШИН

Інноваційні напрями розвитку бухгалтерського обліку:
погляд у майбутнє 165

Сергій ПЕТКОВ

До питання про самоідентифікацію:
українське військо чи радянська армія? 168

Сніжана РАК, Гліб БАРАБАШ

Проблеми обмежень у забезпеченні права на захист підозрюваного
під час дії особливого режиму досудового розслідування 171

Анастасія РЕМЕЗОК

Щодо розуміння поняття «європеїзація судової системи» 174

Єлизавета СМІРНИЦЬКА

Проблеми протидії корупції в Україні в умовах воєнного стану 177

Ксенія СТЕПАНЮК

Розвиток правової системи України у контексті
інтеграції до Європейського Союзу 179

Станіслав СУШИН

Нормативне регулювання фінансової безпеки в Україні 182

Анна СОПИЛЮК

Цифрова трансформація як інструмент забезпечення
законності та прозорості в адміністративному процесі 184

Мирослав ТРЕЩОВ

Інноваційний складник управління ресурсним
забезпеченням місцевих бюджетів в Україні 186

Аліна ТІМОЩИК

Щодо обов'язкової участі прокурора в окремих
адміністративних провадженнях 191

Катерина ТАРАСЕНКО

Гармонізація правового регулювання аудиторської діяльності в Україні
та Німеччині як шлях до підвищення якості аудиту, захисту інвесторів
та сприяння сталому розвитку фінансових ринків 193

Катерина ТАРАСЕНКО

Особливості управління та організації у ключових
сферах суспільного життя та економіки Німеччини 196

Лілія ТАРАТУТА

Особливості судової експертизи споживчих кредитів
населення під час дії надзвичайного чи воєнного стану 200

Михайло ФІАЛКА

Праворозуміння офіційного документа
за кримінальним законодавством 204

Світлана ХАМІНІЧ, Денис ЯШИН

Формування маркетингових стратегій на засадах інновацій 207

Світлана ХАМІНІЧ, Дмитро БРИНЗЕЛО

Інноваційні аспекти розвитку інтелектуального потенціалу 211

Дарина ХОЙНА, Михайло ФІАЛКА

Латентна злочинність: сучасні тенденції та реалії 213

Ганна ЦИГІКАЛО

Current issues of european integration of law
enforcement bodies of Ukraine as an example of the
activities of the European Union Advisory Mission 216

Анатолій ЧЕРНЕНКО

Про місце викривача серед учасників кримінального процесу 218

Карина ШИРОКА

Накладення мораторію на відчуження майна
на користь осіб, пов'язаних із державою-агресором:
недоліки нормативного регулювання 222

Сергій ШЕЛУДЬКО

Правовий динамізм регулювання банківської діяльності в Україні 225

Ірина ОЛЕЙНИКОВА

Фактори впливу на формування регіональної
туристичної інфраструктури 228

Анна ШКІЛЬ

Сімейне неблагополуччя як фактор впливу
на злочинність неповнолітніх 231

Олександр ШЕЙКО

Особливості забезпечення кадрової безпеки в системі
публічного управління 234

Ольга ЯДЛОВСЬКА

Формування компетентності знання державної мови у
здобувачів-правників: завжди на часі 237

Олена ОЛІЙНИК

Розвиток системи підготовки керівних кадрів
для медичної галузі: закордонний досвід для України 240

Віталій ЗАВРАЖНИЙ

Інвестиційні заходи оновлення основних фондів 243

Оксана ЛЯДСЬКА

Планування організації громадського простору
територіальними громадами в Україні 245

Владислав ВАЩЕНКО

Інноваційні аспекти прибутковості підприємств 248

Ірина ШИЛО

Поняття та ознаки кримінального проступку 250

Сергій ДИЧКО

Особливості формування механізмів зв'язків місцевих
державних адміністрацій з громадськістю 253

Prof. Dr. **Birutė ANUŽIENĖ**,
Assoc. prof. Dr. **Salomėja ŠATIENĖ**
Klaipeda University,
Centre for Continuing Studies,
Klaipeda State University of Applied
Sciences, Department of Pedagogy

THE LINKS BETWEEN SOCIAL AND EMOTIONAL LEARNING AND PSYCHOSOCIAL WELL-BEING OF EDUCATORS

Social and emotional learning (SEL) is an integral part of a person's education, aimed at recognising and managing one's emotions, setting positive goals and achieving them, developing care and concern for others, establishing and maintaining positive interpersonal relationships, making responsible decisions, and handling challenging situations appropriately («Background on Social and Emotional Learning (SEL)», 2007). The SEL phenomenon is not new in educational discourse. The Collaborative for Academic, Social, and Emotional Learning (CASEL) operates in Chicago since 1994. The activities of the organisation include not only scientific studies in this field, but also the development of a network of educational institutions to help make SEL a reality (The Collaborative for Academic, Social, and Emotional Learning (CASEL), 2017). SEL is believed to be an excellent tool for helping to ensure more than just good mental health, as it manifests itself in areas such as mindfulness, resilience, youth development, and behavioural economics (Berg, Osher, Same, Nolan, Benson & Jacobs, 2017, p. v). Another important aspect is that <...the SEL addresses childhood to late adolescence (ages 6 to 25), which is a period of opportunity, growth, and learning that is proximal to parenthood and professional activity; it addresses cultural variations, contextual considerations, and trauma> (Berg, Osher, Same, Nolan, Benson & Jacobs, 2017, p. 45), and this is of particular relevance at present. M. Talvio, M. Berg, T. Litmanen and K. Lonka (2016, p. 2803) argue that SEL is becoming increasingly important for the development of the 21st century skills and competencies in various legal states of the world. There has been a dramatic increase in the number of states prioritising SEL, while state governments play an important role in ensuring that all children in a country, from preschool age, have access to high-quality SEL (Greenberg, 2023). Government may set SEL guidelines and objectives, provide funding and support for professional development to regions and schools, whereas national education agencies may create conditions for promoting SEL at the community, regional, and academic level. As for work-oriented skills, which are extremely important in the future, it is argued that some of the core competencies are self-awareness, self-management, communication, social awareness, relationship skills, responsible decision making, etc. (Dusenbury, Dermody &

Weissberg, 2020, p. 3).

Recently, much attention has been given to SEL in Lithuania; kindergarten and pre-school educational institutions organise SEL in such a way to enable learners and their parents to acquire knowledge, attitudes, and skills necessary for a person's general well-being. Thus, the society, by forming a foundation for the comprehensive education of a young person, may have responsible citizens in the future who are able to value and respect both themselves and others, who know how to build relationships, are caring, open and flexible to changes, citizens of a state governed by the rule of law, who will care about their own, the community's, the country's, and the world's welfare (Eklund, Kilpatrick, Kilgus, Haider, 2018). Social and emotional learning programmes and SEL strategies engaged therein may particularly contribute to the implementation of the said goals. Educators have an important role in helping learners to develop and apply SEL strategies, i.e., *to assess themselves and their capabilities realistically* (self-awareness); *to manage their emotions and control their behaviour thoroughly* (self-management); *to interpret social cues correctly* (social awareness); *to resolve interpersonal conflicts effectively* (communication); *to make appropriate decisions when faced with everyday challenges* (responsible decision-making), etc. Since an interactive SEL process involves all players, the following **problem questions** arise: what influence does this process have on the social and emotional competencies of educators? Can educators adapt SEL strategies to themselves? How does the mastery of SEL strategies affect the psychosocial well-being of educators?

The goal of research is to show links between social and emotional learning and psychosocial well-being of educators in terms of the applicability of SEL strategies.

Methodology. Scientific literature of the last decades has been reviewed to identify which aspects are relevant to the problematic questions of the research, given the analysis of the current state of knowledge (Grant & Booth, 2009). The review has involved scientific publications consisting of theoretical studies and empirical analyses on aspects of social and emotional learning. Inductive thematic analysis has been applied in search for themes relevant to the goal of the work (Braun & Clarke, 2006). Research data have been evaluated by using qualitative content analysis. A research tool has been developed after an in-depth analysis of theoretical aspects so that the wording of the questions asked to informants matches propositions of analysis of theoretical material. The research data have been divided into categories and subcategories by theoretically meaningful statements. The representative statements have been validated by the informants and reflect the selected categories.

In November - December 2022, a qualitative study (semi-structured interview) was conducted, with educators from 15 kindergarten and pre-school educational institutions of the city of Klaipeda involved. The criterion for selecting participants in

the research was the ability to apply SEL strategies (to assess themselves and their capabilities realistically (self-awareness); to manage their emotions and control their behaviour thoroughly (self-management); to interpret social cues correctly (social awareness); to resolve interpersonal conflicts effectively (communication); to make appropriate decisions when faced with everyday challenges (responsible decision-making)) in work with early and preschool-age children. The research was conducted in compliance with the principles of research ethics. Educators were introduced to the goal of the research and informed about the use of the results. A consent of all research participants was obtained and their anonymity was assured.

Results. Analysis of research findings shows that knowledge of different strategies provides educators more than just with tools and resources for the development of children's SE competences. The application of SEL strategies also enables educators to manage stress, to adopt appropriate decisions, to strengthen relationships, etc., and, thus, to fully improve their psychosocial well-being *<...a few years ago, I did not know as much about SEL as I do now. And yes, not only do I teach it to my children now, but SEL strategies help me in my life, as well. At least I learned to feel much better in critical work situations>* (R7). Giving priority for learners' needs may result in disbalance between professional activity and personal life, with a negative impact on the well-being of educators. Awareness of SEL strategies helps educators understand when the line of their well-being is reached, assess themselves and their capabilities realistically (self-awareness), and make appropriate decisions that influence their own good psychosocial well-being *<...groups are large, there are many children... At the end of the day, I felt not just tired but truly exhausted. Now I know when to make a short-time getaway, to ask my assistant to look after children, and just to stay in silence for a few minutes, to look at the forest through the window>* (R3). The SEL strategies as applied by educators and the well-being of learners have been found to interrelate and have a beneficial effect on the well-being of both learners and educators, help to manage their emotions and control their behaviour thoroughly (self-management); *<...after having learnt and applied at least a few SEL strategies, I noticed that it became easier to manage my emotions, to communicate both with children and colleagues. So, it works...R6>*. An educator who aims for children to acquire SE competences must be a role model who is able to interpret social cues (social awareness). Consequently, educators, who are becoming the examples to follow, improve children's competences at the same time. Educators lacking SEL competences, who are not able to interpret cues of the social environment accurately, cannot improve them in children either *<.... I don't think so, I definitely don't think so. Perhaps, let's say, you can maintain, but you cannot develop... the same as with knowledge – if you don't understand yourself what the cues of reality are and you don't know how to explain to others, then what can you teach>* (R14). The research participants pointed out the SEL strategies (to resolve

interpersonal conflicts effectively (communication); to make appropriate decisions when faced with everyday challenges (responsible decision-making)) as preventive measures for good psychosocial well-being <...if we had used SEL strategies earlier, we would definitely not have had so many conflicts with colleagues, children, or their parents> (R7). It has been found that the above mentioned preventive SEL strategies are implemented more successfully where their principal implementers are a teaching personnel of an institution, <...I find it good that we have attended the training and are able to follow the principles of SEL, that we, and not guest lecturers, teach our children mindfulness, self-esteem, self-awareness, and so on> (R10); where all educators, and not only a part of them, get involved in the SEL process, <...in the beginning, maybe, not everyone wanted to apply the SEL strategies, but somehow we all gradually got involved, because we noticed that it had a positive effect on us as well, not only on children> (R5).

Conclusions. The research shows that the impact of SEL on SE competences of educators is significant; there is a direct link between the awareness of the SEL strategies and the psychosocial well-being of educators. Through application of appropriate SEL strategies in the educational process, educators become better aware of their own emotions, their self-esteem and social awareness grow, their relationships become stronger, which influences their work activities and well-being. Educators may apply SEL competences and operational strategies by shaping the dynamics of not only the learners', but also their own self-awareness, self-esteem, interpersonal relationships, decision-making, etc., by ensuring well-being and satisfaction with the educational process for all participants. SEL strategies should be considered as preventive because everyone benefits from the development of SE competences and creation of a supportive educational environment, i.e., children, their family, and educators, which further ensures adequate psychosocial well-being of all actors.

1. Background on Social and Emotional Learning (SEL). (2007). CASEL Briefs [Retrieved from <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED505362.pdf>].
2. Berg, J., Osher, D., Same, M. R., Nolan, E., Benson, D., & Jacobs, N. (2017). *Identifying, Defining, and Measuring Social and Emotional Competencies*. American Institutes for Research. Washington, DC: American Institutes for Research. [Retrieved from <https://www.air.org/sites/default/files/downloads/report/Identifying-Defining-and-Measuring-Social-and-Emotional-Competencies-December-2017-rev.pdf>].
3. Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77–101. <https://doi.org/10.1191/1478088706qp063oa>.
4. Collaborative for Academic, social and emotional learning. CASEL. (2017). History. [Retrieved from <https://casel.org>].
5. Dusenbury, L., Dermody, C., and Weissberg, R.P. (2020). *An Examination of K-12 SEL Learning Competencies/Standards in 18 States*. Collaborating States Initiative: CASEL [Retrieved from <https://casel.org/casel-gateway-examining-kthru12-learning-competencies/?view=true>].
6. Eklund K., Kilpatrick, K.D., Kilgus, SP, Haider, A. (2018). A Systematic Review of

State-Level Social–Emotional Learning Standards: Implications for Practice and Research. *School Psychology Review*, 47 (3), 316–326. doi: 10.17105/SPR-2017.0116.V47-3.

7. Grant, M.J. and Booth, A. (2009) A Typology of Reviews: An Analysis of 14 Review Types and Associated Methodologies. *Health Information & Libraries Journal*, 26, 91-108. <http://dx.doi.org/10.1111/j.1471-1842.2009.00848.x>.

8. Greenberg, M. T. (2023). *Evidence for social and emotional learning in schools*. Learning Policy Institute. <https://doi.org/10.54300/928.269>.

9. Talvio, M., Berg, M., Litmanen, t., Lonka, K. (2016). The Benefits of Educators Workshops on their social and emotional intelligence in Four Countries. *Creative Education*, 7: 2803–2820. <http://dx.doi.org/10.4236/ce.2016.718260>.

Дмитро АНІСІМОВ,
доктор філософії в галузі права,
викладач кафедри спеціальної
фізичної підготовки
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ЩОДО НЕОБХІДНОСТІ ІННОВАЦІЙНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ У ГАЛУЗІ ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Загальновідомо, що в умовах складної соціально-політичної та воєнно-економічної ситуації в державі надважливе значення задля успішного забезпечення гарантованого Конституцією України правопорядку і громадської безпеки в державі має достатній рівень підготовленості працівників Національної поліції України до ефективних та злагоджених дій у штатних та екстремальних ситуаціях [1, с. 5]. Фахова підготовленість працівників Національної поліції України та здобувачів вищої освіти в закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання є вирішальним чинником якості правоохоронної діяльності, забезпечення законності при охороні правопорядку та боротьби зі злочинністю [2, с. 1]. Високий рівень фізичної підготовленості, як складової частини фахової підготовленості, гарантує ефективність виконання оперативно-службових завдань, забезпечення особистої безпеки працівника Національної поліції України та його оточення. Виходячи з цього проблема фізичної підготовленості працівників правоохоронних органів сьогодні, як ніколи є актуальною [3, с. 14; 4, с. 3092].

Постійне підвищення вимог до фізичної підготовленості співробітників силових відомств зумовлюється реаліями сучасної ситуації

в країні та світі. Саме вони визначають необхідність розширення сфери наукових досліджень, спрямованих на вдосконалення методики підготовки співробітників до дій в екстремальних ситуаціях, необхідність пошуку нових підходів до організації процесу фізичної підготовки, що містить у собі не тільки педагогічні та психологічні, а й фізіологічні, медико-біологічні та соціологічні аспекти [5, с. 110].

Разом із тим, в межах проведеного нами дослідження було здійснено анкетування здобувачів вищої освіти 1–4 курсів навчання різних факультетів, які здійснюють навчання у Дніпропетровському державному університеті внутрішніх справ за державним замовленням, які цвілому представляють всі області України (825 респондентів). Тож більшість респондентів вважають, що фізична підготовленість є одним із найважливіших складових фахової підготовленості працівників правоохоронних органів (на що вказало 93 % респондентів від загальної кількості опитаних).

Ба більше, під час анкетування слідчих та оперативних працівників Національної поліції України, які проходили курси підвищення кваліфікації у Дніпропетровському державному університеті внутрішніх справ протягом серпня 2022-червня 2023 року та представляють всі області України (загалом 190 респондентів), було встановлено, що на сьогоднішній день рівень фізичної підготовленості працівників правоохоронних органів має надвисоке значення (на цьому наголосило 93 % анкетованих).

Отже, сучасний державно-політичний та суспільно-економічний стан в якому перебуває України, встановлює нові вимоги перед суспільством. Наріжним каменем при цьому, виступають правоохоронні органи, які є знаряддям забезпечення миру та правопорядку [6, с. 345; 7, с. 47]. Масове поширення зброї серед колишнього мирного населення, диверсійні дії ворожих спеціальних підрозділів, зачистка звільнених від окупації територій України, мародерство, все це та багато іншого, зумовлює необхідність кардинального переосмислення фізичної підготовки майбутніх працівників правоохоронних органів.

1. Анісімов Д. О. Окремі питання фізичної підготовки курсантів першого курсу Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. *Службова підготовка як система заходів, спрямованих на удосконалення знань, умінь та навичок працівників Національної поліції України* : матеріали круглого столу, (м. Одеса, 02 листопада 2018). Одеса : ОДУВС, 2018. С. 5–6.

2. Anisimov D., Petrushin D., Boguslavsky V. Improvement of physical training of first-year cadets of Dnipropetrovsk state university of internal affairs. Scientific space in the condition of global transformations of the modern world : Scientific monograph. Riga, Latvia : Baltija Publishing, 2022. S. 1–20. DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-255-5-1>

3. Anisimov D., Antipova A. Gender aspects of physical training of law enforcement

officers. *Molodyi vchenyi*. 2022. № 10 (110). S. 14–16. DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2022-10-110-3>

4. Anisimov D. O., Shablysty V. V. Doping as a global problem of the 21st century on account of its illegal influence on the results of official sports competitions. *Wiadomosci lekarskie*. 74.11 cz 2, S. 3092–3097. DOI: <https://doi.org/10.36740/WLek202111239>

5. Petrushin D., Anisimov D., Pozhidaev M. Methodology for the development of special physical abilities of cadets in laying the foundation for the best education of the National Police of Ukraine with crossfit systems. *Molodyi vchenyi*. 2019. № 2 (66). S. 345–348. DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2019-2-66-75>

6. Соловей О., Пожидаєв М., Анісімов Д., Вознюк К., Логвиненко М. Особливості фізичного стану курсантів, які займаються єдиноборствами при підготовці до професійної діяльності. *Фізична культура, спорт та здоров'я нації*. 2020. (10). С. 47–54.

Ольга АЛФЬОРОВА,

аспірант

Харківського національного

університету внутрішніх справ

ПРАВОРОЗУМІННЯ ГУМАНІТАРНОЇ ДОПОМОГИ НАСЕЛЕННЮ В УКРАЇНІ

Досліджуючи проблематику праворозуміння, Луцький Р. П., свого часу, наголошував на тому, що актуальність проблеми праворозуміння зумовлена не тільки теоретичною, але й практичною важливістю, оскільки сприйняття юристом того чи іншого типу праворозуміння робить вирішальний вплив на його методологічну, світоглядну та ціннісно-орієнтаційну позицію. Особливо очевидно цей вплив проявляється у юристів-практиків, які здійснюють свою професійну діяльність в сфері законотворчості та правозастосування [1, с. 53].

Не обходить вищезазначений підхід і сприйняття правового підґрунтя сфери гуманітарної допомоги населенню в Україні. Інакше кажучи, для більш ефективної реалізації можливостей держави, суспільства та окремих осіб у сфері надання допомоги населенню або окремим особам у зв'язку з соціальною незахищеністю, матеріальною незабезпеченістю, важким фінансовим становищем, виникненням надзвичайного стану, зокрема внаслідок стихійного лиха, аварій, епідемій і епізоотій, екологічних, техногенних та інших катастроф, які створюють загрозу для життя і здоров'я населення, або тяжкою хворобою конкретних фізичних осіб, а також для підготовки до збройного захисту держави та її захисту у разі збройної агресії або збройного конфлікту.

Треба наголосити на тому, що цю сферу в українському правовому полі регулює ціла низка нормативно-правових актів, а саме: Закон України (далі –

ЗУ) «Про благодійну діяльність та благодійні організації» [2]; ЗУ «Про гуманітарну допомогу» [3]; Постанова Кабінету міністрів України (далі – *Постанова КМУ*) «Деякі питання пропуску гуманітарної допомоги через митний кордон України в умовах воєнного стану» [4]; Постанова КМУ «Про Порядок митного оформлення вантажів гуманітарної допомоги» (далі – *Порядок № 544*) [5]; Постанова КМУ «Про затвердження Порядку отримання благодійних (добровільних) внесків і пожертв від юридичних та фізичних осіб бюджетними установами і закладами освіти, охорони здоров'я, соціального захисту, культури, науки, спорту та фізичного виховання для потреб їх фінансування» [6]; Постанова КМУ «Деякі питання організації ведення автоматизованої системи реєстрації гуманітарної допомоги» [7]; Постанова КМУ «Про затвердження Порядку вивезення за межі України або знищення неякісних та непридатних до споживання товарів (предметів) гуманітарної допомоги» [8]; Постанова КМУ «Про затвердження Порядку взаємодії центральних і місцевих органів виконавчої влади та Національного банку щодо реалізації Закону України «Про гуманітарну допомогу» (далі – *Порядок № 241*) [9] тощо.

Враховуючи наведені нами нормативно-правові акти у сфері реалізації гуманітарної допомоги, в правовому полі України сформувався та ефективно діє певний логічно-послідовний логістичний ланцюг, який передбачав відповідні засади реалізації гуманітарної допомоги, а саме:

- спеціально уповноваженими державними органами з питань гуманітарної допомоги визнавалися Міністерство соціальної політики України, Рада міністрів Автономної Республіки Крим, обласні, Київська та Севастопольська міські державні адміністрації (ст. 4 ЗУ «Про гуманітарну допомогу») [3];

- на підставі рішень Міністерство соціальної політики України за погодженням із Держмитслужбою, ДПС, МОЗ, Мінекономіки, Мінфіном, Міноборони, ДСНС, МВС, Національною поліцією, НБУ вантажі, кошти, у тому числі в іноземній валюті, виконані роботи, надані послуги визнавалися гуманітарною допомогою. Порядок ухвалення таких рішень визначався Порядком № 241 [9];

- отримувачами гуманітарної допомоги, на підставі положень ст. 1 ЗУ «Про гуманітарну допомогу», визнаються юридичні особи, яких зареєстровано в установленому Кабінетом Міністрів України порядку в Єдиному реєстрі отримувачів гуманітарної допомоги:

- а) підприємства громадських організацій осіб з інвалідністю, ветеранів війни та праці, а також підприємства, установи та організації, що утримуються за рахунок бюджетів, уповноважені ними державні установи та органи місцевого самоврядування;

б) благодійні організації, створені у порядку, визначеному ЗУ «Про благодійну діяльність та благодійні організації»;

в) громадські організації осіб з інвалідністю, ветеранів війни та праці, Товариство Червоного Хреста України та його обласні організації, творчі спілки, а також громадські організації, створені для здійснення передбаченої їх статутними документами екологічної, оздоровчої, аматорської, спортивної, культурної, освітньої та наукової діяльності;

г) релігійні організації, зареєстровані у порядку, передбаченому ЗУ «Про свободу совісті та релігійні організації»;

г) реабілітаційні установи для осіб з інвалідністю та дітей з інвалідністю, які мають відповідну ліцензію на здійснення реабілітаційних послуг, незалежно від відомчого підпорядкування, типу і форм власності [3];

– на митну територію України дозволялося ввезення лише таких товарів (предметів) гуманітарної допомоги, які, задовольняючи відповідні потреби набувачів гуманітарної допомоги в Україні, не створюють загрози життю чи здоров'ю фізичних осіб – набувачів гуманітарної допомоги та довкіллю України;

– митне оформлення вантажів (товарів) без справляння плати за виконання митних формальностей поза місцем розташування митних органів або поза робочим часом, встановленим для митних органів, здійснювалося митними органами за наявності рішення відповідних спеціально уповноважених державних органів з питань гуманітарної допомоги про визнання таких вантажів (товарів) гуманітарною допомогою;

– митне оформлення вантажів гуманітарної допомоги здійснювалося на підставі Порядку № 544 [5];

– випуск у вільний обіг на митній території України вантажів, визнаних гуманітарною допомогою, здійснювався митними органами на підставі рішення, отриманого від спеціально уповноваженого державного органу з питань гуманітарної допомоги з використанням механізму «єдиного вікна» відповідно до Митного кодексу України (ст. 8 ЗУ «Про гуманітарну допомогу») [3];

– на митну територію України дозволялося ввезення лише таких товарів (предметів) гуманітарної допомоги, які, задовольняючи відповідні потреби набувачів гуманітарної допомоги в Україні, не створювали загрози життю чи здоров'ю фізичних осіб-набувачів гуманітарної допомоги та довкіллю України; відповідно товари (предмети) гуманітарної допомоги, що ввозилися на митну територію України, підлягали заходам офіційного контролю згідно з Митним кодексом України (ст. 9 ЗУ «Про гуманітарну допомогу») [3];

– на спеціально уповноважені державні органи з питань гуманітарної допомоги, в першу чергу Мінсоцполітики, покладалося здійснення контролю за отриманням, розподілом, використанням за цільовим призначенням, підготовкою статистичної звітності, обліком гуманітарної допомоги, визнаної

такою рішеннями спеціально уповноважених державних органів з питань гуманітарної допомоги (ст. 5 ЗУ «Про гуманітарну допомогу») [3];

– отримувачі гуманітарної допомоги і набувачі гуманітарної допомоги (юридичні особи) щомісячно зобов'язані в установленому порядку подавати до відповідного спеціально уповноваженого державного органу з питань гуманітарної допомоги звіти про наявність та розподіл гуманітарної допомоги до повного використання всього обсягу отриманої гуманітарної допомоги (ст. 11 ЗУ «Про гуманітарну допомогу») [3].

1. Луцький Р. П. Основні типи праворозуміння. *Науковий вісник Ужгородського університету*. 2011. № 15. С. 53–56.

2. Про благодійну діяльність та благодійні організації : Закон України від 05.07.2012 № 5073-VI. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5073-17#Text> (дата звернення: 08.02.2012).

3. Про гуманітарну допомогу : Закон України від 22.10.1999 № 1192-XIV. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1192-14/conv#n9> (дата звернення: 08.02.2012).

4. Деякі питання пропуску гуманітарної допомоги через митний кордон України в умовах воєнного стану : Постанова Кабінету Міністрів України від 01.03.2022 № 174. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/174-2022-%D0%BF#Text> (дата звернення: 08.02.2012).

5. Про Порядок митного оформлення вантажів гуманітарної допомоги : Постанова Кабінету Міністрів України від 22.03.2000 № 544. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/544-2000-%D0%BF#Text> (дата звернення: 08.02.2012).

6. Про затвердження Порядку отримання благодійних (добровільних) внесків і пожертв від юридичних та фізичних осіб бюджетними установами і закладами освіти, охорони здоров'я, соціального захисту, культури, науки, спорту та фізичного виховання для потреб їх фінансування : Постанова Кабінету Міністрів України від 04.08.2000 № 1222. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1222-2000-%D0%BF#Text> (дата звернення: 08.02.2012).

7. Деякі питання організації ведення автоматизованої системи реєстрації гуманітарної допомоги : Постанова Кабінету Міністрів України від 09.10.2020 № 927. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/927-2020-%D0%BF#Text> (дата звернення: 08.02.2012).

8. Про затвердження Порядку вивезення за межі України або знищення неякісних та непридатних до споживання товарів (предметів) гуманітарної допомоги : Постанова Кабінету Міністрів України від 28.04.2020 № 728. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/728-2000-%D0%BF#Text> (дата звернення: 08.02.2012).

9. Про затвердження Порядку взаємодії центральних і місцевих органів виконавчої влади та Національного банку щодо реалізації Закону України «Про гуманітарну допомогу» : Постанова Кабінету Міністрів України від 25.03.2013 № 241. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/241-2013-%D0%BF#Text> (дата звернення: 08.02.2012).

Софія АПАРИНА,
здобувач вищої освіти
ННІ права та інноваційної освіти
Науковий керівник:
Дар'я ЛАВРЕНКО,
викладач кафедри
загальноправових дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ПРОБЛЕМИ ПРЕЗИДЕНТСЬКОЇ ВЛАДИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ

У сучасних умовах розвитку Української держави як незалежної, правової, демократичної відзначається величезна кількість проблем, що виникають у ході здійснення своїх повноважень органами державної влади. В умовах воєнного стану, особливостей зовнішньої та внутрішньої політики України, є потреба термінового та ефективного вирішення низки проблем, серед яких відносини вертикальної та горизонтальної ієрархії владних структур, узгодження їхніх повноважень та деталізації компетенцій.

Тож проблематика президентської влади на сучасному етапі розвитку Української держави має не тільки теоретичне значення, а й характеризується високою практичною актуальністю, враховуючи умови воєнного стану, інтеграції України до Європейського Союзу.

Проблеми розвитку та функціонування інституту президента в Україні вивчали Ф. Веніславський, І. Забеліна, Р. Ключник, В. Костицький, Р. Мартинюк, Ю. Мацієвський, О. Петришин, М. Савчин, С. Ставченко, Г. Щедрова, Ю. Шемшученко та ін.

Однією з основних причин наявних проблем є складність та неузгодженість системи виконання владних повноважень різними органами публічної влади на вищому рівні. Низький рівень ефективності закріплення цих повноважень шляхом нормотворчої діяльності та відсутність чітких конституційно-закріплених традицій реалізації влади також сприяють виникненню зазначених труднощів. Президент, як глава держави, відіграє вагомий роль у цьому процесі, беручи на себе функцію гаранта державного суверенітету, територіальної цілісності та додержання конституційних прав і свобод громадян [1, с. 40].

Доктринальний підхід, який визначає президента гарантом єдності

державної влади та координатором-арбітром, унеможливує його структурну чи навіть таку функціональну інтеграцію в будь-яку галузь влади, яка б могла спричинити у відповідній галузі його домінуючу роль. Статус координатора-арбітра, зокрема, робить неприпустимим ототожнення президента з виконавчою владою [5, с. 260]. Український президент, відповідно до Конституції, символізує єдність нації та гарантує цілісність держави. Враховуючи його вплив на владу, можна стверджувати, що його роль не лише визначає образ держави, а й відіграє важливу роль у внутрішньо-політичному житті та міжнародних відносинах [3, с. 17]. Необхідно враховувати, що історія вказує на різні шляхи розвитку інституту президентства, включно із ситуаціями, коли особи без правового мандата володарювали у цій посаді. Зазначена проблематика вимагає комплексного підходу та ефективних рішень для забезпечення стабільності та розвитку України в умовах сучасного світу [2, с. 25].

На сучасному етапі розвитку України президентська влада стикається з низкою серйозних проблем, які вимагають негайного уваги та системних рішень. Однією з головних проблем є низька ефективність виконання повноважень та вирішення завдань, які покладені на Президента відповідно до Конституції та законодавства [1, с. 15]. Відсутність чіткого механізму узгодження дій між Президентом та іншими органами публічної влади призводить до сповільнення у вирішенні стратегічних завдань та формуванні ефективної політики, особливо в умовах воєнного стану. Важливо акцентувати на вдосконаленні механізмів взаємодії між Президентом, Верховною Радою України та Урядом для забезпечення гармонійної роботи всіх органів публічної влади.

Ще однією актуальною проблемою є необхідність удосконалення системи внутрішнього контролю та прозорості у функціонуванні президента. Відсутність ефективних інструментів моніторингу та обліку використання владних повноважень може призвести до зловживань та недопущення виникнення конфліктів інтересів. Нагальною проблемою є також потреба в удосконаленні комунікації між Президентом та громадянами. Забезпечення відкритості та доступності інформації про рішення та дії глави держави сприятиме підвищенню рівня довіри до влади та залученню громадськості до участі в політичному процесі [1, с. 24]. Важливо наголосити, що в умовах воєнного стану питання відкритості, прозорості, публічності дій та рішень Президента мають дещо обмежений характер.

Також важливою є проблема забезпечення сталого розвитку та ефективного впровадження демократичних перетворень у державі. Президент повинен активно сприяти впровадженню системних змін, спрямованих на підвищення якості життя громадян, розвиток економіки та утвердження правової державності. Загалом, президентська влада на сучасному етапі

стикається зі складним комплексом завдань, які вимагають не лише реакції на конкретні виклики, але й стратегічного планування для забезпечення стійкого розвитку та процвітання Української держави [4, с. 70]. Суттєве ускладнення, а подекуди і неможливість виконання окремих напрямів державного розвитку зумовлено воєнним станом.

Отже, можна зробити такі висновки: в умовах воєнного стану є потреба термінового та ефективного вирішення низки проблем, серед яких відносини вертикальної та горизонтальної ієрархії владних структур в Україні. Переважно до конституційних гарантій ефективного виконання функцій та повноважень президента є його недоторканність, піддавання його процедурі парламентської відповідальності та отримання ним винагороди, що визначається парламентом.

1. Андріїв М. М. Поняття та структура компетенції органів публічної влади. *Теорія та практика державного управління*. 2017. № 2 (57). С. 1–8.

2. Афанасьєва М. В., Бальцій Ю. Ю., Батан Ю. Д. Конституційне право України: прагматичний курс : навч. посіб. / за заг. ред. М. В. Афанасьєвої, А. А. Єзерова. Одеса : Юридична література, 2017. 256 с.

3. Помаза-Пономаренко А. П. Роль інституту президентської влади у сфері забезпечення національної безпеки. *Теорія та практика державного управління і місцевого самоврядування*. 2019. № 1. URL: http://el-zbirn-du.at.ua/index/zmist_2019_1/0-39.

4. Шаповал В. М. Конституційне право зарубіжних країн: академічний курс : навч. посіб. Київ : Юрінком Інтер, 2018. 464 с.

5. Мартинюк Р. С. Президент і виконавча влада: співвідношення інститутів у практиці сучасних республік. *Право України*. 2020. № 3. С. 256–269.

Гліб БАРАБАШ,
викладач кафедри
кримінально-правових дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

РОЗШИРЕННЯ СИСТЕМИ ЗАСОБІВ ЗАХИСНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЯК ШЛЯХ ДО РЕАЛІЗАЦІЇ ЗАСАДИ ЗМАГАЛЬНОСТІ У ДОСУДОВОМУ ПРОВАДЖЕННІ

У статті 22 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК) закріплено засаду кримінального провадження – змагальність. Відповідно до ч. 1 вказаної статті «Кримінальне провадження здійснюється на основі змагальності, що передбачає самостійне обстоювання стороною обвинувачення і стороною захисту їхніх правових позицій, прав, свобод і законних інтересів

засобами, передбаченими цим Кодексом (КПК – наше пояснення)» [1]. Звісно, реалізація цієї засади прямо залежить від активності сторін (сторони обвинувачення та сторони захисту) та доволі чисельних факторів. Дійсно, ці фактори є численними, проте ми не будемо зосереджувати увагу на їх перерахунку, але впевнено можемо стверджувати, що серед них вагоме місце займають засоби діяльності та їх ефективність. У ст. 22 КПК ці засоби не зазначаються, але у ч. 2 цієї статті вказується, що «Сторони кримінального провадження мають рівні права на збирання та подання до суду речей, документів, інших доказів, клопотань, скарг, а також на реалізацію інших процесуальних прав, передбачених цим Кодексом (КПК – наше пояснення)» [1]. Саме на рівності прав сторін у засобах доказування та й в цілому до засобів діяльності ми й звернемо увагу.

На нашу думку, ці питання є актуальними, бо від них залежить не лише рівність прав та можливостей сторін у кримінальному провадженні, але й можливість досягнення цілей кримінального провадження в цілому, а також оцінка кримінального процесу на демократичність та справедливість.

Рівність прав сторін у засобах доказування має ще й цілком практичне значення в установленні обставин кримінального правопорушення, на що неодноразово наголошувалося вченими.

Черненко А. П. та Шиян А. Г. зазначали: «Правоохоронна система, не маючи конкурента у встановленні істини, інколи сама стає небезпечною» [2, с. 304]. Також вчені констатують: «газетою «Сьогодні» наводяться приклади тортур з боку міліціонерів у чисельних справах, так званого, пологівського маніяка Ткача, котрий за 54 вбивства та зґвалтування отримав не один термін довічного ув'язнення» [2, с. 304]. У своїй публікації вчені зауважують, що все це й сталося з причин відсутності у сторони захисту певних засобів доказування. Автори наводять непоодинокі приклади зловживання правоохоронцями своїми правами: «За іншими даними правозахисників 34-х річний харків'янин В'ячеслав Білоусов був визнаний Європейським судом з прав людини жертвою катувань. Чоловіка тортурами змусили зізнатися в сексуальному насильстві стосовно двох неповнолітніх дівчат.

Більше того, мати однієї з дівчат відкликала заяву, адже визнала, що правоохоронці силою примусили і її доньку свідчити проти Білоусова...

...Описані у цих публікаціях факти переконують у необхідності участі захисника-адвоката у доказуванні. Якби ці люди разом із своїми захисниками мали реальну можливість проводити своє досудове розслідування, то такого беззаконня можна було б уникнути» [2, с. 304].

Думку про розширення можливостей сторони захисту у доказуванні під час кримінального провадження, в тому числі й засобів захисної діяльності, висловлюють й інші автори (Чумак Д. П. [3], Лань О. Ю. [4]).

Порівнюючи роль національного та зарубіжного захисника у збиранні доказів, Н. Обрізан, зазначає, що в США результати поліцейських дій прирівнюються до результатів діяльності захисників по збору відомостей. Адвокати збирають докази, використовуючи допомогу слідчих захисту, які входять до складу Федерального управління захисників. Для виявлення джерел доказів адвокати вдаються до допомоги приватних детективів, котрі в США мають широкі повноваження в збиранні необхідної інформації – спостереження, опитування потерпілих і свідків, проведення обшуків і виїмок та ін. [5, с. 103].

Ми цілковито підтримуємо думку дослідників про розширення засобів захисної діяльності у кримінальному процесі України.

Мабуть, прислуховуючись до думки вчених та практиків, а також спираючись на іноземний досвід, національний законодавець, хоч і не кардинально, а все ж розширює засоби захисної діяльності захисника. Зокрема, треба звернути увагу на ч. 1 ст. 229 КПК, де зазначається: «Перед тим, як пред'явити для впізнання річ, *слідчий, прокурор або захисник* спочатку запитує в особи, яка впізнає, чи може вона впізнати цю річ, опитує про ознаки цієї речі і обставини, за яких вона цю річ бачила, про що складається протокол. Якщо особа заявляє, що вона не може назвати ознаки, за якими впізнає річ, проте може впізнати її за сукупністю ознак, особа, яка проводить процесуальну дію, зазначає це у протоколі» [1]. Причому треба зауважити, що законодавець дає змогу захисникові проводити пред'явлення для впізнання лише речей (ст. 229 КПК) і не дозволяє проводити пред'явлення для впізнання осіб (ст. 228 КПК). У зв'язку з цим виникає питання про логіку такого підходу законодавця, бо пред'явлення для впізнання речей та пред'явлення для впізнання осіб це рівноцінні слідчі (розшукові) дії. Саме тому дії законодавця є не логічними через дозвіл проводити захиснику одну слідчу (розшукову) дію і забороняти проводити йому інші слідчі (розшукові) дії. На нашу думку, логічним було б рішення законодавця надати захисникові право проводити й інші слідчі (розшукові) дії, а можливо, й адвокатське розслідування в цілому, про яке зазначали вчені в наведених публікаціях. Сподіваємося, що таке рішення все ж буде схвалено.

У підсумку треба зазначити, що розширення системи засобів захисної діяльності та максимального зрівняння засобів захисної діяльності із засобами обвинувальної діяльності – це не лише шлях до реалізації засади кримінального провадження – змагальності, але й надійний механізм об'єктивного встановлення всіх обставин кримінального правопорушення.

1. Кримінальний процесуальний кодекс України. Відомості Верховної Ради України (ВВР). 2013. № 9–10. № 11–12, № 13. Ст. 88. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17/conv#n515>.

2. Черненко А. П., Шиян А. Г. Роль захисника-адвоката у доказуванні під час кримінального провадження. *Порівняльно-аналітичне право – електронне наукове фахове видання юридичного факультету ДВНЗ «Ужгородський національний університет»*. 2015. № 5. С. 303–306.

3. Чумак Д. П. Адвокатське розслідування. URL: http://www.chumak.vn.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=148&Itemid=60&lang=uk.

4. Лань О. Ю. Захисник – суб'єкт доказування у кримінальному провадженні. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2013. № 4. С. 400–407.

5. Обрізан Н. Роль захисника в збиранні доказів у кримінальному процесі України та зарубіжних країн: порівняльний аналіз. *Право України*. 2005. № 7. С.100–104.

Інна БОЛОКАН,

доктор юридичних наук

(Запорізький національний університет)

ЗНАЧЕННЯ ВИМОГИ ЦИВІЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА ПРО ФОРМУ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВИХ ДОГОВОРІВ

Належний та ефективний захист прав сторін у договірних зобов'язаннях пов'язаний з різними факторами. Одним з них є встановлення у цивільному законодавстві вимоги про форму того чи іншого цивільно-правового договору. Насамперед зазначимо, що регулювання того чи іншого договору не завжди здійснюється саме Цивільним кодексом України (далі – ЦК України). Можливими є такі варіанти нормативного врегулювання: 1) безпосередньо (лише) нормами ЦК України; 2) нормами як ЦК України, так і Господарського кодексу України (далі – ГК України); 3) нормами ЦК України, ГК України та нормами спеціального закону. Інший аспект, на який маємо звернути увагу, це різні варіанти врегулювання питання про форму цивільно-правових договорів у межах самого ЦК України. В одних випадках у главі чи параграфі ЦК України, якими регулюються ті чи інші цивільно-правові договори, вміщується окрема стаття з відповідною назвою («Форма договору...») або є частини з відповідним змістом у певних статтях у межах глави або параграфа, якою регулюється конкретний різновид цивільно-правового договору. В інших випадках у відповідних главах чи параграфах ЦК України такої норми немає. Аналізуючи перший варіант нормативного регулювання, зазначимо, що такі норми ЦК України закріплює, акцентуючи на важливості цього питання для конкретного різновиду цивільно-правового договору. Зокрема окремі норми про форму договорів (просту письмову чи письмову з нотаріальним посвідченням) вміщуються у главах чи параграфах ЦК України, якими регулюються: 1) окремі

види договорів купівлі-продажу (ст. 657); 2) договір дарування (ст. 719); 3) договір ренти (ст. 732); 4) договір довічного утримання (ст. 745); 5) договір найму будівлі або іншої капітальної споруди (ст. 793); 6) договір найму транспортного засобу (ст. 799); 7) договір найму житла (ст. 811); 8) договір позики (ст. 828); 9) договір побутового підряду (ст. 866); 10) договір перевезення вантажу (ч. 2 ст. 909); 11) договір транспортного експедирування (ст. 930); 12) договір зберігання та договір складського зберігання (ст.ст. 937, 957); 13) договір страхування (ст. 981); 14) договір управління майном (ст. 1031); 15) договір позики (ст. 1047); 16) договір банківського вкладу (ст. 1059); 17) договір банківського рахунка (ст. 1067); 18) правочини щодо розпоряджання майновими правами інтелектуальної власності (ст. 1107); 19) договір комерційної концесії (ст. 1118); 20) договір про спільну діяльність (ст. 1131) тощо.

Щодо другого варіанта нормативного регулювання, треба акцентувати на такому: а) відсутність такої спеціальної норми у главі чи параграфі, в яких регулюється конкретний різновид цивільно-правового договору, не означає, що таких особливих вимог не пред'являється, адже, як було згадано вище, може мати місце паралельне регулювання цього договору в інших законах, зокрема у ГК України чи у спеціальному законі; б) у разі відсутності паралельного врегулювання це питання все ж таки є врегульованим, адже у такому випадку мають застосовуватися положення Загальної частини ЦК України про форму правочинів, одним з яких є цивільно-правовий договір.

Насамперед привертають увагу положення ч. 1 ст. 639 ЦК України, в якій йдеться про те, що договір може бути укладений у будь-якій формі, якщо вимоги щодо форми договору не встановлені законом. Отже, у контексті перерахованих вище норм ЦК України, які закріплюють вимогу про просту письмову або письмову з нотаріальним посвідченням форму договорів, можна зробити висновок, що всі вони є прикладами вимог щодо форми договору, які встановлені законом (у наведеному випадку під «законом» розуміються перераховані вище норми ЦК України). Натомість далі постає питання про доцільність такого акцентування у випадках, коли особливі наслідки недодержання простої письмової форми не встановлені. Під особливими наслідками у даному випадку розуміємо такий наслідок, як визнання договору нікчемним. Нагадаємо, що у ст. 208 ЦК України закріплюються певні критерії, які дають відповідь на питання, коли правочини мають бути оформлено у письмовому вигляді. Це або «суб'єктні» критерії (правочини між юридичними особами; правочини між фізичною та юридичною особою), або «вартісний підхід», який також «зав'язаний» на певних суб'єктах (правочини фізичних осіб між собою на суму, що перевищує у двадцять і більше разів розмір неоподаткованого мінімуму доходів громадян). При цьому нами вказано

лише загальне правило, винятки з якого перелічуються у цій статті. Натомість, закріпивши певне правило, законодавець має далі надати відповідь на питання про наслідки його порушення. Найбільш суворим наслідком, на наш погляд, є визнання правочину, укладеного з порушенням законодавчих вимог, нікчемним. Однозначно такий негативний наслідок матиме недотримання нотаріальної форми, про що йдеться у ч. 1 ст. 220 ЦК України. Поняття «недійсність правочину» є ширшим, ніж «нікчемність правочину», адже включає ще й варіант «оспорюваності» правочину.

Недотримання вимоги про вчинення правочину у простій письмовій формі, за загальним правилом, не є підставою недійсності правочину, що впливає з системного аналізу положень ч. 1 ст. 215 та ч. 4 ст. 203 ЦК України, натомість може значно ускладнити сторонам процес доведення як самого факту укладення, так і змісту досягненої ними домовленості (змісту договору), адже хоч сторони і не позбавлені можливості доводити необхідні їм обставини письмовими доказами, засобами аудіо-, відеозапису та іншими доказами, натомість рішення суду не може ґрунтуватися на свідченнях свідків (абз. 2 ч. 1 ст. 218). Встановлюючи у ст. 218 ЦК України правові наслідки недодержання вимоги про письмову форму правочину, законодавець окремо обумовлює, що у певних випадках недодержання сторонами письмової форми конкретного договору, яка встановлена законом, має наслідком його недійсність (ч. 1 ст. 218). Такими випадками є: недодержання письмової форми правочинів щодо забезпечення виконання зобов'язання (ч. 2 ст. 547 ЦК України); недодержання письмової форми договору дарування майнового права та договору дарування з обов'язком передати дарунок у майбутньому (ч. 3 ст. 719), договору страхування (ч. 2 ст. 981 ЦК України), кредитного договору (ч. 2 ст. 1055 ЦК України), договору банківського вкладу (ч. 2 ст. 1059 ЦК України), договору комерційної концесії (ст. 1118 ЦК України). При цьому спостерігається відсутність уніфікованого підходу до формулювання відповідної імперативної вимоги. Так, в одних випадках законодавець встановлює цей імператив відразу після вимоги про письмову форму договору (наприклад, ч. 3 ст. 719 ЦК України: «Договір дарування з обов'язком передати дарунок у майбутньому укладається у письмовій формі. У разі недодержання письмової форми цей договір є нікчемним»; ст. 1118 ЦК України стосовно договору комерційної концесії), а в інших – це закріплюється у наступному абзаці чи частині відповідної статті (наприклад, у ч. 1 ст. 981 ЦК України йдеться про те, що договір страхування укладається в письмовій формі, а про наслідок нікчемності договору, укладеного з порушенням цієї вимоги, йдеться у ч. 2 цієї статті; схожим чином сформульовані й норми про кредитний договір, договір банківського вкладу).

На наш погляд, спеціальне акцентування на письмовій формі конкретного різновиду цивільно-правового договору, якщо далі у відповідній статті не

закріплюється такий негативний наслідок її недодержання, як визнання договору нікчемним, не має особливого значення, адже не передбачає якихось суворих наслідків порушення цієї вимоги. Тому для підвищення ролі такої вимоги доцільним вбачається зміна відповідних норм, залишивши лише ті з них, в яких йдеться про обов'язкову нотаріальну форму або про письмову форму, недодержання яких має наслідком нікчемність договору. Також формулювання такої вимоги бажано уніфікувати. Попри те, що більшість з наведених вище норм сформульовано за другим варіантом (в одній частині статті закріплена вимога про письмову форму договору, а в іншій частині – вказівка про нікчемність договору укладеного з порушенням цієї вимоги), все ж таки формулювання у вигляді єдиного завершеного речення, в якому поряд знаходяться і вимога, і наслідки її недодержання, є більш логічним.

Володимир БОЙКО

здобувач вищої освіти III курсу
ННІ права та підготовки фахівців
для підрозділів Національної поліції
Науковий керівник:

Юлія ГАЛЕНКО

старший викладач кафедри
українознавства та іноземних мов
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

CURRENT ISSUES IN INFORMATION SECURITY

The widespread use of computer technology as a means of processing information has led to the informatization of society and the emergence of fundamentally new information technologies. The introduction of any new technology typically has both negative and positive aspects, as evidenced by many examples. Atomic and chemical technologies, while addressing energy and new material production challenges, have also given rise to environmental issues. The intensive development of transportation ensures convenient and fast delivery of people, processed and raw materials as well as goods in the required directions, but it has also led to material losses and casualties in transport accidents.

Information technologies are no exception to this rule, and therefore, it is essential to prioritize safety when using and developing such technologies. The well-being and, at times, the lives of many people today depend on the security of

information technologies. This is the cost of the complexity and proliferation of automated information processing systems [1, p. 6].

Information technologies are increasingly permeating all areas of human activity. In modern society, the protection of information, which has become a commodity in the market, is a critical issue. As a result, information security is widely discussed. The task of every organization is to create a security system that is resistant to external interference. This involves securing networks and the entire infrastructure, protecting software and databases, conducting regular audits of information systems. Numerous scientific articles and manuals have been published on this topic [2, p. 6].

Before deploying new technologies in a production environment, it is essential to consider their security aspects. Software-Defined Networks (SDN) and Network Function Virtualization (NFV) are two new technologies used, for instance, to enhance the manageability, security, and flexibility of corporate/industrial/cloud IT environments. Security analysis of several Software-Defined Networks (SDN) and Network Function Virtualization (NFV) applications is presented in the work *Toward a Unified Model of Information Security Policy Compliance* [3], using the Microsoft STRIDE threat modeling environment.

Information security has become a highly relevant issue in recent years and is considered one of the top priorities of the state. The aim of this work is to identify directions for improving information security in connection with information activities, taking into account real and potential threats, as well as key tools for ensuring it [4, p. 38].

To achieve this goal, it is necessary to identify current issues in the development of the information security system.

Computer networks operation is characterized by remote attacks. Intruders can be located thousands of kilometers away from the target, and not only specific computers, but also information transmitted over network communication channels can be compromised.

Establishing an information security regime is a complex issue. Measures to address it can be divided into five levels:

- (i) Legislative (regulations, laws, standards, etc.).
- (ii) Moral and ethical (various behaviors of employees or the entire organization).
- (iii) Administrative (actions of a general nature taken by the organization's management).
- (iv) Physical (electrical, electro-mechanical and mechanical barriers on possible intrusion paths).
- (v) Hardware and software (a system of measures aimed at the organization's security and reducing the likelihood and damage from threats) should adhere to the following principles: the simpler it is for the user to work with, the more effective the

protection; the cost of protective means should be lower than the potential damage; the ability to disconnect in emergency situations) [2, p. 17].

Cybersecurity administrators must understand their actions in the event of system attacks and the algorithm of actions for corresponding attacks. System security administrators should not be under the system's control. That is, they cannot be among those whom the system monitors. The security system should provide evidence of its correct operation. Individuals responsible for information security of the system bear personal responsibility.

When protecting objects, the system needs to be divided into groups. In this way, we can protect a part of the system in case of intrusion and breach of security in some of its parts [3, p. 11].

User Identification and Authentication Systems functions of the system allow restricting access to users who may attempt to gain unauthorized entry to a computer system, either accidentally or unlawfully. Users who have access to the system need to confirm their identity, verify its authenticity, and then grant or deny the user the ability to work within the system.

When building these systems, the problem of the quality of user identification and selection of information for identification and authentication procedures arises. To achieve this, different types are formed: secret information possessed by the user (a secret key, password, personal identifier, etc.), which the user must remember or for which special storage means may be applied; human physiological parameters (iris patterns, fingerprints, etc.) or behavioral characteristics (keyboard typing patterns, etc.) [4, p. 37].

Systems based on the first type of information are considered traditional ones. Systems that use human physiological parameters are known as biometric systems. Currently, there is a trend in the advanced development of biometric identification systems.

Thus, information is a resource. The loss of confidential information can result in moral or financial damage. Conditions that facilitate unauthorized acquisition of confidential information include its disclosure, leakage and unauthorized access to its sources. In modern conditions, the security of information resources can only be ensured through a comprehensive system of information protection [2, p. 16].

A comprehensive security system should be continuous, planned, purposeful, specific, active and reliable. The security system should rely on a system of its own support methods capable of implementing its functioning in daily and emergency situations. The variety of conditions that contribute to the unauthorized acquisition of confidential information necessitates the use of a similarly diverse range of methods, forces and means to ensure information security [4, p. 56].

Methods for ensuring information security should be oriented towards preventive measures aimed at taking timely actions to prevent potential threats to

commercial secrets. Ensuring information security is achieved through organizational, technical and organizational-technical measures, each supported by specific forces, measures and means with corresponding characteristics.

1. Adat, Vipindev, and Brij B. Gupta. Security in Internet of Things: issues, challenges, taxonomy, and architecture. Telecommunication Systems, 67, 2018. P. 423–441.
2. Jaeger, Lennart. Information security awareness: literature review and integrative framework. 2018.
3. Moody, Gregory D., Mikko Siponen, and Seppo Pahlila. Toward a unified model of information security policy compliance. MIS quarterly 42.1, 2018.
4. Zhang, Dongpo. Big data security and privacy protection. 8th International Conference on Management and Computer Science (ICMCS 2018). Atlantis Press, 2018.

Вадим БОЛГАРЕНКО,
здобувач вищої освіти III курсу
ННІ права та підготовки фахівців
для підрозділів Національної поліції
Науковий керівник:
Юлія ГАЛЕНКО,
старший викладач кафедри
українознавства та іноземних мов
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

DIGITAL RIGHTS AND PRIVACY

In the digital age, where information exchange has become an essential component of contemporary society, the discussion of digital rights and privacy is more relevant and critical than ever. The development of the Internet, mobile applications, artificial intelligence, and other innovative technologies has opened up limitless opportunities for information exchange and communication. However, it has also posed a challenge to the protection of personal privacy and the digital rights and freedoms of citizens. Given the rapid advancement of information technologies and their impact on society, understanding digital rights and privacy has become a crucial task for safeguarding individual and public interests.

This work is dedicated to the examination of the interplay between digital rights and the right to privacy in modern society. In this study, the relationship between these rights is scrutinized and the influence of contemporary innovations on this relationship is analysed. We also explore the role of legislative measures and

international standards in safeguarding digital rights and privacy. The objective of this work is to unravel the intricate aspects of this subject, identify the challenges arising in the context of innovations, and provide a foundation for further discussions and the development of legislation and policies concerning digital rights and privacy.

Digital rights and the right to privacy are two fundamental components that define the rights and freedoms of citizens in the digital society. This bifurcated yet interconnected concept requires careful analysis and the refinement of legal frameworks to ensure the protection of citizens in the digital society. Digital rights encompass the right to access information, freedom of speech and expression, as well as other rights associated with the digital environment. Citizens have the right to search, obtain, disseminate and utilize information accessible through networks. However, these rights are not absolute and are subject to limitations imposed by other rights, particularly the right to privacy.

The right to privacy recognizes the right of each individual to protect their personal information and to prohibit its unlawful collection and usage. In the digital world, where information is rapidly stored, processed and transmitted, this right assumes particular significance. Private data, such as personal information, medical history, financial data, etc., must be shielded from unauthorized access and breaches. The relationship between these two rights can be intricate. For instance, ensuring cyber-security on the Internet may require limitations on access to certain types of information. However, these limitations must be justified and restrict digital rights only to the relevant extent.

Another essential aspect is how authorities, corporations and other data processing entities regard these rights. The existence of effective mechanisms for safeguarding citizens' rights and controlling the collection and utilization of their data significantly determines the degree of protection of digital rights and privacy. Various countries and regions worldwide adopt different approaches to strike a balance between these rights.

In the modern world, where information technologies are rapidly evolving, legal norms and international standards play a critical role in protecting the digital rights and privacy of citizens. They establish essential frameworks for the regulation of data collection, processing and transmission, as well as stipulate requirements for entities to access such data. Here is an overview of some of them:

General Data Protection Regulation (GDPR) is in force within the countries of the European Union, which stands as one of the most influential legislative acts in the realm of personal data protection. It establishes rules governing the collection and processing of citizens' personal data and mandates that data processing entities adhere to high standards of data protection and report data security breaches [2].

U.S. Department of Health & Human Services: The U.S. Health Insurance Portability and Accountability Act (HIPAA) establishes standards for the storage and processing of medical information in the United States. It aims to protect the privacy

of citizens' medical data and requires medical organizations to adhere to strict rules regarding data processing [4].

Council of Europe Convention for the Protection of Individuals with regard to Automatic Processing of Personal Data: This international convention defines standards for the protection of personal data and requires signatory countries to develop appropriate legislative and organizational infrastructure to ensure data protection [1].

Cyber-security Legislation: Many countries are enacting cyber-security laws to protect critical infrastructure and personal data from cyber threats. These laws establish standards for the protection of digital assets and hold data security breaches accountable. In Ukraine, the Law of Ukraine «**On the Basic Principles of Cyber-security in Ukraine**» serves as such legislation [3].

Examples of these norms and standards signify the growing attention to digital rights and privacy in the modern world. They establish frameworks for safeguarding personal data and citizens' rights, regardless of where this data is processed. However, it is crucial for legal norms to evolve in tandem with technological changes, as the digital world is in constant evolution.

Thus, digital rights and the right to privacy present a complex issue in the modern world, and their relationships require careful analysis and the enhancement of legal frameworks to ensure the protection of citizens in the digital society. In the following sections of this work, innovations and challenges related to these rights, as well as legislative and international initiatives aimed at their protection and regulation, will be explored. Digital rights and the right to privacy have become integral aspects of modern life, as information technologies continue to advance at lightning speed. These issues are not only the concern of lawmakers and law enforcement agencies, but also of all citizens who must be more aware of their rights and responsibilities in the digital world.

-
1. Council of Europe «Convention for the Protection of Individuals with Regard to Automatic Processing of Personal Data» (Convention 108). URL: <https://rm.coe.int/1680078b37>
 2. General Data Protection Regulation (GDPR). URL: <https://gdpr-info.eu>
 3. Law of Ukraine «On the Basic Principles of Cyber-Security in Ukraine». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2163-19#Text>.
 4. U.S. Department of Health & Human Services. Official website: <https://www.hhs.gov>.

Анна БАРІКОВА,

кандидат юридичних наук

(Національна академія внутрішніх справ)

ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАТКОВОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ

Актуальність теми дослідження зумовлена тим, що наразі в період воєнного стану та в перспективі повоєнних років зважена податкова політика сприятиме покращенню загальнодержавного економічного становища та інвестиційного клімату, а також поверненню громадян до ведення господарської діяльності в Україні, дієвому функціонуванню «технологічних парків».

Варто закріпити звільнення від оподаткування ПДФО іноземних доходів громадян, які починаючи з 24 лютого 2022 року набули статус біженця або тимчасового захисту в іноземних країнах: отриманих у будь-якому вигляді (1) від іноземних держав, їхніх органів чи органів місцевого самоврядування, а так само від іноземних та міжнародних громадських організацій; (2) таких, що в розумінні Модельної конвенції ОЕСР про уникнення подвійного оподаткування [1] кваліфікуються як доходи від особистих залежних та/або незалежних послуг; (3) громадянами, які набули статус самозайнятої особи та/або ФОП в розумінні законодавства відповідної іноземної країни, та оподатковані в цій країні (порядок підтвердження факту оподаткування визначити окремо), в розмірі не вище встановленої межі (наприклад, у межах ліміту третьої групи єдиного податку тощо). Пільга має поширюватися на всі доходи, отримані від держави та/або органів місцевого самоврядування, а також від інших резидентів тієї країни, в якій особа отримала тимчасовий захист. Можна встановити граничну суму доходів, отриманих як допомога від нерезидентів приватного права, на яку поширюватиметься звільнення від оподаткування. Пільга має застосовуватися до доходів, отриманих під час дії воєнного стану і деякого часу після його завершення (наприклад, 60 днів), або отриманих до припинення статусу тимчасового захисту відповідної особи.

Потрібно визначити загальний рівень сукупного податкового навантаження, яке є «підйомним» для всіх категорій платників. Різні види господарської діяльності та види послуг передбачають різний рівень витрат на їх здійснення. Тому запровадження в межах єдиного податку різних ставок для доходів від різних видів діяльності – цілком можливий компроміс, який водночас зберігає переваги спрощеного адміністрування та забезпечує рівномірне та більш справедливе фіскальне навантаження на окремих платників, зменшуючи підґрунтя для зловживань. Варто розглянути комбіновану шкалу оподаткування –

регресивну до встановленої величини, що застосовується для високих зарплат продуктивних людей, і прогресивну надалі. Необхідна диференційна шкала для молодих підприємців та підприємств – протягом одного року таким підприємцям робляться приписи, протягом понад один – менше ніж два роки – половину штрафу, після другого року – повний штраф.

Орієнтиром для податкової політики має бути досягнення балансу між публічними та приватними інтересами, а також між фіскальним та соціальним ефектом, на досягнення якого було направлено вплив, зокрема, в частині реального забезпечення виконання функцій держави (збалансування бюджету і забезпечення видатків на оборону, соціальний захист населення в складних економічних умовах фактичної військової агресії), з одного боку, і, з іншого боку, пропорційністю у відповідній ситуації щодо втручання держави у право власності платників, для яких був встановлений відповідний обов'язок сплатити до бюджету додаткові кошти [8].

Стабілізація рівня податкових надходжень впродовж періоду воєнного стану в Україні потребує нетрадиційних заходів, відмінних від класичного адміністративного примусу. Це може бути додатковим альтернативним способом узгодження податкових зобов'язань протягом дії воєнного стану. Позитивний досвід застосування такого механізму сприятиме закріпленню відповідних норм у податковому законодавстві в повоєнні часи. Військові адміністрації в індивідуальному порядку, з урахуванням фінансового стану та господарських можливостей кожного платника, з однієї сторони, та фіскальних потреб Державного бюджету та конкретних територіальних одиниць, з іншої сторони, можуть дійти згоди про сукупний рівень податкового навантаження на платника з огляду на показники загального обороту, кількість виготовленої продукції та працівників тощо. Сукупне податкове навантаження визначатиметься як загальна сума всіх податків (на власний розсуд платника), які потрібно сплатити за податковий період. Сумлінне дотримання цього договірного рівня означатиме, що всі податкові зобов'язання відповідних звітних податкових періодів будуть вважатися остаточно узгодженими, не підлягатиме податковим перевіркам після закінчення воєнного стану, незалежно від збігу строків давності, передбачених статтею 102 Податкового кодексу України [7].

Ефективну податкову політику необхідно розглядати як циклічну систему заходів шляхом безперервного здійснення дій щодо покращення добробуту та підвищення ефективності всієї державної політики [6, с. 105], що враховують національні пріоритети через заходи захисту податкового суверенітету [2], турботу про населення для досягнення збалансованості державних фінансів та забезпеченості соціальної стабільності [4, с. 154], вирішення проблем, що негативно впливають на функціонування податкової сфери [5, с. 95], створення

поглибленої та всеосяжної зони вільної торгівлі «Україна – ЄС» і подальшої інтеграції України до внутрішнього ринку Європейського Союзу [3, с. 184].

Отже, держава має запровадити такі правила оподаткування, яких платники зможуть дотримуватися без загрози збанкрутувати. Подальша цифровізація сервісів і суцільна лібералізація оподаткування – єдиний спосіб побудови ефективних відносин між державою та платниками.

1. Model Tax Convention on Income and on Capital. URL: https://read.oecd-ilibrary.org/taxation/model-tax-convention-on-income-and-on-capital-condensed-version-2017_mtc_cond-2017-en (дата звернення: 04.11.2023).

2. Галушак І. Є., Кохан І. В., Дмитровська В. С. Формування податкової політики в контексті євроінтеграції. *Ефективна економіка*. 2021. № 2. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=8629> (дата звернення: 04.11.2023).

3. Данілов С. Європейські стандарти у податкових правовідносинах. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 6. С. 183–187.

4. Дріга О. П., Макурін А. А. Генезис податкової політики та системи оподаткування в Україні. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2018. Вип. 18(1). С. 154–157.

5. Єфремов А. О. Актуальні проблеми становлення державної податкової політики в Україні. *Юридична наука*. 2020. № 7(109). С. 90–97.

6. Марущак А., Олексій У. Науково-нормативні підходи до визначення податкової політики. *Юридичний вісник*. 2021. № 1. С. 101–107.

7. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (дата звернення: 04.11.2023).

8. Постанова Верховного Суду від 19.04.2022 р. у справі № 816/687/16. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/104044775> (дата звернення: 04.11.2023).

Таїсія BOBK,

здобувач вищої освіти ННІ права
та інноваційної освіти

Науковий керівник:

Артур МАРГУЛОВ,

доктор історичних наук, доцент,
професор кафедри міжнародних відносин
та соціально-гуманітарних дисциплін

ПРОБЛЕМА ЯДЕРНОГО РОЗЗБРОЄННЯ У СУЧАСНИХ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИНАХ

На сучасному етапі є багато невирішених проблем у міжнародній політиці, вирішення яких відіграє ключову роль для безпеки світу. Однією з цих проблем є проблема ядерного роззброєння, яка торкається всіх акторів міжнародних відносин. До 24 лютого 2022 року ця тема була практично закрита, бо світ не стояв на порозі глобального світового конфлікту. Зараз це питання знову актуальне, бо у світі зараз триває війна росії з Україною, коли росія своїми погрозами щодо використання ядерної зброї, цю безпеку та стабільність, яка була вибудована протягом століття, руйнує.

Заходи з ядерного роззброєння повинні містити у собі ситуаційні ризики, тільки якими можна досягнути певного позитивного вирішення цієї проблеми. Кожна країна повинна починати процес скорочення ядерної зброї для ненасильницького способу урегулювання конфліктів, бо якщо не буде ядерної зброї, то і не буде причин чимось погрожувати, для підсилення своєї політичної репутації на міжнародній арені. Кожна країна, яка має ядерне озброєння, повинна мати комплексні підходи у викладеному процесі. Проблема ядерного роззброєння повинна бути основною у процесі досягнення миру та безпеки, цей процес повинен бути темою спільних зусиль держав з ядерним потенціалом.

Дослідники цієї проблеми вимагають скорішого ухвалення позитивних рішень, бо ця проблема є катастрофічно великою та складною, щоб залишати її на другий план. Велика кількість вчених, які є представниками концепції миру та безпеки, виступають за повне знищення ядерної зброї.

Один із найголовніших борців за цю концепцію – Берtrand Рассел, який створив концепцію Руху за ядерне роззброєння [1]. Його концепція тримається на тому, що не одна із сучасних держав у світі не повинна мати ядерну зброю, бо крім смертельної небезпеки, вона немає ніяких позитивних складових для вирішення сучасної проблеми військових конфліктів у світі. Він виступав за укладання договорів, завдяки яким цю ядерну зброю повинні знищувати. Він

намагався довести до суспільства факт що в ядерний вік будь-яка війна може бути катастрофічною для всього світу [1]. Постулати Рассела є змістовними та актуальними на сучасному етапі. Зараз держави повинні повністю змінити свою політику щодо ядерної зброї, концепція Бертранда Рассела стосовно цього питання доленосна.

Агресивна політика росії щодо ядерної зброї повинна бути вирішена за допомогою таких концепцій, представником якої є Рассел. Ядерний шантаж росії повинен бути обмежений для підтримання суверенітету незалежних держав. Гарантом цього процесу на сучасному етапі виступає НАТО.

Сучасна концепція стримування полягає в тому, що будь-які агресивні дії з використанням ядерної зброї будуть мати відповідні реакції. Росія буде мати катастрофічні наслідки для своєї державності та суверенітету в цілому. Концепція стримування стала більш агресивною після повномасштабного вторгнення росії на територію України. Зараз ця концепція не є програмою з переконання сторони, яка планує використати ядерну зброю у неправильності її дій, вона стала більш агресивною, бо більшість країн НАТО зробили висновок, що розмови в такій ситуації неактуальні, і навіть якщо вони працюють, це не є гарантією, що стримування ворога буде актуальним через декілька років, і що ворог не захоче знову використати ядерний шантаж.

Але чи можна вважати саму ядерну зброю програмою стримування ворога? В деяких випадках це питання є актуальним. У деякому сенсі ця зброя стала гарантом запобігання третьої світової війни [2, с. 20]. Але так само ядерна зброя прискорила вдосконалення цієї зброї, бо якщо світ не стоїть на порозі масштабної війни з використанням різних видів озброєнь, тоді можна просто переконувати противника, що в тебе найкращий стан озброєння та армії, саме завдяки таким вдосконаленням, не міркуючи про те, чи сильніша ядерна зброя, чи сильніша катастрофа чекає на весь світ, якщо ця зброя буде використана.

Отже, можна зробити висновок, що сучасна міжнародна політика зараз потребує повної заборони та знищення ядерної зброї, зараз це питання є актуальним, бо є прямий, агресивний, ядерний шантаж з боку росії. Доки ядерна зброя зберігає провідне місце в політиці рф, світ не може будувати концепції щодо невикористання ядерної зброї. Зростання агресивної риторики кремля тільки підтверджує цей факт. Безпосередня політика стримування повинна бути переглянута та підведена до сучасного етапу. Розмірковуючи над цим питанням, можна зробити висновок, що це вимагатиме багато часу, але актуальність цього питання ще ніколи не була на такому високому рівні з кінця Карибської кризи.

1. Алексеєнко І. В., Курас А. І., Маргулов А. Х. Глобальні проблеми міжнародних відносин та світової політики: безпековий вимір : підручник. Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2021.

2. Алексєєнко І. В., Єремєєва І. А., Маргулов А. Х., Несправа М. В. Історія міжнародних відносин : підручник. Дніпро : ДДУВС, 2020. 228 с.
3. *Факультет міжнародних відносин.* URL: https://intrel.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2015/10/PoMe_2012_1-2_27.pdf (дата звернення: 13.06.2023).
4. Потехін О. Ядерне стримування у сучасній стратегії НАТО: проблеми та перспективи. *Проблеми ядерної безпеки сучасного світу та України* : зб. наук. пр., Київ. С. 20.
5. Скиба Е. К. Вплив процесу цифровізації на впровадження загальнолюдських цінностей. 2023. С 36.

Катерина ГАЛУШНЕВСЬКА,
здобувач вищої освіти ННІ права
та підготовки фахівців для підрозділів
Національної поліції

Науковий керівник:

Андрій ЧВАЛЮК,
доцент кафедри адміністративного права,
процесу та адміністративної діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

НЕОБХІДНІСТЬ ПОСИЛЕННЯ МЕХАНІЗМІВ КОНТРОЛЮ ЗА ДОТРИМАННЯМ СЛУЖБОВОЇ ДИСЦИПЛІНИ ПОЛІЦЕЙСЬКИМИ

Актуальність теми дотримання службової дисципліни поліцейськими під час воєнного стану важлива і має безпосередньо стосується забезпечення безпеки та законності в суспільстві. Поліцейські є співробітниками правоохоронних органів, відповідальними за дотримання громадської безпеки. Під час воєнного стану загрози безпеці збільшуються, тому дотримання службової дисципліни поліцейськими стає ключовою для забезпечення захисту громадян і уникнення хаосу в суспільстві. Поліцейські повинні працювати в межах закону, уникати застосування необґрунтованої сили та інших порушень прав громадян. Актуальність дотримання службової дисципліни поліцейськими під час воєнного стану полягає в їхній важливій ролі у збереженні безпеки та законності в умовах підвищеного ризику. Вони повинні залишати вірними своїм професійним обов'язкам і забезпечувати захист прав і свобод громадян у найважчі часи.

Поточна ситуація вимагає від керівництва органів та підрозділів

Національної поліції України використання тактичних прийомів та стратегічних планів у своїй діяльності з урахуванням умов воєнного стану, оптимізації організації несення служби поліцейськими та водночас забезпечення прав працівників на відпочинок та на відповідний рівень заробітної плати з урахуванням навантаження та умов праці [1]. В умовах складної ситуації, що склалася в країні з початком повномасштабного військового вторгнення російської федерації в Україну – 24 лютого 2022 р., фактично розпочатої війни, зазначені питання постали перед керівниками органів та підрозділів Національної поліції України максимально гостро. Адже в умовах воєнного стану навантаження значно зростає, поліції необхідно докладати максимум зусиль порівняно зі звичайними умовами несення служби.

Поліцейські повинні діяти в межах чинного законодавства України. Це включає в себе повагу до конституційних прав і свобод громадян, а також відсутність будь-яких дій, що порушують закон. Поліцейські зобов'язані дотримуватися цих стандартів і вести себе професійно в усіх ситуаціях. Поліцейські мають підтримувати відкритий і довірчий контакт з громадськістю, відповідати на запити громадян і надавати їм необхідну інформацію та допомогу.

Під час воєнного стану, коли напруженість та стрес зростають, серед поліцейських може збільшитися ризик зловживанням силою. Це може включати необґрунтоване застосування фізичної сили або порушення прав громадян. Зловживання силою поліцейськими є серйозною проблемою дотримання службової дисципліни та правопорядку, що може мати негативний вплив на ефективність роботи поліції та довіру громадян до правоохоронних органів.

Негативний приклад поведінки одного поліцейського може створити у громадськості загальний образ типового поліцейського. Громадяни можуть почати уникати взаємодії з поліцією або надавати недостовірну інформацію через страх перед репресіями або незадоволеністю діями поліцейських, що в подальшому може ускладнити проведення розслідувань і розкриття кримінальних правопорушень. Втрата довіри до поліції може сприяти наростанню соціальних конфліктів та незадоволенням владою. В найгіршому випадку такі дії можуть викликати масові протести та цивільні «майдани», що загрожує стабільності та безпеці суспільства [3]. Водночас на сьогодні можна констатувати певні негативні тенденції в цьому процесі. Так, до жовтня 2019 року рівень довіри до поліції доходив до 46,1 %. Але літом 2020 року довіра українців до правоохоронців послабшала. Рівень недовіри до поліції та СБУ досяг майже 60 %. Останнє довоєнне опитування, проведене влітку 2021 року, показало, що довіряють поліції – 38,5 %. У розпал повномасштабної війни 68,2 % українців довіряють поліцейським. Травневе опитування показало, що поліції довіряти стали трохи менше [4]. Така ситуація зумовлена збільшенням

кількості правопорушень, які вчиняють працівники поліції. Ідеться передусім про випадки вчинення поліцейськими корупційних діянь, зловживання своїм службовим становищем, порушення поліцейської етики, пряму відмову від виконання своїх посадових обов'язків тощо.

Іноді поліцейські можуть уникати відповідальності за свої дії через недостатню реакцію системи правосуддя. Це може сприяти безкарності та закріплення у поліцейських звички зловживати силою. Система правосуддя може бути недостатньо ефективною в розслідуванні дій поліцейських через недостатні ресурси, низький професіоналізм суддів або відсутність незалежності. Це може сприяти системній безкарності поліції, що як наслідок призведе до негативних та конфліктних ситуацій.

У разі порушення службової дисципліни поліцейським під час воєнного стану слід негайно проводити службове розслідування. На сьогодні у сфері проведення службових розслідувань в органах Національної поліції України існують численні проблеми, які негативно впливають на захист прав поліцейських і їхню службову ефективність, як про це зазначають наукові дослідники та практикуючі юристи та адвокати [5]. Ця практика вказує на те, що є серйозні проблеми у проведенні службових розслідувань, які потребують уваги.

Проведення службового розслідування, його якість, оперативність та своєчасність є важливими складовими і впливають на діяльність усієї Національної поліції. Проте перед самим проведенням службового розслідування необхідно правильно і швидко визначити підстави, що його обґрунтовують. Оперативність у визначенні підстав має безпосередній вплив на подальший процес і напрями розслідування [2, с. 17].

Для боротьби з цією проблемою важливо посилити системи нагляду та контролю за діями поліцейських, забезпечити належну підготовку з питань правопорядку та прав людини, і вжиття належних заходів в разі виявлення зловживань силою. Розумна політика, прозорість та відповідальність є ключовими для забезпечення дотримання службової дисципліни та правопорядку серед поліцейських і сприяє створенню безпечного та справедливого суспільства, де права і гідність кожного громадянина поважаються і захищаються.

Доцільно удосконалити механізми повідомлення про зловживання поліцейськими своїми правами, що в подальшому допоможе виявити і притягнути до відповідальності тих, хто порушує закон. На нашу думку, слід розробити та запровадити автоматизовану електронну систему повідомлення про порушення службової дисципліни працівниками поліції. Наприклад, створити додаток на мобільний пристрій, який буде збирати інформацію виключно стосовно питань порушення службової поведінки поліцейськими. Цей

додаток повинен містити перелік питань, а також контактну інформацію заявника і містити можливість додавання фото чи відеозапису правопорушення.

Сприяючи розвитку культури правопорядку та відповідальності серед поліцейських і забезпечуючи їм належну підготовку та навчання, можна покращити їх роботу та взаємовідносини з громадянами. Зловживання силою та безкарність не повинні толеруватися в сучасному суспільстві. Посилення дотримання службової дисципліни та правопорядку серед поліцейських сприятиме створенню справедливого, безпечного та демократичного суспільства, де права та гідність кожного громадянина будуть поважатися і захищатися.

1. Tom Amsterdam Mastering Performance Optimization. URL: <https://granulate.io/blog/mastering-performance-optimization-the-basic-metrics-and-whats-wrong/>.

2. Безпалова О. І., Джафрова О. В., Шатрава С. О., Пчелін В. Б. Методичні рекомендації щодо порядку та строків внесення до особової справи поліцейського відомостей про застосовані до нього заохочення та дисциплінарні стягнення : науково-метод. рек. Харків : Харків. нац. ун-т внутр. справ, 2019. 27 с.

3. Астаф'єв А. А. Дисциплінарний проступок, як підстава проведення службового розслідування в органах Національної поліції України. *Visegrad journal on human rights*. 2019. № 6/3. S. 143–148.

4. Як змінювався рівень довіри українців до силових та правоохоронних органів. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2023/06/21/infografika/suspilstvo/yak-zminyuvavsya-riven-doviry-ukrayincziv-sylovyx-ta-pravoohoronnyx-orhaniv#:~:text=%D0%A0%D1%96%D0%B2%D0%B5%D0%BD%D1%8C%20%D0%BD%D0%B5%D0%B4%D0%BE%D0%B2%D1%96%D1%80%D0%B8%20%D0%B4%D0%BE%20%D0%BF%D0%BE%D0%BB%D1%96%D1%86%D1%96%D1%97%20%D1%82%D0%B0,%D0%9D%D0%90%D0%91%D0%A3%20%E2%80%932015,2%25>

5. Астаф'єв А. А. До проблеми визначення поняття та особливості службового розслідування в органах Національної поліції України. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2017. Вип. 1. Т. 5. С. 167–173.

Анастасія ГОРДІЄНКО,

здобувач вищої освіти ННІ права

та інноваційної освіти

Науковий керівник:

Артур МАРГУЛОВ,

доктор історичних наук, доцент,

професор кафедри міжнародних відносин

та соціально-гуманітарних дисциплін

Дніпропетровського державного

університету внутрішніх справ

СТРАТЕГІЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ТА ПОЛІТИЧНОЇ БЕЗПЕКИ ЄС

На сьогодні є актуальною проблема світового порядку, фундаментом якого є національна та політична безпека, а особливо мирне співіснування. Діяльність міжнародних організацій, таких як НАТО, ОБСЄ, ООН та ЄС, допомагає стабілізувати міжнародні відносини з метою уникнення конфліктів та безпекових загроз. Аналіз стратегії національної та політичної безпеки організації протягом періоду її існування, а також сучасності дозволяють спрогнозувати дії в разі геополітичної нестабільності.

Розглядаючи сучасний механізм впорядкування світового порядку, можна ствержувати, що за останні роки ХХІ століття поряд з офіційним механізмом ООН виріс неформальний механізм Сполучених Штатів Америки та країн G8. Переважанню цієї кулуарної системи є її ефективність і наявність збройної сили НАТО, при цьому у ООН відсутня власна військова організація, через що на їх залучення потрібно більше часу. Хоча США останнім часом все більше звертаються до авторитаризму, не потребуючи при цьому допомоги від заходу. За таких умов полеміка про потребу реформування ООН, її неефективність, підготовлює міжнародну спільноту до того, що хтось візьме на себе її роль. Тож можна підтвердити, що в сучасних міжнародних відносинах знову зростає роль сили, яка довгий час переважно надавалася дипломатичним методам.

На сучасному етапі, крім міждержавних конфліктів, Європейський Союз виділяє також такі головні загрози безпеці: тероризм, економічний дисбаланс, радикалізм, гібридні загрози, масштабна нелегальна міграція та ненадійність енергопостачань. Зокрема, проблема з ненадійністю енергетичних постачань стала однією з основних після початку повномасштабного вторгнення росії на територію незалежної та демократичної України. Європейська Комісія стежить за ситуацією щодо безпеки енергопостачання ЄС і вже розробила план

припинення енергозалежності від росії.

До початку українсько-російського загострення відносин у концептуально-стратегічних документах ЄС, що мали взаємозв'язок до важливих питань щодо безпеки (Стратегія європейської безпеки «Безпечна Європа у кращому світі» створена у 2003 році та Звіт про її імплементацію підписаний від 2008 р.), справа стійкості ЄС не руйнувалася і не порушувалася. У Комюніке Європейської Комісії від 3 жовтня 2012 р. було наведено дилему про стійкість, але це було зв'язком виключно з погіршенням обстановки у північно-східній Африці, спричиненою продовольчим крахом у даному регіоні. Відтоді в ЄС характеризували стійкість як «можливості особи, окремого хазяйства, громадськості, держави, штату, країни або регіону протистояти та швидко пристосовуватися після стресової ситуації, шоку та дискомфорту».

У документі «Перегляд Європейської політики сусідства» 2015 року одним із пріоритетів є безпека. Однак, цей документ не передбачає гарантування безпеки державам-сусідам, політика спрямовується на те, щоб стабілізувати ситуацію у найближчому оточенні ЄС і тим самим уникнути загроз, з якими він стикається, відсунути їх подалі від кордонів Євросоюзу. Тому основними напрямками співпраці ЄС з державами-сусідами визначено: попередження конфліктів, захист кордонів, протидію тероризму, радикалізації й організованій злочинності, реформування сектору безпеки [1].

Для забезпечення балансу світового порядку, спільного захисту, керівництва й кооперації у сфері захисту, миру і безпеки Євросоюз співпрацює з НАТО, яка залишається головним гарантом безпеки в Європі та провідна роль якої щодо гарантії стійкості дуже швидко зростає у новітніх обставинах. На цей час кооперація між ЄС та НАТО посилюється у декількох сферах:

- кіберзахист та кібербезпека;
- цивільно-воєнна стратегія та планування;
- взаємний обмін інформацією, що дає змогу безконфліктного вирішення суперечок щодо наявних чи недостатніх даних;
- експертиза, аналіз та погоджена стратегічна концепція, яка має на меті виявлення дезінформації і передавання правдивих [2, с.13].

Отже, розвиток Європейського Союзу проходитиме в напрямі подальшого нарощування його потенціалу для ліквідації наслідків на сучасні загрози та виклики безпеці. На сучасному етапі Євросоюз на меті має усунути такі загрози безпеці: тероризм, економічний дисбаланс, радикалізм, гібридні загрози, масштабна нелегальна міграція та ненадійність енергопостачань. Кооперація Європейського Союзу та Північноатлантичного Альянсу відбувається задля досягнення балансу світового порядку, а також співпраці у сфері захисту, миру і безпеки. Для України, як держави-сусіда і майбутньої держави-кандидата на вступ до ЄС, що здійснює зовнішню і внутрішню політику з пріоритетним

напрямом інтеграції в політичні та економічні структури Євросоюзу, механізми забезпечення національної та політичної безпеки ЄС є дуже важливими.

1. Мартинюк В. Європейська безпека на порозі змін. Висновки для України. URL: <http://www.ucipr.org.ua/ua/med-a/research-updates/vropeyska-bezpeka-na-poroz-zm-n-visnovki-dlya-ukra-ni> (дата звернення: 23.05.2022).
2. Алексєєнко І. В., Курас А. І., Маргулов А. Х. Глобальні проблеми міжнародних відносин та світової політики: безпековий вимір : підручник. Дніпро : Дніпропетр. держ. ун-т внутр. справ, 2021.
3. Алексєєнко І. В., Єремєєва І. А., Маргулов А. Х., Несправа М. В. Історія міжнародних відносин : підручник. Дніпро : ДДУВС, 2020. 228 с.
4. Місюра А. О., Паливода В. О. Концептуальні підходи НАТО та ЄС до забезпечення стійкості держави і суспільства у сфері національної безпеки. URL: <http://old2.niss.gov.ua/content/articles/files/NATO-ES-stiykist-59383.pdf>.

Prof. Mustapha GUENAOU
Enseignant-chercheur
Chercheur –associé au Centre
de Recherche en Anthropologie Sociale
et Culturelle. Oran (Algérie)

ETUDES SCIENTIFIQUES INNOVANTES POUR UNE UNIVERSITE ENTREPRENEURIALE ET/OU VIRTUELLE : LE CAS DES START – UPS

Introduction

Devant l'avancée technologique et l'existence d'une potentialité humaine en matière de compétences¹ et de qualifications professionnelles² chez les jeunes universitaires³ que nous désignons par les apprenants scientifiques(AS), chargés par les perspectives de l'enseignement supérieur , dans le cadre de leurs missions respectives, des Etudes scientifiques innovantes (ESI) pour faire valoir la place, le rôle et l'importance de

¹ Nous parlons des différentes compétences en particuliers :Soft skills,Hard Skills,Live skills,etc.

² L'acquisition de l'expérience dans le temps et dans l'espace par : la formation académique et scientifique et laformation pratique dans les maisons de l'entrepreneuriat (en Algérie) ou autres structures de formation (université via Dimitia de Perpignan-France : in Cub)

³ Cette contribution a pour origine les différentes interventions de Messieurs Le Président de la république, Le Ministre de l'Enseignement supérieur et de la recherche scientifique et Le Ministre délégué chargé des start ups.

l'entrepreneuriat productif, le monde économique politique⁴ est versée, depuis l'apparition de la notion générique de start up, dans l'encouragement et l'accompagnement des jeunes créateurs ou Acteurs innovants. Il s'agit, en effet, d'une volonté d'ordre socio économique et politique pour le bien-être de l'humanité, en crise depuis l'aggravation du changement climatique et de ses répercussions à tous les niveaux (social, économique, mental, sanitaire, environnemental, etc.) La question qui nous interpelle, depuis plusieurs années, porte, essentiellement, sur l'avenir de l'humanité, menacée par les guerres (que nous appelons les catastrophes d'ordre humain), les catastrophes naturelles, les catastrophes sanitaires (l'exemple de la COVID-19). Devant une telle situation, il est temps de penser, de réfléchir et de suggérer des solutions éventuelles pour des dispositifs de réduction des effets des catastrophes (DREC). Ces dispositifs trouvent leur origine dans le cadre des Etudes scientifiques innovantes. L'objectif principal de cette intervention, venant de loin pour une cause, vise une contribution à la mise en place d'une structure d'accueil des universitaires porteurs d'Etudes scientifiques innovantes. Cette même structure accueillera les auteurs des Etudes scientifiques innovantes sélectionnés pour un séjour de discussion et de mise en valeur de la portée de chaque étude retenue pour une rencontre annuelle. Le monde a besoin de ces Etudes scientifiques innovantes. Il est temps de parler de l'avenir de la place de la start up dans l'économie mondiale et le bien-être de l'humanité. Pour cette raison, nous formulons la problématique suivante : **Quels sont les marqueurs en perspective pour les Etudes Scientifiques Innovantes?**

Le projet cible des E.S.I. : la start up

Par sa définition générale, une start up est une petite entreprise à qui nous lui attribuons un triptyque comme qualificatif : le triptyque essentiel pour définir élémentairement une start up, ayant pour acronyme TEDESU. En effet, nous parlons d'une représentation graphique du triptyque. Graphe n 01 : représentation graphique du triptyque des fondements de la start up.

Le fonctionnement de ces trois éléments définissant l'interactivité des missions, des rôles et des objectifs insiste sur le management des relations individuelles, la maîtrise de la technologie innovante et la gestion des perspectives. Cette question nous renvoie à la mise en avant aux fondements de la start up.

Fondements de la start up

Sur la base de cette représentation graphique, nous reprenons les trois piliers fondateurs de la start up pour pouvoir mettre en valeur l'importance, la portée et le rôle que peut jouer un start-uppeurs dans l'économie locale et/ou internationale en faveur de l'humanité, aujourd'hui menacée par différentes catastrophes. Bien que la technologie innovante soit existante, le capital humain disponible et le constat des

⁴ Comme par exemple, nous citons : les gouvernements des différents pays, le BRICS, nouvellement agrandi et le Conseil de Renouveau Economique Algérien (acronyme CREA), fondé en Algérie, ayant organisé au mois de novembre 2023, les journées de l'entrepreneuriat au Centre International des Conférences, alors inauguré et clôturé par le président de la république.

conditions de vie relevé, il ne manque que les efforts de l'Homme, qu'il soit une femme ou un homme, pour faire valoir les fondements de la start up.

1- Nouveauté technologique

Depuis quelques années, nous avons relevé les marqueurs d'une évolution rapide des tendances d'ordre socioéconomique et d'ordre technologique, voire des services dans leur diversité constatée. Cette situation avait conduit à des préoccupations des gouvernements pour parler de start-up et surtout de l'avancée technologique avec l'Intelligence Artificielle (IA), alors devenue une urgence pour pouvoir avancer dans les différents domaines de l'économie, de l'enseignement supérieur (voire éducation nationale), de la formation et des services. Cette urgence vise principalement les répercussions positives et croissantes sur la vie socio professionnelle et économique avec beaucoup de simplicité, de facilité et de rapidité. Cette question avait incité les différents gouvernements à faire valoir l'intégration immédiate de la technologie innovante dans les entreprises, les administrations et les différentes organisations. Elle vise l'innovation.

2- Innovation

Par définition, l'innovation est un vocable polysémique et pluri sémantique, bien qu'il soit à objectifs de croissance, de création de valeurs et de mise en avant d'un espace d'échange. . Pour nous, l'innovation est basée et fondée sur un triptyque que nous désignons par le triptyque de l'évolution et du développement de l'accroissement pérenne (TEDAP). Il regroupe, principalement, un triple levier de développement des connaissances et de leur enrichissement :

- L'Intelligence Artificielle Créative (IAC)
- La méthodologie incitative à la motivation (MIM)
- Le management des idées innovantes et concrètes (MIIC)
- Cette innovation se présente sous trois formes que peut faire valoir la motivation, la créativité et la facilité dans la réalisation. A cet effet, nous parlons de :
 - L'innovation vouée à l'amélioration de l'offre (produit et/ou service) (IVAO)
 - L'innovation de création d'un autre marché (ICAM)
 - L'innovation de remplacement de l'offre par une autre (produit et/ou service) (IROA)

La nouveauté technologique est à la source de tout développement, technologique et autre, pour faire valoir le marché international de la consommation (MIC) des biens et services. Nous parlons de la créativité.

3- Créativité

La réalisation de tout projet, qu'il soit lié aux Etudes scientifiques innovantes ou à la notion de la start up., ne peut être effective que sur la base de la conjugaison des efforts humains, intellectuels et matériels (d'ordre financier) , que nous

définissons par le triptyque de la motivation⁵. Graphe n 02 : représentation du triptyque de la motivation

A travers les principes de mise en valeur de la réussite de tout projet dont celui des Etudes scientifiques innovantes, étroitement liées à la start up , la motivation pousse l'Homme à faire valoir son expérience de la vie (que nous représentons par le récit du vécu), ses compétences et ses efforts intellectuels . Cette motivation serait à la base de la mise en relief des marqueurs de la start up.

Marqueurs de la start up

Pour parler d'un avenir meilleur, devant les différentes et nombreuses catastrophes menaçant l'humanité, nous insistons sur le triptyque associé au faire – valoir les actions (TAFVA) où nous relevons une complémentarité et une interdépendance entre :

- le savoir - faire,
- le savoir - être
- le savoir - s'adapter.

Ces trois savoirs constituent le tandem de développement, constitué de ciment et de socle, de la notion de la dynamique socio économique et politique de la start up. Sur la base de cette corrélation interdépendante, la start up est en mesure de présenter ses marqueurs, qui sont au nombre de trois :

4- Avancée technologique

Par l'avancée technologique, il faut entendre l'amélioration et le développement d'une nouvelle compétence, appelée à devenir durable, voire pérenne. Par ses principes et ses fondements, elle cherche à faire valoir l'intégration de nouvelles techniques, technologies et approches scientifiques pour rester dans le cadre des Etudes scientifiques innovantes et la start up. Il s'agit, par conséquent, de l'encouragement et l'engagement des potentialités humaines, intellectuelles et matérielles : le savoir - faire, le savoir -être et le savoir s'adapter. L 'avancée technologique, en collaboration avec la recherche scientifique et la compétition des idées innovantes, cherche à faire valoir la transformation et l'amélioration d'une part et le développement et le progrès⁶ d'autre part⁷. Pour sa part , l'avancée technologique cible, principalement, la potentialité de la croissance.

5- Potentialité de la croissance

Avant de parler de la potentialité de la croissance, il est nécessaire de rappeler,

⁵ Mustapha Guenaou, 2019, Culture à l'ère du numérique et pratiques juvéniles ; IVA entre expressions et Big Datz enrichi. In French Journal For Media Research, n°12, pp.1-24

⁶ Marie Claire Carrière –Gée, 2017, Nouvelle vague technologique et emploi. Une analyse critique des travaux sur les destructions de l'emploi In Futuribles n°421., pp.5-18.

⁷ Patrick Gaudry, 2022, Avancées technologiques, recherche et progrès :un questionnement éthique nécessaire. In ADSP, n°117, pp12&13.

en premier lieu, les conditions de croissance en fonction de la demande et du besoin enregistrés, puis analysés par des spécialistes. C'est la raison pour laquelle, nous insistons sur l'éducation en matière d'innovation, de culture de l'innovation et la motivation au développement innovant⁸. L'avancée technologique visant la potentialité de la croissance cherche à mettre en avant les marqueurs d'une amélioration de conditions de vie humaine.

6--Amélioration de conditions de vie

L'Homme, qu'il soit une femme ou un homme, vise l'amélioration de ses conditions de vie d'ordre socio économique, socio sociétal et socio mental et sanitaire, comme le rappellent les objectifs du développement durable (ODD)⁹, voire le développement pérenne¹⁰. Nous insistons sur la nécessité du levier de compétitivité dans le domaine des Etudes scientifiques innovantes d'une part et de la start –up d'autre part.

Ces marqueurs, que nous présentons sous la forme d'un triangle, renvoient principalement au triptyque des Etudes scientifiques innovantes (TESI). Nous parlons, en effet, des Etudes scientifique innovantes liées à l'avenir de la Start - up (ESILASU).

Graphique n 03 : représentation graphique de l'ESILASU

Triptyque des Etudes scientifiques innovantes

Les Etudes scientifiques innovantes se basent principalement sur la coordination, la coopération et la compétition des apprenants universitaires, qu'ils soient des étudiants, des enseignants ou des formateurs, dans le cadre de l'entrepreneuriat en général et de la start up en particulier. Nous insistons, en effet, sur les trois éléments fondateurs et des marqueurs des Etudes scientifiques innovantes :

- 1- Le développement innovant.
- 2- L'éducation en matière d'innovation.
- 3- La culture innovatrice.

Acteurs de la réussite du projet ESI et de la structure d'accueil

Dans le cadre de la réussite du projet des Etudes scientifiques innovantes, trois acteurs sont indispensables. Il s'agit, en effet, des acteurs étroitement liés par la coopération, la compétence et la coordination. Nous insistons sur les centres de recherche pour le coté des Etudes scientifiques innovantes, le Ministère de l'Enseignement supérieur

⁸ John Dewey, 2018, l'éducation, facteur de croissance. In Démocratie et éducation ,pp.121-133.

⁹ Hubert de Milly, 2015, Les Objectifs du Développement Durable : éléments d'analyses et impacts possibles pour les agences d'aide. In Techniques financières et développement, n°121, pp.37-48.

¹⁰ Mustapha Guenaou, et Abdelfettah Rouimel, 2020, La gestion des compétences dans les entreprises algériennes : les skills recherchés pour la performance In Revue Internationale des sciences de gestion , n°6 Vol.3, pp.593-610.

et/ou de la recherche scientifique (nous parlons de la tutelle des universités) pour les apprenants universitaires et le Gouvernement/ l'Etat pour l'orientation socio économique et politique (pour les programmes nationaux de recherche).

Sur la base de notre expérience avec les Centres de recherches, des universités et des projets de recherche, les Acteurs de la réussite du projet ESI et de la structure d'accueil (ARPESISA) représentent, aux yeux des spécialistes de la start up, une source d'inspiration, de suggestion et d'orientation dans le cadre du développement économique social de l'Humanité. En effet, les acteurs, ainsi désignés¹¹, portent leurs objectifs et leurs perspectives sur :

- La promotion de la science, des études scientifiques et de l'innovation.
- La valorisation des projets de recherches (ESI) innovants.
- Le rôle principal et prioritaire de la recherche scientifique dans le développement socio sociétal et économique du pays.
- La contribution au développement pérenne, stade suprême du développement durable .
- L'encouragement des idées innovantes en parlant de l'entrepreneuriat innovant et de projets scientifiques innovants.
- La mise en avant de la technologie innovante, favorisant la compétence scientifique.
- La mise en valeur des solutions innovantes aux problèmes déjà enregistrés après diagnostic.
- La détermination des actions innovantes dans le domaine de la recherche scientifique. et dans les différentes formes de l'entrepreneuriat.
- Le renforcement de la recherche scientifique innovante.
- L'encouragement de l'entreprise innovante (start up) .
- La mise en avant de la technologie innovante.
- La facilité de l'accès à l'acquisition de la technologie innovante.
- La détermination objective du rôle scientifique dans le cadre du processus d'innovation.

Conclusion

Par l'expérience des acteurs que nous avons désignés plus haut et notre vécu en matière de formation en entrepreneuriat (dont start up), il nous a été donné de relever l'importance des Etudes scientifiques innovantes et les avantages de l'innovation scientifique, technique et /ou technologique. D'ailleurs, les enjeux de la formation en entrepreneuriat et des études scientifiques innovantes visent principalement :

- La réduction dans le temps, l'espace et le coût.
- L'augmentation de l'action, l'activité et la productivité.

¹¹ Acteurs de la réussite du projet ESI et de la structure d'accueil (ARPESISA).

– L'amélioration des conditions de vie de l'humanité.

Par ailleurs, nous sommes arrivés à mieux saisir les enjeux de l'innovation, la différence entre trois types d'innovation et l'importance de la technologie innovante. Pour cette raison, nous insistons sur l'impact des Etudes scientifiques innovantes, de l'innovation et de la création sur la performance des entreprises (formes, types et catégories). En conclusion, nous parlons de l'expérience innovante dans le cadre des Etudes scientifiques innovantes, pour une génération nouvelle et une relève d'une jeunesse scientifique en faveur de la start up.

Олександр ДУКОВ,

здобувач вищої освіти бакалаврського
освітнього ступеня ННІ права
та інноваційної освіти

Науковий керівник:

Ольга КУБЕЦЬКА,

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри аналітичної економіки
та менеджменту Дніпропетровського
державного університету
внутрішніх справ,

МОНІТОРИНГ ЯК ЕЛЕМЕНТ ФІНАНСОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ В СИСТЕМІ ФЕБ

Фінансовий менеджмент і фінансово-економічна безпека (ФЕБ) є надзвичайно важливими аспектами діяльності будь-якого підприємства чи організації. Управління фінансами містить у собі планування, контроль та аналіз фінансових ресурсів для забезпечення стійкості та розвитку бізнесу. Однак без належного моніторингу фінансової діяльності не можна досягти фінансової безпеки. Розглянемо роль моніторингу як важливого елемента фінансового менеджменту в системі ФЕБ.

По-перше, моніторинг фінансової діяльності підприємства дозволяє збирати та аналізувати інформацію про фінансовий стан, обсяги прибутку та витрати, ліквідність, платоспроможність і інші важливі показники. Ця інформація допомагає фінансовим керівникам та менеджерам ухвалювати обґрунтовані рішення щодо алокації ресурсів, інвестицій та фінансового планування. Важливою є також можливість виявлення ризиків та небажаних тенденцій у фінансовій діяльності та негайна реакція на них.

По-друге, моніторинг допомагає забезпечити вчасну реакцію на фінансові виклики та зміни в економічному середовищі. Наприклад, в разі зниження прибутку або збільшення витрат, компанія може вжити заходи для зменшення ризиків та відновлення фінансової стабільності. Такий підхід дозволяє уникнути серйозних фінансових криз та зберегти фінансову безпеку.

По-третє, моніторинг фінансів є важливим інструментом для внутрішнього та зовнішнього аудиту. Він допомагає підприємствам відповідати перед акціонерами, інвесторами, регуляторами і іншими зацікавленими сторонами щодо фінансової діяльності. Детальний моніторинг і звітність створюють довіру та демонструють готовність до відкритого обміну інформацією.

По-четверте, моніторинг є ефективним інструментом для попередження та виявлення фінансових злочинів, включаючи шахрайство та відмивання грошей. Ретельний аналіз фінансових транзакцій та ведення аудиту допомагає виявити незвичайні або підозрілі операції та вжити відповідних заходів для їх усунення [1, 3].

Моніторинг є необхідною складовою фінансового менеджменту в системі фінансово-економічної безпеки підприємства. Він забезпечує доступ до актуальної інформації, допомагає виявляти ризики, ухвалювати обґрунтовані рішення та зберігати фінансову стійкість. Ретельний моніторинг є важливим інструментом для досягнення фінансової безпеки та забезпечення успішної діяльності підприємства в умовах сучасного господарювання.

Моніторинг у фінансовому менеджменті також сприяє оптимізації витрат та ресурсів, що є важливим аспектом досягнення ефективності та прибутковості підприємства. Проведення ретельного аналізу фінансових даних дозволяє виявляти ті області, де можна скоротити надмірні витрати або покращити управління оборотним та основним капіталом. Це підвищує рентабельність підприємства та сприяє його стійкому розвитку.

Моніторинг важливий також для планування та управління проєктами. Він дозволяє вчасно виявляти відхилення від фінансових планів та реагувати на них. Це особливо важливо для компаній, які здійснюють значні інвестиції в розвиток або впроваджують стратегічні проєкти.

У системі ФЕБ моніторинг є надійним бар'єром перед можливими фінансовими ризиками та загрозами. Він допомагає забезпечити вчасну інформованість та попередження фінансових криз. На основі моніторингу можна розробляти стратегії зменшення ризиків та вдосконалювати системи контролю [2].

Зрештою моніторинг як елемент фінансового менеджменту в системі ФЕБ підсилює внутрішню та зовнішню довіру до підприємства. Цей процес демонструє відповідальність та готовність до відкритого обміну інформацією з

інвесторами, партнерами, регуляторами та іншими зацікавленими сторонами. Це створює сприятливий клімат для розвитку бізнесу та співпраці.

Моніторинг фінансової діяльності в системі ФЕБ є невід'ємною складовою ефективного фінансового менеджменту. Він забезпечує доступ до інформації, допомагає виявляти ризики, оптимізувати витрати, планувати та вчасно реагувати на зміни в фінансовому середовищі. Моніторинг є важливим інструментом для досягнення фінансової стабільності та безпеки підприємства в сучасних умовах господарювання.

Отже, моніторинг у фінансовому менеджменті в системі фінансово-економічної безпеки є критично важливою складовою успішного управління підприємством. Він допомагає забезпечити ефективне планування та контроль фінансових ресурсів, вчасну реакцію на зміни та ризики, збереження фінансової стійкості та внутрішню та зовнішню довіру. Моніторинг фінансової діяльності дозволяє підприємству працювати в умовах складного економічного середовища, уникати фінансових криз і забезпечити стійкий розвиток. Тому він є ключовим елементом фінансового менеджменту та досягнення фінансової безпеки підприємства.

-
1. Романчук В. Ю., Чумаченко Ю. В. Фінансовий менеджмент : навч. посіб. Київ : КНЕУ, 2017.
 2. Миронович В. В. Фінансово-економічна безпека підприємства : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2019.
 3. Парасюхіна Т. О., Песков С. В. Основи фінансового менеджменту : практикум та збірник задач. Київ : Центр учбової літератури, 2018.

Олександра ДЕНИСЕНКО,
здобувач вищої освіти
ННІ права та інноваційної освіти
Науковий керівник:
Ольга ЧЕПІК-ТРЕГУБЕНКО,
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри
загальноправових дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

МІНІСТЕРСТВО ЮСТИЦІЇ УКРАЇНИ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ПРАВОСУДДЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

У період національної незалежності відбулися суттєві трансформації у функціональній основі судової влади. На початку 1990-х рр. домінуючим було прагнення максимізувати вплив судової системи на інституційні системи, що здійснювали правосуддя. Частково таке ставлення є спробою мінімізувати недоліки радянського надмірного управління судами державними адміністративними органами, а частково – надмірним захопленням ідеями розподілу. Влада, яка прагне здійснювати владу всюди, «наосліп» відділяє судову владу від усіх інших інституцій.

Проблематику функціонування органів юстиції та їх роль у забезпеченні правосуддя вивчали В. Афанасьєв, В. Ільков, А. Коршун, В. Нор, М. Оніщук, В. Олійник, В. Онопенко, В. Погорілко, О. Петришин, Д. Притика, А. Селіванов, Н. Сибільова, В. Стефанюк, В. Федоренко, С. Шевчук та ін. Діяльність органів юстиції на сучасному періоді розвитку Української держави та в умовах воєнного стану потребує окремої уваги, зокрема щодо участі органів юстиції у формуванні судового корпусу, забезпечення дієвості системи виконання рішень судів тощо.

Напрями роботи в організації і забезпеченні правосуддя з моменту проголошення України як незалежної суверенної держави були вперше окреслені у Концепції судово-правової реформи (1992 р.). Відповідно до цього документа Міністерство юстиції України для реалізації своїх повноважень має: брати участь у розробці законодавчих законопроектів та координувати практичне впровадження судової реформи; вести державну реєстрацію нормативних актів міністерств і відомств України щодо прав і законних інтересів громадян або міжвідомчого характеру; здійснювати контроль за виконанням судових рішень, ... видавати ліцензії особам, уповноваженим

надавати правову допомогу громадянам, організаціям, підприємствам та установам; виконувати функції замовника спеціалістів у вищих юридичних навчальних закладів, організовує професійну підготовку та підвищення кваліфікації суддів, органів юстиції та інституційних експертів; укладає в межах своєї компетенції договори з відповідними органами інших національних і міжнародних правових організацій про надання правової допомоги; здійснює забезпечення судово-експертної підтримки [1]. З моменту оприлюднення Концепції на інституційному рівні відбулося багато змін, які визначають рушійну силу законодавчого розвитку та були визнані практикою. Окремого вектору надало введення воєнного стану та необхідність визначення перспектив у повоєнний період.

Наразі органи юстиції беруть активну участь у розробці найважливіших законопроектів судово-правової реформи, зокрема процесуального законодавства, та забезпечують їх громадське обговорення; реалізують Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу, ухвалену Верховною Радою України у 2004 р. [2]; в Європейському суді з прав людини здійснюють представництво від України; беруть активну участь у розробці, укладенні та реалізації міжнародних договорів про правову допомогу в цивільних і кримінальних справах; представляють інтереси держави в українських судах та іноземних судових установах; проводять велику роботу з організації судово-експертної служби та вдосконалення діяльності інститутів судово-медичної експертизи; забезпечують нормальне функціонування органів виконавчої служби.

Органи юстиції, безсумнівно, відіграють важливу роль у забезпеченні доступу громадськості до інформації шляхом розміщення судових рішень в Інтернеті. З технічної та юридичної точки зору для цього немає істотних, непереборних перешкод. У разі оприлюднення судових рішень на електронній сторінці суду кожен громадянин має можливість зайти на сайт і ознайомитися з відповідними рішеннями. Така прозорість судових рішень забезпечує достатню поінформованість громадськості, відповідає вимогам відкритого демократичного суспільства та є важливим поштовхом для подальшого розвитку судової реформи, у тому числі в умовах євроінтеграційного вектору Української держави.

Важливим напрямом у судовій сфері, який потребує особливої уваги з боку держави, є забезпечення захисту прав і законних інтересів потерпілих від злочинів. Враховуючи зарубіжний досвід та роль і статус органів юстиції, цей напрям логічно доповнює функціональну систему Міністерства юстиції України у судовій сфері [3, с. 36]. Він є одним із найбільш релевантним сучасним подіям на території України, що вимагає нині та стане ще більш актуальним у повоєнний період, – розслідування військових злочинів.

Нині все суспільство дуже стурбоване становищем судового відомства, особливо рівнем професійної підготовки, моральним станом суддівського персоналу та ступенем корупції в судах. Щодо судової гілки влади, то, з одного боку, Конституція та закони України забороняють будь-яке втручання в діяльність суддів, а з іншого боку, Міністерство має можливість запобігати випадкам корупційної діяльності суддів через роботу Вищої кваліфікаційної комісії суддів України [4, с. 60].

Президент України підписав Указ № 231/2021 «Про Стратегію розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021–2023 роки» [5]. Стратегія враховує передовий міжнародний досвід та визначає основні принципи та напрями розвитку системи правосуддя. У документі визначено пріоритети щодо вдосконалення законодавства про правосуддя, статус суддів, судочинства та інших органів юстиції, а також здійснення невідкладних заходів щодо вдосконалення діяльності інститутів юстиції.

Одним із напрямів стратегії є покращення доступності правосуддя. Важливим є забезпечити необхідні ресурси для ефективної організації функціонування Вищого антикорупційного суду, запровадити обов'язкові процедури досудового вирішення спорів із застосуванням медіації та інших практик для окремих категорій справ. Відкритим залишається питання щодо початку роботи Вищого суду з питань інтелектуальної власності.

Одним із завдань Стратегії є посилення незалежності судової влади та її відповідальності перед суспільством. Наприклад, формування Вищої кваліфікаційної комісії суддів та Вищої ради правосуддя відбуватиметься за результатами відкритого конкурсу із залученням міжнародних експертів. Крім того, Стратегія передбачає вдосконалення механізмів перевірки доброчесності суддів Конституційного Суду України та дотримання ними стандартів професійної етики, а також запровадження механізму захисту суддів Конституційного Суду від політичного та іншого тиску під час ухвалення рішень і висновків [5].

Згідно з указом, Комісія з питань правової реформи разом з представниками органів центральної та місцевої влади, громадськості та експертів розробила План дій щодо реалізації Стратегії розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021–2023 роки [5].

Останнім часом планується реформувати систему захисту судової діяльності, зокрема запропонувати керівництво та координацію, але останнє має суттєвий недолік, який загрожує посиленню внутрішнього адміністрування. Отже, вплив на судову систему полягає у створенні умов для того, щоб вищі суди жорстко контролювали нижчі суди. Посилення адміністративних повноважень суду нівелює основні принципи організації та функціонування судової влади та може негативно вплинути на забезпечення незалежності

суддів.

Підсумовуючи, зазначимо, що модернізація сучасних судових інституцій, включно із забезпеченням доступу громадськості до інформації про діяльність органів судової влади, посиленням вимог до добору суддів, удосконаленням механізмів притягнення недобросовісних суддів до відповідальності, забезпеченням захисту прав і законних інтересів осіб потерпілих від правопорушень, повністю відповідає принципам правового демократичного розвитку та формування правової системи на європейські стандарти. Цей напрям дослідження потребує подальшого вивчення, особливо крізь призму євроінтеграційного руху Української держави, воєнного стану та повоєнного періоду.

1. Про Концепцію судово-правової реформи в Україні : Постанова Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2296-12#Text>
2. Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу : Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1629-15#Text>
3. Дутка Х. І. До методології дослідження функцій Міністерства юстиції як центрального органу виконавчої влади. *Актуальні питання конституційного розвитку незалежної України* : матеріали науково-практ. конф. (м. Київ, 25 лют. 2015 р.). Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2015. С. 36–37.
4. Дутка Х. І. До питання удосконалення конституційних засад правосуддя в Україні. *Держава і право сучасної України: досвід комплексного аналізу* : матеріали кругл. столу, присвяч. 90-річчю акад. В. В. Копейчикова (м. Київ, 19 листоп. 2013 р.). Київ : Інтерсервіс, 2017. С. 59–62.
5. Про Стратегію розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021–2023 роки : Указ Президента № 231/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/231/2021#Text>

Анна ДУБОВИК,

здобувачка вищої освіти

ННІ права та інноваційної освіти

Науковий керівник:

Ірина ТИЩЕНКОВА,

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри

загальноправових дисциплін

Дніпропетровського державного

університету внутрішніх справ

ПУБЛІЧНЕ АДМІНІСТРУВАННЯ І СУЧАСНА ДОКТРИНА АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА

В останні роки адміністративно-правові науки активно працюють над формуванням нових доктрин та розробкою їх концептуальних засад. Однією з найважливіших проблем, над якою працюють вчені в цій галузі, є визначення предмета адміністративного права та уточнення меж адміністративно-правового регулювання суспільних відносин. Останнім часом багато вчених, які спеціалізуються в галузі адміністративного права, все більше акцентують на аналізі державного управління.

Важливо зауважити, що термін «управління державою» вже не відповідає сучасній сутності адміністративного права, оскільки ця галузь не обмежується лише регулюванням діяльності держави. Тому для опису управління, здійснюваного різними суб'єктами (як державними, так і недержавними), доцільно використовувати уніфікований термін «державне управління» [1, с. 15]. Саме відносини публічної адміністрації становлять суть сучасного адміністративного права, і цей факт визнаний більшістю адміністративістів.

Проте останнім часом деякі дослідники віддають перевагу проблемі державного управління і навіть висувають ідею заміни управління державою саме державним управлінням. Однак ця зміна вимагає ретельного аналізу та обговорення щодо її доцільності та можливих наслідків [2, с. 58].

Термін «державне управління» не є новим і використовувався раніше в економічній теорії та теорії управління для опису особливого типу управління, яке характеризується високою жорсткістю, репресивністю та бюрократизмом. Більшість авторів, які досліджують питання державного управління, вважають його невід'ємною складовою управління [4, с. 29].

Публічне управління, як аспект управлінської діяльності, залишається актуальним, оскільки воно пов'язане з політичними інститутами і спрямоване на

досягнення політичних цілей. Термін «публічне управління» є більш широким поняттям, охоплюючи різні аспекти управлінської діяльності, спрямовані на досягнення конкретних мет.

Публічне управління і публічний менеджмент часто сплутуються між собою, при цьому не вносячи в перше жодних істотних нововведень. Багато людей вважають публічне управління складовою, видом, і навіть бюрократичним способом керівництва бюрократією. Один із аргументів на користь використання терміну «публічне управління» полягає в необхідності використання загальноновживаного та всесвітньо відомого терміну «публічна адміністрація», який, як стверджується, перекладається як «державне управління» [2, с. 16].

Деякі експерти надають переконливі аргументи проти цього підходу, зазначаючи, що «Словник ООН» надає переклади категорії «Державне управління» шістьма мовами, серед яких немає української. У словнику «Енциклопедії державного управління» 2010 року зміст цього поняття розглядається як «Теорія і практика державного управління». Тому є рекомендація зробити висновок, що використання терміну «публічне управління» не має переваги перед терміном «публічна адміністрація» [5, с. 1].

Крім того, треба звернути увагу на той факт, що термін «публічне управління» має негативну конотацію і традиційно асоціюється з бюрократичним, жорстким та командним управлінням. Це уніфіковане визначення не відображає сучасних тенденцій демократизації, лібералізації та гуманізації влади.

Юристів термін «публічне управління» цікавить насамперед як об'єкт і суб'єкт правового впливу. Проте аналіз Конституції України та інших основних законодавчих актів свідчить про те, що цей термін практично не використовується в адміністративному законодавстві, за винятком окремих випадків.

Замість цього у законодавстві більше вживається термін «управління», який є об'єктивно існуючим явищем. Такі терміни, як «адміністративне управління» або «державне управління» відображають сутність адміністративного права більш точно.

Отже, потрібно враховувати, що дослідження в галузі публічного управління та публічного менеджменту важливі для розвитку сучасної теорії адміністративного права. Проте варто уникати плутанини термінів і використовувати уніфіковані поняття, які краще відображають суть державного управління в умовах сучасних тенденцій.

1. Коломоець Т., Колпаков В. Сучасна парадигма адміністративного права: генеза і поняття. *Law of Ukraine/Pravo Ukraini* 5 2017 р.

2. Комзюк А. Т. Публічне адміністрування і сучасна доктрина адміністративного

права. *Сучасні проблеми адміністративного права та процесу* : тези доп. учасників Всеукр. науково-практ. конф. (м. Харків, 30 черв. 2017 р.). Харків, 2017. С. 15–18.

3. Садовий Р. О. Публічне адміністрування і сучасна доктрина адміністративного права. *Правові засади організації та здійснення публічної влади*. 2021. 460 с.

4. Юровська В. В. Людиноцентристська концепція адміністративноправової доктрини: філософський аспект нової ідеології адміністративного права. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія : Право. 2016. 281–285 с.

Анна ДУБОВИК,

здобувачка вищої освіти

ННІ права та інноваційної освіти

Науковий керівник:

Юлія МАРІНА,

викладач кафедри

кримінально-правових дисциплін

Дніпропетровського державного

університету внутрішніх справ

СПІВВІДНОШЕННЯ ПРИНЦИПІВ ЗАКОННОСТІ, ДОЦІЛЬНОСТІ ТА СПРАВЕДЛИВОСТІ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ

Принципи відіграють важливу роль у правовому регулюванні, особливо у сфері кримінального права. Вони визначають не лише структуру і функціонування цієї галузі права, але також встановлюють гарантії прав і свобод людини і громадянина, а також предмет та методи впливу на особу, яка вчинила злочин. Правові принципи у кримінальному праві визначають суть та зміст цієї галузі права і можуть бути розглянуті як детермінанти її функціонування [1].

У системі кримінального права України принципи законності, справедливості і доцільності є основними, на яких ґрунтується ця система. Їх важливо розглядати в контексті взаємодії та взаємозв'язку між собою, оскільки вони взаємодіють і впливають один на одного.

Принцип законності в кримінальному праві України безпосередньо впливає з Конституції України та положень Загальної частини Кримінального кодексу України. Згідно з цим принципом, злочинність і караність за діяння визначаються законом про кримінальну відповідальність, який діяв на момент вчинення правопорушення [4, с. 41]. Цей принцип також унеможливорює застосування кримінального законодавства за аналогією до дій, які не

передбачені нормами Кримінального кодексу України. Законності означає, що у сфері кримінального права неможливо обходити чинні закони на підставі власних міркувань доцільності, оскільки закони вже враховують такі міркування під час їх ухвалення законодавчим органом [2].

Доцільність, як принцип, важливий для вибору шляхів правотворчості та правозастосування відповідно до цілей кримінального права. Враховуючи закони суспільства та держави, а також конкретні життєві обставини, цей принцип підтверджує свій об'єктивно-суб'єктивний характер. Доцільність може також означати, що норми права повинні дотримуватися доти, доки вони не будуть скасовані, але в межах закону можуть ухвалюватися рішення, які є найбільш доречними в конкретній ситуації [3].

Хоча взаємозв'язок між законністю та доцільністю відображається на практиці застосування кримінального законодавства, важливо відмітити, що ця проблема не отримала широкого наукового дослідження. Однак зрозуміло, що ці два принципи в сукупності визначають найбільш ефективний та справедливий спосіб функціонування кримінального права, забезпечуючи захист прав і свобод громадян і забезпечуючи суспільний порядок [2, с. 19].

Принцип справедливості у сфері кримінального права викликає багато дискусій і не завжди має єдиний погляд на своє розуміння. У науковій літературі виділяють три рівні вияву цього принципу в кримінальному праві [1, с. 7].

Перший рівень передбачає справедливість у формі призначення покарання. Це означає, що кримінальні санкції повинні бути відповідні вчиненому злочину і винності злочинця. Передбачаючи справедливе покарання, система кримінального права створює механізми для визначення належного рівня відповідальності [4].

Другий рівень вимагає визначення справедливої санкції за вчинення злочину. Це вимагає врахування обставин, які супроводжують злочин, і особистісних характеристик винної особи, з метою визначення адекватного покарання. Цей підхід сприяє встановленню справедливої пропорції між тяжкістю злочину та обсягом покарання [6].

Третій рівень принципу справедливості визначає утворення певного кола злочинних діянь. Це вимагає врахування суспільних цінностей та інтересів, а також реакції суспільства на певні види злочинів. Визнання певних діянь як злочинів і встановлення справедливих санкцій відображають суспільний консенсус щодо того, що є прийнятним і справедливим [4].

Хоча ці підходи до розуміння кримінально-правового принципу справедливості існують, не всі вчені підтримують такий підхід. Особливо Попов О. М. вважає, що норми, які закріплюють принципи права, можуть служити орієнтиром для законодавця в його роботі [2].

Конституційний Суд України також наголосив на важливості справедливого застосування закону. Справедливість у цьому контексті містить у собі дискримінаційний підхід та неупередженість. Це означає, що покарання має відповідати вимогам закону та враховувати тяжкість злочину та обставини вчинення.

Принцип справедливості в кримінальному праві має різні виміри, які сприяють забезпеченню справедливості та відповідності покарання вчиненому злочину і особистісним характеристикам винної особи. Цей принцип є важливою складовою правової системи і забезпечує справедливий порядок і захист прав громадян.

Отже, аналізуючи співвідношення принципів законності, справедливості та доцільності і їх практичне застосування, можна зробити висновок, що справедливе застосування закону означає насамперед правильне і не менш важливе доцільне застосування норм кримінального права та Конституції України. Застосування закону без помилок означає справедливість ухваленого рішення, адже в ідеалі рішення не може бути законним, якщо воно несправедливе, і навпаки не буває справедливого рішення, якщо воно ухвалене з порушенням закону.

1. Грек Б., Грек Г. Співвідношення принципів законності, доцільності та справедливості в теорії кримінального права. *Юридична Україна*. 2013. № 5. С. 92–99.
2. Колесник М. О., Прібиткова Н. О. До характеристики спеціальних (галузевих) принципів кримінального права. 2023. С. 81–89 с.
3. Коломієць Ю. Ю. Форма та зміст принципів кримінального права України. 2020. 28 с.
4. Степаненко О. В. Доцільність як принцип кримінального права. *Право і суспільство*. 2015. № 2. С. 249–258.

Юрій ЄЛАСЬ,

викладач кафедри організації досудового розслідування факультету № 1
Криворізького навчально-наукового
інституту Донецького державного
університету внутрішніх справ

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ДИФЕРЕНЦІАЦІЇ РІВНІВ ДЕТЕРМІНАНТ ЗЛОЧИННОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Станом на сьогодні є чинною Постанова Пленуму Верховного Суду України «Про судову діяльність в умовах загострення в Україні криміногенної ситуації» від 30.09.1994 року № 9 [1]. Вищеназвана Постанова має юридичну

дію у часі протягом періоду більше ніж двадцять дев'ять років, що свідчить про стабільність правових норм, які містяться в тексті цього нормативно-правового акта органу судової влади України та їхню відповідність завданню протидії злочинності, передусім, завданню протидії умисним тяжкій та особливо тяжкій злочинності. Зі свого боку, для злочинності в умовах воєнного стану характерними є такі основні юридичні ознаки: 1) скоєння кримінальних правопорушень умисно; 2) підвищений або виключний ступінь суспільної небезпечності кримінально-протиправних діянь; 3) вчинення кримінальних правопорушень із застосуванням насильства, зброї, вибухових речовин.

Положення вищевказаної Постанови є актуальними станом на цей час, тобто в умовах воєнного стану. Для злочинності в умовах воєнного стану, крім значного зростання кількості вчинених кримінальних правопорушень у сфері основ національної безпеки України й у сфері миру та безпеки людства (порівняно з мирним часом), характерним є також збільшення кількості кримінальних правопорушень у кредитно-фінансовій та в банківській сферах та наявність організованих злочинних і особливо озброєних угруповань, передусім на тимчасово окупованій території України.

Необхідно зазначити, що вищеназаний нормативно-правовий акт Пленуму Верховного Суду України має суттєве юридичне значення для кримінального права та кримінального процесу, як джерело права – акт органу судової влади України.

Водночас майже недослідженою є сфера юридичного значення вищевказаного нормативно-правового акта органу судової влади України для кримінологічної науки, передусім у царині детермінант злочинності.

У формально-юридичному вимірі вищевказаний нормативно-правовий акт у самій назві передбачає кримінологічну категорію: в умовах загострення в Україні криміногенної ситуації.

Одночасно з цим норми пункту 3 вказаної Постанови акцентують увагу на: умовах загрозливо-невпинного зростання злочинності.

Водночас положення пункту 9 цієї Постанови встановлюють юридичну категорію: причини й умови, що сприяли вчиненню злочинів чи правопорушень. Вбачається, що вказаний вид детермінант злочинності можна поділити на два різні класи (типи) факторів, що зумовлюють злочинність, а саме:

- 1) причини і умови, що сприяли вчиненню злочинів;
- 2) причини і умови, що сприяли вчиненню інших правопорушень.

При цьому під цими іншими правопорушеннями можна розуміти, в тому числі кримінальні проступки, окремих різновид кримінальних правопорушень.

Вищевказаний вид детермінант злочинності (який містить у своєму складі названі два класи (типи) факторів, що зумовлюють злочинність) відповідає

рівню кримінально-протиправної індивідуальної поведінки окремого злочинця (кримінального правопорушника) та певного окремого вчиненого ним суспільно небезпечного діяння, яке містить у собі всі юридичні ознаки відповідного злочину або кримінального проступку.

Такий вид детермінант злочинності, як умови загрозливо-невпинного зростання злочинності, буде відповідати спеціально-кримінологічному рівню детермінант злочинності, бо в даному випадку є очевидним, що умови загрозливо-невпинного зростання злочинності будуть характеризуватися певними абсолютними, відносними та середніми кримінологічними величинами. Загальновідомим фактом є те, що в умовах воєнного стану, порівняно з мирним часом, надзвичайно збільшилась кількість: злочинів проти основ національної безпеки України; злочинів проти миру та безпеки людства й осіб, які вчинили вищевказані кримінальні правопорушення.

Зауважимо, що найвищим рівнем детермінант злочинності є загально-кримінологічний рівень – рівень умов загострення в Україні криміногенної ситуації. Для цього рівня детермінант злочинності, крім абсолютних, відносних, середніх величин у царині правової статистики, притаманні також оціночні кримінологічні дефініції, які характеризують зміст злочинності, в тому числі злочинності в умовах воєнного стану.

Зазначаємо, що оціночні кримінологічні дефініції визначаються у Преамбулі до цієї Постанови, яка містить визначення: злочинність в Україні набуває все більш масового, організованого та жорстокого характеру.

У даному випадку масовість злочинності буде містити в собі як збільшення кількості випадків множинності кримінальних правопорушень (зокрема, повторності та сукупності кримінальних правопорушень), так і збільшення кількості осіб, які вчиняють одиничні кримінальні правопорушення (зокрема, осіб, які вчиняють одиничні кримінальні правопорушення у співучасті, передусім, у таких формах співучасті, як: організована група, злочинна організація), які у кінцевому підсумку і будуть утворювати множинність кримінальних правопорушень, зокрема, множинність кримінальних правопорушень у виді кримінально-протиправної діяльності.

Вбачається, що одним із різновидів кримінально-протиправної діяльності є колабораційна діяльність (стаття 111-1 Кримінального кодексу України (далі – КК України)), яка має кримінологічний взаємозв'язок зі сферою соціально-дезорганізаційної злочинності проти Держави Україна та зі сферою злочинності на замовлення, за вказівкою, на виконання злочинного завдання держави-агресора [2].

Організований характер злочинності буде включати до свого складу таку юридичну ознаку, як вчинення кримінального правопорушення у певних формах співучасті, зокрема в таких спеціальних формах співучасті у

кримінальному правопорушенні, як – незаконні органи влади, що створені на тимчасово окупованій території, у тому числі окупаційні адміністрації держави-агресора; незаконні збройні чи воєнізовані формування, які створені на тимчасово окупованій території України (ч. 7 ст. 111-1 КК України), що є характерним саме для злочинності в умовах воєнного стану.

Жорстокий характер злочинності в умовах воєнного стану проявляється, зокрема, у випадку скоєння таких умисних кримінальних правопорушень, як: катування, що вчинене представником іноземної держави (ч. 3 ст. 127 КК України); насильницьке зникнення (частини 1 та 2 статті 146-1 КК України), порушення законів та звичаїв війни (частини 1 та 2 статті 438 КК України).

Дослідження причин і умов, що сприяли вчиненню інших правопорушень, зокрема адміністративних правопорушень, у науковому вимірі має відповідне кримінологічне значення, оскільки вчинення адміністративних правопорушень перебуває у прямому кримінологічному взаємозв'язку з подальшим, наступним скоєнням кримінальних правопорушень (передусім, умисних злочинів), які є значно більш суспільно небезпечними діями, ніж адміністративні правопорушення.

Є очевидним те, що вчинення в умовах воєнного стану такого адміністративного правопорушення, як виготовлення та пропаганда георгіївської (гвардійської) стрічки (стаття 173-3 Кодексу України про адміністративні правопорушення [3]), особливо у разі коли винну особу з будь-яких причин не притягнуто до адміністративної відповідальності за скоєне нею діяння; зумовлює те, що у подальшому цією ж самою особою з високою імовірністю (порівняно з іншою особою – особою, яка раніше ніколи у житті не скоювала жодних адміністративних правопорушень проти громадської безпеки та порядку) буде вчинено нове, більш суспільно небезпечне правопорушення, зокрема, таке кримінальне правопорушення, як: виправдовування, визнання правомірною, заперечення збройної агресії російської федерації проти України, глорифікація її учасників (стаття 436-2 КК України).

Отже, наукове вчення про диференціацію рівнів детермінант злочинності (передусім із урахуванням умов воєнного стану) є новітньою сферою кримінологічних знань про зумовленість скоєння кримінальних правопорушень, передусім, умисних злочинів.

1. Про судову діяльність в умовах загострення в Україні криміногенної ситуації : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 30.09.1994 року № 9. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0009700-94#Text> (дата звернення: 15.10.2023 року).

2. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05 квітня 2001 року № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 15.10.2023 року).

3. Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 07 грудня 1984 року № 8073-X. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80732-10#Text> (дата звернення: 15.10.2023 року).

Анастасія ЗАЦАРНА,
здобувач вищої освіти
ННІ права та інноваційної освіти
Науковий керівник:
Ольга ЧЕПІК-ТРЕГУБЕНКО,
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри
загальноправових дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

РОЗВИТОК ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ ТА ЗАКОНОДАВЧА ТЕХНІКА: ПИТАННЯ ВЗАЄМОВПЛИВУ

Україна згідно зі ст. 1 Основного закону проголошена суверенною і незалежною, демократичною, соціальною, правовою державою [1]. Законодавча техніка є однією із складових забезпечення розвитку сучасної держави й має особливий вплив на становлення правової держави. Державу можна вважати правовою, якщо її закони є правовими та відповідають ідеям верховенства права. Тому розвиток будь-якого суспільства та держави насамперед залежить від якості її законодавства. Закріплена в Конституції України концепція розвитку правової держави покладає обов'язок на національного законотворця перманентно удосконалювати правову систему та вітчизняне законодавство у відповідності до міжнародних стандартів. Це першочергово залежить від законодавчої техніки, що є фундаментом законотворчого процесу.

Законодавча техніка стала предметом наукових досліджень у працях таких науковців, як С. Бобровник, І. Биля, О. Ганзенко, В. Головченко, Ж. Дзейко, В. Ковальський, В. Костицький, О. Копиленко, Д. Лавренко, П. Рабінович, В. Риндюк, І. Шутак, Н. Оніщенко, І. Онищук, О. Петришин, О. Скрипнюк, В. Тернавська, М. Хавронюк, В. Щербина, О. Ющик та ін.

Сучасне законодавство України активно реформується, узгоджується з правами Європейського Союзу, що вимагає використання всього арсеналу засобів нормотворчої техніки, а також чіткої правової регламентації всього процесу правотворчої діяльності [2, с. 7]. У процесі пізнання законотворення надзвичайно важливим є розкриття змісту поняття законодавчої техніки та його взаємозв'язку із розвитком правової держави в Україні.

У дослідницькій літературі відсутня однастайність щодо змісту поняття законодавчої техніки. Це породжує теоретичні проблеми, а також безпосередньо впливає на практичну складову його втілення. У вітчизняній та закордонній

доктрині по-різному характеризують законодавчу техніку, навіть трапляються випадки, коли те саме явище називають різними термінами. Зокрема, деякі вчені вважають законодавчу техніку частиною юридичної техніки, інші взагалі ототожнюють ці два поняття. Наприклад, один із перших науковців, хто вжив термін «законодавча техніка», був Ф. Жєні. Він досліджував законодавчу техніку як складову частину юридичної техніки [3, с. 43]. Отже, одним із напрямів дослідження законодавчої техніки треба вказати його співвідношення із дотичними явищами, зокрема «юридична техніка». Вважаємо, що треба підтримати позицію вчених щодо розгляду законодавчої техніки як складової більш широкого явища – юридична техніка.

Іншим дослідницьким напрямом є розгляд законодавчої техніки як елементу правотворчості. Зокрема, під законодавчою технікою пропонується розуміти систему правил та прийомів підготовки найбільш досконалих за формою та системою нормативно-правових актів, що забезпечують максимально повно й точно відповідність форми нормативних приписів їх змісту, а також доступність та розуміння нормативного регулювання, вичерпне охоплення предмета регулювання [4, с. 123].

Якщо розглядати визначення поняття законодавчої техніки більш ширше, то під нею треба розуміти систему правил, що використовуються і є спеціально призначеними для пізнавально-логічного й нормативно-структурного формування правового матеріалу та підготовки тексту закону [5, с. 179; 7]. Тож законодавча техніка є сукупністю об'єктивних та суб'єктивних правил і прийомів, що використовуються розробником для підготовки проєкту нормативно-правового акта.

Законодавча техніка містить у собі низку засобів, без яких законодавчі акти втратили б свої якісні характеристики. Під засобами законодавчої техніки розуміють допустимі правом явища, за допомогою яких забезпечується досягнення законодавцем мети правового регулювання при створенні й систематизації законів. Через їх різноманітність їх поділяють на декілька груп, а саме: формально-атрибутивні; логічні, загально соціальні або мовні; спеціально-юридичні. Цей перелік засобів законодавчої техніки не є вичерпним, крім того, деякі науковці у своїх роботах використовують дещо інші види груп, наприклад, в доктрині також є думка, що засоби законодавчої техніки треба поділяти на нормативні будови; системні будови; юридичні конструкції; галузеві типізації [3, с. 44]. Законодавча техніка виражається у правилах, відповідно до яких вона й застосовується.

Нехтування правилами і прийомами законодавчої техніки у правотворчій роботі суттєво знижує якість та ефективність правового акта, що породжує правовий нігілізм, знижує рівень законності та правопорядку. Важливо наголосити, що проблематика юридичної техніки є загальною для

правотворчості в усіх країнах сучасного світу, про що свідчать праці вчених-юристів закордонних держав [6, с. 128].

Законодавча техніка має важливе значення у процесі нормотворення. Зокрема, вона покликана забезпечити зрозумілість законів для пересічних громадян, шляхом спрощення змісту нормативно-правових актів. Нормативно-правові акти повинні чітко відображати волю законодавця, а також містити відповіді на запитання, що можуть виникнути в процесі використання [5, с. 24]. Реалізація такого підходу позитивно впливатиме на розвиток правової держави та громадянського суспільства в Україні, особливо це важливо в умовах воєнного стану та повоєнного періоду.

Отже, незважаючи на різницю у розумінні поняття «законодавча техніка» та його співвідношення з близькими за значенням явищами, зокрема, юридична техніка, законодавча техніка посідає особливе місце у розвитку правової держави в Україні, що зумовлюється правотворчою діяльністю органів державної влади. Якісна нормативно-правова база у державі сприяє забезпеченню належної реалізації її органами публічної влади та громадянами. Точність закону створює передумови для його однаково застосування суб'єктами правовідносин. Водночас нехтування правилами законодавчої техніки призводить у наслідку до зниження рівня розвитку правового життя суспільства. Дотримання правил законодавчої техніки сприяє розвитку архітектури правової політики держави. Вчені у межах науки теорії держави і права та галузевих юридичних наук мають активізувати дослідницьку діяльність у напрямі вдосконалення концепції правотворчого процесу з метою вирішення сучасних проблем розвитку національної правової системи.

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141 (зі змінами, внесеними Законом України «Про внесення змін до статті 80 Конституції України щодо недоторканності народних депутатів України» від 03 вересня 2019 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2019. № 38. Ст. 160.

2. Ганзенко О. О. Система засобів нормотворчої техніки. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Серія : Юридичні науки. 2016. Вип. 4 (1). С. 7–11.

3. Щербина В. С. Поняття засобів законодавчої техніки: аналіз новітніх наукових підходів. *Часопис Київського університету права*. 2017. № 2. С. 42–44.

4. Законодавча техніка : навч. посіб. Київ : ІКЦ «Легальний статус», 2011. 268 с.

5. Щербина В. Соціальне призначення засобів законодавчої техніки. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 11. С. 179–183.

6. Тернавська В. М. Юридична техніка в системі засобів конституційно-правової політики: теоретико-методологічний аналіз. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2021. № 3. С. 123–131.

7. Баб'юк С. Законодавча техніка та її використання у цивільно-правових нормах. *Юридичний вісник*. 2021. № 6. С. 24–31.

Наталія ІСАЄВА,

адвокат, доктор філософії в галузі права
(Україна), докторант Карлового
Університету (Чеська Республіка)

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ВИКЛИКИ ВНУТРІШНЬОГО ПЕРЕМІЩЕННЯ В УКРАЇНІ

У 2014 році народ України вперше зіткнувся з явищем масової внутрішньої міграції населення. І хоча вже пройшло майже десятиліття з того часу, на жаль, сьогодні це явище не тільки не зменшилось, а й навпаки кидає ще більш гострий виклик як всьому суспільству загалом, так і державним інституціям зокрема. Очевидно, що таке переміщення людей головним чином пов'язане з військовою агресією проти України. Люди були вимушені покинути свої домівки в пошуку безпечнішого місця проживання та більш сприятливих умов життя для себе, членів своїх сімей та родичів, які з різних причин не змогли б змінити місце проживання самостійно.

Однак за таких обставин внутрішньо переміщені особи стикаються з адаптаційними та інтеграційними процесами, оскільки на новому місці все потрібно починати спочатку, часто навіть з відновлення особистих документів. І саме тут важливим питанням постає захист прав людини та гарантії реалізації таких прав з боку держави в часи, коли на її території відбуваються дані процеси, в нашому випадку бойові дії на території України. Саме держава повинна сприяти налагодженню процесів та забезпеченню реалізації прав людини, їх захисту, неухильному дотриманню та виконанню покладених на себе обов'язків як принципу демократичної країни та суспільства.

У 2014 році в Україні було вперше ухвалено Закон України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб», який в подальшому постійно змінювався. Крім того, станом на кінець 2023 року Україна також має значний арсенал нормативно-правових актів. Треба окремо звернути увагу, що з 32 років незалежності України вже майже 10 років Україна перебуває в процесі постійної вимушеної міграції населення через фактичне перебування у стані війни та боротьби за свою свободу та незалежність.

Але на законодавчому рівні декларовані права та свободи внутрішньо переміщених осіб реально не дотримуються, колізії та прогалини в чинному законодавстві продовжують чинити перешкоди для повноцінної реалізації внутрішньо переміщеними особами своїх конституційних прав і свобод. Звичайний громадянин України та внутрішньо переміщені особи мають неоднаковий доступ до ресурсів держави. Інтеграція України до Європейського

Союзу вимагає переосмислення такої ситуації та відтворення рівного доступу всіх громадян України до своїх конституційних прав, незважаючи на статус «внутрішньо переміщена особа» [1, с. 363].

Однак, на жаль, мало лише мати потужний арсенал нормативно-правової бази, важливо, щоб державні механізми злагоджено при цьому працювали.

Під час внутрішнього переміщення людина стикається з багатьма соціально-економічними викликами, такими як: невідповідні зусилля щодо отримання належного медичного обслуговування, фактично нерівний доступ до ринку праці, освіти, складність у своєчасному забезпеченні житлом та й в цілому труднощі в організації стабільного рівня життя. Крім того, треба також пам'ятати, що певні категорії внутрішньо переміщених осіб є менш захищеними, зокрема діти, жінки, особи похилого віку та особи з інвалідністю.

Одним із основних питань для ВПО є те, що у новій громаді їх не завжди приймають як свої «місцевих», та наявне ставлення як до «переселенців», «чужих», що ускладнює процес адаптації та інтеграції у новій громаді.

Більшість ВПО в Україні зазнали злиднів і залежали від друзів, родичів і громадянського суспільства. Дехто не знав, як подати заяву на отримання державних пільг (яких, у будь-якому випадку, було недостатньо для задоволення основних потреб ВПО). Деякі продовжили свою роботу в Інтернеті. Однак більшість стали безробітними, що підвищило їхню вразливість до експлуатації на неформальному ринку праці. Наприклад, 20-річна жінка-ВПО із Західної України працювала у двох мережевих ресторанах по два тижні в кожному без оплати. Багато хто вважав трудову експлуатацію дискримінацією ВПО. Деякі ВПО пояснили, що роботодавці не хочуть наймати їх через відсутність постійного місця проживання [2, с. 57].

Держава повинна враховувати потреби мігрантів, оскільки вони є повноцінними членами держави та суспільства. Для того щоб усі послуги, що надаються під час соціальної реабілітації, та заходи, що проводяться під час соціальної адаптації, були більш ефективними, потрібно: регулярно вивчати потреби внутрішньо переміщених осіб з метою отримання актуальної інформації та розуміння масштабу наявних потреб; враховувати виявлені потреби під час розробки програм, заходів тощо; здійснювати регулярну інформаційно-просвітницьку роботу щодо прав та можливостей ВПО; сприяти у вирішенні соціально-економічних проблем та подоланні фінансової кризи; урахувати медичні потреби та надавати відповідні послуги та консультації; забезпечити умови для отримання соціальних послуг у громадах, де наразі перебувають ВПО; здійснювати активну соціальну роботу з переселенцями похилого віку, особами з інвалідністю та дітьми; сприяти інтеграції ВПО до місцевої громади шляхом залучення до соціокультурних заходів [3, с. 93–94]. Крім того, важливо пам'ятати, що допомога може бути надана тільки тоді, коли

люди цього хочуть. Необхідно максимально створити умови, поширити серед внутрішньо переміщених осіб інформацію про їх права, доступ до ринку праці, до освіти і, насамперед, максимальної медико-психологічної допомоги та підтримки. Людина, що перебуває в стресі, розгублена, вона не знає, куди бігти і що робити, і тут важливо отримати допомогу від держави, з адаптацією життя в новому суспільстві, на новому місці, і доступом до всіх прав і гуманітарною допомогою без довготривалих та неоптимізованих бюрократичних процедур.

Держава всіма своїми діями повинна показати і переконати, що вона хоче і може допомогти, а не нашкодити. Щоб людина відчувала захист і допомогу зовнішніх акторів, а не щоб вони завдавали більше проблем, ніж допомагали внутрішньо переміщеним особам в реалізації своїх прав.

Внутрішнє переміщення може мати довгостроковий колективний вплив на сталий розвиток на місцевому, національному та міжнародному рівнях. Щоб досягти прогресу та забезпечити досягнення мети, щоб «ніхто не залишився осторонь», державі та іншим ключовим суб'єктам гуманітарної діяльності та розвитку потрібно більш послідовно працювати над вирішенням довгострокових колективних проблем, які створює внутрішнє переміщення [4, с. 6].

Отже, максимальна співпраця з міжнародними інституціями та організаціями, створення умов для надання всебічної підтримки громадськими організаціями, міжнародними організаціям, які беруть активну участь у допомозі внутрішньо переміщеним особам в межах кордонів своєї держави дуже важлива. А для того щоб міжнародні громадські організації провадили свою діяльність в Україні, необхідно створити сприятливі умови, забезпечити безпеку їх працівникам та волонтерам, а особливо викоринити корупцію, оскільки наявність саме корупційних чинників в державі, яка знаходиться у стадії війни, часто нівелює будь-яке бажання міжнародних партнерів допомагати українцям, оскільки факт наявності корупції беззаперечно ставить усю країну в цілому у дуже несприятливе становище. Розроблення та впровадження інструментів, спрямованих на усунення обставин, на ґрунті яких виникає корупція – запорука розвитку сучасної демократичної правової держави XXI століття, якою є Україна на шляху до євроінтеграції.

1. Ісаєва Н. С. Теоретико-правова характеристика культурних прав внутрішньо переміщених осіб: методологічні аспекти та практичні засади. *Юридичний вісник*. 2020. № 1. С. 363–369.

2. Pertek Sandra, Kuznetsova Irina, Tsarevskia Iuliia. Ukrainian internally displaced women at risk of sexual and gender-based violence. *Forced Migration Review*. Is. 72. S. 56–59. URL: <https://www.fmreview.org/ukraine/pertek-kuznetsova-tsarevskia>

3. Кузьмич Т. В. Соціальна робота соціальна адаптація внутрішньо переміщених сімей з дітьми традиції та нові наукові стратегії у центральній та східній Європі : матеріали III Міжнар. науково-практ. конф., 26–27 червня 2020 р. м. Київ. С. 89–99.

4. Asfour Hana, Al-Thawr Sabria, Chastonay Chantal. 'Internal Displacement as a Development Challenge'. IDRP Research Briefing Paper. 2020. S. 1–6. URL: <https://rli.sas.ac.uk/sites/default/files/uploads/Asfour%2C%20Thawr%2C%20%27Internal%20Displacement%20as%20a%20Development%20Challenge%27.pdf>

Лілія КОЦЮРУБА

здобувач вищої освіти

бакалаврського освітнього ступеня

ННІ права та інноваційної освіти

Науковий керівник:

Ольга КУБЕЦЬКА,

кандидат економічних наук, доцент,

доцент кафедри аналітичної економіки

та менеджменту Дніпропетровського

державного університету

внутрішніх справ

РОЛЬ DEFI У ФІНАНСОВІЙ СИСТЕМІ ТА ЇХ ВИКЛИКИ ДЛЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ

Сучасні фінансові технології швидко змінюють ландшафт фінансової системи, і в цьому контексті децентралізовані фінанси (DeFi) є ключовим гравцем, що визначає нові стандарти для надання та споживання фінансових послуг. DeFi – це збірне поняття, що охоплює фінансові продукти й послуги, доступні всім, хто може використовувати Ethereum. Тобто всім, у кого є доступ до Інтернету. Завдяки DeFi ринки завжди відкриті й немає централізованого органу влади, який би блокував платежі або відмовляв у доступі. Послуги, які раніше вимагали багато часу та були вразливі до помилок людського фактора, тепер виконуються автоматично та стали безпечнішими, тому що керуються кодом, доступним для огляду й аналізу для всіх, хто бажає [1].

Цей динамічний розвиток відкрив нові перспективи для користувачів у всьому світі, особливо для тих, хто раніше не мав доступу до традиційних банківських послуг. Однак із завданням вирішення глобальних фінансових проблем, пов'язаних із зростанням волатильності та кіберзагрозами, виникає питання, якою мірою DeFi може вплинути на фінансову безпеку та які виклики він створює для сучасної фінансової системи.

З початком XXI століття з'явилася інноваційна галузь, яка відображає бажання децентралізувати та демократизувати фінансові послуги. Світ

децентралізованих фінансів, який зазвичай називають DeFi, є свідком еволюції цих ідей та їх трансформації в реальність.

Першим важливим кроком стало створення Bitcoin у 2009 році, який був представлений як децентралізований криптовалютний актив. Однак запуск Ethereum у 2015 році заклав новий етап у розвитку блокчейна. Ethereum представив концепцію смарт-контрактів, яка дає змогу створювати різноманітні децентралізовані програми (DApps), у тому числі фінансові.

Запуск Ethereum сприяв появі DeFi. У 2017 році виникли перші проєкти, такі як MakerDAO, який пропонує стейблкоїн DAI, і Kyber Network, що пропонує децентралізовану торгівлю токенами. Ці методи створюють основу для подальшого розвитку.

У наступні роки виникли та розвинулися різноманітні проєкти для надання різноманітних фінансових послуг у децентралізованій формі. Compound і Aave стали піонерами в децентралізованому валютному ринку, тоді як Uniswap і SushiSwap стали піонерами в децентралізованому обмінному просторі. Цей період характеризувався стрімким зростанням кількості проєктів та обсягів залученого фінансування.

Однак із зростанням популярності DeFi виникають нові проблеми. Проблеми містять високу волатильність ринку, брак ліквідності для певних проєктів, а також проблеми безпеки та регулювання. З іншого боку, також виникли такі інновації, як видобуток ліквідності, ліквідність у протоколах АММ (автоматичний маркет-мейкер) та розробка інших децентралізованих фінансових платформ.

Історія розвитку DeFi – це стрімкі експерименти, процес, який продовжує набирати обертів і створює нові можливості та виклики для глобальної фінансової системи.

Децентралізовані фінанси (DeFi) створюють альтернативи традиційним фінансовим послугам на основі технології блокчейн і смарт-контрактів. Основні компоненти DeFi утворюють екосистему, яка дозволяє користувачам отримувати доступ до різноманітних фінансових інструментів без посередництва традиційних фінансових установ:

1. Децентралізована біржа (DEX) – це тип криптовалютної біржі, яка працює в мережі блокчейн, що дозволяє користувачам торгувати цифровими активами децентралізованим способом без необхідності централізованого посередника. DEX є ключовим компонентом екосистеми децентралізованих фінансів (DeFi) [2].

2. Децентралізовані грошові ринки. Compound, Aave, MakerDAO: ці платформи пропонують можливість інвестувати та позичати криптовалюти в умовах децентралізованого грошового ринку. Користувачі можуть заробляти відсотки, надаючи позики або отримувати позики під заставу.

Compound – це децентралізована платформа позичання та запозичення, побудована на блокчейні Ethereum, яка дозволяє користувачам позичати та позичати цифрові активи, такі як ЕТН та різні токени ERC-20, без довіри та децентралізовано [3].

3. Протоколи страхування дозволяють забезпечити захист від можливих ризиків, пов'язаних з криптовалютними інвестиціями. Вони забезпечують фінансовий захист та надійність криптовалютних інвестицій. Протоколи страхування, такі як Nexus Mutual та Орун, дозволяють користувачам захищати свої активи від можливих ризиків.

Ці компоненти взаємодіють у децентралізованій екосистемі, створюючи новий спосіб надання та використання фінансових послуг, який став частиною більш широкого руху до більш демократичних і доступних фінансів.

В умовах стрімких змін і впровадження нових технологій у фінансовому секторі фінансова безпека стає предметом занепокоєння. Зважаючи на це, багато викликів можуть вплинути на фінансову безпеку на всіх рівнях, включно з окремими особами, підприємствами та фінансовою системою загалом. Ось кілька основних викликів:

1. Кількість і складність кібератак продовжує зростати. З розвитком технологій кібератаки становлять дедалі більшу загрозу для фінансових установ і користувачів, що може призвести до втрати конфіденційної інформації та фінансових активів.

2. Нестабільне регуляторне та наглядове середовище. Зміни в правовому середовищі можуть вплинути на фінансові установи та створити невизначеність щодо правил та обмежень, що призводить до труднощів у плануванні та виконанні фінансових стратегій.

3. Волатильність на фінансових ринках. Фінансові ринки можуть зазнавати раптових змін через економічні кризи, геополітичні події та інші чинники, що створює тиск на інвестиційні портфелі та інвесторів.

Врахування цих викликів і розробка відповідних стратегій управління стає важливим завданням для забезпечення фінансової безпеки на всіх рівнях суспільства.

Підсумовуючи, треба зазначити, що в сучасному фінансовому середовищі, яке швидко змінюється, фінансова безпека набула надзвичайного значення. Вищезазначені виклики, такі як безпека мережі, регуляторна невизначеність і коливання ринку, поставили перед суспільством і фінансовими установами завдання адаптуватися до нової ситуації та вдосконалити стратегії управління ризиками. Забезпечення фінансової стабільності вимагає спільних зусиль для вдосконалення засобів технічної безпеки та підвищення фінансової грамотності людей. Здатність ефективно реагувати на ці виклики визначатиме успіх сучасної фінансової системи та ступінь захисту окремих осіб і підприємств від фінансових ризиків.

1. Децентралізовані фінанси (DeFi). URL: <https://ethereum.org/uk/defi/>.
2. Коробан О. М. Вибір параметрів DeFi протоколу, що базується на моделі Constant Product Market : дипломна робота ... бакалавра : 113 Прикладна математика. Київ, 2023. 43 с.
3. Leshner R., Hayes G. Compound: The Money Market Protocol. Англ. 2019. URL: <https://compound.finance/documents/Compound.Whitepaper.pdf>.

Катерина КОШОВА,

здобувач вищої освіти

бакалаврського освітнього ступеня

ННІ права та інноваційної освіти

Науковий керівник:

Ольга КУБЕЦЬКА,

кандидат економічних наук, доцент,

доцент кафедри аналітичної економіки

та менеджменту Дніпропетровського

державного університету

внутрішніх справ

УПРАВЛІННЯ ПОРТФЕЛЕМ ЦІННИХ ПАПЕРІВ

Управління портфелем цінних паперів – це планування, аналіз та регулювання складу портфеля, здійснення діяльності по його формуванню і підтримці для досягнення поставлених перед ним цілей при збереженні необхідного рівня його ліквідності і мінімізації пов’язаних з ним витрат.

Управління портфелем цінних паперів є ключовим аспектом фінансового планування та інвестування, який вимагає ретельного аналізу, розробки стратегій та постійного моніторингу. Для інвесторів та фінансових установ, правильне управління портфелем є важливою складовою фінансового успіху. Розглянемо стратегії та методи управління портфелем цінних паперів.

Стратегії управління портфелем цінних паперів:

1. Диверсифікація. Однією з основних стратегій є диверсифікація портфелю, тобто розподіл інвестицій між різними видами цінних паперів. Це допомагає зменшити ризик та збільшити стабільність портфелю. Як вказує Марковіц (1952), диверсифікація може бути досягнута через розміщення коштів у різних активах з різними кореляціями між ними. Для зменшення ризику і збільшення стабільності портфелю важливо розглядати різні види цінних паперів, такі як акції, облігації, нерухомість, інвестиційні фонди тощо.

2. Оцінка ризику. Оцінка ризику – це критичний аспект управління

портфелем. Для оцінки ризику та доходності часто використовується САРМ (Capital Asset Pricing Model), розроблений Шарпом (1964). Ця модель допомагає інвесторам визначити адекватне відшкодування за ризик у порівнянні з безризиковими активами.

3. Активне та пасивне управління. Існує вибір між активним і пасивним управлінням портфелем. Активне управління передбачає активний відбір цінних паперів з метою досягнення кращої доходності портфелю. Пасивне управління передбачає створення портфелю, який відображає певний індекс ринку, і його утримання з мінімальними змінами. Ідея пасивного управління багато в чому базується на гіпотезі «ефективних ринків», яка визнає, що ціни акцій вже враховують всю публічно доступну інформацію. Практичні поради щодо активного та пасивного управління можна знайти у роботі Лінча (1989) [2].

Методи управління портфелем цінних паперів:

1. Технології та алгоритми. Сучасні технології та алгоритми використовуються для аналізу ринку та ухвалення рішень. Аналіз даних, штучний інтелект та машинне навчання допомагають інвесторам виявляти можливості та ризики на ринку.

2. Етичні аспекти. Управління портфелем цінних паперів також включає в себе етичні аспекти, такі як ставлення до екологічних та соціальних питань. Інвестори можуть активно вибирати цінні папери, що відповідають їх цінностям.

3. Макроекономічні фактори. Управління портфелем також включає аналіз макроекономічних факторів, таких як інфляція, безробіття, зміни валютних курсів та стан фінансових ринків. Ці фактори можуть суттєво впливати на рішення щодо управління портфелем.

Управління портфелем цінних паперів є складним та важливим процесом фінансового планування та інвестування, який вимагає глибокого аналізу та розробки стратегій. Стратегії та методи, що використовуються в цьому процесі, вимагають глибокого аналізу та обґрунтування ухвалених рішень. Вибір правильних стратегій та методів ґрунтується на класичних теоретичних роботах, таких як ті, що розроблені Марковіцем і Шарпом [3].

Практичні поради від досвідчених інвесторів, таких як Лінч, можуть допомогти інвесторам вибирати цінні папери та вибудовувати портфель. Сучасні технології та алгоритми допомагають аналізувати ринок, а етичні аспекти та макроекономічні фактори важливі для ухвалення рішень.

1. Про інвестиційну діяльність : Закон України від 18.09.1991 № 1560. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws>

2. Ваніна Н. М., Грищенко О. В. Ринок цінних паперів. Практикум : навч. посіб. Київ : «Центр учбової літератури», 2014.

3. Пономаренко В. С., Раєвцева О. В., Стрижиченко К. А. Моделювання поведінки інвестора на фондовому ринку : монографія. Харків : Інжек, 2004.

Орина КОВІНЕНКО,

здобувач вищої освіти

ННІ права та інноваційної освіти

Науковий керівник:

Ольга КУЛІНІЧ

кандидат юридичних наук, доцено,

завідувач кафедри

загальноправових дисциплін

Дніпропетровського державного

університет внутрішніх справ

ШЛЯХИ ІНТЕГРАЦІЇ МЕДІАЦІЇ ЧЕРЕЗ РОЗГЛЯД РОЛІ СУДОВОЇ РИТОРИКИ У ПРОВЕДЕННІ МЕДІАЦІЙНОЇ ПРОЦЕДУРИ: УКРАЇНСЬКЕ СУДОЧИНСТВО ТА ЗАКОРДОННИЙ ДОСВІД

Все більше набирає обертів тема альтернативних методів вирішення спорів, зокрема шляхом проведення досудових процедур, однією з яких є медіація, що нормативно врегульована в Україні Законом України «Про медіацію», ухваленим Верховною Радою України (далі – ВРУ) у листопаді 2021 року. В ньому термін «медіація» пояснюється так: «Медіація – позасудова добровільна, конфіденційна, структурована процедура, під час якої сторони за допомогою медіатора (медіаторів) намагаються запобігти виникненню або врегулювати конфлікт (спір) шляхом переговорів» [1].

Важливі та проблемні питання постають перед правниками сучасності стосовно завдання розробити швидкий і дієвий процесуальний механізм інтеграції медіації у судочинство України, адже структуроване вивчення та аналіз шляхів цієї інтеграції стає надзвичайно важливим аспектом сучасної юридичної науки та практики.

Дослідження спрямоване на розкриття ролі судової риторики в проведенні медіаційних процедур українськими та іноземними спеціалістами з надання правничої допомоги, зокрема в роботі проведено аналіз взаємодії та зв'язку між судовою риторикою та ефективністю вирішення спорів досудовими методами. Також визначаються оптимальні стратегії впровадження медіації в судочинство України для досягнення найвищого рівня правосуддя та задоволення потреб населення в розгляді переважної більшості виникаючих конфліктних питань.

Висвітлювати задану тему варто розпочати, на нашу думку, з визначення сутності судової риторики, як науки, та і як навчальної дисципліни.

Судова риторика тісно пов'язана з набуттям саме юристами навичок юридичного красномовства для ораторських виступів.

Судове красномовство виникло ще в часи Давньої Греції як апології – промови на захист самого себе, які писали для населення логографи – софісти.

Промови класифікувалися за основними жанрами, а саме: прокурорська (обвинувачувальна) промова, захисна (адвокатська) промова, промова обвинуваченого, промова судді – так зазначається у «Словнику термінів і понять з риторики», рекомендованого вченою радою Львівського державного університету безпеки життєдіяльності [2].

Сторонам судового процесу надано право виступу в залі під час засідання та відкритого проголошення своєї позиції щодо справи, що розглядається судом.

Суддя повинен мати достатній рівень професійності, компетентності, обізнаності в усіх матеріалах, мати прагнення до справедливості рішення, що належить ухвалити по завершенню провадження.

Спираючись на закордонний досвід, українські судді в змозі ввести за правило в обов'язковому порядку проводити ознайомлення сторін з їх можливістю вирішити спір методом досудового вирішення спорів – медіації. Звісно, за винятком певних випадків, які передбачаються законодавством. Така нескладна дія слугуватиме одним із критеріїв визнання українських суддів найбільш наближеними до громадян з морального погляду, бо за допомогою цього певною мірою знизиться ризик упередженості чи залежності суддів від суб'єктивних переконань або впливу зовнішніх факторів.

Наступним етапом, в разі одноголосного виявлення позивачем і відповідачем бажання перевести розгляд їх спору у форму медіації, суддя має право закрити позовне провадження та передати компетенцію медіаторам.

Вперше вдосконалений інститут медіації був сформований у Сполучених Штатах Америки (далі – США), став досить поширеним і почав успішно застосовуватися у подальшому як вид позасудової практики. Станом на сьогодні медіація особливо широко використовується у таких державах, як Канада, Австралія, Китай, а також Великобританія, Австрія, Франція та інші держави ЄС.

Не виникає й сумнівів, що професія медіатора користується популярністю та продовжуватиме бути актуальною у найближчому майбутньому. Цьому є логічне пояснення: в багатьох країнах світу, включно із США, медіатор отримує гідну заробітну плату, при цьому маючи вільний графік, який може самостійно підкоригувати під свої особисті життєві плани та інші справи, не стикаючись із надмірним стресом, від якого, як правило, страждають судді, вирішуючи гучні справи чи справи складної категорії, коли навіть може йтися про погрози з боку зацікавлених у фінальному результаті розгляду та недоброзичливих осіб.

Щодо Європейського Союзу, то там ініціатива стосовно поширення альтернативних способів вирішення спорів зародилася на засіданні

Європейської Ради, яка відбулася в Тампере в період з 15 по 16 жовтня 1999 р. – згадується у статті Т. Подковенко і Н. Фігун «Правове регулювання медіації у європейському праві» [3].

Основний документ, в якому закріплено норми поведінки і стандарти для медіаторів та організацій, які здійснюють контроль за наданням послуг з медіації, що орієнтовані на такі фундаментальні (деякі вищезгадані нами) принципи, як незалежність, неупередженість, нейтральність, компетентність медіатора, неформальність і добровільність медіації, був ухвалений пізніше, у жовтні 2004 р., розроблений і затверджений Європейською Комісією – Кодекс поведінки для медіаторів (European Code of Conduct for Mediators) [4].

Вимоги висуваються не тільки до медіаторів, чіткі обов'язки та належна міра поведінки встановлюється і для учасників спору стосовно дотримання етичних норм, прояву поваги один до одного та виконання всіх передчасно узгоджених ними домовленостей.

Впевненість в успіху та відсутності перешкоджання медіаційній процедурі досягається укладенням офіційного документа – угоди у письмовій формі, де дві особи взаємно зобов'язуються врегулювати конфлікт, узгодити реалізацію всіх вимог і мирно завершити спір. І випадок, коли одна зі сторін, коли спір вже вирішено шляхом медіації, все одно вирішить звернутися до суду з поданням нової позовної заяви, не попередивши іншу сторону, доволі просто передбачити додатковим приписом про конкретну міру відповідальності за подібне у попередньому договорі про проведення медіації.

Після наведення тез і аргументів про позитивний розвиток медіації в Україні, спираючись на закордонний досвід, зауважимо, що частіше такими видами позасудових процесів справи вирішуються не пізніше за сорок п'ять днів. Порівняно з вісімнадцятьма, в середньому, місяцями розгляду справ у судовому порядку, механізми їх урегулювання поза судом, безперечно, виграють у часовому аспекті. Численні дослідження Гарвардської юридичної школи, компанії зі списку Fortune 500, що користуються послугами альтернативного вирішення спорів, тільки підтверджують перспективу медіаційної процедури на власному прикладі.

1. Про медіацію : Закон України. Відомості Верховної Ради (ВВР). 2022. № 7. Ст. 51. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1875-20#Text>.

2. Макович Х. Я., Вербицька Л. О., Капітан Н. О. Словник термінів і понять з риторики. Львів, 2016. С. 140. URL: <https://sci.ldubgd.edu.ua/bitstream/123456789/3431/1/%D0%A0%D0%B8%D1%82%D0%BE%D1%80%D0%B8%D1%87%D0%BD%D0%B8%D0%B9%20%D1%81%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%BD%D0%B8%D0%BA.pdf>.

3. Подковенко Т., Фігун Н. Правове регулювання медіації у європейському праві. Тернопіль, 2019. С. 8. URL:

<http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/38366/1/%D0%9F%D0%BE%D0%B4%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE.pdf>.

4. Evropeyskiy kodeks povedeniya dlia medyatorov. URL: <file:///C:/Users/user/Downloads/evropejskij-kodeks-povedenija-dlja-mediatorov.pdf>.

Андрій КОРНІЄВСЬКИЙ

здобувач вищої освіти

ННІ права та інноваційної освіти

Науковий керівник:

Дар'я ЛАВРЕНКО,

викладач кафедри

загальноправових дисциплін

Дніпропетровського державного

університету внутрішніх справ

ПРАВОВА ЕКСПЕРТИЗА НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ АКТИВ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ НА МІСЦЯХ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

Наукові дослідження у сфері правової експертизи нормативно-правових актів органів виконавчої влади на місцях має вирішальне значення, оскільки є однією з основних гарантій якості та досконалості правотворчої діяльності місцевої державної влади, оцінює структурну узгодженість та гармонізацію чинного законодавства та проєктів нормативно-правових актів. Сьогодні, в умовах євроінтеграції, фахівці продовжують акцентувати на недостатній якості підготовки експертів з написання правових актів місцевих державних адміністрацій. Однак не менш актуальним видається питання проведення правової експертизи нормативно-правових актів органів виконавчої влади на місцях.

Проблематикою правової експертизи нормативно-правових актів займалися С. Бобровник, Я. Буряк, Т. Дідич, В. Корнієнко, В. Костицький, О. Кот, Л. Наливайко, Н. Оніщенко, О. Петришин, О. Скрипнюк, В. Федоренко, О. Ющик та ін. Однак, зважаючи на високу роль органів виконавчої влади на місцях у правотворенні та державотворенні, розвитку регіонів, важливе місце посідає питання правотворчості вказаних суб'єктів та її якості, що зокрема зумовлюється проведенням експертизи нормативно-правових актів.

Професійно проведена експертиза на етапі підготовки й обговорення нормативно-правового акта не лише дає змогу забезпечити належний рівень

його підготовки, а й сприяє створенню взаємопов'язаної та взаємоузгодженої системи правових актів, виявити ще на етапі проходження законопроекту його недоліки, що можуть мінімізувати позитивний ефект від ухвалення нормативно-правового акта або істотно зменшити його регуляторний вплив [1, с. 117]. Правотворчість органів виконавчої влади на місцях містить певні етапи, що забезпечують створення якісного нормативно-правового акта. За різними стадіями законодавчого процесу органів місцевої державної адміністрації можна розрізнити внутрішню правову експертизу, яка здійснюється на стадії затвердження локальних нормативно-правових актів через відповідні структури підрозділів місцевої адміністрації – юридичним відділом, та зовнішню правову експертизу, здійснюється державною реєстрацією нормативно-правових актів органів місцевої державної адміністрації органами Міністерства юстиції України. Внутрішня правова експертиза проєктів законів місцевих державних адміністративних органів здійснюється юридичними відділами відповідних адміністративних відомств [2, с. 15].

Правова експертиза сприяє підвищенню якості нормативно-правових актів та дозволяє проводити всебічний аналіз фактичного стану законодавчої бази і прогнозування подальшого розвитку національної правової системи, де належним чином мають бути забезпечені і дотримані основоположні права і свободи людини і громадянина [3, с. 275].

Відповідно до Загального положення про юридичну службу міністерства, іншого органу виконавчої влади, державного підприємства, установи та організації від 26 листопада 2008 р. юридична служба органу виконавчої влади відповідно до покладених на неї завдань, зокрема, проводить юридичну експертизу проєктів нормативно-правових актів, підготовлених структурними підрозділами органу виконавчої влади, за результатами якої готує висновки за формою, що затверджується Мін'юстом, погоджує (візує) їх за наявності віз керівників заінтересованих структурних підрозділів [4]. Забороняється публікація нормативно-правових актів без попередньої експертизи від юридичного відділу.

Питання правової експертизи нормативно-правових актів органів місцевого самоврядування регулюються Типовим положенням про органи місцевої державної адміністрації. Юридичний відділ відповідно до покладених на нього завдань проводить правову експертизу проєктів розпоряджень голови місцевої держадміністрації, готує висновки правової експертизи у разі їх невідповідності актам законодавства та/або подає пропозиції щодо приведення таких проєктів у відповідність з вимогами законодавства. Проєкти розпоряджень підлягають обов'язковій правовій експертизі в юридичному відділі. Юридичний відділ опрацьовує поданий проєкт розпорядження, зокрема проводить його правову експертизу, вносить поправки, пов'язані з узгодженням

проекту розпорядження з вимогами нормопроєктувальної техніки, а також у разі потреби редагує проєкт розпорядження [5; 6; 7]. У разі невідповідності проєкту та його окремих положень законодавчим актам юридичний відділ надає висновки щодо проєкту та необхідності його повернення розробнику для доопрацювання та надає відповідні рекомендації. Визначення обґрунтованості нормативно-правового акта органів виконавчої влади на місцях, своєчасності його ухвалення, можливих позитивних і негативних наслідків є фундаментальною складовою якості відповідного акта.

Отже, правова експертиза нормативно-правових актів органів виконавчої влади на місцях має важливе значення для якісного правотворчого процесу та впливає на ефективність роботи вказаних органів влади, що має прямий вплив на стан забезпечення прав та свобод людини та громадянина у певному регіоні. Правова експертиза нормативно-правових актів органів виконавчої влади на місцях містить внутрішню та зовнішню види експертиз. В умовах децентралізації влади та активного процесу євроінтеграції України цей дослідницький напрям потребує більш детальної уваги вітчизняних вчених.

1. Кот О. О. Науково-правова експертиза: завдання, напрями розвитку, вплив на якість законодавства. *Право України*. 2021. № 12. С. 117–127.

2. Буряк Я. Я. Правова експертиза нормативно-правових актів місцевих державних адміністрацій як складова стадії правотворчого процесу. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія : Право. 2013. Вип. 21. Ч. II. Т. 1. С. 14–16.

3. Тернавська В. М. Місце і роль правового моніторингу та правової експертизи в системі засобів правової політики. *Альманах права*. 2019. Вип. 10. С. 274–279.

4. Про затвердження Загального положення про юридичну службу міністерства, іншого органу виконавчої влади, державного підприємства, установи та організації : Постанова Кабінету Міністрів України від 26 листопада 2008 р. № 1040. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1040-2008-%D0%BF#Text>

5. Про затвердження Типового регламенту місцевої державної адміністрації : Постанова Кабінету Міністрів України від 11 грудня 1999 р. № 2263. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2263-99-%D0%BF#Text>

6. Горбунова Л. М. Забезпечення законності нормативно-правових актів міністерств та інших органів виконавчої влади. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2003. № 2. С. 89.

7. Методичні рекомендації щодо проведення правової експертизи проєктів нормативно-правових актів : схвалено постановою колегії Міністерства юстиції України від 21 листопада 2000 р. № 41. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/va041323-00#Text>

Володимир КИЯН,

кандидат юридичних наук, доцент,
завідувач кафедри цивільно-правових
дисциплін Дніпропетровського
державного університету
внутрішніх справ

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ЩОДО СИСТЕМИ ТРУДОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА

Сучасні умови в Україні, які охоплюють соціально-економічний і політичний виміри, а також зростання нових професій та підвищення трудової мобільності громадян ставлять перед законодавцем завдання пошуку нових підходів до регулювання трудових і пов'язаних з ними правовідносин. Одним із можливих шляхів є перегляд та систематизація трудового законодавства. На сьогодні Україна є практично єдиною посткомуністичною країною, яка використовує Кодекс законів про працю, ухвалений ще в 1971 році. Навіть при внесенні численних поправок до цього нормативно-правового акта протягом п'ятдесяти років залишається чимала кількість прогалин, оскільки більшість його положень застарілі та не відповідають сучасним реаліям. Перед тим як перейти до конкретного аналізу шляхів вдосконалення трудового законодавства, важливо приділити увагу історії його становлення та розвитку. У цьому контексті варто згадати думку Н. М. Крестовської, яка правильно вказує, що проблема історичної періодизації не лише має академічне значення, але також може внести нові знання про історичні та історико-правові явища [1, с. 78].

Формування трудового законодавства України пов'язане з історією становлення країни, зокрема з періодом радянської історії. На початку існування СРСР був ухвалений перший Кодекс законів про працю у 1918 році. Цей Кодекс, головне, мав декларативний характер через відсутність ефективного контролю за його виконанням. Основним завданням Кодексу було вирішення питань «воєнного комунізму», коли трудові відносини регулювались загальними трудовими повинностями. Закінчення чинності цього Кодексу пов'язане зі змінами в економічній політиці держави і введенням Нової економічної політики (НЕП). Це призвело до обмеження приватної власності і відміни трудової повинності як форми регулювання трудових відносин. Основним механізмом регулювання трудових відносин стало укладення колективних договорів, заснованих на Законі «Про порядок затвердження колективних договорів (тарифів), що встановлюють ставки заробітної плати і

умови праці» від 02.07.1918 р. З другої половини XIX століття набуло поширення публічно-правове поняття обов'язків роботодавця, виконання яких не можна було уникнути шляхом угоди з працівником.

Кодекс законів про працю УСРР служив ефективним інструментом регулювання трудових відносин свого часу. З позиції викладу, Кодекс відзначався стислістю та лаконічністю, яка була підсилена узагальненою редакцією його статей, що утворювали комплекс норм, які загальним чином регулювали всі основні аспекти правовідносин, пов'язаних з використанням найманої праці.

У 1922 році був ухвалений новий Кодекс законів про працю, спрямований на підвищення якості та ефективності захисту трудових прав працівників. Внаслідок політичних змін у 1924 році в Україні розпочалася інтенсивна централізація державного управління, що вимагала підвищення рівня трудової дисципліни.

Наступний етап у становленні трудового законодавства України припав на 1930-ті роки, які характеризувалися переважанням загальносоюзного законодавства над республіканським. Регулювання здійснювалося шляхом використання союзних нормативних актів, а також дублюванням республіканським законодавством змісту загальносоюзних законодавчих актів. На початку 1930-х років був переглянутий та доповнений Кодекс законів про працю УСРР 1922 року. Зміни стосувались низки положень, таких як введення семигодинного робочого дня для робітників промисловості та транспорту, перехід підприємств на безперервний робочий тиждень, і впровадження системи «плаваючого вихідного дня» (отримання вихідного дня у різні дні тижня) тощо.

Нова Конституція УРСР (1937 р.) внесла зміни до трудового законодавства України, встановивши нові принципи організації праці, такі як право на працю та відміну загальної трудової повинності. Це свідчило про усунення експлуатації та класових відмінностей в державі. Проте ці принципи, незважаючи на їхню формальне існування, залишалися нереалізованими на практиці, адже відсутність їхнього дотримання відображалася в низці проблем, включно з масовими репресіями та порушеннями трудових та інших прав громадян.

Період між 1936 та 1938 роками визначався політичною нестабільністю держави. З одного боку, конституційні права громадян і законодавчі гарантії формально встановлювалися, але з іншого боку, відсутність забезпечення цих норм, таких як суворі умови праці та дотримання трудової дисципліни, призвело до регресії професійної сфери держави і «витоку розуму» за кордон [2, с. 3].

Наступний етап у становленні сучасного трудового законодавства

пов'язаний з рішенням Президії Верховної Ради СРСР від 08.03.1956 щодо скорочення робочого дня у передвихідні та передсвяткові дні на дві години. Проте процес централізації державного механізму вплинув на централізацію законодавчої влади [3, с. 376]. Згідно із Законом від 01.02.1957 року, зміни в праві обмежили законотворчу самостійність радянських республік, визначивши на союзному рівні Основи законодавства Союзу РСР і союзних республік, а на республіканському рівні – кодекси всіх галузей права.

На початку 1970-х років був ухвалений новий Кодекс законів про працю УРСР, який ґрунтувався на раніше випробуваних положеннях. Реформи законодавства вплинули на права робітників, визначаючи обов'язки роботодавців та працівників при укладанні трудового договору, який може бути усним чи письмовим. Трудовий договір став офіційним засвідченням прийому на роботу, незалежно від його оформлення.

У період «перебудови» (1985–1991 рр.) в Україні виникла потреба в змінах трудового законодавства, що призвело до нового порядку укладання колективних договорів та ліквідації обмежень. Були введені нові закони, такі як «Про власність у СРСР», «Про підприємства в СРСР», «Про кооперацію в СРСР».

Починаючи з 1991 р., коли Україна стала незалежною державою, в трудовому законодавстві було внесено понад 100 змін, спричинених переходом до ринкової економіки. Проте варто зауважити, що реальні механізми договірного регулювання праці в цей період не були належно реалізовані.

З урахуванням викладеного вище треба зазначити, що трудове законодавство України розвивалося нестабільно через складні зміни в історичних державотворчих процесах. Сучасне трудове законодавство визначається нестабільністю та суперечностями в економічній, політичній та соціальній сферах, що теж суттєво впливає на трудові відносини суб'єктів трудового права.

1. Крестовська Н. М. Ювенальне право України: генезис та сучасний стан : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.01. Одеська національна юридична академія, 2008. 367 с.

2. Beschastnyi Viktor, Shkliar Serhii, Fomenko Andrii, Nalyvaiko Larysa, Obushenko Natalia. Place of Court Precedent in the System of Law of the European Union and in the System of Law of Ukraine, Journal of Legal, Ethical and Regulatory Issues (Print ISSN: 1544-0036; Online ISSN:1544-0044). 2019. № 6. S. 1–6.

3. Podorozhnyi Y., Obushenko N., Harbuziuk K., Platkovska O. Legislative regulation of grounds for dismissal of an employee for committing a corruption or corruption-related offense. Amazonia investiga. 2020. Vol. 9. Num. 26. S. 304-310.

4. Пилипенко П. Д., Бурак В. Я., Козак З. Я. Трудове право України: Академічний курс : підруч. для студ. юрид. спец. вищ. навч. закл. / за ред. П. Д. Пилипенка. 2-е вид., перероб. і допов. Київ : Ін Юре, 2006. 544 с.

Ольга КУЛІНІЧ,

кандидат юридичних наук, доцент,
завідувач кафедри
загальноправових дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

В умовах тотального вторгнення росії в Україну наша країна продовжує тримати всі удари, з рішучістю відстоювати демократичні цінності та відстоювати принципи захисту прав громадян, можливостей для розвитку та наукових досягнень.

Цю позицію ми продемонстрували всьому світу і задекларували як основу наших глобальних цінностей. Саме тому в умовах повномасштабного вторгнення росії в Україну, Україна продовжує жити та реалізовувати різні аспекти державотворення, сприяти цифровій трансформації через інновації, оптимізувати діджиталізацію державних регуляторних інструментів, інтегрувати інноваційну Україну в надзвичайно складних умовах та стати європейською мережею, маючи на меті приєднання до європейської мережі.

Пріоритетними напрямками інноваційної діяльності в Україні є визначені відповідно до закону наукомісткі інноваційні сфери, спрямовані насамперед на забезпечення економічної стабільності держави, створення конкурентоспроможних наукових досліджень та надання високоякісних послуг.

Метою інноваційної діяльності є створення конкурентоспроможних наукових досліджень, надання якісних послуг, ефективне використання національних і міжнародних науково-технічних досягнень та нарощування національного потенціалу.

Пріоритетні напрями на національному рівні та їх обґрунтування формуються на основі результатів прогнозовано-аналітичних досліджень у сфері інноваційної діяльності із залученням Національної академії наук України. Вони формуються у сфері інноваційної діяльності із залученням інших установ та наукових організацій, що забезпечують формування державної політики у сфері науково-технічної та інноваційної діяльності.

Законодавець запровадив два види пріоритетних напрямів інноваційної діяльності в Україні, які перебувають у діалектичному взаємозв'язку.

Відповідно до статті 2 Закону, пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні поділяють на стратегічні напрями, тобто напрями, що

визначаються на період до 10 років, та середньострокові напрями, тобто напрями, що визначаються на період до п'яти років [1].

При цьому середньострокові пріоритетні напрями визначаються з метою поступового забезпечення реалізації стратегічних пріоритетних напрямів на національному, галузевому та регіональному рівнях. За умови належного правового регулювання взаємозв'язок цих стратегічних та середньострокових пріоритетних напрямів сприятиме синергетичному розвитку національної інноваційної системи. Водночас, прогалини у правовому регулюванні відповідних стратегічних пріоритетних напрямів створюють унеможлиблює належне визначення та реалізацію середньострокових пріоритетних напрямів на всіх рівнях. Усі пріоритетні напрями інноваційної діяльності мають бути визначені відповідно до закону, тобто сформовані та затверджені у встановленому законодавством порядку. Існуюча нормативно-правова база щодо формування та визначення пріоритетних напрямів інноваційної діяльності передбачає послідовну діяльність уповноважених органів державної влади.

Відкрито нові можливості, платформи та проєкти для допомоги Україні у боротьбі з агресором в умовах воєнного стану з боку низки держав, а також для підтримки ініціативи громадян України та проведення нових наукових досліджень.

Саме тому в рамках підготовки до Саміту G7 Україна взяла участь у зустрічі G7 країн Європи з питань цифрових технологій 2023, яка була присвячена принципам управління новими технологіями.

Серед пріоритетних сфер для обговорення були піднято такі питання, як оцифрування суспільства, забезпечення сталої цифрової інфраструктури, транскордонна передача даних, використання штучного інтелекту та виклики кібербезпеки.

Комісія Європейського Союзу в рамках євроінтеграції обговорили вплив війни Росії проти України на світову економіку та інноваційні рішення для протидії атакам агресора. У комюніке, підписаному лідерами G7 у Хіросімі 20 травня 2023 року, визнано, що в умовах цифровізації, цифрові інновації, прискорені новими технологіями та інноваційними моделями управління, уможлиблюють інклюзивне економічне зростання та сталий розвиток суспільств на основі прозорості, відкритості, рівності, справедливості, конфіденційності та інклюзивності [2]. Міжнародні програми, такі як «Грантовий фонд для українських стартапів та інноваційних підприємств», сприяють розвитку інновацій в Україні. Окрім грантів, надаються додаткові інвестиції, щоб допомогти українським стартапам впроваджувати інноваційні рішення, спрямовані на відновлення України.

Окрім грантів, українським стартапам, які впроваджують інноваційні рішення, спрямовані на відновлення України та реалізацію проєктів

комерціалізації наукових досліджень, надаються додаткові інвестиції у межах різних програм. Ці програми підтримуються поточними ініціативами Європейського дослідницького простору для України (ERA4Ukraine), Horizon4Ukraine, ERC для України та Марі Складовської-Кюрі (MSCA) для українських дослідників-біженців, що доповнюється ще і спеціальними програмами на різні суми.

Цифрові рішення від фінтех-стартапів включають автоматизацію процесів залучення клієнтів (Electronic KYC), автоматизацію процесів фінансового моніторингу (AML Point), комплексне рішення для ініціювання споживчого кредитування (Neofin), бізнес-процесів МСП. Створення універсальної платформи для автоматизації бізнес-процесів для МСБ, наприклад. Автоматизації процесів для МСБ (RemOnline); інноваційні платіжні рішення для підприємців (Жабка); програма розвитку цифрової економіки, фінансової інклюзії та інноваційного клієнтського досвіду Start Path Ukraine, яку очолюють Міністерство цифрової трансформації України та Національний банк України. Вона реалізується за ініціативи Mastercard за підтримки Міністерства цифрової трансформації України та Національного банку України.

Продовжує роботу міжвідомча робоча група з прискореного перегляду національних регуляторних інструментів для бізнесу на основі аналітичних матеріалів Офісу ефективного регулювання (BRDO).

Розглядаються ініціативи щодо оптимізації та комп'ютеризації національних інструментів регулювання бізнесу в таких сферах, як сільське господарство, будівництво, охорона здоров'я, транспорт та відновлення критичної інфраструктури.

Зокрема, йдеться про відновлення об'єктів критичної інфраструктури. Ухвалюється рішення щодо оптимізації та комп'ютеризації регуляторних документів, що перебувають у віданні Міністерства економіки, Міністерства екології та природних ресурсів, Міністерства інфраструктури, Міністерства охорони здоров'я, Міністерства культури та інформаційної політики, Міністерства освіти і науки, молоді та спорту. Тож невід'ємною складовою європейської інтеграції є прискорення впровадження нової моделі розвитку в Україні [3].

Крізь призму тематичних досліджень та в напрямі розвитку інших пріоритетних напрямів наукових досліджень наголошується на необхідності розроблення пропозицій із залученням наукової спільноти, схвалення їх у вигляді проєктів нормативно-правових актів та затвердження цих актів органами державної влади в межах їх компетенції.

І наголошується на необхідності затвердження цих актів органами державної влади в межах їх компетенції у визначені строки.

Системний аналіз положень Закону України «Про пріоритетні напрями

інноваційної діяльності в Україні» дозволяє зробити висновок, що механізм законодавчого визначення цих напрямів є надзвичайно складним та бюрократично перевантаженим. Тому визначення пріоритетних галузей потребує низки підготовчих та узгоджувальних етапів.

Аналіз регулювання пріоритетних напрямів інноваційної діяльності свідчить про наявність численних проблем, пов'язаних як зі змістом правових норм, так і з їх належною імплементацією. У зв'язку з цим заслуговують на увагу такі складні та перевантажені законодавчі механізми.

Порушення процедур та умов визначення стратегічних та середньострокових напрямів інноваційної діяльності в Україні. Зважаючи на це, варто зазначити, що виявлено розбіжності та прогалини у правовому регулюванні, які в сукупності створюють режим правової невизначеності та додатково підвищують ризик порушення встановлених законодавством строків формування та затвердження стратегічних пріоритетних напрямів інноваційної діяльності на наступне десятиліття.

Ризик визначення неналежних стратегічних пріоритетних напрямів інноваційної діяльності, далеких від сучасних світових інноваційних тенденцій, також стає більш актуальним через відсутність ефективних методів експертної оцінки та застарілість процедур формування цих напрямів. Це може призвести до формування та реалізації безперспективних середньострокових пріоритетних напрямів у цій сфері та, в цілому, до затримки розвитку національної інноваційної системи України.

Ігнорування вищезазначених ризиків може призвести до нецільового використання коштів державного та місцевих бюджетів у разі відсутності швидкого реагування та злагодженої взаємодії між центральними органами виконавчої влади та науковою спільнотою, а також відповідальної діяльності Уряду та Парламенту у стислі строки.

Існує потенціал для нецільового використання коштів державного та місцевих бюджетів. Як наслідок, це стане перешкодою для інноваційного розвитку України та спричинить нові кризові явища в соціально-економічній сфері. Найбільш нагальним шляхом подолання цих проблем є перегляд правових механізмів визначення пріоритетних галузей на національному та галузевому рівнях та спрощення процедур їх розгляду і затвердження.

А також невідкладно розробити загальнодержавну цільову програму, яка б визначала найбільш перспективні напрями, варіанти та заходи розвитку науково-технічної та інноваційної діяльності України. Для вирішення цієї проблеми пріоритетні напрями інноваційної діяльності мають враховуватися при формуванні та виконанні міжнародних і національних замовлень на науково-технічний розвиток, а також розробляти загальнодержавну цільову програму на відповідний рік за цими напрямками, як це передбачено Законом

України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні». Реалізація державної політики через цей інструмент дозволяє створити більш сприятливе та ефективне середовище для реалізації інноваційної політики, забезпечити цільовий розподіл бюджетних коштів та посилити інноваційну діяльність в інших пріоритетних сферах.

1. Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні : Закон України. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2012. № 19–20. Ст. 166. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>.

2. Про схвалення Концепції розвитку національної інноваційної системи : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17 червня 2009 р. № 680-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/680-2009-%D1%80#Text> (дата звернення: 12.12.2020).

3. Про схвалення Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року : Постанова КМУ від 10 липня 2019 р. № 526-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/526-2019-%D1%80#Text> (дата звернення: 12.12.2020).

Роман КАРПЕНКО,

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри
цивільно-правових дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ЗАКОНОДАВСТВО ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ У СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОЛІТИКИ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ: ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ

Гендерна рівність передбачає рівні права для жінок і чоловіків, дівчат і хлопців, а також їх однакову значущість, можливості, обов'язки та участь у всіх сферах суспільного й особистого життя. Так само вона означає рівний доступ жінок і чоловіків до ресурсів та розподіл цих ресурсів між ними [1, с. 5]. Процес становлення та розвитку політики гендерної рівності характеризується поступовим закріпленням рівних прав і можливостей жінок і чоловіків, рівності статей, недискримінацією за ознакою статі у міжнародному законодавстві та законодавствах окремих країн.

У звіті Комітету з рівних можливостей жінок і чоловіків Парламентської Асамблеї Ради Європи зазначено, що відсутність рівного представництва жінок і чоловіків у розробці рішень щодо політичних та суспільно важливих питань становить загрозу для легітимності демократії та є порушенням прав людини [2].

Гендерна рівність слугує однією з найважливіших передумов стабільності держави і суспільства в цілому та дозволяє ефективно функціонувати в різних умовах. Здійснене дослідження дає можливість стверджувати, що різні системи та підходи формування мають як позитивні так негативні ознаки [3; 4]. До позитивних відноситься: демократизація процесів шляхом запровадження прозорих процедур та рівного доступу. До негативних – ризик обрання не за кваліфікацією, а за статевою ознакою. Як свідчить досвід країн Європейського Союзу з питань гендерної рівності, важливо мати фахову, структуровану та інституціолізовану гендерну політику, що супроводжується відповідними механізмами її реалізації.

Тож з огляду на вище зазначене можемо впевнено стверджувати, що забезпечення гендерної рівності у виборчих процесах можливе завдяки поєднанню державних механізмів, покликаних забезпечити рівність прав та можливостей жінок та чоловіків, із зміною стереотипів суспільної свідомості та поведінки.

1. Стратегія гендерної рівності Ради Європи на 2018–2023 роки. Квітень 2018 року. URL: <https://rm.coe.int/prems-041318-gbr-genderequality-strategy-2023-ukr-new2/16808b35a4>
2. Звіт Комітету з рівних можливостей жінок та чоловіків Парламентської асамблеї Ради Європи від 22.01.2009 № 12097. URL: <https://pace.coe.int/en/files/12354>
3. Гендерна рівність і розвиток: погляд у контексті Європейської стратегії України. Центр Розумкова, 2016. URL: https://razumkov.org.ua/uploads/article/2016_Gender_rivn.pdf
4. Ballington J., Matland R. Political Parties and Special Measures: Enhancing Women's Participation in Electoral Processes. United Nations Office of the Special Advisor on Gender Issues And Advancement of Women. 2004. URL: <https://www.un.org/womenwatch/osagi/meetings/2004/EGMelectoral/EP8-BallingtonMatland.PDF>

Сергій КОРНІЄВСЬКИЙ,
кандидат наук з державного управління
(Придніпровська державна академія
будівництва та архітектури)

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ВИЗНАЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ПРОЄКТІВ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ

Процеси управління регіональними проєктами передбачають створення ефективної системи забезпечення цих процесів. Провідне місце в цій системі посідає науково-методичне забезпечення, яке включає певний перелік методичних напрацювань у сфері відбору, розробки та управління

регіональними проектами. Єдині методичні підходи до оцінки ефективності регіональних проектів на всіх стадіях їх реалізації сприятимуть оптимальному використанню обмежених ресурсів.

Пропонуємо розглянути науково-методичне забезпечення процесів відбору найоптимальнішого регіонального проекту.

Сьогодні актуальним є комплексний підхід до оцінювання великомасштабного інвестиційного регіонального проекту, що передбачає оцінювання не тільки за суто комерційною чи виключно соціальною ефективністю, а також за очікуваними синхронізованими соціально-економічними й екологічними наслідками, які визначають інтереси регіону та держави в цілому. Тому йдеться про перспективну максимізацію і податкових надходжень у місцеві й державний бюджети, і рівня зайнятості, який забезпечиться реалізацією інвестиційного проекту, і внеску у валовий регіональний продукт тощо.

Отже, завдання відбору регіональних інвестиційних проектів для надання бюджетної підтримки є багатокритеріальним і потребує для свого вирішення спеціального комплексного підходу, заснованого на використанні методів багатокритеріальної оптимізації.

Уперше проблему багатокритеріальної оптимізації порушив італійський вчений В. Парето під час математичного дослідження економічних процесів. Надалі інтерес науковців до проблеми оптимізації багатьох критеріїв оцінювання явищ і процесів почав зростати, й сьогодні питання використання методів багатокритеріальної оптимізації актуалізуються не тільки в економічній та технічній сферах, а й під час вирішення управлінських завдань, зокрема, під час організації відбору проектів регіонального розвитку.

Існуючі методи багатокритеріальної оптимізації поділяють на декілька груп. До основної відносять методи, в яких кількісно або якісно оцінюється ступінь важливості кожного показника для досягнення призначення системи управління в цілому. Це дозволяє визначати деякий узагальнений показник і описувати критерій вже відносно нього, тобто здійснювати зведення багатокритеріального завдання до однокритеріального, методи вирішення якого добре відомі.

Зважаючи на наведене, доцільно розділити оцінку ефективності інвестиційного проекту на комерційну та соціально-економічну, яку стосовно до регіонального інвестиційного проекту можна назвати регіональною ефективністю. Ця ефективність повинна містити чотири складові – економічну, соціальну, бюджетну та екологічну. Показники для оцінки економічної, соціальної, бюджетної та екологічної складових ефективності інвестиційного проекту можуть відбиратися за двома критеріями:

- важливість для оцінки соціально-економічного стану регіонів;

– можливість точної кількісної оцінки проєкту на передінвестиційній стадії.

Якщо в проєкті зміна показника визначається в натуральних одиницях (наприклад, кількість створюваних робочих місць), то під час оцінки ефективності він подається у вигляді приросту показника (відношення кількості створюваних робочих місць до економічно активного населення). Таким чином, визначається приріст за кожним показником соціальної та економічної ефективності і можна розрахувати комплексні показники.

Цей методичний підхід дозволяє оцінювати ефективність проєктів і проводити їх порівняння по кожній зі складових соціально-економічної (регіональної) ефективності.

Сьогодні в умовах значної обмеженості інвестиційних ресурсів бюджетна складова інноваційного проєкту може визначатись на рівні не вище встановленого нормативу. Але це може призвести до неможливості його реалізації. В цьому випадку для обґрунтування перевищення бюджетного ліміту з метою поліпшення результатів проєкту, розробнику необхідно підвищувати інші складові соціально-економічної (регіональної) ефективності. Обмеження може накладатися на дві складові одночасно. Наприклад, якщо під час відбору проєктів використовуються обмеження для бюджетної та економічної складових ефективності інвестиційного проєкту, то наскільки б ці показники не перевищували норматив, перевага віддається проєкту з найвищим значенням соціальної складової.

Для визначення загальної ефективності регіонального інвестиційного проєкту із урахуванням усіх його складових доцільно визначити деякий інтегральний показник, який враховує всі складові одночасно.

Етапами оцінки регіональних інвестиційних проєктів є такі:

1. Проведення аналізу для формування значень показників ефективності регіональних проєктів.

2. Нормування значень показників. Оскільки значення аналізованих показників істотно відрізняються між собою як кількісно, так і якісно, доцільно використовувати їх не абсолютні значення, а нормовані (від 0 до 1), враховуючи напрям оптимізації.

3. Формування інтегральних показників, схожих за змістом, але не рівнозначних за ступенем важливості.

4. Побудова моделі оцінки рівня ефективності регіональних проєктів за допомогою агрегованого показника RIEm (Regional Investment Efficiency).

5. Оцінка значень інтегральних показників рівня ефективності регіональних проєктів відповідно до вербально-лінгвістичної шкали значень показників ефективності регіонального інноваційно-інвестиційного проєкту.

6. Вибір оптимального регіонального інвестиційного проєкту.

Компонентами ефективності регіональних проєктів є показники соціального, економічного, бюджетного та екологічного ефектів – вимірів ефективності проєкту, що має відповідати цілям регіонального розвитку та вписуватися в межі відповідної стратегії (рис. 1).

Внаслідок збройної агресії російської федерації проти України наявне значне скорочення надходжень до бюджетів всіх рівнів. Наслідком цього постає завдання найбільш ефективного (оптимального) використання обмежених

ресурсів. У таких умовах забезпечення комплексного та збалансованого розвитку територій можливі в тому випадку, якщо будуть реалізовані регіональні проєкти розвитку, які дозволять отримати найбільший ефект на території регіону.

Зважаючи на те, що головним результатом реалізації регіонального проєкту є досягнення мети забезпечення найвищого рівня добробуту мешканців регіону за умов найбільш оптимального використання обмежених ресурсів, необхідним є застосування сучасних технологій управління та відбору такого проєкту.

Процес оцінки та відбору регіональних проєктів розвитку стає одним із головних завдань органів влади регіонального рівня. Формуванню здатності публічних управлінців в регіонах визначити регіональні проєкти, які забезпечать отримання синергетичного ефекту на території регіону, сприятиме запропонована методика відбору оптимального регіонального проєкту.

1. Korniiievskiy S., Matveieva O. Selection of regional sustainable development project using the method of multiple-criteria optimization. *Revista geintec-gestao inovacao e tecnologias*. 2021. Vol. 11. № 2. S. 2238–2355.

Юрій КРАМАРЕНКО,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри
кримінально-правових дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ВПЛИВУ СУЧАСНИХ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ПРАВОРОЗУМІННЯ ТА ПРАКТИКУ ПРАВОЗАСТОСУВАННЯ

Сучасне життя від побутових до професійних сфер вже важко уявити без інформаційно-комунікаційних засобів та технологій, що значною мірою полегшують вирішення поточних завдань. Але, як і будь-яка інновація, такі технології та засоби можуть мати як користь, так і ризики завдання шкоди. Розділяючи актуальність запровадження інновацій, вважаємо за потрібне звернути увагу на кілька аспектів, що стосуються можливого впливу сучасних технологій на праворозуміння та практику правозастосування. З метою окреслення меж предмета дискусії зазначимо, що від стану праворозуміння

(усвідомленого та осмисленого розуміння сутності права) учасниками суспільних відносин залежать не тільки реалізація та застосування права, а й загалом якості взаємовідносин у суспільстві. У цьому розумінні, крім «якості закону» та якісної роботи державних органів та недержавних інституцій щодо виконання своїх функцій з реалізації загальнолюдських цінностей у суспільних відносинах, визначальним є «компетентність» як самих учасників правовідносини, так і осіб, уповноважених ухвалювати відповідні правові рішення. З огляду обсягів такої тематики звужимо питання до аналізу формування розуміння права сучасним правником та застосування ним отриманих знань для вирішення правових ситуацій.

Сьогодні треба визнати, що сучасний правник як фахівець формується під впливом таких чинників, на які ще не так давно можна було не звертати уваги або взагалі вони були відсутні. Початкова можливість доступу до професії в Україні забезпечується шляхом підтвердження відповідного рівня кваліфікації, що отримується виключно через здобуття вищої освіти, завдяки якій формується компетентність як здатність майбутнього спеціаліста «успішно соціалізуватися, навчатися, провадити професійну діяльність, яка виникає на основі динамічної комбінації знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей» [1]. Проте сьогодні можна побачити тенденції того, що заклади вищої освіти втрачають свою провідну роль та ініціативність у цьому питанні, поступово перетворюючись в інституції, що мають право видавати офіційний документ для початкового доступу до професії. Вважаємо, що причини пов'язані не стільки з якістю освітніх послуг, що надають заклади вищої освіти (хоча це суттєвий елемент та чинник), скільки з процесами, що притаманні сучасному інформаційному суспільству «вражень» та «споживання» [2, с. 366–367]. Серед таких чинників можна виокремити такі.

1. Змагання за увагу споживачів, яку можна перетворити у прибуток або елемент впливу. Технології, що дозволяють маніпулювати увагою, орієнтовані переважно на емоції та відчуття споживачів, тому по суті вони «пригнічують звичку мислити раціонально» та спонукають (створюють звичку) до вибору погляду чи сторони у проблемній ситуації чи спорі, а не до з'ясування сутності та пошуку істини. Можливо для окремих соціально-економічних процесів це є виправданим, проте такий дихотомічний погляд на правові проблемні ситуації, тобто підхід без ретельного пошуку та встановлення суттєвих фактів та обставин, що дозволяє дійти однозначного висновку, загрожує неможливістю досягнення мети та реалізації функцій права. Такі тенденції спонукають до конформізму, що у правовій сфері є неприпустимим. В цьому контексті можна вказати застереження, вказані у «Європейській етичній хартії про використання штучного інтелекту у судових системах та навколишніх реаліях» щодо небезпеки «кристалізації прецедентного права та потенційний негативний вплив

на безсторонність та незалежність суддів», що може бути викликане впливом кількісних показників ухвалених рішень на погляд судді в аналогічному питанні – «норма, заснована на кількості», а також те, що в 2019 році у Франції введено обмеження та відповідальність щодо прогнозування за допомогою штучного інтелекту можливих рішень конкретного судді [3; 4].

2. Збільшення кількості альтернативних джерел тієї самої інформації з модифікацією тексту першоджерела. Працюючи з інформаційними джерелами під час дослідження або надання правової допомоги, неважко помітити не тільки збільшення кількості джерел, що містять ту саму інформацію з різною її інтерпретацією, а й певні розбіжності у тексті, що фактично змінюють її суть. З появою нових технологій вірогідність таких випадків буде збільшуватись. Вказане підтверджується теперішньою дискусією юристів Флориди щодо розробки правил використання штучного інтелекту в юридичній практиці та випадком, коли двома американськими юристами використано шість вигаданих посилань на справи, які створено за допомогою ChatGPT [5].

3. Потрапляння споживачів інформації в «інформаційні кокони». За результатами одного з досліджень встановлено, що за рахунок алгоритмів рекомендацій, які засновані на штучному інтелекті, фактично створюються інформаційні «кокони однорідного змісту та точок зору, що ще більше посилює соціальну поляризацію та упередження» [6].

Звісно, «драматизувати» з огляду таких чинників не варто, особливо для людей, що вміють мислити та невпинно рухатись до вдосконалення й ідеалів, заснованих на «добрі та справедливості». Сьогодні ми, як ніколи, маємо унікальні можливості не тільки щодо пошуку та знаходження потрібної інформації та її першоджерел, а й можливості комунікації, незважаючи на відстані, мову та кордони. Основним завданням є адаптація як кожного окремо, так і професійних товариств до інформаційно-комунікаційних реалій сьогодення. Це не є суттєвою проблемою в разі орієнтування суспільними та державними інституціями зусиль на формуванні самостійної та відповідальної особистості, яка прагне до самовдосконалення, пошуку істини й вибудовує взаємовідносин, засновані на принципах, котрі відповідають сутності права. Безумовно, основна роль щодо виконання цього завдання покладається на заклади освіти, які, по суті, закладають підвалини та «звички» майбутнього фахівця, який самостійно вибирає свої соціальну та професійну траєкторії.

1. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2014. № 37–38. Ст. 2004. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18/ed20230528#n6> (дата звернення: 09.11.2023).

2. *Moderní aspekty vědy: XXVI. Díl mezinárodní kolektivní monografie. Mezinárodní Ekonomický Institut s.r.o.. Česká republika: Mezinárodní Ekonomický Institut s.r.o., 2022. str. 600.* URL: <http://perspectives.pp.ua/public/site/mono/mono-26.pdf>.

3. Європейська етична хартія про використання штучного інтелекту в судових системах та навколишніх реаліях 6 ухвалена на 31 пленарному засіданні ЄКЕП (Страсбург, 3–4 грудня 2018 року). URL: <https://rm.coe.int/ru-ethical-charter-en-version-17-12-2018-mdl-06092019-2-/16809860f4>.

4. France Bans Judge Analytics, 5 Years In Prison For Rule Breakers. URL: https://www.artificiallawyer.com/2019/06/04/france-bans-judge-analytics-5-years-in-prison-for-rule-breakers/?fbclid=IwAR1e4nQhCLV7TysZHGXpUtw7Yi0GTJt93oHIwJe8aZ9_wnvJ0TeNHn_G9qU.

5. Florida bar weighs whether lawyers using AI need client consent. By Karen Sloan. URL: <https://www.reuters.com/legal/transactional/florida-bar-weighs-whether-lawyers-using-ai-need-client-consent-2023-10-16/>.

6. Piao J., Liu J., Zhang F. AI adaptive dynamics drives the emergence of information cocoons. *Nat Mach Intell*. 2023. URL: <https://doi.org/10.1038/s42256-023-00731-4>.

Антон КОЗИРСЬ,

магістрант кафедри політології та

загальноправових дисциплін

Національного університету

«Запорізька політехніка»,

начальник Дніпрорудненської

міської військової адміністрації

Василівського району Запорізької області

Ярослава БРАТУСЬ,

заступник начальника

Дніпрорудненської міської військової

адміністрації Василівського району

Запорізької області

ПРИНЦИПИ МЕДІАЦІЇ ТА МИРОТВОРЕННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Беззаперечним фактом на сьогодні є те, що війна, яку розв'язала російська федерація проти України, змінила життя кожного українця. Але життя продовжується, і ми всі віримо, що Україна переможе. Проте ми можемо зазначати той факт, що розв'язана агресором війна породила нові конфлікти.

Людина здатна сповнити своє життєве завдання лише у спільноті, тобто в державі. Різниця в сприйнятті найчастіше веде до того, що люди не погоджуються один з одним з певної причини. І комунікація набуває конфліктного характеру. Конфлікт визначається тим, що свідоме поведінка однієї зі сторін (особистості, або групи), які сперечаються, порушує інтереси іншої сторони.

Медіацію можна назвати інструментом налагодження національного діалогу, адже у зв'язку із воєнним станом в нашій країні багато громадян змушені були покинути свої домівки та шукати прихисток по всіх містах України. В кожній людини та сім'ї є свої потреби, свої правила, свої звички, які не завжди до вподоби іншим людям, що може спричинити конфлікт.

Щоб успішно вирішити конфліктні ситуації в комунікації, одним із найсучасніших та найефективніших способів вирішення спорів є медіація.

Що означає медіація?

За Законом України «Про медіацію» медіація – «позасудова добровільна, конфіденційна, структурована процедура, під час якої сторони за допомогою медіатора (медіаторів) намагаються запобігти виникненню або врегулювати конфлікт (спір) шляхом переговорів» [1, п. 4, ч. 1, ст. 1], а медіатор – «спеціально підготовлена нейтральна, незалежна, неупереджена фізична особа, яка проводить медіацію» [1, п. 2, ч. 1, ст. 1].

Визначень терміна «медіація» на сьогодні є надзвичайно багато. Якщо узагальнити, то медіацію треба розуміти як добровільний і конфіденційний процес, в якому нейтральна третя особа (медіатор) допомагає сторонам знайти взаємоприйнятний варіант вирішення ситуації, що склалася.

Зі свого боку, миротворення або «миротворча діяльність – це різновид діяльності, спрямований на врегулювання, вирішення і ліквідацію конфліктів [1, п. 4, ч. 1, ст. 1].

Якими є принципи медіації?

Це добровільність, конфіденційність, нейтральність, незалежність та неупередженість медіатора, самовизначення та рівність прав сторін медіації [1, ч. 1, ст. 4]. Ці принципи поширюються й на етапі підготовки до медіації. Вона проводиться за взаємною згодою сторін, участь у ній є добровільною для усіх її учасників. Примус участі для врегулювання конфлікту (спору) не може бути застосований ні до кого зі сторін конфлікту. Більше того, у будь-який час як сторони медіації, так і медіатор можуть відмовитися від участі в ній.

У Стратегії розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021–2023 роки, затвердженій Указом Президента України від 11 червня 2021 року № 231/2021, визнано необхідність розвитку медіації в контексті забезпечення доступу до правосуддя, підвищення інвестиційної привабливості України і зняття соціальної напруги в суспільстві [2, пп. 4.1.5., ч. 4, розділ 1].

Тривалий час медіація не була визначена окремим профільним законом, але за роки незалежності України цей термін був інтегрований у низці законотворчих документах, таких як:

– Закон України «Про безоплатну правову допомогу» від 02 червня 2011 року № 3460-VI. Як відомо, до безоплатної первинної правової допомоги належить послуга з надання допомоги в забезпеченні доступу особи до

вторинної правової допомоги та медіації [3, п. 4, ч. 1, ст. 1, розділ 1];

– Закон України «Про соціальні послуги» від 27.04.2022 № 2671-VIII, який передбачає соціальну послугу посередництва (медіації) [4, п. 8, ст. 16, розділ III];

– Закон України «Про концесію» від 3 жовтня 2019 року № 155-IX (зміни до ст. 19 Закону України «Про державно-приватне партнерство»), де зазначалось про право сторін договору вільно вибрати механізм вирішення спорів, включно з медіацією [5, п. 2, ст. 45, розділ X].

Протягом 2006–2020 років у низці указів Президента України також зазначено про необхідність розвитку альтернативних способів врегулювання спорів, зокрема медіації.

Зокрема, в Указі Президента України «Про концепцію формування системи безоплатної правової допомоги в Україні» від 9 червня 2006 року № 509/2006 зазначено, що метою безоплатної первинної правової допомоги має бути інформування особи про зміст її права та порядок його реалізації, забезпечення можливостей досудового вирішення правових спорів, а також запобігання необґрунтованим часовим та фінансовим затратам особи на доступ до адвоката. Держава повинна забезпечувати організацію надання безоплатної первинної правової допомоги для всіх осіб [6, п. 1, розділ III].

До ухвалення профільного законодавства громадяни мали можливість звертатися до процедури медіації на етапі судового розгляду. Відповідно до Закону України «Про соціальні послуги» визначена процедура надання соціальної послуги медіації, порядок отримання якої встановлено державним стандартом соціальної послуги посередництва (медіації), затвердженим наказом Міністерства соціальної політики України від 17 серпня 2016 року № 892.

Які особливості впровадження медіації, що вирізняють її з-поміж інших способів миротворення?

1. *Добровільність* – кожна зі сторін добровільно ухвалює рішення щодо участі у переговорах і усвідомлює, що рішення може бути досягнуте тільки шляхом співробітництва; можливість добровільного припинення процесу на будь-якому етапі. Медіація не є процедурою, яка закриває доступ до судової системи [2, пп. 4.1.5., ч. 4, розділ 1].

2. *Конфіденційність процесу*. Публічність означає, що судові процеси і слухання відкриті для всіх. У своєму вузькому розумінні конфіденційність передбачає непублічність. Порівняно з рішенням суду, однією з найбільш важливих і позитивних особливостей медіації є те, що цей процес не є публічним.

3. *Нейтральність, неупередженість і незалежність медіатора*. Майже у всіх визначеннях щодо медіації наголошується, що медіатор є «нейтральною, неупередженою та незалежною третьою особою». Під нейтралітетом розуміють, що посередник не включає свої власні почуття, цінності та пріоритети у свої промови і поведінку, не проявляє їх зовнішньо під час виконання свого обов'язку.

4. *Самостійне ухвалення рішення сторонами (самовизначеність сторін).* Основною перевагою медіації є те, що саме сторони впливають на процес і повністю контролюють ухвалення рішення, на відміну від судового процесу, де рішення виносить суддя.

5. *Рівність сторін.* Сторони мають рівні права під час проведення медіації. У процесі вирішення суперечок наявність рівних прав – це принцип, який виражається також як принцип рівності зброї, який вимагає від сторін рівних прав і можливостей. Наслідки дисбалансу влади в медіації негативно впливають на результати медіації.

Чи несе відповідальність посередник за те, щоб угода, досягнута в результаті медіації, була справедливою у випадках, коли між сторонами є дисбаланс влади?

Мета медіації – допомогти сторонам досягти домовленості, яка задовольнить їх інтереси рівною мірою і дозволить виграти обом. Медіатори повинні визначити, на якому етапі дисбаланс влади вплине на процеси ухвалення рішень сторонами, та вжити необхідних заходів для подолання цієї ситуації. Для цього існують різні техніки. Медіатор повинен передусім застосовувати нейтральний підхід. Отже, сторони, особливо сильна сторона, не можуть звинуватити медіатора в упередженості.

Хоча може скластися враження, що медіація – це звичайне спілкування між особами, в яких виник конфлікт за участі медіатора, людини, яка допоможе налаштувати таку комунікацію та докладе максимум зусиль для вирішення вами ж вашої проблеми. Проте в умовах воєнного стану відбувається накладання зовнішньої ситуації з ситуаціями, які потребують оперативного та виваженого вирішення спірних конфліктних ситуацій.

1. Про медіацію : Закон України від 16.11.2021 № 1875-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1875-20#n2>

2. Про Стратегію розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021-2023 роки : Указ Президента України від 11.06.2021 № 231/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/231/2021#Text>

3. Про безоплатну правову допомогу : Закон України від 02.06.2011 (в редакції від 03.08.2023) № 3460-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3460-17#Text>

4. Про соціальні послуги : Закон України від 27.04.2022 №2671-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text>

5. Про концесію : Закон України від 03.10.2019 № 155-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/155-IX#Text>

6. Про концепцію формування системи безоплатної правової допомоги в Україні : Указ Президента України від 09.06.2006 № 509/2006. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/509/2006#Text>

7. Меліщук О. Е. Миротворча діяльність як засіб забезпечення миру у світі : матеріали Міжнар. конф. (м. Одеса, 22–23 жовтня 2010 року). Одеса : Фенікс, 2010. С. 237–240.

Дмитро ЛЕЩЕНКО,

кандидат юридичних наук, доцент,
адвокат (м. Дніпро)

ЗАХИСТ ЦИФРОВИХ ОБ'ЄКТІВ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВ В УКРАЇНІ ТА ЗА КОРДОНОМ

Як вже було обговорено в попередніх наукових статтях та доповідях, однозначних відповідей щодо правової природи цифрових об'єктів цивільних прав у вітчизняній правозастосовчій практиці немає, але, тим не менш, звертаючись до закордонного досвіду, можна виокремити певні способи захисту майнових прав володарів тих чи інших цифрових об'єктів цивільних прав.

Закордонна правозастосовна практика, незважаючи на нематеріальний характер цифрових об'єктів, акцентує на тому, що в цифровому цивільному обігу беруть участь майнові права на такі об'єкти, які також підлягають захисту, а в разі їх порушення настає майнова відповідальність порушників.

Відповідно виокремлюються і відповідні види захисту цифрових об'єктів цивільних прав, а саме:

1) захист прав власників токенів як власників корпоративних цінних паперів у разі, якщо токен потрапляє під регулювання як різновид цінного паперу в конкретній національній юрисдикції. Зокрема, законодавство США та Швейцарії допускають таку можливість. Прикладом може слугувати відома справа компанії Tezos Inc, яка в 2017 році оголосила ICO і випуск токенів з метою створення консорціуму з 4–5 банків для створення великого фонду та проведення операцій зі збору коштів для розроблення блокчейн-платформи і смартконтрактів, аналогічних криптовалюті Ethereum. Однак під час реалізації проєкту ціна токена значно впала, і від імені всіх фізичних осіб, які придбали токени в Tezos, подано позов до Каліфорнійського суду з вимогами щодо порушення правил реєстрації та продажу Tezos як цінних паперів, а також щодо шахрайства, недостовірної реклами та недобросовісної конкуренції;

2) визнання недійсним правочину (первинне розміщення токенів ICO), зокрема вчиненого під впливом шахрайства або обману, оскільки в процесі ICO обов'язково декларують мету акумулювання коштів чи іншого майна та засоби її досягнення. У разі відмови у наданні такої інформації або її спотворенні власники токенів можуть вимагати відшкодування збитків або визнати правочин недійсним, якщо вони придбали токени під впливом обману. У цьому разі ICO має визнаватися в конкретній національній юрисдикції як вчинення правочину (транзакції);

3) захист прав, що виникають із договірних зобов'язань у разі порушення

умов договору. Такий спосіб захисту можливий у разі, якщо передача прав на токени оформлюється як двостороння угода купівлі-продажу або навіть дарування, умови якої передбачають права власника токена за зобов'язанням, включно з виконанням умов проєкту. А в разі порушення умов договору настає майнова відповідальність сторін, передбачена цим договором: можливість стягнення збитків, штрафні санкції тощо;

4) захист прав при порушенні прав споживача або правил реклами товару (зокрема, токенів). Застосування такого способу захисту можливе при соціальній рекламі в соціальних мережах (Instagram, Facebook, Telegram), яка широко використовується на початку розкрутки проєкту випуску токенів. Відповідно неправдиві та такі, що вводять в оману, заяви, недобросовісна поведінка особи, яка здійснила випуск токена (емітента), тягне за собою цивільну відповідальність згідно із законодавством про захист прав споживача (зокрема, в Україні це буде порушенням ст. 15 Закону України «Про захист прав споживачів» від 12.05.1991 р. [1]);

5) фідучіарна відповідальність посадових осіб або відповідальність агрегаторів за заподіяння шкоди або зловживання довірою під час розміщення токенів на ICO, недбалість під час захисту законних інтересів і майнових прав власника токенів. Така відповідальність має бути передбачена безпосередньо в спеціальному законі. Можливе вироблення способів захисту майнових цифрових прав і заходів відповідальності за їх порушення за аналогією зі способами захисту виключного права, передбаченими Книгою 4 ЦК України [2]. Зокрема, при порушенні майнового цифрового права на токен (криптовалюту) можливе запровадження стягнення компенсації, запровадження заборони на використання права, поновлення прав правовласника (у разі зловмисної зміни запису в цифровому реєстрі про транзакцію, втрати запису про право на токен тощо). Заходи майнової відповідальності набувають особливого значення з огляду на поширення хакерських кібератак на вміст електронних гаманців та інші місця зберігання криптовалют, кіберкрадіжок із застосуванням шкідливого програмного коду, банківських «троянів», програм-шифраторів тощо, що завдають істотної майнової шкоди правовласникам. Зокрема, ще у доповіді Європолу за 2017 рік «Оцінка загроз організованої злочинності в Інтернеті» було виділено особливо небезпечні тренди кіберзлочинів, до яких, зокрема, відносили: розробку шкідливих комп'ютерних програм і засобів (розробка «програм-вимагачів», банківські «трояни» та інші шкідливі програми (malware), організація DDoS-атак і ботів); шахрайство і крадіжки щодо криптовалют, а також використання криптовалют (Bitcoin, Monero, Ethereum, Zcash) у кіберзлочинах і «відмиванні» незаконних грошових коштів; злочинне шифрування даних; використання соціальної інженерії в кібершахрайстві; транскордонний характер кіберзлочинності. Сфера кіберзагроз

поширюється, зокрема, на сферу цивільного регулювання, корпоративного управління компаніями. Останніми роками було виявлено низку тенденцій у сфері забезпечення кібербезпеки. Зокрема, у зв'язку з витонченістю кібератак і виявленням системних інсайдерських загроз виникла необхідність забезпечення перевірки особи кожного учасника корпоративної мережі або зовнішньої особи до надання доступу до будь-яких даних, а також підвищення безпеки «хмарних» сервісів і обчислень, розширення використання штучного інтелекту (AI) і машинного навчання для захисту від автоматизованих кібератак і мінімізації кібер-ризиків [3; 4; 5].

б) захист прав при управлінні правами інтелектуальної власності (IP) та управлінні цифровими правами (DRM), що забезпечать правовласникам більш ефективний захист своїх творів у цифровому середовищі протягом тривалого часу. У більшості країн уже давно діють правила, спрямовані на технічний захист авторських творів та інтересів правовласників за технологією DRM від обходу захисту або зламу контенту в порядку, встановленому законом. Окрім загальних норм цивільного законодавства, які передбачають технічні засоби захисту авторських прав, якими визнають будь-які технології, технічні пристрої або їхні компоненти, що контролюють доступ до твору, запобігають або обмежують здійснення дій, які не дозволені автором або іншим правовласником щодо твору, є ще норми спеціального законодавства, на яких зупинимось пізніше.

Серед технічних засобів захисту треба назвати різноманітні цифрові мітки, що дають змогу однозначно визначити належність продукту інтелектуальної власності конкретному правовласнику. Друга необхідна умова – створення механізму правового захисту, зокрема на міжнародному рівні, трансферу прав інтелектуальної власності. Як фактор міжнародної правотворчості у сфері інтелектуальної власності треба насамперед назвати Всесвітню організацію інтелектуальної власності (BOIB), яка має можливості для ефективного захисту правовласників. Основою кібербезпеки глобальної мережі «Інтернет» наразі слугують криптографічні ключі (розширення DNS Security (DNSSEC)), які почали застосовуватися з 2010 року з ініціативи Корпорації з управління доменними іменами та IP-адресами (ICANN) для виключення можливості неправомірного підключення до IP-адрес користувачів мережі. Наразі ICANN готується до першої в історії заміни криптографічних ключів, які слугують захистом для системи доменних імен інтернету (DNS), на нові ключі (Key Signing Key (KSK)). Оновлення KSK означає створення нової пари криптографічних ключів (відкритого і закритого) і поширення нового відкритого компонента серед сторін, які керують розпізнавачами з функцією перевірки автентичності, до яких відносяться інтернет-провайдери, адміністратори мереж, розробники програмного забезпечення для розпізнавачів

DNS, системні інтегратори.

Спеціальне ж законодавство України, насамперед Закон України «Про віртуальні активи», ухвалений у 2022 році, але такий, що не набрав чинності, містить доволі абстрактні норми стосовно захисту таких об'єктів цивільних прав, якими могли б стати віртуальні активи, а саме:

1) обмеження щодо вчинення правочинів з відчуження віртуальних активів та нікчемності правочинів з віртуальними активами: «на оборот забезпечених віртуальних активів поширюються всі обмеження, що застосовуються до обороту об'єктів цивільних прав, якими такі віртуальні активи забезпечені. У разі якщо забезпечений віртуальний актив забезпечено об'єктом цивільних прав, який знаходиться під приватним чи публічним обтяженням, або забезпечено об'єктом цивільних прав, який вилючено з цивільного обороту, відчуження такого віртуального активу не дозволяється, а будь-який вчинений правочин щодо відчуження такого віртуального активу є нікчемним» (ст. 8 Закону);

2) відповідальності постачальників послуг, пов'язаних з оборотом віртуальних активів (ст. 23 Закону) [6].

З огляду на те, що цифрові активи стають невід'ємною частиною стратегічних напрямів розвитку різних країн, істотно впливають на розвиток традиційних галузей економіки, вже стали складовою частиною сучасних систем управління в усіх сферах економіки, державного управління, кібербезпеки та правоохоронної діяльності, найактуальнішим завданням є використання сучасних технологій у різних галузях, а також необхідність запровадження ефективних способів захисту нових цифрових об'єктів цивільних прав, що виникають внаслідок використання нових цифрових технологій (штучний інтелект, роботизовані пристрої, блокчейн, ІТ-технології тощо).

У нинішній період використання цифрових об'єктів цивільне законодавство України (як кодифіковане, так і спеціальне) повинно забезпечувати прогресивний інноваційний та сталий розвиток і захист відповідних об'єктів цивільних прав. Спеціальне ж законодавство, насамперед Закон України «Про віртуальні активи», повинен містити способи захисту таких цифрових об'єктів цивільних прав, якими є віртуальні активи, а не лише містити положення про відповідальність постачальників послуг та загальні обмеження правочинів з відчуження віртуальних активів.

1. Про захист прав споживачів : Закон України від 12 травня 1991 року № 1023-XII. *Відомості Верховної Ради УРСР (ВВР)*. 1991. № 30. Ст. 379.

2. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2003. № 40–44. Ст. 356.

3. Internet Organized Crime Threat Assessment (IOCTA). European Union Agency for

Law Enforcement Cooperation (Europol), 2017. S. 10. URL: <http://www.europol.europa.eu>

4. Cybersecurity Trends 2018: The Cost of our Connected World report, ESET.2018. URL: <https://www.welivesecurity.com/2017/12/14/cybersecurity-trends-2018-the-costs-of-connection/>

5. Baseline Security Recommendations for IoT in the context of Critical Information Infrastructures, 2017. European Union Agency For Network And Information Security. URL: <http://www.enisa.europa.eu>; Global Cybersecurity Index 2017, ITU. URL: <http://www.itu.int>

6. Про віртуальні активи: Закон України від 17 лютого 2022 року № 2074-IX (не набрав чинності). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2074-20#Text>

Анна ЛЕЩЕНКО,

здобувачка вищої освіти

ННІ права та інноваційної освіти

Науковий керівник:

Анатолій ЧЕРНЕНКО,

доцент кафедри

кримінально-правових дисциплін

Дніпропетровського державного

університету внутрішніх справ,

кандидат юридичних наук, доцент

ЕКСГУМАЦІЯ ТРУПА – СЛІДЧА (РОЗШУКОВА) ДІЯ

Відповідно до ст. 239 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України): «Ексгумація трупа здійснюється за постановою прокурора. Виконання постанови покладається на службових осіб органів місцевого самоврядування.

Труп виймається з місця поховання за присутності судово-медичного експерта та оглядається з додержанням правил статті 238 цього Кодексу (*КПК України – наше пояснення*). Після проведення ексгумації і необхідних досліджень поховання здійснюється в тому самому місці з приведенням могили в попередній стан.

Під час ексгумації судово-медичним експертом можуть бути вилучені зразки тканини і органів або частини трупа, необхідні для проведення експертних досліджень.

У разі потреби труп може бути доставлений до відповідного експертного закладу для проведення експертизи. Під час ексгумації трупа з поховання можуть бути вилучені речі, які мають значення для встановлення обставин кримінального правопорушення.

Про проведену слідчу (розшукову) дію складається протокол, в якому зазначається все, що було виявлено, у тій послідовності, в якій це відбувалося, і в тому вигляді, у якому спостерігалось під час проведення слідчої (розшукової) дії. Якщо при ексгумації вилучалися речі та об'єкти для досліджень, про це зазначається в протоколі. До протоколу додаються матеріали вимірювання, фотографування, звуко- чи відеозапису, плани і схеми, графічні зображення, відбитки та зліпки [1].

З наведеної цитати, можна зробити висновок, що законодавець відносить ексгумацію трупа до слідчих (розшукових) дій, бо норми, що її регламентують розташовані у главі 20 КПК України «Слідчі (розшукові) дії». Проте такий висновок не є остаточним, бо законодавець у спеціальній статті 239 КПК України не називає її слідчої (розшуковою) дією. Така ситуація стала причиною дискусій вчених з цього питання.

Лобойко Л. М. у своєму підручнику «Кримінальний процес» ексгумацію трупа не виділяє як самостійну слідчу (розшукову) дію, а лише у тій частині, що присвячена огляду, зазначає: Ексгумація – це виймання трупа із місця його поховання. Коли виникає необхідність ексгумації трупа, прокурор складає про це постанову. Труп виймається з місця поховання у присутності судово-медичного експерта у порядку, визначеному ст. 239 КПК» [2, с. 217]. З наведеного можемо зробити висновок, що Лобойко Л. М. не відносить ексгумацію трупа до слідчих (розшукових) дій.

На відміну від Лобойка Л. М. інші вчені вважають ексгумацію трупа слідчою (розшуковою) дією і виділяють її пізнавальний характер. Зокрема, Аленін Ю. П. у своєму монографічному дослідженні вказує на те, що ексгумація трупа є самостійною слідчою дією.

Треба зазначити, що проблематику щодо ексгумації трупа досліджували такі науковці: Благодир А. А., Батюк О. В., Бахін В. П., Войтов О. В., Денисюк П. Д., Іщенко А. В., Карпов Н. С., Стахівський С. М., Тertiшник В. М., Натура Н. А., Цимбал П. В. та багато інших авторів, однак це питання все ж не було вирішено до кінця.

Зокрема, Денисюк П. Д., зосереджуючи свою увагу на ролі експерта під час ексгумації трупа, зазначає: «Судово-медичний експерт є важливим суб'єктом при здійсненні ексгумації, адже саме він має спеціальні знання, які необхідні для здійснення подальшого дослідження трупа, тобто він є одним з ключових суб'єктів під час проведення даної слідчої (розшукової) дії» [3].

Войтов О. В., проводячи дисертаційне дослідження на тему «Слідчі дії, що проводяться з дозволу суду та з санкції прокурора», робить висновок про те, що ексгумацію трупа треба визначити як слідчу дію. Науковець наводить на користь цього такі аргументи: «Згідно зі ст. 192 КПК України (*КПК України 1960 р. – наше пояснення*) слідча ексгумація полягає у вилученні трупа з місця

поховання з метою його огляду (збір, дослідження та використання доказів). Виймання трупа з місця поховання без мети одержання доказової інформації позбавлене будь-якого сенсу» [4, с. 29]. На нашу думку, такий висновок вченого є переконливим.

Думки вчених щодо цього питання можна й далі наводити, вони свідчать про відсутність єдності поглядів щодо віднесення ексгумації трупа до системи слідчих (розшукових) дій. Однак звернемо увагу на думку Черненка А. П. та Шияна А. Г., які переконливо обґрунтували необхідність віднесення ексгумації трупа до системи слідчих (розшукових) дій, а за результатами дослідження зробили висновок: «Ексгумація трупа являє собою слідчу (розшукову) дію, що полягає в регламентованій законом спеціальній процедурі викопування, виймання трупа з одночасним його оглядом у місці поховання» [5, с. 199]. Через що вчені запропонували відповідні зміни до КПК України, що, на жаль, не було зроблено.

Отже, ексгумацією трупа є слідча (розшукова) дія, яка полягає у вилученні трупа з його місця поховання з метою проведення судово-медичної експертизи для одержання нових доказів або ж перевірки раніше отриманих. Проводиться ця слідча (розшукова) дія на підставі постанови прокурора та здійснюється у присутності судово-медичного експерта.

1. Кримінальний процесуальний кодекс України : Кодекс України від 13.04.2012 р. № 4651-VI : станом на 24 серп. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>

2. Лобойко Л. М. Кримінальний процес : підручник. Київ : Істина, 2014. 432 с.

3. Денисюк П. Д. Особливості ексгумації трупа в кримінальному провадженні. *Молодий вчений*. 2017. № 5.1. С. 32–35. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2017/5.1/8.pdf>

4. Войтов О. В. Слідчі дії, що провадяться з дозволу суду та з санкції прокурора : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Донецьк, 2012. 210 с.

5. Черненко А. П., Шиян А. Г. Суть та місце ексгумації трупа у кримінальному провадженні. *Порівняльно-аналітичне право - електронне наукове фахове видання юридичного факультету ДВНЗ «Ужгородський національний університет»*. 2014. № 4. С. 194–196.

Дар'я ЛАВРЕНКО,
викладачка кафедри
загальноправових дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ЗАСОБИ, ПРИЙОМИ, ПРАВИЛА ЯК ЕЛЕМЕНТИ ЮРИДИЧНОЇ ТЕХНІКИ

Юридична техніка, мистецтво розробки законів та інших нормативно-правових актів, законів про правоохоронну діяльність і прокуратуру, не є сучасним винаходом. Воно виникло під час зародження самого права, а деякі форми правової техніки народилися разом з першими законами. У давньоримській правовій системі юридична техніка була високорозвиненою. Точне формулювання, вдала термінологія та чіткі правила викладення нормативних актів досі викликають захоплення та використання сучасною юриспруденцією.

У кожній державі право має певні особливості, але скрізь воно спрямоване на створення та вдосконалення єдиної, внутрішньо узгодженої та послідовної системи норм, що регулюють суспільстві відносини.

Юридична техніка – це галузь знань про правила ведення правотворчої, законотворчої й нормотворчої діяльності, результатом яких є створення актів індивідуальної дії, або нормативно-правових актів. У сучасних умовах юридична техніка виділяється в окрему галузь юридичної науки, орієнтовану на розв'язання практичних задач [1]. Юридична техніка визначається безпосередньо індивідуальними та іншими нормативно-правовими актами. Відповідно до чинного законодавства України юридична техніка, що використовується в юридичній діяльності загалом та при текстуальному закріпленні норм права й індивідуальних рішень зокрема, досить різна.

Юридична техніка вимагає професійних навичок викладу правових матеріалів. Правові норми мають бути узгоджені з іншими правовими нормами без повторень і прогалин і викладені точно, чітко, зрозуміло та грамотна державною мовою. Здійснення цієї норми права вимагає навичок і досягається наполегливою працею, досвідом і практичною компетентністю. Володіння правовими навичками є невід'ємною частиною професіоналізму та професійної правової культури [1].

Юридична техніка в законодавстві полягає в тому, як розпоряджатися статтями нормативно-правового акта, як максимально повно висловити думку законодавців (інших суб'єктів права) у статтях нормативно-правового акта, а

також найбільш відповідну структуру, у тому числі як підібрати терміни, як оформити зміни, доповнення, повне або часткове скасування, узгодження нормативно-правових актів тощо. Це забезпечує юридичну досконалість нормативних документів.

Найзагальнішими прийомами і правилами юридичної техніки є:

- 1) юридична термінологія;
- 2) юридичні конструкції;
- 3) форма нормативного акта, прийоми і правила викладу його змісту [3].

Прийоми часто мають інтелектуальний характер і включають варіанти професійного мислення, аналізу та обробки інформації та концептуальний апарат.

Засоби є предметно-технічні елементи юридичної технології, тобто механізми технічного пошуку, обробки, зберігання та передачі інформації, комунікації та правового контролю, правові принципи, спекуляція, фікція тощо.

Юридичні та технічні прийоми не мають матеріальних ознак. Це усталені методи вчинення та вчинення правових актів. Прийоми юридичної техніки – це дія, яка призводить до формування юридичних документів. Кожен метод юридичної техніки має свої принципи та вимоги правил, яких слід дотримуватися під час виконання певних операцій. Законодавці чи правозастосовувач використовують їх, щоб визначити, як доступні їм технічні засоби можна більш точно використовувати в різних випадках. До технічних методів належать різноманітні способи, прийоми та операції, що використовуються для викладення чи документування змісту правових норм.

У науковій літературі, разом з іншими варіантами класифікації, прийоми юридичної техніки поділяють на три групи:

1. Прийоми, що застосовуються до створення тексту правового документа в цілому, а також до визначення його структури (рубрикація тексту, нумерація його складових частин, заголовки і преамбули, реквізити, примітки і посилання).

2. Прийоми, які спрямовані на формування безпосередньо правових норм. Це лінгвістичні і логічні прийоми, а також прийоми, пов'язані з рішенням змістовно-пізнавальних завдань (використання правових конструкцій, вираз модальності норми).

3. Прийоми процесуального характеру, пов'язані з технікою оприлюднення і введення актів у законну силу, а також використовувані правоприменителями і інтерпретаторами права.

Зміст основної частини юридичного документа має бути узгодженим у всіх частинах і розташованим у логічній послідовності. Структурна чистота документа залежить від типу та інформації, яку він містить. Юридичні документи повинні бути зосереджені на одній темі і не повинні містити

тематично розрізненої чи логічно непов'язаної інформації.

Отже, юридичну техніку треба розглядати як складову правової культури. Це сукупність засобів, правил і прийомів. Юридичні документи є якісними та досконалими лише тоді, коли вони написані та оформлені відповідно до юридичних, логічних, лінгвістичних та структурних вимог юридичної техніки. Юридична техніка є важливим засобом попередження та усунення помилок у законодавстві та правозастосуванні. Володіння юридичною технікою є невід'ємною частиною професійної свідомості та професійної правової культури.

1. Лавренко Д. О. Значення юридичної конструкції як засобу юридичної техніки. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2023. № 18. С. 56–60. URL: <http://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/284514/278679>.

2. Дутко А. О. Юридична техніка: види та зміст. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2006. № 3. С. 25–33.

3. Онищук І. І. Техніка юридичного письма в нормативно-правових актах. Івано-Франківськ : Лабораторія академічних досліджень правового регулювання та юридичної техніки, 2014. 228 с.

Ольга ЛІТВІНОВА-ГОЛОВАНЬ

кандидат педагогічних наук, доцент
(ВСП «Економіко-правничий
фаховий коледж ЗНУ»)

Лариса БЕЗКОРОВАЙНА

доктор педагогічних наук, професор
(Запорізький національний університет)

АКТУЛЬНІ ПРОБЛЕМИ КАДРОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОЦЕСУ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ І СПОРТУ ОСОБОВОГО СКЛАДУ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

Фізична підготовка військовослужбовців є однією з головних складових загальної системи виховання і навчання особового складу Збройних Сил України та інших військових формувань, які утворено відповідно до законів України, спрямована на забезпечення фізичної готовності особового складу до професійної діяльності, що обумовлено нормативно-правовою базою:

– Закон України «Про фізичну культуру і спорт» (чинний, поточна редакція від 04.05.2023 р.) [3].

– Концепція розвитку фізичної підготовки і спорту в системі Міністерства оборони України (наказ № 452 від 28.12.2022 р.) [6].

- Стратегія розвитку фізичної культури і спорту на період до 2028 року (постанова № 1089 від 4.11.2020 р.) [8].

- Положення про організацію і проведення спортивних заходів у Міністерстві оборони України, Збройних силах України та Державній спеціальній службі транспорту (№ 74/34357 від 24 січня 2020 р.) [7].

- Наказ «Про затвердження Інструкції з фізичної підготовки в системі Міністерства оборони України» (№ 225 від 05.08.2021 р.) [2].

Особливої актуальності цей напрям роботи набув у зв'язку з агресією країни, з якою Україна має спільний кордон, а також посиленою підготовкою України до інтеграції в систему підготовки країн-членів НАТО та ЄС [1, с. 43].

Метою цієї публікації є аналіз проблеми кадрового забезпечення особового складу Міністерства оборони та Збройних Сил України фахівцями з фізичної підготовки та спорту військовослужбовців.

Інтеграція в євроатлантичний простір безпеки та отримання членства в НАТО є складниками стратегічного курсу України і передбачає формування однакових поглядів на всебічну фізичну підготовленість і спортивну майстерність особового складу Збройних Сил України, розвідувального органу Міністерства оборони України, інших військових структур, формувань, установ, організацій до військової професійної діяльності та виконання завдань за призначенням [4].

Для реалізації руху заданим курсом, в Міністерстві оборони України було розроблено Концепцію розвитку фізичної підготовки і спорту в системі Міністерства оборони України. В даному документі зазначено низьку проблем, вирішення яких, має першочергову актуальність. Серед визначених проблем є й ті, що вказують на недостатність кадрового забезпечення особового складу Міністерства оборони та Збройних Сил України, зокрема, в документі зазначено такі проблеми, як:

- неукомплектованість низки посад у військових частинах фахівцями фізичної підготовки і спорту;

- недосконалий процес централізованої перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів з фізичної підготовки і спорту, необхідність створення та удосконалення неперервної системи військово-спеціальної фізкультурної освіти;

- потреба у створенні системи підготовки інструкторів з фізичної підготовки і спорту, а в перспективі – інструкторів з рукопашного бою та інших військово-прикладних розділів фізичної підготовки;

- потребує вдосконалення система оцінки діяльності фахівців фізичної підготовки і спорту [6].

Також серед певних проблем становлення системи фізичної підготовки та спортивної діяльності особового складу до рівня показників достатніх для

імплементції до стандартів НАТО, було зазначено «потребу вдосконалення системи наукової та науково-технічної діяльності у сфері фізичної підготовки і спорту особового складу Міністерства оборони та Збройних Сил України» [6].

Також у Концепції зазначається, що актуальним є питання введення штатних посад начальника фізичної підготовки і спорту, інструкторів з фізичної підготовки і спорту (рукопашного бою) у військових частинах, а також, укомплектування цих посад фахівцями, які мають відповідну освіту [6].

Отже, окреслено, що основні зусилля доцільно спрямувати на низку питань, серед яких: забезпечення якісного освітнього процесу з фізичного виховання, спеціальної фізичної підготовки у ВВНЗ (ВНП ЗВО, ЗФПВО, ВЛ), який цілковито відповідатиме новітнім технологіям, прискорюватиме впровадження сучасних інформаційних, інформаційнокомунікаційних, інтерактивних, особистісно-орієнтованих педагогічних технологій і технологій дистанційного навчання, зокрема щодо виконання Програми НАТО «Удосконалення військової освіти» (DEEP) [6].

В Інструкції з фізичної підготовки в системі Міністерства оборони України фахівця фізичної підготовки і спорту визначено як особу, яка організовує та/або проводить навчальні заняття з фізичної підготовки, фізкультурно-оздоровчі, спортивні заходи з військовослужбовцями і має спеціальну освіту та відповідний освітньо-кваліфікаційний рівень; до цих осіб належать: начальники, інструктори фізичної підготовки і спорту військових частин; науково-педагогічні (педагогічні) працівники, викладачі, інструктори, тренери кафедр фізичного виховання, спеціальної фізичної підготовки і спорту ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО, військових (військово-морських) ліцеїв (далі – ВЛ); адміністративний та тренерський склад закладів фізичної культури і спорту Міноборони; наукові працівники наукових підрозділів з питань фізичної підготовки і спорту [4].

Таблиця 1

Аналіз професійних назв роботи згідно з класифікатором професій України
(чинний, № 327, від 28.07.2010 р., Додаток Б) [5]

Код КП	Код ЗКППТР	Професійна назва роботи
3475	22822	Інструктор із стройової та фізичної підготовки
3475	22856	Інструктор навчально-тренувального пункту (пункту збору)
3475	22763	Інструктор-методист з технічних і військовоприкладних видів спорту
3475		Тренер з виду спорту (федерації, збірної чи клубної команди, спортивної школи і т. ін.)
5164		Інструктор з фізичної підготовки і спорту (військова служба)

Тож доцільним є розгляд можливостей оновлення освітніх програм підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту в ЗВО України, які не є підпорядкованими Міністерству оборони та Збройних Сил України. За рахунок впровадження блоків дисциплін в категорію «дисципліни за вибором» орієнтованих на фізичну підготовку і спорт в системі Міністерства оборони та Збройних Сил України, створити додаткової спеціалізації: «Інструктор з фізичної підготовки і спорту в системі Міністерства оборони та Збройних Сил України», «Тренер з військового багатоборства», що в свою чергу збільшить кількість затребуваних фахівців з фізичної підготовки і спорту військовослужбовців і задовольнить державне замовлення на кадрове забезпечення особового складу Міністерства оборони та Збройних Сил України.

1. Височина Н., Білошицький В., Малахова О. Фізична підготовка і спорт у Збройних Силах України: проблеми та перспективи : зб. наукових пр. «Військова освіта» Національного університету оборони України імені Івана Черняховського. Київ. 2021. № 1 (43). С. 43–51.

2. Наказ «Про затвердження Інструкції з фізичної підготовки в системі Міністерства оборони України (№ 225 від 05.08.2021 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/z1289-21#n13>.

3. Про фізичну культуру і спорт : Закон України (чинний, поточна редакція від 04.05.2023 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3808-12#Text>.

4. Інструкція з фізичної підготовки в системі Міністерства оборони України (наказ № 225, від 05.08.2021 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/z1289-21#n13>.

5. Класифікатор професій України. URL: <https://www.buhoblik.org.ua/rizni/classificator/dodatok-b.html>.

6. Концепція розвитку фізичної підготовки і спорту в системі Міністерства оборони України (наказ № 452 від 28.12.2022 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0452322-22#Text>.

7. Положення про організацію і проведення спортивних заходів у Міністерстві оборони України, Збройних Силах України та Державній спеціальній службі транспорту (№ 74/34357 від 24 січня 2020 р.) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/z0074-20#n14>.

8. Стратегія розвитку фізичної культури і спорту на період до 2028 року (постанова № 1089 від 4.11.2020 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1089-2020-%D0%BF#Text>.

Юлія МАРІНА,
викладач кафедри
кримінально-правових дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВОГО ДОСВІДУ ПРИ ПРОВЕДЕННІ ОГЛЯДУ МІСЦЯ ПОДІЇ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Повномасштабне вторгнення російської федерації до нашої держави змінило життя кожного громадянина України. Війна внесла корективи в усі сфери та адаптувала державний апарат та право до нової реальності. Повноваження і компетенцію деяких державних органів було змінено та ухвалено низку законів для регулювання правових відносин в умовах нової дійсності. Прифронтові населені пункти зазнають обстрілів майже цілодобово, а окуповані території просто вражають масштабами звірств російських військових.

Одне з пріоритетних завдань слідчих підрозділів та криміналістів при документуванні та процесуальному оформленні обставин злочинів у місцях активних бойових дій – адаптуватися та максимально підготуватися до нових реалій. Наразі українське законодавство не передбачає залучення іноземних країн до розслідування злочинів, скоєних на території України, а отже, висновки експертів не можуть використовуватися в суді як докази. Але є винятки і при огляді місця події прокурори або слідчі мають право залучати іноземних експертів для проведення окремих слідчих дій. Європейська агенція, яка підтримує зв'язок з правоохоронними та судовими органами країн-членів ЄС надала інформацію, що розслідування російських воєнних злочинів наразі ведуться у 21 країні і мають всебічну підтримку Міжнародного кримінального суду (МКС).

У червні 2022 року ЄС та США, спільно з Великобританією, було створено Консультативну групу з розслідування злочинів проти людяності, яка має на меті сприяння розслідуванню злочинів в умовах збройного конфлікту. Україна постійно звертається до країн партнерів, щоб отримати допомогу з певним обладнанням та залучити необхідних фахівців. З такими експертними візитами до нашої країни приїжджали фахівці з Словаччини, Франції та Іспанії, зазвичай їх час перебування в нашій країні не перевищує 3 тижнів. Наприклад, Франція надавала українським правоохоронцям мобільну ДНК-лабораторію, яку вони залучали до роботи в Харківській області після звільнення міста Ізюм

у вересні 2022 року, де на околиці міста було виявлено масове захоронення з понад 400 осіб. Україна не мала відповідного обладнання для ідентифікації осіб, тому міжнародні партнери дуже допомогли. У березні 2022 року Литва, Польща, Словаччина, Естонія, Румунія, Латвія спільно з Україною створили слідчу групу для розслідування злочинів росії, вчинених на території України. Євроюсту надано дозвіл на збирання, обробку та зберігання доказів воєнних злочинів.

Заступниця начальника Департаменту нагляду у кримінальних провадженнях, Зера Козлиєва, зазначила, що співпраця в межах спільної слідчої групи дає змогу правоохоронним органам країн-учасниць оперативно обмінюватися інформацією щодо розслідувань. А Євген Крапивін, експерт Центру політико-правових реформ, наголосив про те, що міжнародний досвід є ключовим у роботі українських правоохоронних органів. Правознавці надають консультації з міжнародного права та прав людини на запити українських слідчих та прокурорів, проводять аналіз та виявляють проблемні питання у планах розслідування. У вересні 2022 року парламент розширив повноваження Міжнародного кримінального суду та дозволив самостійно проводити слідчі та процесуальні дії на території України за погодженням з генеральним прокурором. Це означало, що нагляд за дотриманням Кримінального кодексу в питаннях співпраці України з Міжнародним кримінальним судом буде здійснюватися офісом генерального прокурора. А процес реалізації вердиктів та рішень Міжнародного кримінального суду забезпечує Міністерство юстиції України.

Багато уваги цьому напряму приділив доктор юридичних наук Г. К. Тетерятник, який у своїх працях дослідив питання проведення огляду місця події в екстраординарних умовах. У своїй праці «Нормативно-правові та організаційно-правові питання проведення огляду місця події на території проведення ООС» він виділяє фактори, які впливають на специфіку проведення слідчих (розшукових) дій. Також ним досліджено питання розширення повноважень оперативних підрозділів у зоні ООС, а саме надання їм права проводити огляд місця події до внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань і без доручення слідчого, прокурора у невідкладних випадках. Акцентовано на необхідності узгодження з нормативно-правовими актами, які регулюють питання залучення судового медика до проведення огляду трупа, а також визначення можливості проведення огляду трупа як окремої процесуальної дії до внесення відомостей до ЄРДР. Проаналізовано передумови й перспективи впровадження процедури 3D-сканування під час огляду місця події. Запропоновані зміни до чинного Кримінального процесуального кодексу України з метою підвищення оперативності, ефективності огляду місця події, закріплення гарантій безпеки учасників

процесуальної дії на території проведення ООС [4].

Ще одним вагомим внеском для розуміння проблематики огляду місця події в умовах воєнного стану є праця доктора юридичних наук Тетерятника Г. К. «Проведення огляду місця події в умовах надзвичайних правових режимів», де він дослідив питання проведення огляду місця події, зважаючи на міжнародний та вітчизняний досвід. Автор акцентує на необхідності використання спеціальної криміналістичної техніки, дронів, гелікоптерів, 3-Д сканерів. Адже в умовах воєнного стану є пряма загроза слідчо-оперативній групі – можливий повторний обстріл території, мінування, напад диверсійного угруповання. Тому автором пропонується оптимізувати використання відео-, аудіозапису, аерофото-відеозйомки під час проведення цієї слідчої (розшукової) дії в екстраординарних умовах. Адже у багатьох країнах світу свою ефективність довела практика застосування лазерних 3-Д сканерів під час огляду місця події, що дає змогу швидко відтворити реальну модель місця події і вивчати її на будь-якому етапі кримінального-провадження. У роботі охарактеризовані ситуації, в яких доцільно використовувати певний метод проведення огляду місця події, залежно від масштабів території, реальної або потенційної небезпеки, тривалості, наявності реальної або потенційної загроз для учасників, паралельного проведення аварійно-пошукових робіт. Автор пропонує ввести зміни до Кримінального процесуального кодексу України про можливість не вносити хід і результати огляду місця події до письмового протоколу у випадках, коли ця слідча (розшукова) дія була зафіксована за допомогою відео- аудіозйомки. За аналогією з ч. 2 ст. 104 КПК України, якою передбачено, що у випадку фіксування технічними засобами допиту, текст показань може не вноситися до протоколу [5].

Небезпідставно вважаємо, що Україна, на жаль, одна з єдиних розвинутих країн у світі, яка має такий широкий досвід провадження розслідування під час воєнного стану, адже воєнні дії на території нашої держави тривають ще з 2014 року. Щодо рекомендацій, то важливо було б поліпшити співпрацю з іноземними експертами та надати повноваження криміналістам самостійно проводити експертизи, які матимуть статус доказів в українському кримінальному процесі. Залучення міжнародних спеціалістів з великим досвідом роботи для проведення тренінгів з вибухонебезпечними предметами. Участь в таких тренінгах студентів профільних ЗВО та працівників правоохоронних органів, всіх, хто безпосередньо може бути присутнім при проведенні слідчих дій. Роз'яснення щодо найпоширеніших предметів, які залишаються на місцях обстрілу, надання технічних характеристик та потужностей боєприпасів та інших небезпечних предметів, що несуть загрозу життю і здоров'ю.

1. Про правовий режим воєнного стану : Закон України. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2015. № 28. Ст. 250. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>
2. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квітня 2012 року № 4651-VI. *Верховна Рада України*.
3. Конституція України. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 1996. № 30.
4. Тетерятник Г. К. Нормативно-правові та організаційно-правові питання проведення огляду місця події на території проведення ООС. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2019. № 4. Ч. 3. 64–67.
5. Тетерятник Г. К. Проведення огляду місця події в умовах надзвичайних правових режимів. *Право і суспільство*. 2022. № 3. С. 233–240.

Артур МАРГУЛОВ,

доктор історичних наук, доцент,
професор кафедри міжнародних відносин
та соціально-гуманітарних дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ЗМІНА МОВНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ В УМОВАХ ВІЙНИ

Актуальне питання українського суспільства часів незалежності – українізація. Відновивши державність, суспільство та влада зіштовхнулись із практичними наслідками сторічної русифікації. Негативні наслідки цих процесів були наочні в усіх сферах життя суспільства. Небажання, байдужість та нерозуміння необхідності українізації було типовим явищем останніх десятиліть. З кожним новим президентом посилювались процеси українізації але, неодмінно, наштовхувались на опір з боку різних верств суспільства. Пошуком ефективної моделі українізації були зайняті майже всі наукові та громадські установи в державі.

Відсутність тривалого формату української державності унеможливило напрацювання дієвих метод українізації суспільства. Перша половина ХХ ст. відзначилась насиченістю такої практики. Першим прикладом був період української революції 1917–1921 рр. За нетривалий період різні формати української національної державності мали певні досягнення у відновленні освітнього процесу національною мовою, заснуванню освітніх, культурних та наукових закладів. Єдиною проблемою цих кроків було нетривалість у часі. Наступним експериментальним періодом можна вважати радянську політику «українізації». Радянська за змістом та суттю вона мала більш тривалий та

організаційний характер. Впроваджена згори, ця політика все ж таки отримувала часткову підтримку серед населення республіки. Високі статистичні показники успішності цієї політики жодним чином не відображали реальний стан речей. Фальсифікації на місцевому рівні, формальність у реалізації та результати її згорання, вказують на штучність намірів влади. Українізація радянського гатунку була більш інструментарієм радянзації українського суспільства, аніж мовною політикою.

Відсутність історичного досвіду зі зміни лінгвістичних практик призводило до законодавчого тиску влади на суспільство в обмеженні використання російської мови. Такі новації не завжди сприймалися громадянським суспільством як позитивні та не мали бажаного ефекту. Напередодні російського вторгнення українське суспільство не критично ставилось до використання російської мови. Більше того, після 2014 року, початку військової агресії таке ставлення змінювалось повільно. На нашу думку, це результат відсутності дієвості державної мовної політики та готовності суспільства.

Докорінно ситуація, на нашу думку, змінюється з 24 лютого 2022 року. У березні 2022 року соціологічна група «Рейтинг» провела загальнонаціональне опитування: його результати стали показником суттєвих зрушень мовного питання. Тож за результатами опитування маємо такі показники: з 2012 року по 2022 рр. кількість тих, хто вважає українську мову рідною, зростає з 57 до 76 %. Втрата позицій російської мови за цей період становить 22 %. Під час опитування 83 % респондентів визначили, що єдиною державною мовою повинна бути українська. Цікавим є той факт, що до 24 лютого 25 % респондентів підтримувало надання статусу державної російській мові, після – лише 7 % [5].

Інше соціологічне опитування було проведено Київським міжнародним інститутом соціології «Мова та ідентичність в Україні на кінець 2022-го». Результати опитування продемонстрували результати українізації суспільства. Так у грудні 2022 року 41 % респондентів визначили українську мову винятковою для особистого спілкування, на роботі вживають тільки або переважно українську – 68 %. Характерним став той факт, що на Півдні й Сході України кількість громадян, які пов'язують себе із українською національністю, стала 90 %.

Маючи негативний досвід російської військової агресії, потрібно визнати її позитивний вплив на прискорення процесів українізації сучасного українського суспільства. Ці суперечності відбулись за результатом комплексних заходів із боку державного законодавчого регулювання (згори) та ментального усвідомлення, поєднаного з вільним вибором громадян. Останній принцип став найбільш дієвим інструментарієм українізації суспільства за всі

часи його існування. Розуміючи цінність такого підходу, потрібно державним органам звернути увагу на формування мотиваційного середовища для втілення програм з українізації суспільства. Зміна мовної ідентичності – це є чергова перемога України в сучасній війні.

1. Єремєєва І. А. Особливості дефініювання та класифікації міжнародних конфліктів у сучасній політології. Регіональні студії. 2019. № 17. С. 55–60.
2. Маргулов А. Регіональні аспекти державної політики більшовиків у національному питанні 1920–1930-х рр. 2019.
3. Маргулов А. Х. Соціальні зміни як фактор формування нової ідентичності. 2020.
4. Даниленко В. М., Верменич Я. В., Бондарчук П. М., Гриневич Л. В., Ковальчук О. О., Масненко В. В., Чумак В. М. «Українізація» 1920–30-х років: передумови, здобутки, уроки / відп. ред. В. А. Смолій; НАН України. Інститут історії України. Київ : Інститут історії України, 2003. 392 с.
5. Українська мова під час війни: ключові тенденції розвитку. URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/ukrayinska-mova-pid-chas-viyny-klyuchovi-tendentsiyi-rozvytku>

Світлана МАРКОВА

доктор економічних наук, професор
кафедри бізнес-адміністрування
і менеджменту зовнішньоекономічної
діяльності Запорізького національного
університету

Павло ГНАТКО

здобувач вищої освіти ступеня доктора
філософії Запорізького
національного університету

**СТРАТЕГІЧНІ ДРАЙВЕРИ УПРАВЛІННЯ БІЗНЕСОМ
ЗА УМОВ ГЛОБАЛЬНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ**

Початок війни в Україні у 2014 році та її подальший розвиток, зокрема повномасштабне вторгнення з лютого 2022 року, мали серйозно негативний вплив на економіку країни. Внаслідок цього конфлікту розгорнулися різні економічні проблеми, які виявилися значущими для України у різних сферах. Основні аспекти впливу цього конфлікту на економіку України містять: затримки у виробництві, міжнародну ізоляція, фінансові проблеми та політичні проблеми. Війна призвела до серйозних збитків у виробництві, особливо в певних регіонах, зокрема в Донецькій та Луганській областях, окупації більшої частини Запорізької та Херсонської областей. Зруйновані підприємства, втрати

робочих місць і спад виробництва значно зменшили ВВП України. Отже, війна в нашій країні негативно впливає на розвиток та формування стабільного середовища, але Україна намагається впоратися з цими викликами та створює передумови для поліпшення ситуації. Країна активно працює над відновленням економіки та створенням нових робочих місць. Проте на шляху до стійкого економічного відновлення ще багато роботи, і ця робота вимагає переможного підходу та невтомної праці, особливо у формуванні стратегічних драйверів бізнесу.

Стратегічні драйвери бізнесу – це фактори або обставини, які впливають на стратегію підприємства та визначають його успішність або невдачу. Вони можуть бути зовнішніми (зовнішнє середовище) або внутрішніми (внутрішні можливості та обмеження). Розуміння і врахування цих стратегічних драйверів допомагає підприємству адаптуватися до змін в бізнес-середовищі і розвивати ефективні стратегії для досягнення своїх цілей. Основні стратегічні драйвери бізнесу визначені у табл. 1.

Таблиця 1

Стратегічні драйвери бізнесу

Драйвер бізнесу	Характеристика
Зміни в сегменті споживачів	Потреби та переваги споживачів можуть змінюватися через зміни у смаках, культурних та соціальних тенденціях
Технологічні інновації	Розвиток нових технологій або конкуренція в галузі інновацій може вплинути на спосіб, яким компанія виробляє продукти або надає послуги
Зміни в законодавстві і регулюванні	Зміни в правовому середовищі можуть вимагати адаптації бізнес-процесів та стратегій, щоб відповідати новим вимогам
Глобалізація	Розширення на міжнародні ринки може стати драйвером зростання для компаній, але вони також повинні управляти глобальними ризиками і конкуренцією
Екологічність та сталість	Перехід до більш сталого бізнесу та врахування екологічних факторів може вплинути на споживчу уподобаність і вимоги регуляторів
Конкурентний тиск	Зміна конкурентної обстановки, включно з входженням нових конкурентів або зміною поведінки наявних гравців на ринку
Демографічні та соціальні тенденції	Зміни в населенні, такі як збільшення кількості літніх споживачів або зміна в розподілі доходів, можуть вплинути на споживчий попит
Економічні умови	Зміни в економічних умовах, такі як зростання або спад економіки, можуть впливати на рівень споживчої витрати та доступність капіталу для розвитку бізнесу

Успішні компанії враховують ці стратегічні драйвери в процесі розробки своїх стратегій та постійно моніторять зміни в цих факторах для адаптації своїх стратегій до нових умов глобальної нестабільності.

Глобальна нестабільність може бути викликана різними чинниками та умовами (Таблиця 1). Деякі з найбільш поширених умов, які сприяють глобальній нестабільності, містять:

Таблиця 2

**Чинники та умови, що впливають на глобальну нестабільність
щодо розвитку бізнесу**

Геополітичні конфлікти		Геополітичні суперечки та конфлікти між країнами або регіонами можуть створювати нестабільність на світовому рівні. Різниці у поглядах на територіальні питання, енергетичні ресурси, владу і вплив можуть вести до напруженостей та конфліктів
Економічні кризи		Фінансові кризи, банкрутства банків та інших фінансових інститутів, а також різкі коливання валютних курсів можуть призвести до глобальної нестабільності. Такі кризи можуть поширюватися через фінансові ринки та міжнародний банкінг
Соціальні та політичні протести		Масові соціальні та політичні рухи, великі протести та демонстрації можуть створювати нестабільність в багатьох країнах. Неодноразово такі рухи виражають незадоволення населення політичними рішеннями та економічними умовами
Націоналізм та протекціонізм		Зростання націоналістичних поглядів і застосування торгових обмежень та вивізних мит може сприяти геополітичній нестабільності та змінювати глобальні економічні відносини
Зміни клімату		Зміни клімату можуть призвести до природних катастроф, таких як повені, засухи та глобальне підвищення рівня морів, що може мати серйозний вплив на економічну та екологічну стабільність
Пандемії та глобальні захворювання		Виникнення нових захворювань, таких як COVID-19, може створювати глобальну надзвичайну ситуацію, яка впливає на здоров'я, економіку та суспільство у багатьох країнах
Тероризм та кіберзагрози	 	Зростання терористичних актів і кібератак може створювати загрозу для стабільності та безпеки у різних регіонах світу

Глобальна нестабільність може мати серйозний вплив на світову економіку, міжнародні відносини та міжнародну безпеку. Вирішення цих проблем і забезпечення стабільності вимагають спільних зусиль багатьох країн

та міжнародних організацій. Питання драйверів широко вивчається в галузі економіки, менеджменту, фінансів та інших суміжних наукових сферах. Науковці з різних галузей досліджують вплив різних факторів на економічні, бізнес- та соціальні процеси. Деякі з відомих науковців, які розглядають питання драйверів у бізнесі та економіці, можуть включати. Майкл Портер, відомий американський економіст та професор Гарвардської бізнес-школи зробив великий внесок у розуміння конкурентної стратегії та визначення драйверів конкурентоспроможності підприємств [1]. Клейтон Крістенсен, відомий своїми дослідженнями в галузі інновацій та стратегічного управління. Він вивчає, як інновації можуть бути драйверами змін у бізнесі та економіці.

Ці вчені та багато інших академіків докладають зусиль для розуміння та вивчення драйверів у бізнесі та економіці, щоб краще передбачити та визначати фактори, які впливають на успішність підприємств і економічний розвиток бізнесу.

Розвиток бізнесу важливий для країни в цілому з багатьох причин і може мати значний вплив на економіку, суспільство і добробут громадян. Зазначимо, що розвиток бізнесу впливає на такі ключові процеси, як економічний розвиток країни, податкові надходження, інвестиційна привабливість країни, інноваційно-технологічний розвиток та створення позитивного іміджу та конкурентоспроможності країни загалом.

Економічний розвиток: підприємства створюють робочі місця, забезпечують виробництво товарів і послуг, що призводить до зростання ВВП країни. Економічний розвиток сприяє збільшенню доходів населення, розширенню інфраструктури та інвестиціям в інновації. Розвиток бізнесу може допомогти у зниженні рівня безробіття шляхом створення нових робочих місць і розширення можливостей для зайнятості. Привабливий бізнес-середовище сприяє привертанню іноземних інвестицій, що можуть бути важливим джерелом капіталу для розвитку і модернізації країни. Також бізнеси сплачують податки до бюджету, що допомагає забезпечити фінансову стабільність країни і фінансування соціальних та інфраструктурних програм. Зростання бізнесу може призвести до розширення і поліпшення інфраструктури, включаючи транспортну, енергетичну та комунікаційну системи, що сприяє подальшому розвитку країни. Бізнеси часто є центрами інновацій та досліджень, що сприяє впровадженню нових технологій та підвищенню продуктивності в різних секторах економіки. А також створення позитивного бізнес-середовища, а саме удосконалення правового регулювання, боротьба з корупцією і сприяння підприємництву сприяють створенню сприятливого бізнес-середовища, яке приваблює інвесторів та підприємців.

Загалом розвиток бізнесу відіграє ключову роль у створенні робочих місць, збільшенні доходів населення, підвищенні якості життя і загальному

економічному розвитку країни. Тому держави зазвичай стимулюють розвиток підприємництва і підприємницького духу шляхом прийняття відповідної політики та заходів, активізації драйверів бізнесу в умовах глобальної нестабільності.

1. Портер Майкл. Конкурентна стратегія. Техніки аналізу галузей і конкурентів; пер. з англ. Наталія Кошманенко. Київ : Наш формат, 2020. 424 с.

Віта МОРОЗ

доктор юридичних наук, професор,
завідувач Навчально-наукової лабораторії
з дослідження проблем протидії
організованих злочинності та корупції

Валерія КУЧЕРЕНКО

здобувач вищої освіти II курсу
(другого магістерського рівня)
заочної форми навчання
ННІ заочного навчання та підвищення
кваліфікації Дніпропетровського
державного університету внутрішніх справ

**ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ АНТИКОРУПЦІЙНИХ
ОРГАНІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ**

Із 24 лютого Україна живе в умовах війни. З того дня частина з нас завмерла в заціпенінні, інші, навпаки, дуже швидко перейшли на воєнні рейки – попередній непростий досвід протистоянь утвердив нашу міць.

З метою системної протидії корупції на всіх рівнях управління Законом України «Про запобігання корупції» запроваджено функціонування інституту уповноважених підрозділів (уповноважених осіб) з питань запобігання та виявлення корупції. Уповноважені підрозділи (уповноважені особи) є первинною ланкою антикорупційної інфраструктури.

Органи антикорупційної системи – Національне антикорупційне бюро, Спеціалізована антикорупційна прокуратура, Національне агентство з питань запобігання корупції, Агентство з розшуку і менеджменту активів, Національна поліція Департамент стратегічних розслідувань та Вищий антикорупційний суд – по-різному адаптувалися до воєнних реалій.

НАБУ проводить низку обшуків щодо ймовірних хабарів для керівництва

Верховного Суду.

Антикорупційний суд із 24 лютого і по жовтень ухвалив 12 вироків щодо 9 осіб, три з яких на підставі угод. Виглядає немало, але відчуття таке, що загальний темп розгляду справ таки обґрунтовано уповільнився. Звісно, що в умовах постійних ракетних загроз неможливо гарантувати безпечне правосуддя всім учасникам судового процесу. Через це деякі засідання відбуваються онлайн, а інші переносяться. Процес уповільнює й те, що іноді підозрювані не виходять на зв'язок, а хтось зі сторін воює на фронті. Незважаючи на це, ВАКС здійснює правосуддя й постійно звітує про свою роботу на сайті. Станом на вересень слідчі судді опрацювали більше 700 процесуальних документів, серед яких клопотання про зміну «запобіжки», скарги тощо.

Антикорсуд також перераховує гроші, внесені як застава, на потреби Збройних Сил України. За цей час завдяки ініціативам прокурорів, заставодавців і фігурантів у такий спосіб вдалося передати армії понад 447 млн гривень. Одним із найбільших внесків у цю суму є 6 млн доларів суперхабара, з якого ВАКС зняв арешт і відправив на потреби ЗСУ. Агентство з розшуку та менеджменту активів також продовжує виконувати свою основну функцію – розшукує активи злочинців.

Агентство поступово відновлює свої прямі обов'язки. Було відновлено продаж арештованого майна через систему електронних торгів CETAM, хоча й не всі лоти вдалося продати. Принагідно згадаємо, що більш прозорий і конкурентний процес продажу можна здійснювати в системі Prozorro.Sale. А от НАЗК залишило в роботі активними лише деякі з профільних функцій – наприклад, надання роз'яснень, запобігання корупції та виявлення корупційних ризиків у законодавстві.

Наагентство разом з іншими запустили портал, де кожен може повідомити про майно росіян, причетних до війни, а агентство з розшуку і менеджменту активів бере участь у засіданнях між українським Task Force і Task Force Європейської комісії з питань заморожування та конфіскації активів. Подібна співпраця важлива для обміну даними про майно громадян рф. НАЗК ж зосередило більшу частину своєї непрофільної роботи на санкційній політиці. Для цього створено портал «Війна й санкції», де можна дізнатися, на кого вже наклали санкції, які країни відтягують цей процес, і закликати ввести обмеження на конкретних людей чи компанію.

НАЗК ідентифікувало понад 12 тис. фізичних та 3 тис. юридичних осіб, які причетні до агресії проти України, для накладення на них санкцій в Україні.

Тож Агентство з розшуку і менеджменту активів має не тільки шукати, але й ефективно управляти активами. Але зараз ця частина повноважень виконується не на повну. По-перше, частина майна, яке передано агентству, перебуває на тимчасово окупованих територіях. Це блокує процес його передачі

в управління.

У НАЗК призупинені контроль звітності політичних партій, перевірка декларацій і моніторинг способу життя посадовців. Крім того, агентство обмежило доступ до публічної частини Реєстру декларацій, Реєстру звітів партій та Реєстру корупціонерів.

Вивчивши судову практику справ з єдиного реєстру судових рішень за 2021 рік, можемо констатувати, що загальна їх кількість стосується адміністративних правопорушень, пов'язаних із корупцією та порушенням вимог щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів (172-7 КУпАП). Наприклад: справа щодо чоловіка ОСОБА_1, яка є директором юридичної особи ПП «Геолайф», перебуваючи на посаді державного кадастрового реєстратора відділу у Павлоградському районі міськрайонного управління Павлоградському, Юр'ївському районах та м. Павлограді Головного управління Держгеокадастру у Дніпропетровській області та будучи, згідно з в. п. 1 ч. 1 ст. 3 Закону № 1700-VII, суб'єктом на якого поширюється дія цього Закону, перебуваючи на робочому місці, діючи умисно, будучи повідомленою про обмеження, передбачені Законом України «Про запобігання корупції», в порушення вимог ст. 28 цього Закону ухвалила рішення в умовах реального конфлікту інтересів та здійснила державну реєстрацію земельних ділянок в державному земельному кадастрі на підставі проектів землеустрою щодо відведення земельних ділянок, розроблених ПП «Геолайф», директором якого є ОСОБА_2, з яким вона перебуває в сімейних стосунках. ОСОБА_1 в судовому засіданні свою вину у вчиненні адміністративних правопорушень, передбачених ч. 2 ст. 172-7 КУпАП України визнала в повному обсязі. Вчинила адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією, передбачені ч. 2 ст. 172-7 КУпАП.

Нами була вивчена справа № 203/2050/22: справи про адміністративне правопорушення, пов'язані з корупцією; Порушення вимог щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів 172-7 КУпАП.

Наступна проаналізована справа щодо ОСОБА_1, яка перебуваючи па посаді державного інспектора митного поста «Дніпро-Правобережний» Дніпровської митниці, будучи, згідно з підпунктом в п. 1 ч. 4 ст. 3 Закону України «Про запобігання корупції» від 14.10.2014 року № 1700-VII (далі – Закон № 1700-VII), суб'єктом відповідальності за правопорушення, пов'язані з корупцією, 07.07.2020 при здійсненні митного оформлення вантажу ТОВ «Бюро стандартних зразків» по митній декларації вн. № 786, достовірно знаючи, що уповноваженою особою на роботу з митницею зазначеного підприємства є його дружина ОСОБА_2, діючи на користь своїх приватних інтересів, зумовлених сімейними стосунками, впливаючи на об'єктивність та неупередженість ухваленого рішення, в порушення вимог ст. 28 Закону № 1700-VII, не повідомив

в установленій Законом порядку про наявність у нього реального конфлікту інтересів під час здійснення митного оформлення вантажу, який належить ТОВ «Бюро стандартних зразків», чим вищевказаний вчинив правопорушення, пов'язане з корупцією, відповідальність за яке передбачена ч. 1 ст. 172-7 КУпАП.

Однак, на жаль, останні дані Індексу сприйняття корупції засвідчили, що Україна не зробила великого стрибка в боротьбі з корупцією. Були певні позитивні зміни, але чимало питань лишилися в підвішеному стані, як-от ухвалення Антикорупційної стратегії. Війна не повинна відтермінувати їх вирішення.

Тому для вирішення питання протидії проявам корупції це довгий шлях, який повинен бути спрямований на відпрацювання конструктивних алгоритмів протидії корупційним проявам шляхом встановлення категорій суб'єктів корупційних проявів, виявлення фактів корупції (збір доказів, притягнення до відповідальності злочинців, відшкодування збитків), ефективних механізмів виявлення та ідентифікації осіб, які розповсюджують. Необхідність створення бази даних, що міститиме у собі відомості: організації держав країн ЄС, які надають гуманітарну допомогу, рух та розподіл гуманітарної допомоги (перелік осіб, які причетні до перевезення та розмитнення гуманітарної допомоги, кінцеві отримувачі (посадові особи безпосередньо в регіонах, які відповідальні за отримання та кінцевий розподіл, особам, які постраждали внаслідок військової агресії).

Анна МАЙБОРОДА,
здобувач вищої освіти II курсу
ННІ права та підготовки фахівців
для підрозділів Національної поліції
Науковий керівник:
Юлія ГАЛЕНКО,
старший викладач кафедри
українознавства та іноземних мов
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ACTUAL PROBLEMS OF LEGAL TERMINOLOGY

In the event of military aggression, the situation in our country has become extremely complex in almost all aspects. Military operations, heavy losses among Ukrainian military and civilians, increased danger and threat of death dictate the

actions of our government, whose main objectives are military resistance to the aggressor, cooperation with other states, and participation in international negotiations. Special attention should be paid to productive international cooperation, the work of mass media, and the use of political and legal terminology. Often, the use of new technological possibilities such as television, the Internet, online conferences and video calls can overcome geographic barriers and facilitate the exchange of large volumes of information, helping to find necessary solutions and assisting during online negotiations by providing information about the negotiations from multiple sources. Associated topics also include highlighting remote communication during military operations, particularly the effective functioning of diplomatic cooperation and negotiations at the international level.

Legal terms are words or phrases that express concepts in the legal sphere of social life and have definitions in legal documents (normative legal documents, legal dictionaries, manuals, encyclopedias, scientific works, etc.) [1, p. 482]. However, the process of creating and using terms has an extremely profound significance, which is determined by the analysis of the needs of modern society. These terms have been formed, implemented and have relevance due to the phenomenon of Roman law, but their use is limited to the meanings of words associated with specific usage situations, and each term is a narrowly specialized nominator, yet together they have formed the International Group of Terminological Fund. The excessively long transitional period of modern legislation in Ukraine is characterized by a virtual absence of political elites, frequent changes of «quasi-elites» and the reflection of their particular interests in state policy, forming unsystematic political elite. Industry-specific regulatory acts (e.g., issues related to the application of civil codes) have led to a situation where modern legislation is composed of normative legal documents, some of which have never been updated after the collapse of the Soviet Union, while new laws tend to be amended rapidly being contradictory in terms of the Constitution.

To address the issue of clear understanding of legal terms, legal dictionaries are often published, aimed at eliminating existing inconsistencies between legal terms and providing clarification for legally ambiguous terms [2, p. 7].

Although the origins of legal terms have common roots, it is also important to understand the problem of legal terminology during translation, meaning that the structure of the original term cannot be violated, as can be demonstrated through the analysis of English-Ukrainian legal dictionaries. The position and main sources of Roman law (e.g., contract – договір – agreement, processus – процес – process) confirms the consistent understanding of the term in Latin, Ukrainian, and English. However, when translating legal terms, a translator must take into account linguistic and cultural characteristics of translation, as well as specific circumstances of the translated depiction. Exchange takes place between cultures. This is because Ukraine, the United Kingdom, and the United States belong to different legal systems. Ukraine

belongs to the Roman-Germanic or civil law system, while the UK and the US belong to the Anglo-Saxon legal system. Therefore, considering the linguistic and cultural specificity of translation, legal documents (contracts, agreements, treaties) differ greatly in structure, vocabulary used, and available concepts. [3, p. 49].

Therefore, the issue of using legal terminology today acquires special significance and requires further meaningful research, the purpose of which is to analyze and develop recommendations for the simplification of legislative terminology in Ukraine. The existing requirements put forth in theory and practice (its qualitative and quantitative components) are sufficient to initiate the process of updating and simplifying existing legal terminology used in Ukrainian legislation.

1. Legal encyclopaedia in 6 volumes / Ed.: Yu. S. Shemshuchenko and others. K.: Edition of the Ukrainian Encyclopaedia named after M. P. Bazhana. 2004. Vol. 6: T-Ya. 768 p.
2. Horobets N. O. Problems of the use of legal terminology in the legislation of Ukraine. Scientific Herald of Kherson State University. 2016. P. 81.
3. Skakun O. F. Kh.: Consul Theory of the State and Law: Textbook. 2005. 656 p.

Вікторія МЕЛЬНИЧЕНКО,

здобувач вищої освіти

ННІ права та інноваційної освіти

Науковий керівник:

Ольга ЧЕШК-ТРЕГУБЕНКО,

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри

загальноправових дисциплін

Дніпропетровського державного

університету внутрішніх справ

АНТИКОРУПЦІЙНА ЕКСПЕРТИЗА НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ АКТІВ: ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

У наш час факт корупції не є чимось новим, а її вплив на різні сфери життєдіяльності суспільства потребує пошуку ефективних інструментів для запобігання її проявам. Наразі корупція є одним із ключових чинників, через який щороку бюджет будь-якої держави втрачає сотні мільйонів коштів, що можна було б спрямувати на розвиток держави і суспільства у цілому. Тому боротьба з корупцією включає в себе багато антикорупційних інститутів, відповідно, одним із ключових напрямів її викорінення є антикорупційна експертиза нормативно-правових актів та його проєктів.

Відповідно, над питанням антикорупційної експертизи нормативно-правових актів працювали: В. Авер'янов, О. Бандурка, В. Бевзенко, Ю. Битяк, В. Бондаренко, В. Грищук, І. Голосніченко, Т. Коломоєць, В. Колпакова, М. Лисенко, В. Олефір, С. Петков, Ю. Римаренко, Н. Сметаніна, О. Уварова та ін.

Проведення антикорупційної експертизи нормативно-правових актів є однією з умов профілактики корупційних правопорушень. За період незалежності України відбуваються позитивні зрушення у боротьбі з корупцією, але разом з тим мають місце й негативні чинники, які стримують цей процес [1, с. 177]. Еволюція законодавства, що регламентує відносини, які виникають під час провадження процедур антикорупційної експертизи в Україні, порівняно з багатьма іншими антикорупційними заходами, має нетривалу історію. Цьому сприяла сукупність чинників, які в різні історичні періоди неодноразово ускладнювали, уповільнювали чи унеможливлювали антикорупційну політику держави [2, с. 149]. Антикорупційна експертиза чинних нормативно-правових актів здійснюється щодо законів України, актів Президента України та Кабінету Міністрів України у таких сферах: прав та свобод людини і громадянина; повноважень органів державної влади та органів місцевого самоврядування, осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування; надання адміністративних послуг; розподілу та витрачання коштів державного бюджету та місцевих бюджетів; конкурсних (тендерних) процедур [3].

Антикорупційна експертиза чинних нормативно-правових актів та їх проєктів є необхідною складовою, адже цей процес спрямований на попередження, ліквідацію й усунення можливих «слабкостей» в уже ухвалених актах, відповідно, ключовим сенсом антикорупційної експертизи і є створення прозорого й справедливого викорінення корупційних проявів.

Тому щоб забезпечити прозорість процесу виконання експертизи та уніфікованість підходів до експертизи законопроєктів, незалежно від ініціатора законопроєкту, необхідно встановити системний підхід до розроблення/сталого оновлення рекомендацій/методик, відповідно до яких виконують експертизу законопроєктів [4, с. 5].

Антикорупційна експертиза нормативно-правових актів державних органів, нормативно-правові акти яких підлягають державній реєстрації, здійснюється під час такої реєстрації [5]. Антикорупційна експертиза нормативно-правових актів, що підлягають державній реєстрації, є частиною правової експертизи, а не окремим інструментом забезпечення законності; висновки щодо результатів антикорупційної експертизи нормативно-правового акта зазначаються у висновку про державну реєстрацію, доопрацювання, відмову у державній реєстрації відповідного нормативно-правового акта

[6, с. 279].

Потрібно зауважити щодо антикорупційної експертизи проєктів нормативно-правових актів, що є важливим інструментом в системі запобігання та протидії корупції, адже здійснюється на етапі розробки нормативно-правового акта перед його виданням, офіційним опублікуванням та введенням в дію, тут вже експертиза зосереджена на відповідності проєкту нормативно-правового акту чинному законодавству.

Антикорупційна експертиза – це дослідження. Аналізуються нормативно-правові акти та проєкти, проводиться оцінка результатів дослідження. Мета антикорупційної експертизи – виявлення у нормативно-правових актах чи проєктах корупціогенних чинників. Вирішення питань, що досліджуються під час проведення експертизи, потребує спеціальних знань. Результатом експертизи є висновок, у якому формулюються відповіді на поставлені експерту питання

[7, с. 49]. Розробники проєктів нормативно-правових актів зобов'язані надати можливість ознайомлюватися з проєктами необмеженому колу осіб, у тому числі незалежним експертам, висновки яких повинні обов'язково розглядатися розробниками. Така можливість забезпечується обов'язком державних органів розробників проєктів актів розміщувати ці проєкти у мережі «Інтернет» [8].

Отже, антикорупційна експертиза нормативно-правових актів – це аналіз текстів чинних нормативно-правових актів та їх проєктів на предмет можливих корупціогенних чинників. Антикорупційна експертиза нормативно-правових актів та їх проєктів є важливою частиною для формування та розвитку відкритого й ефективного середовища без корупційних проявів. Зазначене є складовою більш широкого політико-правового явища, а саме становлення держави як демократичної та правової.

1. Ляшенко Р. Д., Василюк Н. П. Антикорупційна експертиза НПА: поняття та важливість застосування. *Держава і право. Юридичні і політичні науки*. 2019. Вип. 86. С. 177–186.

2. Жиленко Н. В. Еволюція законодавства, яке регламентує відносини, що виникають під час провадження процедур антикорупційної експертизи в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 9. С. 147–149.

3. Про запобігання корупції : Закон України. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2014. № 49. Ст. 2056. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>.

4. Пропозиції щодо вдосконалення експертизи законопроектів. URL: https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/migration/ua/PRP_On_expertise_UKR.pdf.

5. Наказ Міністерства юстиції України від 18.03.2015 № 383/5. Деякі питання проведення антикорупційної експертизи. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0303-15#Text>.

6. Маслова Я. І. Антикорупційна експертиза: діалектичність змісту та процедури. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 12. С. 278–280.

7. Гришук А. Б. Принципи антикорупційної експертизи нормативно-правових актів. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія : Право. 2022. Вип. 74(2). С. 48–54.

8. Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики : Постанова Кабінету Міністрів України від 03.11.2010 р. № 996. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-2010-%D0%BF#Text>.

Ольга МАТВЕЄВА,

національний консультант з питань
громадської участі Ради Європи,
дослідниця Рурського Університету
Бохуму (Німеччина), кандидат наук
з державного управління, доцент

КЛЮЧОВІ СТРАТЕГІЧНІ ВЕКТОРИ ТА ВИКЛИКИ РОЗВИТКУ НАУКИ В УКРАЇНІ В КОНТЕКСТІ ЇЇ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

За твердженням Європейської Комісії, приєднання України до Європейського Союзу є ключовою геостратегічною інвестицією, що сприяє миру, стабільності, безпеці та розвитку усієї Європи. Проте Комісія також наголошує, що для досягнення членства в ЄС Україна повинна відповідати чітким, справедливим і доволі суворим критеріям, які вимагають ретельного виконання на всіх рівнях державного управління та в економічних секторах, відповідно до «принципу власних заслуг» [1].

Загалом прогрес України в євроінтеграції можна оцінити за допомогою аналізу Єврокомісією заявки України на членство в ЄС, зокрема у секторі «Наука та дослідження» [1; 2]. Незважаючи на виклики повномасштабного російського вторгнення, Україна демонструє значні зусилля у модернізації політики розвитку науки та інновацій, прагнучи відповідати стандартам і практикам ЄС, включно з рекомендаціями програми Horizon 2020 [3].

Участь України в програмах наукових досліджень та інновацій ЄС є кроком до її інтеграції у європейський науковий простір. Проте через недостатньо ефективні політики фінансування та управління на місцевому рівні, яке частіше характеризується розрізненістю, ніж комплексністю, наукова діяльність та технологічна спроможність ЗВО залишаються суттєво обмеженими. Ця ситуація спричинила зменшення кількості наукових працівників та відтік дослідників у інші сфери, особливо в умовах воєнного конфлікту. Також війна посилила проблему впливу науково-педагогічних

кадрів за кордон, і відсутність державної стратегії щодо їх повернення ставить під загрозу майбутнє української освіти та науки. Чимало вчених, які залишили Україну, знаходять нові можливості в університетах за кордоном завдяки різноманітним відкритим програмам підтримки, що дозволяє їм продовжувати свою академічну кар'єру. У зв'язку з цим стає очевидною потреба в розробці стратегії залучення та утримання кваліфікованих фахівців в освітній та науковій сферах, а також учених з діаспори країн ЄС, фінансування міжнародних стажувань та постійного інвестування у дослідження з інноваційним компонентом, що сприятимуть соціально-економічному розвитку.

Як було зазначено, протягом останніх років в Україні спостерігалася ситуація, зумовлена недостатньою увагою держави до освіти та науки, що призвела до значних негативних наслідків. Обмежений бюджет та застосування застарілих радянських методик управління на різних рівнях спричинили створення неефективної системи у відносинах в освітніх та наукових інституціях. Такі відносини характеризуються наявністю типових системних проблем і слабких сторін, що стримують процеси прогресивного розвитку:

- Фінансові обмеження. Скорочення державного фінансування ставить під сумнів пріоритетність науки для країни та змушує науковців шукати альтернативні джерела доходу або адаптуватися до існуючих умов не найефективнішими методами. Проектний підхід до фінансування науки зустрічає перешкоди через системні недоліки, включаючи неефективний розподіл бюджетних коштів та недостатнє залучення грантів і комерційного фінансування, а також слабе брендуння та просування наукових продуктів з боку університетів на світовому ринку.

- Кадрові проблеми. Не завжди конкурентоспроможні умови праці в університетах ускладнюють приваблення молодих талантів та міжнародних вчених. Невисокі зарплати та відсутність стимулів до кар'єрного росту зменшують мотивацію молодих науковців до роботи в академічній сфері.

- Недостатня ефективність управління в ЗВО. Чимало університетів і наукових установ функціонують без чіткого стратегічного плану, зосереджуючись на формальному звітуванні замість розвитку, творчого пошуку та адаптації ефективних бізнес-моделей. Це призводить до обмеження можливостей для міжнародної кооперації та професійного зростання через мовні бар'єри та ненадання доступу до глобальних наукових ресурсів. Також бюрократичні перепони в реалізації наукових проєктів знижують мотивацію науковців до інновацій та активної участі в науковому процесі.

- Вплив внутрішньої політики на наукові дослідження. Потенційно перспективні наукові проєкти часто зазнають впливу місцевих політичних інтересів, що обмежує незалежність досліджень та відбивається на об'єктивності їхніх результатів. Пострадянська ієрархія і бюрократія в університетах

гальмують розвиток креативних та інноваційних ідей і застосування більш ефективних організаційних моделей.

– Застаріла технологічна база. Низький рівень технологічної оснащеності в більшості українських університетів не сприяє забезпеченню світових стандартів, знижуючи їх привабливість для студентів та науковців та обмежуючи можливості для міжнародної співпраці.

– Професійна підготовка науково-педагогічних кадрів. Освіта та наукові ступені в Україні часто набуваються формально, без достатньої орієнтації на якість та міжнародні стандарти. Це знижує репутацію та цінність українських дослідників на світовому ринку. Низький рівень володіння іноземними мовами, обмежені знання щодо залучення міжнародного фінансування та відсутність «м'яких навичок» для ефективної міжнародної командної роботи також гальмують інтеграцію українських вчених у глобальне наукове співтовариство.

До 2021 року Україна суттєво відставала від країн ЄС за науковою продуктивністю та якістю досліджень. За даними Scopus, лише 2,1 % українських наукових публікацій були серед 10 % найбільш цитованих на світовому рівні, порівняно із середнім показником ЄС у 9,9 %. Кількість міжнародних співпраць на мільйон населення в Україні становила всього 141, значно менше від середнього показника ЄС (1204). Це свідчить про низький рівень глобальної інтеграції українських вчених. Наукоємність ВВП України та частка інвестицій у дослідження і розробки залишалися недостатніми для значного економічного впливу. Фінансування в основному покладалося на внутрішні джерела (понад 40 %), тоді як іноземні інвестиції та державні кошти становили лише невелику частку, відповідно 24 % та 0,8 % [4].

З огляду на ці спостереження, в умовах повоєнного відновлення, ключові стратегії розвитку наукового сектору в Україні, що сприятимуть її інтеграції в Євросоюз, містять таке:

1. Встановлення пріоритетних дослідницьких напрямків, зокрема у галузях ІТ, військових технологій та громадських технологій, з акцентом на міжнародне брендування та просування наукових продуктів.

2. Інвестиції в сучасну дослідницьку інфраструктуру, які поєднують державне фінансування з залученням зовнішніх інвестицій для створення передових технічних умов.

3. Створення конкурентоспроможних робочих місць у наукових установах з адекватною оплатою праці та перспективами кар'єрного росту, підтримка індивідуальних дослідницьких ініціатив та залучення молодих талантів.

4. Розвиток взаємодії між наукою та бізнесом, включаючи укладання угод про співпрацю, стимулювання попиту на наукові дослідження в промисловості, аграрному секторі, сфері послуг та ІТ.

5. Зміцнення зв'язків між наукою, місцевим управлінням та громадським сектором, що сприятиме широкому розповсюдженню та впливу наукових результатів на різноманітні соціально-економічні аспекти.

6. Поглиблення міжнародних зв'язків українських наукових установ, зокрема через залучення до міжнародних проєктів та участь у закордонних конференціях.

7. Дерегуляція процесів управління науковими проєктами, спрямована на підвищення ефективності та мотивації науковців, за принципом «розробник є виконавцем, відповідальною особою та бенефіціаром».

Отже, перед Україною постає важливе завдання реформування та модернізації наукової сфери, зокрема, через подолання існуючих системних викликів, таких як обмеженість фінансування, неефективність менеджменту та не достатньо високий рівень міжнародної інтеграції. Стратегічні напрями розвитку, що включають інвестиції в інфраструктуру, визначення пріоритетних напрямків досліджень, розвиток гуманітарних ресурсів, зміцнення зв'язків між наукою та бізнесом, а також активізація міжнародного співробітництва, є ключовими для досягнення цієї мети. Ефективна реалізація цих напрямів не лише підвищить науковий потенціал країни, а й сприятиме її інтеграції в європейське та світове наукове співтовариство, тим самим забезпечуючи довготривалий соціально-економічний розвиток України.

1. European Commission. *Commission Opinion on Ukraine's application for membership of the European Union: Analytical Report*. SWD 2023. 30. Brussels. URL: https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/system/files/2023-02/SWD_2023_30_Ukraine.pdf

2. Directorate-General for Research and Innovation of European Commission. *European innovation scoreboard*. 2022. URL: https://research-and-innovation.ec.europa.eu/knowledge-publications-tools-and-data/publications/all-publications/european-innovation-scoreboard-2022_en

3. European Commission (2023). *The Horizon Europe Policy Support Facility*. URL: <https://ec.europa.eu/research-and-innovation/en/statistics/policy-support-facility>

4. Центр економічного відновлення. *Розвиток екосистеми інновацій в Україні* : проєкт Стратегії. 2023. 80 с.

Лілія МЕЖЕВСЬКА,
заступник директора
ННІ права та інноваційної освіти
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

ТРУДОВІ ВІДНОСИНИ В ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ

Воєнний стан суттєво вплинув на всі сфери життя українців, в тому числі на трудові відносини. Трудове законодавство в період воєнного стану створює баланс між потребами держави та інтересами працівників і роботодавців. Оголошення воєнного стану зумовило певним чином обмеження прав і свобод громадян, про що вказано у ст. 64 Конституції України (далі – Конституція).

Ми спостерігаємо обмеження, що вводяться на період воєнного стану, а саме конституційних прав і свобод людини та громадянина, які передбачені статтями 43 та 44 Конституції України. На сьогодні питання організації трудових відносин в умовах дії воєнного стану є актуальним. Дуже важливо та необхідно проаналізувати при здійсненні трудових відносин в період воєнного стану вплив на права фізичних та юридичних осіб в Україні, а саме:

- особливостей укладення трудового договору та форми організації праці;
- особливостей переведення працівників на іншу роботу;
- зміни істотних умов праці;
- розірвання трудового договору з ініціативи працівників та роботодавців;
- тривалість робочого часу та відпочинку для працівників;
- особливостей залучення до роботи жінок;
- гарантії для мобілізованих працівників;
- оплата праці тощо.

Якщо розглядати особливості укладення трудового договору та форми організації праці в період воєнного стану, то сторони за згодою визначають форму трудового договору, а вже умови про випробування працівників потрібно розглядати під час прийняття на роботу. Сюди належать строкові трудові договори, які передбачають заміщення тимчасово відсутнього працівника.

У період воєнного стану актуальними є дистанційна та надомна форми. Працівники визначають місце для дистанційної форми роботи за власним вибором та постійно повинні бути на зв'язку з роботодавцем, використовуючи інформаційно-комунікаційні технології, що відрізняється від надомної роботи,

бо за цією формою працівник виконує роботу за місцем проживання і за ним закріплюється робоча зона та технічні засоби.

Переведення працівників на роботу в період дії воєнного стану: роботодавець має право на переведення на іншу роботу працівника, не обумовлену трудовим договором, без його згоди. Істотні умови праці та їх зміна у період дії воєнного стану відбувається таким чином, що роботодавець повідомляє працівника (це передбачено ч. 3 ст. 32 та ст. 103 Кодексу законів про працю України) здійснюється не пізніше ніж запровадження таких умов.

Постає питання, як розірвати трудовий договір з ініціативи працівника та роботодавця, якщо тривають бойові дії в місцях, де розташовані підприємства, установи, організації. Якщо активні бойові дії загрожують життю і здоров'ю працівників, тоді працівник може за власною ініціативою розірвати трудовий договір без двотижневого попередження. В цьому випадку існують деякі уточнення стосовно примусових робіт, а саме залучення працівника на суспільно-корисні роботи в період воєнного стану, або залучення працівника на об'єкти критичної інфраструктури підприємств та установ таких галузей, як енергетика, хімічна промисловість, транспорт, банки та фінанси, інформаційні технології та телекомунікації, продовольство, охорона здоров'я, комунальні господарства тощо. Робочий час та час відпочинку в цей період може бути збільшений тривалістю шістдесят годин на тиждень зі збільшенням заробітної плати та сорок годин на тиждень скорочений час.

У період воєнного часу допускається звільнення працівника, якщо той тимчасово непрацездатний, сюди належать вагітність, пологи та догляд за дитиною до досягнення нею трирічного віку.

Роботодавець визначає щоденний робочий час та час відпочинку. Наприклад, якщо працівник раніше мав відпочивати сорок дві години на тиждень, то в період воєнного часу вихідні можуть зменшити до двадцяти чотирьох годин. Додатково скасовуються заборона роботи у вихідні дні, скорочений день на передодні святкових днів, перенесення вихідного дня, обмеження для надурочних робіт.

Щодо особливостей залучення до роботи жінок, то в період воєнного стану застосовують працю жінок, окрім вагітних жінок та жінок, які мають дитину віком до одного року за їхньою згодою.

Гарантіями мобілізованих працівників, призваними на військову службу, є збереження робочого місця та посади, право на щорічну відпустку, безперервний стаж роботи.

У період ведення бойових дій та дії інших обставин непереборної сили заробітна плата виплачується працівнику на умовах визначених трудовим договором, але це саме випадки, коли роботодавець звільняється від відповідальності за порушення зобов'язання щодо строків оплати праці, якщо

доведе що це порушення сталося саме внаслідок цих обставин. Звільнення роботодавця від відповідальності не звільняє його від обов'язку виплати заробітної плати.

З огляду на вищезазначене на підставі аналізу законодавчих актів, які ухвалено в період воєнного стану, ми дійшли висновку, що законодавство про працю підлаштовується під нові виклики розвитку, забезпечуючи злагожене функціонування ринку праці в період боротьби за незалежність.

1. Кодекс законів про працю : Закон України від 26 липня 1996 року № 322-08. Відомості Верховної Ради України. 1971. Додаток до № 50. Ст. 375. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text08#Text>

2. Про організацію трудових відносин в період воєнного стану : Закон України від 15 березня 2022 року № 2136-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-20#Text>.

3. Обушенко Н. М. Ратифікація та практичне впровадження конвенцій МОП як залог гармонізації національного законодавства з міжнародними трудовими нормами та європейськими стандартами. *Науково-практичний журнал «Право та юстиція»*. 2022. № 3–4 (№ 20–21). С. 17–31.

4. Обушенко Н. М. Incorporation as the main way of systematization of labor legislation: general characteristics. *Scientific Bulletin of Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs*. 2022. Special Issue № 1 (120). С. 99–104.

5. Обушенко Н. М., Межевська Л. В. Якісний та ефективний вплив міжнародно-правових актів на формування трудового законодавства в Україні. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2022. № 4 (119). С. 151–156.

Анна МУНЬКО,

кандидат наук з державного управління
(Дніпровський державний
аграрно-економічний університет)

ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ В СУЧАСНОМУ КОНКУРЕНТНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Дотримання належного рівня фінансово-економічної безпеки держави є одним з найбільш пріоритетних завдань публічної політики, а створення умов для інноваційного розвитку економіки є прямим наслідком досягнення стабільності національної фінансово-економічної системи, набуття конкурентних переваг в глобальному вимірі та покращення інвестиційної привабливості. Контроль рівня інфляції, дотримання стабільності курсу національної валюти, підвищення рівня капіталізації страхового та фондового

ринків є КРІ, які створюють передумови для забезпечення фінансово-економічної безпеки держави.

Продуктування засад та втілення в життя публічної політики забезпечення фінансово-економічної безпеки видаються неможливими для досягнення без створення умов транспарентності управління та публічного доступу до інформації щодо суб'єкта та об'єкта управління. Наслідком останньої світової фінансово-економічної кризи стало розуміння, що базовими тригерами, які її запускають є посилення протиріч між об'єктивними потребами зростання рівня транспарентності публічного управління та посиленням відчуження інституцій громадянського суспільства від ухвалення публічно управлінських рішень. Головним засобом вирішення означеної проблеми є передусім формування системи ефективного публічного управління. Принципового значення в публічному управлінні набуло цілеспрямоване управлінське впливу, яке продукується суб'єктом управління на об'єкт управління. В ситуації, коли публічне управління досягає поставлених цілей ф завдань, можемо стверджувати, що воно скероване на досягнення бажаного для суспільства результату. Отже, зазначимо, що публічне управління є специфічним продуктом суспільної угоди між органами публічного управління і суспільними інституціями, за яким перші наділяються належними управлінськими повноваженнями. При цьому головним носієм владних повноважень залишається громадянське суспільство, тому публічне управління набуває ширших можливостей для коригування розвитку держави та суспільства. Суб'єктами публічного управління разом із центральними органами державної влади виступають інститути громадянського суспільства, органи місцевого самоврядування та суб'єкти підприємницької ініціативи, які можуть наділятися частковими суспільно важливими адміністративними та державними повноваженнями. Сфера управління механізмом забезпечення фінансово-економічної безпеки являє собою суспільне середовище створене за рахунок синергії дії усіх аспектів впливу громадянського суспільства на спроможність економіки до розширеного самовідтворення та забезпечення потреб суспільства в цілому та окремих громадян на певному якісному рівні. Термін забезпечення фінансово-економічної безпеки ми трактуємо, як комплекс взаємодіючих способів і методів діяльності органів публічного управління, які взаємодоповнюють один одного, та за рахунок оцінки рівня дії яких робляться висновки щодо відсутності небезпек та потенційних загроз фінансовій та економічній системі країни [2, с. 259].

Перелік базових складників системи забезпечення фінансово-економічної безпеки країни в глобальному конкурентному середовищі містить:

- калькуляцію максимально допустимих значень показників соціально-економічного розвитку, перевищення яких може мати наслідком продуктування

нестабільних або кризових явищ в фінансовій системі;

- всебічний моніторинг стану економічної системи та фінансового сектору задля виокремлення та моделювання прогнозного стану загроз внутрішнього і зовнішнього характеру щодо інтересів об'єктів фінансової безпеки;

- організуючий вплив органів публічного управління щодо запобігання внутрішнім і зовнішнім загрозам для фінансової безпеки країни [3].

Головними потенційними небезпечними факторами потенційного погіршення стану забезпечення фінансово-економічної безпеки держави в умовах несприятливих змін у зовнішньому середовищі є затяжний характер російсько-української війни, нестабільне середовище безпеки, розвиток кризових явищ, втрату інтелектуальної еліти та середнього класу України та погіршення стану продовольчої безпеки. Фінансово-економічна безпека представляє собою комплексну систему, що складається з підсистем, кожна з яких відрізняється особливостями своїх складників та логікою розвитку. З методологічної точки зору забезпечення фінансово-економічної безпеки полягає в поліпшенні якості життя кожного громадянина та суспільства в цілому, що пов'язано із підвищенням рівня глобальної конкурентоспроможності національної економіки. Тож забезпечення сталого економічного розвитку, макроекономічної стабільності та соціальної справедливості в розподілі національного багатства є метою коригування економічних процесів та головними цілями публічної політики в економічній сфері. Стан фінансово-економічної безпеки зумовлюється низкою загроз та викликів ендегенного та екзогенного характеру, внаслідок чого досягнення належного рівня фінансово-економічної безпеки передбачає проведення комплексу заходів з виокремлення та системного аналізу подій та явищ, що в прямий чи опосередкований спосіб несуть загрози окремим національним інтересам у галузі фінансів та економіки. Фінансово-економічна безпека становить собою не виключно національну проблему. Вона являє собою системоутворюючий фактор глобальної економіки, фактор, який утворений внаслідок підвищення рівня впливу і синергії дій транснаціоналізації та міжнародної економічної інтеграції. Транснаціоналізація та глобалізація усіх суспільних відносин у сучасних умовах перетворилися на базові чинники розвитку світової економічної системи. Визначальними базовими елементами системи забезпечення фінансово-економічної безпеки держави в умовах перманентних змін екзогенного середовища виступають нормативно-правове регулювання, ресурсне забезпечення, міжнародні організації, механізми утримання безпеки, стратегії розвитку та тригери безпеки. Принципово значущою компонентою забезпечення ефективності публічного управління в даній сфері є наявність Концепції фінансово-економічної безпеки держави, що має на меті визначення цілей і завдань у цій

галузі суспільних відносин, напрацювання методів і важелів впливу суб'єктів на об'єкти та визначення методологічної основи її організаційно-інституційного забезпечення. Концепція фінансово-економічної безпеки держави створює передумови синергії дій відповідних органів публічного управління та взаємоузгодженість публічно управлінських рішень у цій сфері на міжнародному, національному та регіональному рівнях. Всеохоплюючий тренд глобалізації економіки поступово робить неефективним регулювання економіки на національному рівні, оскільки економіки країн вже не мають шансів на відокремлене функціонування. В глобальному вимірі галузь фінансів вже перетворилася на інститут, який провадить свою власну незалежну діяльність, не підвладну державному контролю та регулюванню, в багатьох випадках лобіюючи свої специфічні інтереси, які йдуть в розріз з публічною політикою окремо взятої країни.

Тож КРІ національного розвитку в модерновому світі глобалізації містяться вже не в межах національних економік, а в межах цілого світу. На поточний момент лише менше третини ринку цінних паперів країн G7 знаходиться в державній власності або опосередковано контролюється органами публічного управління. Інвестиційний капітал приватних та корпоративних інвесторів за кількістю ресурсів перевищує ресурси центральних банків демократично розвинених країн світу, навіть таких наддержав, як США та Китай.

Вже не уряди країн, а корпоративні інвестори формують стан світового фінансового ринку лобіюючи задоволення своїх інтересів, а фінансові потоки, виходячи за кордони окремих країн, перетворюються на інструменти глобального впливу, формуючи приватні імперії.

Отож головні тригери, породжені глобалізацією – офшорні зони, транснаціональні банківські мережі, діджитал-платежі, одномоментний рух фінансів – можуть з легкістю зруйнувати класичні економічні системи, країни та, навіть, намалювати абсолютно іншу карту світу. Ось чому під час напрацювання концептуальних засад фінансово-економічної безпеки сучасних держав дуже треба враховувати ніщивний вплив глобалізації.

Рівень фінансово-економічної безпеки визначається здатністю держави нейтралізувати вплив наявних загроз на її здатність своєчасно та в повному обсязі виконувати відповідні внутрішні та зовнішні зобов'язання. Тому одним із найважливіших елементів державного фінансового контролю є моніторинг і прогнозування факторів, що визначають ризики та загрози фінансово-економічній безпеці держави.

Забезпечення належного рівня фінансово-економічної безпеки потребує від науковців та практиків напрацювання її базисних концептуальних засад, формування відповідного нормативно-правового поля та формування стратегії,

яка містить чітко означені вимірювані цілі та заходи з їх реалізації.

1. Ilyash O., Lupak R., Kravchenko M., Trofymenko O., Duliaba N., Dzhadan I. A forecasting model for assessing the influence of the components of technological growth on economic security. *Business: Theory and Practice*. 2022. № 23(1). S. 175–186. URL : <https://doi.org/10.3846/btp.2022.15298>
2. Kryshtanovych M., Vartsaba V., Kurnosenko L., Munko A., Chepets O. Development of public management of financial and economic security in modern conditions. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*. 2023. № 1(48). S. 258–267. URL : <https://doi.org/10.55643/fcaptp.1.48.2023.3958>.
3. Kryshtanovych M., Vartsaba V., Kurnosenko L., Munko A., Chepets O. The System for Ensuring the Financial and Economic Security of the State in an Aggressive External Environment. *International Journal of Computer Science and Network Security*. 2022. Vol. 22. № 11. S. 51–56. URL : <https://doi.org/10.22937/IJCSNS.2022.22.11.7>

Світлана ОБРУСНА

доктор юридичних наук

Юлія ПАНІМАШ,

кандидат педагогічних наук

(Черкаський інститут пожежної безпеки
імені Героїв Чорнобиля національного
університету цивільного захисту України)

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ НАДАННЯ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ ПОСЛУГ: ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ ЗМІСТУ ПОНЯТТЯ

Вихідним положенням теоретико-методологічного обґрунтування дослідження адміністративно-правових засад надання поліцейських послуг у сфері публічної безпеки і порядку є визначення змісту самого поняття «адміністративно-правові засади», що вважається однією з базових категорій адміністративного права.

Як свідчить аналіз наукових публікацій, вказане поняття є часто вживаним в назвах та змісті наукових праць з проблематики адміністративного права. Але переважно дослідники не концентрують увагу на самому змісті поняття, а відразу ж переходять до наукового аналізу певних проблем, віднесених до засад певного адміністративно-правового явища.

Такий підхід може призвести до нечіткості визначення меж предмета дослідження, а отже, неповного охоплення всього кола питань, що мають бути віднесені до змісту досліджуваної проблеми, або ж навпаки –

виходу за їх межі.

Визначення змісту та елементів структури поняття «адміністративно-правові засади» є цінним не лише з погляду теорії адміністративного права, а й у практичній діяльності, адже допомагає усвідомити роль і місце певного органу у системі органів влади, удосконалити нормативно-правове підґрунтя його діяльності, завдання, принципи, форми та методи, що особливо актуально в період проведення системних реформ, спрямованих на удосконалення механізму держави, яка нині повинна слугувати інтересам громадян, діяти на їхнє благо через всебічне забезпечення пріоритету їхніх прав, свобод і законних інтересів.

Варто зауважити, що енциклопедичні видання як суспільного, так і юридичного характеру не розкривають зміст термінів «адміністративно-правові засади», «правові засади», «засади». Водночас у тлумачному словнику української мови подано декілька визначень поняття «засади»: основа чогось; те головне, на чому ґрунтується, базується що-небудь; вихідне, головне положення, принцип; основа світогляду, правило поведінки; спосіб, метод здійснення чого-небудь [1].

У вітчизняному законодавстві вказане поняття використано у всіх його названих значеннях. Зокрема, в Конституції України 29 раз вжито термін «засади». В Основному законі вказаний термін використано у таких значеннях: «основи» (Розділ 1. Загальні засади), «підстави» (стаття 85 «... визначення правових засад вилучення об'єктів права приватної власності») та «спосіб здійснення» (стаття 143 «... на договірних засадах» [2].

Схожу ситуацію можна простежити і на рівні законів України. Наприклад, у Законі України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» вказано, що засади внутрішньої і зовнішньої політики визначають принципи та пріоритети державної політики у відповідних сферах [3].

Досить слушне стосовно цього зауваження Легенького М. І., що є виправданим використання поняття «засади» у більш широкому розумінні від поняття «принципи». Водночас дослідником наголошено, що не варто розширювати зміст вказаного поняття внаслідок комбінування понять «принципи» і «пріоритети». Такий підхід є логічним, але не повним [4, с. 27].

Вітчизняні вчені-правники, визначаючи зміст поняття «адміністративно-правові засади», здебільшого акцентують на адміністративно-правові норми. Зокрема, Собакарь А. О. та Ковалів М. В., аналізуючи проблеми адміністративно-правових основ (засад) діяльності державних органів у сфері забезпечення національної безпеки, також формулюють зміст вказаного поняття, концентруючи увагу на сфері забезпечення національної безпеки. На думку вчених, це сукупність взаємопов'язаних, внутрішньо погоджених основних нормативних правових

актів, що містять юридичні принципи і норми, спрямовані на адміністративно-правове регулювання суспільних відносин у сфері забезпечення національної безпеки з метою їх упорядкування, охорони та розвитку відповідно до суспільних потреб [5].

Панова Н. С. в межах дослідження проблем адміністративно-правових засад розвитку державного управління в сучасній Україні також формулює визначення поняття «адміністративно-правові засади». На думку вченої, це сукупність адміністративно-правових норм, що визначають основні цінності, принципи, завдання, форми та методи розвитку нормотворчої і розпорядчої діяльності органів виконавчої влади з метою вдосконалення їхнього владно-організуючого впливу на відповідні суспільні відносини і процеси, та оптимізації внутрішньо організаційної діяльності державних органів щодо забезпечення належного виконання покладених на них завдань, функцій і повноважень [6, с. 9].

Як бачимо, дослідниця значно ширше підходить до формулювання вказаного поняття, концентруючи увагу не лише на нормативно-правовому забезпеченні, а на низці організаційно-правових заходів, зокрема на формах та методах діяльності органів виконавчої влади тощо.

Логвиненко Б. О. в межах аналізу проблем адміністративно-правових засад медичного забезпечення органів внутрішніх справ здійснив змістовий аналіз вказаного терміна, виокремивши в ньому низку елементів. На думку вченого, такими системохарактеризуючими державно-управлінськими елементами є модель, функції та форми. Модель визначає особливості організації медичного забезпечення на всіх владно-управлінських рівнях. Функції закріплюють основні напрями такої діяльності. Форми ж характеризують зовнішній прояв конкретних організаційно-управлінських дій, що спрямовані на безпосередню реалізацію зазначених функцій [7, с. 9–10].

Заброда Д. Г., визначаючи структуру адміністративно-правових засад, виділяє категоріальний, нормативний, інституційний та інструментально-технологічний її елементи. Перший елемент обумовлює головні поняття і ознаки явища, що відноситься до галузі адміністративного права та відповідне формулювання науково-правової категорії. Нормативний елемент визначає систему нормативно-правових актів, що забезпечують адміністративно-правове регулювання суспільних відносин у відповідній галузі. Інституційна складова забезпечує формування кола суб'єктів вищезазначених правовідносин, їх статусу, внутрішньої та зовнішньої взаємодії. Крім того, автор називає й інструментально-технологічний елемент, до якого відносить форми і методи правотворчої, правозастосовної та правоохоронної діяльності суб'єктів [8].

Легеньким М. І. сформульовано таке визначення поняття адміністративно-правових засад, під якими розуміється сукупність основних

методологічних характеристик та принципів регулювання суспільних відносин в окресленій сфері, яка встановлюється нормами адміністративного права та передбачає категоріальне, нормативно-правове і організаційно-управлінське забезпечення [4, с. 27]. Вважаємо, що такий підхід найбільш повно визначає зміст поняття «адміністративно-правові засади» та є найбільш уніфікованим.

Зважаючи на аналіз наукового доробку вітчизняних дослідників, можна зробити висновок, що під адміністративно-правовими засадами надання поліцейських послуг у сфері публічної безпеки і порядку варто розуміти сукупність основних методологічних характеристик та принципів регулювання суспільних відносин у вказаній сфері, що встановлюється нормами адміністративного права та передбачає категоріальне, нормативно-правове і організаційно-управлінське забезпечення.

1. Словник української мови : в 11 т. / АН УРСР. Інститут мовознавства; за ред. І. К. Білодіда. Київ : Наукова думка, 1970–1980. Т. 3. URL: http://ukrlit.org/slovnky/slovnky_ukrainskoi_movy_v_11_tomakh/zasada

2. Конституція України: від 28.06.1996 р. (редакція від 01.01.2020 р.). URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр/conv>

3. Про засади внутрішньої і зовнішньої політики : Закон України від 01.07.2010 № 2411-VI (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2411-17#Text>

4. Легенький М. І. Категоріально-змістові передумови дослідження адміністративно-правових засад формування і реалізації державної політики у сфері освіти. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. 2018. № 3 (8). С. 25–31.

5. Собакарь А. О., Ковалів М. В. Адміністративно-правові засади діяльності державних органів у сфері забезпечення національної безпеки. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія : Юридичні науки. 2016. URL: http://science2016.lp.edu.ua/sites/default/files/Full_text_of_%20papers/vnulpurn_2016_845_26.pdf

6. Панова Н. С. Адміністративно-правові засади розвитку державного управління в сучасній Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. ОНЮА. Одеса, 2008. 24 с.

7. Логвиненко Б. О. Адміністративно-правові засади медичного забезпечення органів внутрішніх справ України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Дніпропетровськ, 2008. 20 с.

8. Заброда Д. Г. Адміністративно-правові засади: сутність та зміст категорії. *Адміністративне право і процес: науково-практичний журнал*. 2012. № 2. URL: <http://applaw.knu.ua/index.php/arkhiv-nomeriv/2-4-2013/item/180-administrativno-pravovi-zasady-sutnist-ta-zmist-katehoriyi-zabroda-d-h>

Цагік ОГАНІСЯН,

старший науковий співробітник
Навчально-наукової лабораторії
дослідження проблем правового статусу
внутрішньо переміщених осіб та
забезпечення гендерної рівності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Війни та збройні конфлікти, які трапляються у різних куточках світу, негативно впливають на життя мільйонів людей, змушених покинути свої домівки через загрозу насильства та безпеки. Ці внутрішньо переміщені особи залишаються у власних країнах, але втрачають доступ до звичних умов життя та соціального захисту. Умови воєнного стану створюють складну ситуацію, де внутрішньо переміщені особи потребують особливого захисту та підтримки.

Впровадження ефективних заходів соціального захисту для внутрішньо переміщених осіб є важливою складовою гуманітарної реакції на кризу. Однак, цей процес стикається з численними викликами та обмеженнями. Недостатність ресурсів, відсутність координації між урядовими та негуманітарними організаціями, а також складність управління гуманітарною допомогою у воєнних умовах – це лише деякі з проблем, з якими стикаються організації, що намагаються забезпечити соціальний захист для внутрішньо переміщених осіб.

Проведемо докладний аналіз соціального захисту внутрішньо переміщених осіб в умовах воєнного стану та розглянемо ключові аспекти цього питання, включаючи правові, соціальні та гуманітарні аспекти. Крім того, ми визначимо основні виклики, з якими стикаються організації та уряди у забезпеченні соціального захисту для цієї вразливої групи населення, і запропонуємо шляхи вирішення цих проблем.

Спроба забезпечити соціальний захист внутрішньо переміщеним особам (ВПО) в умовах воєнного конфлікту стикається з численними теоретичними викликами та проблемами. Однією з ключових аспектів є розуміння самого поняття ВПО та їхньої унікальної ситуації. ВПО – це люди, які, не перетинаючи межі своєї країни, були змушені залишити свої домівки через насильство, конфлікт або природні катастрофи. Їхня вразливість та потреби в соціальному захисті підсилюються у воєнний період.

Правові аспекти захисту ВПО також є важливими в контексті розробки

соціальних програм та стратегій. Міжнародне гуманітарне право містить норми та стандарти, що стосуються прав та захисту ВПО. Наприклад, Конвенція про захист внутрішньо переміщених осіб, прийнята в 1998 році, визнає права цієї вразливої категорії населення та закликає держави забезпечити їхній захист та підтримку.

Соціальні аспекти захисту ВПО включають розвиток програм та послуг, спрямованих на задоволення їхніх базових потреб, таких як житло, медична допомога, освіта та зайнятість. При цьому важливо враховувати їхні індивідуальні потреби та контекст, у якому вони перебувають, щоб забезпечити ефективну підтримку та адаптацію.

Врахування теоретичних аспектів соціального захисту ВПО допомагає розробляти більш ефективні та адаптовані до конкретних умов програми та стратегії, спрямовані на підтримку цієї вразливої групи населення у період воєнного конфлікту.

Умови воєнного конфлікту створюють серйозні виклики для соціального захисту внутрішньо переміщених осіб (ВПО), поглиблюючи їхню вразливість та обмежуючи доступ до необхідних ресурсів та послуг. Особливо важливою стає необхідність негайної реакції та розробки адаптованих стратегій соціального захисту в умовах воєнного стану.

По-перше, важливо забезпечити безпеку та захист ВПО від подальшого насильства та вищих ризиків у військовій зоні. Це може включати створення безпечних зон, евакуацію та розміщення в тимчасових притулках, а також надання психологічної підтримки для подолання травм та стресу.

По-друге, важливо забезпечити доступ ВПО до життєво важливих ресурсів та послуг, таких як їжа, вода, медична допомога, освіта та житло. Це може вимагати створення гуманітарних коридорів для доставки гуманітарної допомоги та медичних засобів у військові зони, а також організацію тимчасових таборів для надання житла та базових послуг.

По-третє, важливо розробляти та впроваджувати програми психосоціальної підтримки для ВПО та їхніх сімей. Воєнні травми та стрес можуть залишити довгострокові наслідки для психічного здоров'я, тому необхідно надавати професійну підтримку та консультування для подолання труднощів.

Забезпечення соціального захисту внутрішньо переміщених осіб в умовах воєнного стану вимагає комплексного підходу та співпраці між урядовими структурами, гуманітарними організаціями та міжнародними партнерами. Це важливе завдання, яке вимагає постійного вдосконалення та адаптації до змін у воєнних умовах та потребах ВПО.

Для розуміння ефективності та недоліків існуючих програм соціального захисту для внутрішньо переміщених осіб (ВПО) в умовах воєнного стану, необхідно провести аналіз практики та досвіду різних країн та гуманітарних

організацій.

Один з аспектів аналізу – це оцінка доступності та якості послуг, які надаються ВПО. Це включає оцінку доступу до житла, медичної допомоги, освіти та інших соціальних послуг, а також оцінку якості цих послуг з урахуванням специфічних потреб та вразливості ВПО.

Другий аспект – це оцінка ефективності координації та співпраці між урядовими органами, гуманітарними організаціями та міжнародними партнерами. Важливо, щоб різні структури працювали разом для забезпечення комплексної та координаційної підтримки для ВПО, уникнення дублювання зусиль та максимізації використання ресурсів.

Третій аспект – це оцінка здатності програм соціального захисту адаптуватися до змін у воєнному конфлікті. Умови воєнного стану можуть швидко змінюватися, і програми соціального захисту повинні бути гнучкими та готовими до швидкого реагування на нові виклики та потреби ВПО.

Аналіз практики соціального захисту внутрішньо переміщених осіб дозволить виявити успішні підходи та недоліки існуючих програм, а також визначити напрямки для подальшого вдосконалення та розвитку системи соціального захисту для ВПО в умовах воєнного конфлікту.

Аналізуючи практику соціального захисту внутрішньо переміщених осіб (ВПО) в умовах воєнного стану, можна зробити кілька важливих висновків. Поперше, необхідно посилювати координацію та співпрацю між урядовими структурами, гуманітарними організаціями та міжнародними партнерами для ефективного забезпечення соціального захисту ВПО. Важливо, щоб різні структури працювали разом для максимізації використання ресурсів та уникнення дублювання зусиль.

По-друге, необхідно забезпечити доступність та якість соціальних послуг для ВПО, включаючи житло, медичну допомогу, освіту та психологічну підтримку. Програми соціального захисту повинні бути спрямовані на задоволення конкретних потреб та вразливості ВПО.

Нарешті, необхідно забезпечити гнучкість та адаптивність програм соціального захисту до змін у воєнному конфлікті та потребах ВПО. Умови воєнного стану можуть швидко змінюватися, тому важливо, щоб програми були готові до швидкого реагування на нові виклики та ситуації.

В цілому, забезпечення соціального захисту ВПО в умовах воєнного конфлікту є складним завданням, але важливим для забезпечення гідності, безпеки та добробуту цієї вразливої групи населення.

1. Наливайко, Л. Р., Орешкова А. Ф. «Внутрішньо переміщені особи: визначення поняття». (2018).

2. Кравченко, М. В. «Пріоритетні напрями забезпечення соціального захисту

внутрішньо переміщених осіб». *Вісник Національної академії державного управління при Президентові України. Серія: Державне управління* 3 (2016): 83-90.

3. Чижов, Д. А. «Особливості забезпечення права на соціальний захист внутрішньо переміщених осіб в Україні». *Часопис Київського університету права* 2 (2017): 163-167.

Сергій ОМЕЛЬЯНЧИК,
кандидат юридичних наук
(Запорізький національний університет)

ДЕРЖАВНИЙ НАГЛЯД (КОНТРОЛЬ) ЗА ДОДЕРЖАННЯМ ЗАКОНОДАВСТВА ПРО ПРАЦЮ: НЕВИРІШЕНІ ПРАВОВІ КОЛІЗІЇ ТА ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ У ПЕРІОД ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ

Воєнний стан кардинально вплинув на всі сфери життя українців, особливо на трудові відносини. Необхідність швидко стабілізувати економіку України, забезпечити критично важливі потреби громадян, військових, усунути проблеми кадрового голоду призвели до численних змін і доповнень до чинного законодавства про працю, включно з державним наглядом (контролем) за його додержанням. Водночас у вказаній сфері і до початку введення воєнного стану була численна купа правових неузгодженостей, що знайшла своє відображення у матеріалах судової практики.

Відповідно до ст. 259 КЗпП державний нагляд та контроль за додержанням законодавства про працю юридичними особами незалежно від форми власності, виду діяльності, господарювання, фізичними особами – підприємцями, які використовують найману працю, здійснює центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику з питань нагляду та контролю за додержанням законодавства про працю, та його територіальні органи у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України [1]. Таким органом є Державна служба України з питань праці (Держпраці). Її повноваження визначаються Положенням про Державну службу України з питань праці, яке затверджено Постановою Кабінету Міністрів України № 96 від 11 лютого 2015 року.

Правові та організаційні засади здійснення заходів державного нагляду (контролю) визначаються наступним законодавством: Законом України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» (надалі – Закон України № 877-V) та Порядком здійснення державного контролю за додержанням законодавства про працю, який затверджено Постановою Кабінету Міністрів України № 823 від 21 серпня 2019

р. (надалі – Постанова № 823). Відповідно до Закону № 877-V та Порядку № 823 заходи можуть бути плановими та позаплановими, які здійснюються у формі перевірок, ревізій, оглядів, обстежень та в інших формах, визначених законом.

Проаналізувавши вказані вище Закон № 877-V та Порядок № 823 на предмет проведення позапланової перевірки роботодавця, можна дійти висновку щодо неузгодженості між собою цих нормативно-правових актів. Так ст.6 Закону № 877-V передбачає всього вісім підстав для проведення позапланової перевірки і прямо вказує, що проведення позапланових заходів з інших підстав, крім передбачених цією статтею, забороняється [2].

Водночас п. 5 Порядку № 823 містить одинадцять підстав для проведення перевірки, розширюючи такий перелік рішенням суду; повідомленням посадових осіб органів державного нагляду (контролю), правоохоронних органів під час виявлення в процесі виконання ними повноважень ознак порушення законодавства про працю щодо неоформлення та/або порушення порядку оформлення трудових відносин; інформацією ДПС та Пенсійного фонду України та їх територіальних органів; зверненням Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини тощо [3]. Тобто фактично норма Закону визначає вичерпний перелік підстав для позапланової перевірки Держпраці, а норма Порядку розширює його, тим самим порушуючи сам Закон. Вказана неузгодженість у законодавчих актах є неприпустимою, через що і ставала предметом численних судових спорів. Судова практика – постанови Касаційного адміністративного суду від 19.10.2018 № 805/3137/17-а та від 9 липня 2020 року у справі № 823/647/17. Рішення суду та короткий зміст справи – позивач звернувся до суду через те, що Держпраці здійснило позапланову перевірку на підставі дозволу слідчого судді, який був наданий на вимогу слідчого поліції. Такої підстави для проведення позапланової перевірки стаття ст.6 Закону № 877-V не передбачає, а Держпраці мав би пересвідчитись у своїх повноваженнях для позапланової перевірки. Отже, дії відповідача щодо проведення позапланової перевірки позивача на підставі ухвали слідчого судді у кримінальному провадженні є незаконними. Враховуючи незаконність проведення позапланової перевірки, припис виданий на підставі такої ухвали також є незаконним та має бути скасований [4].

Ще одним порушенням порядку позапланової перевірки Держпраці є вихід за межі повноважень, коли разом із предметом перевірки Держпраці знаходить інші порушення трудового законодавства і притягає за це роботодавця до відповідальності. Судова практика - постанова від 31.01.2019 № 809/799/17. Рішення суду та короткий зміст справи – до Держпраці звернувся громадянин з приводу невідповідності записів у трудовій книжці та невиплаті коштів. Держпраці перевірило роботодавця на предмет додержання вимог законодавства про працю в частині оформлення трудових відносин з найманими працівниками,

тривалість робочого часу та часу відпочинку, оплати праці. Верховний Суд постанову скасував на підставі абзацу 9 частини першої статті 6 Закону № 877-V в якій зазначено, що під час проведення позапланового заходу з'ясовуються лише ті питання, необхідність перевірки яких стала підставою для здійснення цього заходу, з обов'язковим зазначенням цих питань у посвідченні (направленні) на проведення заходу державного нагляду (контролю). Це положення покликане запобігти зловживанням державними органами з питань праці у проведенні перевірок з ширшим обсягом питань [5].

Закон України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» ще більш звузив можливості Держпраці для проведення позапланової перевірки роботодавця. Відповідно до ст. 16 Закону України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» позапланова перевірка можлива в разі наявності таких підстав:

- за заявою працівника або профспілки в частині додержання вимог цього Закону, а також з питань виявлення неоформлених трудових відносин та законності припинення трудових договорів;
- звернення фізичної особи (фізичних осіб) про порушення, що спричинило шкоду її (їхнім) правам, законним інтересам, життю чи здоров'ю, навколишньому природному середовищу чи безпеці держави, з додаванням документів чи їх копій, що підтверджують такі порушення (за наявності);
- доручення Прем'єр-міністра України про перевірку суб'єктів господарювання у відповідній сфері у зв'язку з виявленими системними порушеннями та/або настанням події, що має значний негативний вплив на права, законні інтереси, життя та здоров'я людини, захист навколишнього природного середовища та забезпечення безпеки держави;
- настання аварії, смерті потерпілого внаслідок нещасного випадку або професійного захворювання, що було пов'язано з діяльністю суб'єкта господарювання;
- звернення посадових осіб органів місцевого самоврядування про порушення суб'єктом господарювання вимог законодавства у випадках, коли право на подання такого звернення передбачено законом;
- за зверненням Київської міської військової адміністрації або обласної військової адміністрації;
- у зв'язку з невиконанням суб'єктом господарювання приписів про усунення порушень вимог законодавства, виданих після 1 травня 2022 року [6].

Також треба звернути увагу, що в період дії воєнного стану у разі виконання в повному обсязі та у встановлений строк приписів про усунення порушень, виявлених під час здійснення позапланових заходів державного нагляду (контролю), штрафи, передбачені статтею 265 Кодексу законів про

працю України, не застосовуються.

1. Кодекс Законів про працю України від 10 грудня 1971 р. № 322-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 1971. № 50. Ст. 375.

2. Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності : Закон України від 05.04.2007 р. № 877-V. *Відомості Верховної Ради України*. 2007. № 29. Ст. 389.

3. Порядок здійснення державного контролю за додержанням законодавства про працю : Постанова Кабінету Міністрів України від 21 серпня 2019 р. № 823. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/823-2019> (дата звернення: 10.04.2023).

4. Постанова Верховного Суду від 19 жовтня 2018 року у справі № 805/3137/17-а. URL: <https://verdictum.ligazakon.net/document/77249163> (дата звернення: 10.04.2023).

5. Постанова Верховного Суду від 31.01.2019 року у справі № 809/799/17. URL: <https://verdictum.ligazakon.net/document/79557488> (дата звернення: 10.04.2023).

6. Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану : Закон України від 15.03.2022 №2136-IX р. (із змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-20#Text> (дата звернення: 10.04.2023).

Роман ОСТАПЕНКО,
кандидат економічних наук
(Державний біотехнологічний
університет, м. Харків)

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ В УМОВАХ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Цифровізація економіки України впливає на всі сфери життя, включно із сільськими територіями. В умовах сучасного розвитку суспільства та швидкого технологічного прогресу необхідно вивчати соціально-економічний розвиток територій у двадцятих цифрах.

Актуальність цієї проблеми зумовлює необхідність поліпшення умов життя і збільшення масштабів поширення вірусу в регіонах, які відіграють свою роль в економіці країни. Відсутність доступу до сучасних технологій та обмежена інфраструктура стають передумовою для розвитку атмосфери, тому вивчення процесу цифровізації стає необхідним кроком на шляху до їхнього збереження.

Сільська територія в Україні стикається з низкою проблем, включно з низьким рівнем шуму населення, високим рівнем розвитку економіки та обмеженим доступом до інфраструктури та послуг. Демографічні та економічні показники атмосферної атмосфери часто відстають від тенденцій, що є наслідком розвитку регіонів. Відсутність розвиненої роботи, включно з

дорогами, електропостачанням та доступом до Інтернету, обмежує можливості впливу зовнішніх факторів.

Цифровізація економіки – це процес використання сучасних інформаційних і комунікаційних технологій у всіх видах діяльності. В Україні цифровізація є одним із пріоритетних стратегічних завдань держави. Вона дає змогу знизити бюрократичні бар'єри, підвищити ефективність і прозорість державних послуг, поліпшити бізнес-клімат і залучити інвестиції. Цифрова економіка має великий потенціал для розвитку України, включно із сільськими територіями.

Цифровізація має позитивний вплив на розвиток подій. Поліпшення доступу до інформації та освіти дає змогу сільським жителям отримувати актуальні знання та підвищення професійного рівня, що сприяє підвищенню їхньої кваліфікації. Розвиток цифрових технологій у сільському господарстві дає змогу впроваджувати сучасні технології, як-от автоматизація процесів і використання датчиків, що підвищує ефективність виробництва та конкурентоспроможність сільського господарства. Впровадження цифрових технологій також сприяє розвитку електронної комерції та атмосферному впливу на територіях, що сприяє їхньому розвитку [1].

Коли справа доходить до цифровізації економіки сільської місцевості, виникає низка проблем, які необхідно вирішити. Докладніше розглянемо деякі з цих перешкод:

- обмежений доступ до цифрових технологій у сільській місцевості. Першою перешкодою на шляху цифровізації є відсутність належного доступу до цифрових технологій у сільській місцевості. Погане підключення до Інтернету та погана інфраструктура є поширеними проблемами, з якими стикаються сільські громади, що ускладнює їм повне використання переваг цифровізації;

- брак кваліфікованої робочої сили та освіти в сільському господарстві. З огляду на зростаючу потребу в цифрових навичках у сучасних методах ведення сільського господарства, дуже важливо подолати цей розрив шляхом надання адекватного навчання та освіти сільським громадам. Це не тільки дасть фермерам можливість використовувати цифрові інструменти, а й підвищить продуктивність та ефективність сільськогосподарської практики;

- кібербезпека та захист даних. З інтеграцією цифрових технологій питання кібербезпеки та захисту даних стає вирішальним. Оскільки все більше даних генерується і передається через цифрові платформи, стає необхідним встановити надійні заходи кібербезпеки для захисту конфіденційної інформації. Сільські спільноти повинні бути обізнані про потенційні ризики та оснащені необхідними інструментами і знаннями для захисту своїх цифрових активів;

- інтеграція цифрових рішень у традиційні методи ведення сільського

господарства. Для багатьох фермерів перехід від традиційних методів ведення сільського господарства до цифрових рішень може виявитися складним завданням. Дуже важливо надавати підтримку і рекомендації, щоб допомогти фермерам зрозуміти переваги цифрових технологій і подолати будь-який опір або скептицизм. Пошук правильного балансу між традиційними знаннями та цифровими інноваціями стане ключем до успішної цифровізації в сільській місцевості.

Хоча цифровізація містить у собі великий потенціал для економічного розвитку сільських територій, існують різні проблеми, які необхідно вирішити. Від поліпшення доступу до цифрових технологій та освіти до забезпечення кібербезпеки та полегшення інтеграції цифрових рішень – необхідний комплексний підхід. Долаючи ці перешкоди, ми можемо прокласти шлях до цифрової сільської економіки в Україні. Цифровізація відіграє ключову роль у розвитку подій, надаючи нові можливості для підвищення ефективності виробництва, поліпшення доступу до інформації та освіти, а також розвитку цифрової зайнятості в сільському господарстві. Вона вжила заходів щодо скорочення розмірів між міськими та сільськими територіями та значно поліпшила якість життя на територіях з атмосферними впливами.

Цифровізація економіки України створює унікальні можливості для розвитку атмосфери. Правильне використання цифрових технологій може сприяти забезпеченню доступу до інформації та освіти, підвищення ефективності сільського господарства та забезпечення якості життя на територіях. Однак необхідно вирішити проблеми, пов'язані з доступністю та нестачею кваліфікованих кадрів.

Для поліпшення розвитку сільських територій в умовах цифрової економіки рекомендується державна підтримка впровадження цифрових технологій на сільських територіях, забезпечення доступності та навчання мешканців сільських територій основам цифрових технологій, розбудова цифрової інфраструктури в сільському господарстві, а також удосконалення правової бази у сфері кібербезпеки та захисту даних.

1. Кащена Н. Б. Стратегічний аналіз в управлінні діяльністю підприємств агробізнесу: організаційно-методичний аспект. *Наукові праці Міжрегіональної Академії управління персоналом. Економічні науки*. 2023. Вип. 2 (69). С. 40–46.

Леонід ПРОКОПЕНКО,
доктор наук з державного управління
Тамара ЖУРАВЕЛЬ,
аспірантка кафедри державного
управління і місцевого самоврядування
(*Національний технічний університет
«Дніпровська політехніка»*)

ПРОБЛЕМИ ДУАЛІЗМУ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ В УКРАЇНІ В КОНТЕКСТІ РОЗБУДОВИ ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ

Сучасна система влади та владних відносин в Україні є доволі складною та багатоаспектною. Суспільно-політичний, соціальний, економічний розвиток, зміна світоглядних орієнтирів соціуму суттєво впливають на процес владно-управлінської і державотворчої діяльності, часто засвідчуючи недостатність науково-теоретичних напрацювань та практичної роботи у вказаній сфері. Однією з таких проблем є дуалізм виконавчої влади в Україні. Тому перш ніж аналізувати проблеми дуалістичного характеру компетенції військово-цивільних адміністрацій, варто дослідити суть дуалізму виконавчої влади в цілому, причини та передумови його виникнення, можливі шляхи подолання низки проблем, які виникають у зв'язку із дуалізмом виконавчої влади.

Саме поняття дуалізм (від латинського *dualis* – двоїстий) означає двоїстість, роздвоєність чогось [1]. Якщо говорити про державну владу, то дуалізм характерний для республік змішаного типу. У системі їх органів влади є всенародно обраний президент і відповідальний перед парламентом уряд. Виконавча влада, за наявності дуалізму, певною мірою поділяється між президентом і його адміністрацією з одного боку та прем'єр-міністром і урядом з іншого [2]. Такі тенденції є досить відчутними, а інколи й негативними, за умови належності президента і прем'єр-міністра до різних політичних сил.

Відповідно до теорії поділу державної влади визначення форми державного правління зумовлене обсягом володіння і використання повноважень виконавчої влади одним із вищих державних органів – президентом або урядом [3]. Дублювання повноважень керівників вищих органів державної влади часто призводить до дисбалансу поділу влади, зосередження значного обсягу влади в руках глави держави, втрати відповідальності обох структур. Тому не випадково, що з часу проголошення незалежності України і до нині навколо проблем організації виконавчої влади відбуваються політичні і правові дискусії.

Витоки проблеми дуалізму виконавчої влади можна простежити з часу формування системи органів державної влади в Україні в 90-х роках ХХ ст. Як відомо, із внесенням змін до Конституції УРСР 1978 року в Україні було введено посаду Президента України [4].

З ухваленням Конституції України 28 червня 1996 року було закріплено модель змішаної (президентсько-парламентської республіки). Відповідно Президента визначено главою держави, що дало підстави говорити про нього як про уособлення держави і державної влади в цілому, а не певної гілки. Відповідно до ст. 113 Конституції вищим органом виконавчої влади в Україні визначено Кабінет Міністрів України [5].

Модель побудови як вертикалі державної влади в цілому, так і її виконавчої гілки зокрема продовжилася і після ухвалення Конституції України. 8 грудня 2004 р. було ухвалено Закон України «Про внесення змін до Конституції України», відповідно до якого Україна стала парламентсько-президентською республікою [6]. У 2010 р. Рішенням Конституційного Суду України вказаний закон було визнано неконституційним [7] і відповідно Україна повернулася до президентсько-парламентської республіки. І лише у 2014 р. форму правління в Україні було повернуто до парламентсько-президентської республіки. Минаючи детальний аналіз політичної боротьби в Україні щодо прерогативи повноважень Президента та Верховної Ради щодо виконавчої влади, зазначимо, що це був досить складний шлях як політичної боротьби, так і пошуку найбільш оптимальної моделі побудови системи органів державної влади. І безумовно, це позначалося і на побудові вертикалі виконавчої влади і породжувало низку проблем, пов'язаних із дуалізмом влади.

За чинною Конституцією України (ст. 102) Президент України є главою держави і виступає від імені держави. Президент України здійснює державну владу як глава держави, домінуючи над законодавчою, виконавчою та судовою гілками влади; визначає внутрішню і зовнішню політику відповідно до Конституції та законів; не входить організаційно в систему будь-якої гілки державної влади [4]. Водночас питома вага повноважень Президента сконцентрована навколо виконавчої влади.

Проблема місця Президента України в системі органів державної влади залишається і нині дискусійною. Він є главою держави, гарантом усіх конституційних інститутів. Як уже зазначалося, Президент, як глава держави, має повноваження виконавчої влади, але не входить у систему її органів, він наділений особливою формою влади – президентською. Але окремі науковці, зокрема і Д. Іманбердієв, відзначають, що де-факто Президент сконцентровує у своїх руках більше виконавчих повноважень, ніж прем'єр-міністр, наголошуючи на тому, що у цьому також може критися проблема дуалізму виконавчої влади [8].

Проблеми дуалізму у сфері вищих органів влади породжують такі ж проблеми і у системі органів виконавчої влади та їх взаємовідносин із іншими видами публічної влади, зокрема з органами місцевого самоврядування. Органи виконавчої влади займають особливе місце в системі державної влади. Орган виконавчої влади – це організація, яка, будучи частиною державного апарату, має свою структуру, компетенцію, адміністративно-територіальний масштаб діяльності тощо. Вони утворені відповідно до законодавства, наділені правом виступати за дорученням держави, покликані в порядку виконавчої і розпорядчої діяльності здійснювати повсякденне керівництво господарською, соціально-культурною, адміністративно-політичною сферами, займатися міжгалузевим управлінням.

На думку дослідників, проблема такого дуалізму пов'язана із тим, що вітчизняна модель місцевого самоврядування на законодавчому рівні поєднує обидві концепції місцевого самоврядування – громадівську та державницьку.

Дослідниками неодноразово зазначалося, що проблеми розмежування повноважень та взаємодії між органами місцевого самоврядування та місцевими органами влади існують із часу створення української моделі місцевої влади у 1992 р., коли відбулося так зване роздержавлення місцевих рад. [9, с. 153].

Тому незважаючи на те, що в державі було здійснено успішні реформи у сфері місцевого самоврядування, децентралізації влади, низка проблем, пов'язаних зі здійсненням територіальними громадами права на вирішення питань місцевого значення залишаються повною мірою невирішеними. Одна із них – це організація відносин між органами самоврядування та місцевими державними адміністраціями.

Аналіз праць науковців дав змогу, крім вищевказаних, виокремити ще низку проблем у сфері взаємовідносин між місцевими органами публічної влади (місцевими органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування. Це, зокрема: 1) концептуальні проблеми розмежування повноважень між окремими органами виконавчої влади і органами місцевого самоврядування 2) адміністративно-правові проблеми розмежування повноважень між окремими органами виконавчої влади і органами місцевого самоврядування; 3) проблеми інституціонального характеру.

Як бачимо, протягом усього періоду незалежності в Україні відбувається пошук досконалої моделі побудови системи органів публічної влади. Проблема її дуалізму залишається однією з ключових.

1. Дуалізм. Словник іншомовних слів. URL: <https://www.jnsm.com.ua/cgibin/u/book/sis.pl?Qry=%C4%F3%E0%EB%B3%E7%EC>.

2. Енциклопедія державного управління : у 8 т. Нац. акад. держ. упр. при Президентіві України; наук.-ред. колегія : Ю. В. Ковбасюк (голова) та ін. Київ : НАДУ, 2011. Т. 1: Теорія

державного управління. наук.-ред. колегія : В. М. Князев (співголова), І. В. Розпутенко (співголова) та ін. 2011. 748 с. URL: https://ipa.karazin.ua/wp-content/uploads/2021/02/tom1_1.pdf.

3. Авер'янов В. Дуалізм виконавчої влади у світлі конституційного удосконалення форми державного правління в Україні. URL: file:///Vksu_2010_3_23.pdf.

4. Конституція (Основний закон) УРСР, прийнята 20 квітня 1978 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/888-09#Text>.

5. Яковлев О. А. Правовий режим: підходи до визначення поняття. URL: <https://ndipzir.org.ua/wp-content/uploads/2016/06/Yakovlev10.pdf>.

6. Про внесення змін до Конституції України. Закон України від 8 грудня 2004 року № 2222-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2222-15#Text>.

7. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 252 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Закону України «Про внесення змін до Конституції України» від 8 грудня 2004 року № 2222-IV (справа про додержання процедури внесення змін до Конституції України). *Конституційний Суд України*. Рішення від 30 вересня 2010 року № 20-рп/2010. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v020p710-10#Text>.

8. Іманбердієв Д. Ч. Дуалізм виконавчої влади в Україні: природа та шляхи його подолання. URL: file:///D:/%%B8/vnaduppu_2015_4_9.pdf.

9. Єлісєєва І. О. Конституційний дуалізм місцевого самоврядування в Україні. URL: file:///D:/%%B8/FP_index.htm_2017_2_10.pdf.

Валерія ПОЛУПАН,

студентка ННІ економіки і права

Науковий керівник:

Світлана ОБРУСНА,

доктор юридичних наук, професор

кафедри державно-правових дисциплін

(Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького)

ДЕЯКІ АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ ЕЛЕКТРОННОГО СУДОЧИНСТВА В УКРАЇНІ

Варто відмітити, що Україна, як і весь цивілізований світ, прагне рухатись вперед, у напрямі побудови нового інноваційного, інформаційного суспільства. Однією з важливих характеристик цього суспільства повинно стати переведення великої кількості комунікативної складової та інформаційної складової життєдіяльності людини в електронну форму. Безперечно, однією з таких сфер повинно бути і судочинство.

Система електронного судочинства є одним із елементів електронного урядування, що нині розглядається як спосіб організації державної влади за

допомогою інформаційних мереж, що забезпечує функціонування органів влади в режимі реального часу та робить максимально простим і доступним щоденне спілкування з ними громадян, юридичних осіб, неурядових організацій. У цьому контексті електронне судочинство можна визначити як використання у судочинстві сучасних інформаційних технологій. Це передбачає автоматизацію та здійснення онлайн таких функцій, як подача позовної заяви, додатків до неї і надання відгуків на позови в електронному вигляді, доступ до судових актів, надання «електронних» доказів, розгляд справи онлайн, розсилка учасникам процесу через Інтернет або через sms-повідомлення інформації щодо поточної справи, функціонування сайтів судів, на яких можна знайти інформацію з конкретного розгляду [2, с. 105].

Варто відмітити, що питаннями електронної судової системи займалися такі науковці, як: Богданов Л. В., Денисова О. О., Капіца С. П., Кушакова-Костицька Н. В., Обрусна С. Ю., Пасинчук К. М., Шамрай О. В., а також видатні юристи та адвокати: Н. Грішина, адвокат та старший юрист Трут Д. та інші. Незважаючи на великі дискусії, які вирують між науковцями, а також між адвокатами, ця тематика досі залишається актуальною та глобально недослідженою.

Варто зазначити, що незважаючи на процес інформатизації майже усіх сфер життя, у кожної особи повинно залишатись право на приватне життя, яке гарантоване та захищене, насамперед, Конституцією України та законами України.

Проте варто і відмітити, що наразі є доволі багато сфер суспільного життя, які можуть бути значно поліпшені шляхом переведення їх в електронну форму, без завдання шкоди приватному життю особи.

Доречно буде сказати, що електронна система судочинства має багато переваг, зокрема: швидкість та своєчасність інформування юристів та адвокатів, безперечна економія робочого часу юристів та помічників адвокатів, а також працівників судів, доволі велика економія витрат на друг документів та додатків до них для суду та усіх сторін по справі та відповідно підтримання екології світу.

Серед важливих переваг треба зазначити такі: швидкі онлайн консультації, а також консультації з інформації документів, які використовуються у процесі судочинства, проведення засідань у режимі відеоконференції поза межами приміщення суду, наприклад за допомогою онлайн сервісу EasyCon або через Єдину судову інформаційно-телекомунікаційну систему (ЄСІТС), швидке заповнення документів, а також надсилання їх безпосередньо до суду. Часто виникає ситуація, коли учаснику процесу, зокрема адвокату, треба терміново одержати доступ до певного документа або ознайомитись із матеріалами справи і для цього, ця особа

повинна написати клопотання про ознайомлення з матеріалами справи, вистояти в черзі до канцелярії, щоб зареєструвати його, та дізнатись дату для можливого ознайомлення, або подавати через пошту, де лист доставляється протягом 3–4 днів, дотримання процесуальних строків, відправлення електронних запитів та надання електронних копій, можливість використання електронної адреси, на яку користувачі системи можуть отримувати інформацію з канцелярії суду або від опонентів.

Позитивним моментом, безперечно, в електронному судочинстві є запровадження поняття електронні докази. Наприклад, відповідно до ст. 99 КАС України, електронними доказами є інформація в електронній (цифровій) формі, що містить дані про обставини, що мають значення для справи, зокрема, електронні документи (текстові документи, графічні зображення, плани, фотографії, відео- та звукозаписи тощо), вебсайти (сторінки), текстові, мультимедійні та голосові повідомлення, метадані, бази даних та інші дані в електронній формі. Такі дані можуть зберігатися, зокрема на портативних пристроях (картах пам'яті, мобільних телефонах тощо), серверах, системах резервного копіювання, інших місцях збереження даних в електронній формі (в тому числі в мережі «Інтернет») [1].

Також, беручи до уваги всі переваги, треба і вказати на прогалини та певні проблемні питання. Говорячи про електронний суд, то вхід до нього проводиться тільки за допомогою електронного підпису і тут не виключається можливість взлому сервера та можливості викрадення та підроблення підпису у майбутньому, також, недоліком є відсутність «комп'ютерної грамотності» на рівні кваліфікованих користувачів у суддів і співробітників апарату судів (бо не завжди у судах працюють молоді співробітники) і тоді, відповідно потрібно витратити час на навчання усіх працівників суду та апарату суду; розроблення та введення в експлуатацію відповідного програмного забезпечення, відсутність єдиної платформи для спілкування учасників процесу з судом та іншими державними органами, брак коштів для належного фінансування судової системи і видатків на інформатизацію,. На нашу думку, основною великою проблемою можна вважати наявність необхідного технічного оснащення судів, а також забезпечення приміщень для проведення відеоконференцій. Деякі науковці та адвокати вбачають проблему впровадження електронного судочинства через емоційно-психологічний аспект, адже більшість людей досі надає перевагу традиційному «паперовому», перевіреному судочинству.

Не можемо не погодитись із Оксаною Шамрай, яка зазначає, що використання сучасних технологій та інформатизація судової системи забезпечує вдосконалення судових процедур і підвищує якість надання послуг судами, і як наслідок, підвищує рівень довіри до судів. Але при цьому не слід забувати, що для належного функціонування системи «Електронний суд»

необхідна не тільки розробка відповідного програмного забезпечення, а й покращення матеріально-технічної бази судів і наявність високих користувацьких навичок у працівників апаратів суду та суддів [3, с 182].

Зважаючи на вищевикладене, можна зробити висновок, що з одного боку, впровадження електронного судочинства допоможе вирішити нагальні проблеми в системі судочинства та допоможе перейти від застарілого паперового документообігу і це повинно забезпечити однозначно оперативність та зручність взаємодії між учасниками судового процесу, а також безпосередньо судом. Варто відмітити, що електронне правосуддя, безперечно, спрямоване на забезпечення важливих принципів, зокрема: прозорості, доступності до правосуддя, також, підвищення якості роботи судів та значну економію коштів як і судів так і юристів та адвокатів.

Також ми вважаємо, що доцільним буде ввести такі нововведення для покращення впровадження електронного судочинства, зокрема: забезпечення двох-трьохсторонньої комунікації між учасниками судового процесу та судом, визнання усіх електронних ресурсів, транзакцій та носіїв повноцінними, вагомими доказами в судовому процесі, вчинення усіх процесуальних дій в цифровому форматі.

-
1. Кодекс адміністративного судочинства України. *Відомості Верховної Ради України*. 2005. № 35–36. № 37. Ст. 446.
 2. Кушакова-Костицька Н. В. Електронне правосуддя: українські реалії та зарубіжний досвід. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2013. № 1. С. 103–109.
 3. Шамрай О. В. Електронний суд в українському судочинстві: нормативне врегулювання та перші практичні здобутки. *Університетські наукові записки*. 2014. № 3. С. 174–184.

Анастасія ПОМАЗ,

здобувач вищої освіти III курсу
ННІ права та підготовки фахівців для
підрозділів Національної поліції

Науковий керівник:

Юлія ГАЛЕНКО,

старший викладач кафедри
українознавства та іноземних мов
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

NEGATIVE INFLUENCE OF INFORMATION TECHNOLOGIES ON LANGUAGE: SOME ASPECTS OF THE PROBLEM

Today, in the conditions of the development of the information society and further improvement of information technologies a tendency towards general social degradation appeared. This degradation has emerged on a global scale and practically in all spheres of life. The ability to freely receive or distribute any information regardless of time and geographical coordinates, as practice has shown, has not only the positive sides, but also the negative ones, which started obviously prevail. IT, in my opinion, has had the most significant negative impact on the transition of a modern civilized society at a frightening pace. One of the most relative signs of this process became the degradation of language as means of communication and information exchange. The main trends, which can be observed in all languages, is their «primitivization», reducing their use to very simple stamps and constructions, formation of a set of standard expressions «for-all-cases-of-life», which can be quickly used on the Internet, mobile phone, etc. (for example, the ability to choose standard answers from a list such as «I'm at the meeting», «call back later» on the mobile phone menu), sets of simple words in conversation, such as «wow», «OK», «super» and a number of others that rolled around, generally from English to all other languages. Sometimes characters (emoticons, dots, commas, parentheses) and stickers are used instead of normal words [4].

This is due to the fact that communication is more and more commonly replaced by chats on the Internet, electronic correspondence, text messages and similar forms of communication, i.e. there is the ability to communicate with the whole world through one universally recognized language. Today English still occupies the position of the international language, but not that many people know it at the appropriate level, including English-speaking population [2].

Thus, the modern style of communication and, accordingly, the language became very far from the classical style. In addition, literary language is being consciously or unconsciously replaced with computer games and information sharing in social media networks (at best). Exchange with information there is mostly performed through the usage of special images, which leads to mental degradation, on the one hand, and, accordingly, the simplification of the language function as a means of exchanging information and expressing feelings. On the other hand, this leads to the stimulation of the development of low feelings and reduction of life activities to the simplest needs – purely material, physical, but not spiritual ones. Modern society promotes consumption values, because the active use of information technologies in all spheres of everyday life, its virtualization leads to the degradation in fiction, art, fundamental science and education, where language plays a decisive role. Literature is now dominated by «tabloid» novels; art mostly shows so-called abstractions and other primitive forms of painting. Due to the use of technologies, there is also the replication of certain creative patterns and the primitivization of content and form [5].

All these phenomena occur through and against the background of the imposition and stimulation of lower instincts and feelings, primarily such as cruelty, fear, greed, envy, depravity, permissiveness, and egocentrism. For example, the language construction «I love you», inherent in the relationship between a man and a woman, becomes irrelevant, and is replaced by Internet and other advertisements of pedophilia, homosexuality, or pornography. Especially negative consequence of this process can be considered the destruction of the traditional institution of family with the aim of further replacing it with specific social institutions [1].

The imposition of a cult seems especially threatening through cruelty and fear. For example, during the times of Holy Inquisition execution was a certain entertainment, and people went to the European squares to watch people being burned alive (in particular, «witches»). However, today there is no need to go anywhere and collect audiences, it is enough just to turn on the TV or search on the Internet to see how people are burned in the 21st century (!) on electric chair in «civilized» countries or how they cut off people's heads or execute them in another terrible way method. As a result, a complex of fear is cultivated, when a person understands that if he or she does not adhere to certain the rules, the imposed lifestyle, they will do the same to him/her [3].

Surely, in such «democratic» conditions of information society the best way to live peacefully and sometimes simply to survive is to remain silent. Therefore, any language (Ukrainian, English, Chinese or any other one) will degrade along with further development of such democratic, legal and social conditions [6].

1. Case of Niemietz v. Germany, Application no 72/1991/324/396, Council of Europe: European Court of Human Rights, 16 December 1992. URL <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001->

57887.

2. Mozhovyi L., Slabouz V., Sushchenko I. The Linguistic Turn and its Role for Philosophy and Linguistics at the end of the 20th – the Beginning of the 21st Century. 2019. No. 2 (11). P. 6-14.

3. Osiichuk M.S. Globalization as a factor in the modernization of public administration. URL <http://www.academy.gov.ua/ej/ej12/txts/10omsmdu.pdf>.

4. Podlech Adalbert: Rechtslinguistik. In: D. Grimm (Hg.): Rechtswissenschaft und Nachbarwissenschaft en. Band 2. Munchen: Beck 1976. P. 105-116.

5. Pradyd Y. F. Legal Linguistics as a Science and Educational Discipline. Law of Ukraine. 2002. No. 7. P. 102-106.

6. Pradyd Y. F. Legal Linguistics in Ukraine: Achievements and Prospects of Linguistics. 2011. No. 2. P. 31-37.

Оксана ПРОКОПИШИН,

кандидат економічних наук, доцент

(Львівський національний

університет природокористування)

ІННОВАЦІЙНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ: ПОГЛЯД У МАЙБУТНЄ

Бухгалтерський облік, як ключова складова успішного управління підприємством, постійно піддається впливу сучасних технологій та новаторських методів обліку. Інновації у бухгалтерському обліку стають невід'ємною частиною стратегії підприємств, які прагнуть оптимізації своєї діяльності та підвищення конкурентоспроможності.

Інноваційні напрями розвитку бухгалтерського обліку у сучасному вимірі, що формують його майбутнє:

- хмарні технології;
- штучний інтелект та автоматизація;
- блокчейн у бухгалтерському обліку;
- екологічна орієнтація;
- фінансова аналітика;
- мобільні програми та робота в реальному часі;
- кібербезпека та захист даних;
- інтеграція з технологією Інтернету;
- машинне навчання та роботизація;
- системи управління ризиками тощо.

Одним із основних трендів у сучасному бухгалтерському обліку – є хмарні технології. Хмарні бухгалтерські програми дають підприємствам змогу зберігати та обробляти свої фінансові дані у віддалених центрах обробки даних.

Це знижує необхідність у фізичному обладнанні та дозволяє отримувати доступ до даних з будь-якої точки світу. Такі рішення збільшують мобільність та гнучкість бухгалтерського обліку [1].

Застосування штучного інтелекту та технологій автоматизації у бухгалтерському обліку зростає з кожним роком. Алгоритми машинного навчання можуть аналізувати великі обсяги даних та надавати більш точні прогнози. Автоматизація рутинних бухгалтерських операцій, як-от облік надходжень і витрат, дозволяє співробітникам зосереджуватися на більш стратегічних завданнях.

Технологія блокчейн несе величезний потенціал для посилення прозорості та безпеки бухгалтерських даних. Завдяки децентралізованій природі блокчейну, зміни в бухгалтерії стають прозорими та легко відстежуваними. Це зменшує ризик фальсифікації даних та скорочує витрати на перевірку реальності та дійсності транзакцій.

В умовах зростаючої уваги до проблем зміни клімату та сталого розвитку бухгалтерський облік стає також орієнтованим на екологію. Компанії впроваджують методи оцінки екологічного впливу своєї діяльності та включають цю інформацію до фінансової звітності. Це створює додатковий ступінь відповідальності та відкриває нові можливості для розвитку екологічно ефективних стратегій для суб'єкта господарювання в сучасному мікро – та макросередовищі.

Використання великих даних та аналітичних інструментів стає невід'ємною частиною бухгалтерського обліку. Це дозволяє компаніям проводити більш глибокий аналіз своєї фінансової діяльності, виявляти тенденції та прогнозувати майбутні тренди. Фінансова аналітика стає потужним інструментом ухвалення стратегічних рішень в соціально – орієнтованій системі управління підприємством [2].

Розвиток мобільних технологій приніс нові можливості для бухгалтерського обліку. Мобільні програми дозволяють бухгалтерам працювати в реальному часі, відстежувати фінансові операції, затверджувати рахунки та здійснювати багато інших бухгалтерських операцій прямо з мобільних пристроїв. Це підвищує оперативність ухвалення рішень та забезпечує безперервність роботи в умовах все більш динамічного бізнес-оточення.

Зі збільшенням обсягу цифрових даних зростає і важливість забезпечення їхньої безпеки. Кібербезпека стає невід'ємною частиною бухгалтерського обліку, оскільки витік фінансової інформації може мати серйозні наслідки для суб'єкта господарювання та середовища взагалі. Інновації в галузі захисту даних включають використання шифрування, багатофакторної аутентифікації і постійного моніторингу мережної активності.

Інтернет речей – це технологічний тренд, який також знаходить своє

застосування у бухгалтерському обліку. З датчиками та пристроями, підключеними до Інтернету, компанії можуть автоматизувати процеси обліку, стежити за запасами, контролювати обладнання та отримувати дані про фінансові операції у режимі реального часу.

Машинне навчання та роботизація процесів стають важливими елементами бухгалтерської системи. Автоматизація збору даних, їх обробка та аналіз з використанням алгоритмів машинного навчання дозволяють поліпшити точність прогнозів та скоротити час, що витрачається на виконання бухгалтерських операцій.

Зі зростанням складності бізнес-середовища посилюється і необхідність ефективного управління ризиками та відповідністю. Інновації містять розробку систем, які автоматично відстежують та оцінюють ризики, а також забезпечують дотримання правил і нормативів.

Таким чином, інновації у бухгалтерському обліку не лише підвищують ефективність обліку, а й відкривають нові можливості для підприємств у сфері управління своїми фінансами. Приведені вище інноваційні напрями розвитку бухгалтерського обліку – це невеликий кластер ефективного управління національною економікою сьогодення з метою підвищення її конкурентоспроможності у майбутньому в сучасному бізнес – середовищі. Передові компанії, які наважуються інтегрувати ці інновації, отримують конкурентну перевагу та підготовлені до викликів майбутнього. Майбутнє бухгалтерського обліку – це цифрове, інтелектуальне та екологічно стійке управління фінансами.

Інновації у бухгалтерському обліку продовжують удосконалювати цю область, роблячи її більш ефективною, гнучкою та стійкою до змін. Компанії, які готові впроваджувати нові технології та стратегії, будуть на передньому краї в умовах конкурентного бізнес – середовища, що швидко змінюється. Майбутнє бухгалтерського обліку залежить від готовності приймати виклики інновацій та використовувати їх на свою користь.

1. Broshkov Mykhailo, Khaminich Svitlana, Kuznietsov Eduard, Ptashchenko Olena, Milcheva Viktoriia, Boiko Olga. Transformation of Managerial Innovations in Conditions of Digitalization of Market Relations. *International Journal of Recent Technology and Engineering (IJRTE)*. ISSN: 2277-3878. 2019. Vol. 8. Is. 4. S. 7888–7893.

2. Хамініч С. Ю. Інноваційні методи управління в соціально-орієнтованій системі підприємства. Східна Європа: економіка, бізнес та управління. 2023. № 2 (39). URL: <http://www.easterneuropeebm.in.ua/index.php/vipusk-39-2023>.

Сергій ПЕТКОВ,

доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри соціальної роботи
у військах (силах) Військового інституту
Київського національного
університету імені Тараса Шевченка

ДО ПИТАННЯ ПРО САМОІДЕНТИФІКАЦІЮ: УКРАЇНСЬКЕ ВІЙСЬКО ЧИ РАДЯНСЬКА АРМІЯ?

Не будемо повторювати прості істини про те, що на початку 1990-х років воєнно-промисловий комплекс України: вчені-розробники, фахівці, підприємства з виготовлення станків і безпосередньо зброї та боєприпасів, був одним із найкращих у світі, а українська армія однією з найпотужніших за кількістю та озброєння. Насправді це міф! Пострадянський ВПК і пострадянська армія, на жаль, не були українські. Керівництво міністерства, начальники підрозділів і навіть солдати і робітники – всі були заражені вірусом радянщини.

Найяскравішим прикладом армійського нехлюйства і крадіжок став образ армійського прапорщика. Презирливе ставлення до підлеглих, зверхність, низький рівень культури, тваринний страх перед керівництвом – характерні ознаки совєцької армії. Найганебнішим породженням такої армії були «дідівщина», «штрафбати» і «загранотряди», які і тепер культивуються та оспівуються в армії ереф-ії. Розкрадені, знищені та продані підприємства, розкрадені та підірвані склади в Новобогданівці та Балаклії, розкрадені та розпродані території полігонів, розформовані та закриті навчальні військові заклади та наукові установи – все це наслідок совєцького господарювання.

До відома: армія походить від латинського «*armare*» – озброювати. Слово «солдат» походить від італійської *soldato* – наймати, платити платню, солід. Військову термінологію запозичили московити від пруссів, а надалі залишили у спадок українцям. Чому боїмося власних українських військових термінів: *козак, сотня, курінь, чота...*? Ці питання вже неодноразово порушувались у низці публікацій. Чи на часі такі зміни? Стовідсотково – так! Бо дерево міцне своїм корінням.

Інноваційні технології у всьому – основа успіху. Новітні надбання в інформатиці, техніці, озброєнні поступово стають складовими українського війська. Українські воїни нині чи не найвідкритіші до всього нового та перспективного. Українське військо постійно розвивається та удосконалюється. Наразі більшість управлінських процесів можна здійснювати в онлайн-режимі.

Облік особового складу підрозділів, амуніції та форми, озброєння та боєприпасів, техніки і технічних засобів, пального, коштів тощо має бути в електронному виді.

На рівні взводів і рот командири та їхні заступники мають вносити дані і зміни до спеціальних електронних форм. Щоб командир батальйону, бригади, угруповання або головнокомандувач для ухвалення рішення, використовуючи ключ доступу, міг у режимі реального часу побачити наявні ресурси будь-якого взводу. Безперечно, вся інформація має бути захищена; доступ до окремих блоків повинні мати лише особи з відповідним дозволом допуску до державної таємниці. За такої інформатизації офіцери штабів не витратять часу на отримання та перевірку даних. Увесь необхідний масив даних у виді таблиць, графіків, діаграм буде формуватись за вказаними параметрами автоматично. А фахівці матимуть можливість готувати і надавати реально необхідні пропозиції з покращення діяльності підрозділів. За потреби виїжджати до підрозділів, що ведуть бойові дії для надання практичної допомоги та посилення їх спроможності.

Стосовно козацького устрою Українського війська. Доведено ефективність формування стрілецьких підрозділів за територіальним принципом. Цей сучасний, водночас і традиційний підхід має стати основою формування козацького війська. Сотня сформована з односельців, яку підтримує територіальна громада, має стати основою бойової міці не лише на полі бою, а й у тилу.

Під час служби за мобілізацією військовий в обов'язковому порядку має двічі на рік на два тижні прибути додому для відпочинку із сім'єю. Однак цей час присвятити не посиденькам із компанією, а насправді забезпечити свій надійний тил. Приїхавши додому, військовий у перший день повинен з'явитися до центру комплектування. Не лише для відмітки на відпускну, а для спілкування з соціальним працівником, який має його направити за потреби до лікаря, психолога або іншого профільного фахівця. Військовому та його родині має бути надана необхідна допомога та підтримка. Діти військових повинні навчатись безкоштовно. Військові, які перебувають у резерві або звільнені з лав Збройних Сил України в запас, які займаються підприємницькою діяльністю, не повинні сплачувати податків і зборів.

Так само і підприємства, що виготовляють будь-яку військову продукцію, мають бути звільнені від податків. Розробку, виготовлення зброї та оснащення має підтримувати держава. Усе законодавство має бути переглянуте щодо підтримки війська, військових і військового сектору економіки.

Після року служби на передовій, козак має повертатись додому зі зброєю та амуніцією, щоб продовжити службу в резерві. А на його місце має стати сусід, який уже навчений військовій справі і морально готовий захищати свою

Вітчизну, свою домівку від ворога. Про реєстр військовозобов'язаних вже також йшлося в низці публікацій. Пліч-о-пліч з побратимами-односельцями, братами, кумами воїн буде міцною ланкою в строю. Звісно, спеціальні пластунські підрозділи мають формуватись відповідно до особливих якостей козаків. Їх варто відбирати та навчати за сучасними методиками у провідних українських і світових центрах.

Воїн, який повернувся в рідний населений пункт, спільно з побратимами перебуваючи в резерві, постійно готується до наступної служби. Козак повсякчас навчається, навчає інших, проводить злагодження, тренується, екіпірується... Кожен резервний військовий підрозділ має бути на 100 відсотків забезпечений стрілецькою зброєю, амуніцією та легкою технікою. Кожен населений пункт має стати фортецею. Так поступово сформується справжня військова міць держави. Сотні мають перетворитись на курені (бригади), а курені на січі. Кожен воїн, який вже пройшов гарт служби, має очолити рій або сотню. За рік відсоток чоловіків і жінок, які здатні та готові служити в лавах ЗСУ, має сягнути 25 відсотків дорослих громадян із подальшим зростанням до 1/3. Військово-патріотичне виховання має бути основою існування громадянського суспільства.

Маємо потужний резерв посадових осіб усіх рангів і статусів. Після перевірки фізичної та бойової готовності, тестування знань і навичок, які є реально необхідними для українського війська, вони мають організовано зайняти рубежі оборони та підтвердити вірність присязі, яку склали. Начальники та офіцери територіальних центрів комплектування та соціальної підтримки, які через комп'ютеризацію та створення Єдиного державного реєстру військовозобов'язаних в «Дії», стануть непотрібними на місцях, зможуть очолити такі бойові підрозділи.

Побратимство, яке ґрунтується на взаємоповазі, взаємопідтримці українського воїнства, вже є основою українського війська і прикладом для наслідування. Радянський підхід в керівництві вбиває будь-яку ініціативу та будь-яку інновацію. Мотивовані патріоти здатні, як кажуть, зрушити гори. Радянські підходи спихування завдання від старшого офіцера аж до низу, потакання підлеглим, використання брудних лайок, тотальний страх покарання мають відійти в минуле вслід за «російським кораблем».

Українське козацтво вже довело свою сміливість та непохитність. Українське військо вже показало світові, що воно міцніше та потужніше, ніж вся мілітарна система терористично-тоталітарних держав: московії, беларусії, ірану та північної корей. Але не варто зупинятись на досягнутому, як заповідав Тарас Шевченко, і «чужому научатись і свого не цуратись». Пращури залишили українцям у спадок те, заради чого треба жити і перемагати. Маємо зберегти та передати українську державу у спадок нащадкам.

Сніжана РАК,
студентка ННІ права
та інноваційної освіти
Науковий керівник:
Гліб БАРАБАШ,
викладач кафедри
кримінально-правових дисциплін
Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ

ПРОБЛЕМИ ОБМЕЖЕНЬ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ПРАВА НА ЗАХИСТ ПІДОЗРЮВАНОГО ПІД ЧАС ДІЇ ОСОБЛИВОГО РЕЖИМУ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

На сьогодні, через запровадження на території нашої держави воєнного стану, до КПК України були внесені деякі зміни та доповнення, метою яких є встановлення повноцінного, якісного та належного здійснення кримінального процесу в умовах воєнного стану. Але вважаємо, що в умовах воєнного стану права та свободи людини повинні залишатися без змін. В умовах воєнного стану особливо актуальним та проблемним питанням є захист прав та свобод осіб, які мають статус підозрюваного або обвинуваченого у вчиненні того чи іншого кримінального правопорушення.

Моца А. А. та Моца В. В. зазначають: «Права людини в умовах війни –це невід’ємна від прогресивного сучасного соціуму цінність; вона виступає ключовим об’єктом конституційного і нормативно-правового регулювання, що є безумовною функцією національного законодавства» [1, с. 280].

У Конституції України визначено перелік прав, які не можуть бути обмежені особливо в умовах воєнного стану. До таких прав належать: «право на професійну правничу допомогу»; «право не притягуватися двічі до юридичної відповідальності одного виду за одне і теж кримінальне правопорушення; презумпція невинуватості»; «право на захист і відмову свідчити або давати пояснення чи показання щодо себе, членів сім’ї або близьких родичів, коло яких визначено законом» [3].

Запровадження воєнного стану на території України суттєво вплинуло на питання участі захисника у кримінальному провадженні. Відповідно до ч. 1 ст. 10 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» повноваження «... судів, органів прокуратури, органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, досудове розслідування...» не можуть бути припинені у період дії воєнного стану [3]. Саме це було причиною внесення змін до законодавства

нашої держави для того, аби пристосуватися до умов воєнного стану та забезпечити ефективну роботу щодо захисту суспільства та держави.

Отже, 1 травня 2022 року набрав чинності закон, яким було внесено зміни до КПК України, які включали також і питання участі захисника у досудовому розслідуванні в умовах запровадження воєнного стану. Метою цих змін є забезпечення ефективного функціонування правової системи в цей важкий для нашої країни період [4].

Доцільно зазначити, що у КПК України у розділі 9-1 «Особливий режим досудового розслідування, судового розгляду в умовах воєнного стану» участь захисника визначено як одну із найважливіших та основних гарантій дотримання прав людини. Оскільки на території нашої держави запроваджено воєнний стан, то проведення певних слідчих (розшукових) або процесуальних дій у звичайному режимі є неможливим, а тому зміни, якими доповнено КПК України, наголошують на обов'язковій участі захисника, розцінюються як гарантія дотримання прав людини [5].

Наслідком запровадження воєнного стану на території нашої держави є обмеження життєдіяльності громадян, в тому числі і осіб, які вчинили те чи інше суспільно небезпечне діяння, але в жодному разі скасовувати або знецінювати таке безумовне право, як право на захист, не можна.

Відповідно до ч. 12 ст. 615 КПК України: «Дізнавач, слідчий, прокурор забезпечує участь захисника у проведенні окремої процесуальної дії, у тому числі у разі неможливості явки захисника – із застосуванням технічних засобів (відео-, аудіозв'язку) для забезпечення дистанційної участі захисника» [5].

На початку розслідування, коли особа в кримінальному провадженні набуває статусу підозрюваного, законодавством передбачається надання йому права на захист, а в деяких випадках зобов'язує державу призначити безкоштовного захисника, що є порушенням права на вільний вибір захисника. Оверчук С. В. зробив висновок: «Європейський суд з прав людини (ЄСПЛ) у своїх рішеннях розглядає право вибору адвоката як неабсолютне, тобто як таке що може зазнавати обмежень з метою належного відправлення справедливого правосуддя» [6].

Європейський Суд не вважає встановлення обмежень на вибір захисника порушенням конвенційного права особи у таких випадках: надання безоплатної правової допомоги; невідповідність кваліфікації захисника, що впливає на його здатність надати професійну, ефективну допомогу; встановлення монопольного статусу адвокатів (їх об'єднань) в окремих видах проваджень або окремих судах; визначення максимальної кількості захисників [6].

Оверчук С. В. наголошує, що національні суди повинні враховувати волю підозрюваного, але вони можуть на це не зважати в тому випадку, якщо існують «достатні підстави вважати, що інтереси правосуддя цього вимагають. Право на

захист одночасно виступає й гарантією інших прав підозрюваного, обвинуваченого» [6]. В такому разі, в умовах воєнного стану, важливе значення в розслідуванні кримінального правопорушення має забезпечення захисником, але ж інколи безкоштовні захисники, якими держави наділяє підозрюваного, не завжди старанно виконують покладені на нього обов'язки.

Кіяниця В. М., Гунько К. О. вказують: «Технічні засоби аудіо- та відеозв'язку включають пристрої, що дозволяють передавати звук і відео в режимі онлайн за допомогою спеціальних програм». Автори зазначають, що за допомогою цих засобів адвокат має можливість спілкуватися та надавати правничу допомогу своєму клієнтові в онлайн-режимі [7, с. 469].

Доцільно зазначено, що постійні обстріли електромереж на території нашої держави спричиняють постійні проблеми з інтернет-з'єднанням та перебої з електропостачанням в деяких регіонах України. Внаслідок цього безперебійна дистанційна участь захисника у кримінальному провадженні має деякі складнощі. Автори звертають увагу на те, що «неможливість надавати об'єктивну оцінку щодо законності проведення слідчих дій та протидіяти незаконному впливу прокурора, слідчого або інших осіб на підзахисного стає суттєвими проблемами у таких умовах» [7, с. 469].

Дмитро Санакоєв та Олексій Скрыбін звертають увагу на те, що не до кінця зрозумілим залишається «питання захисту конфіденційної інформації під час спілкування підозрюваного та захисника» [8, с. 42]. Гловюк І. В. зазначає, що варто також звернути увагу на «питання пропорційності в аспекті: визначення підстав залучення адвоката до участі у процесуальній дії дистанційно, ефективності захисту в умовах режиму відеоконференції, зважаючи на фактичне обмеження права конфіденційного спілкування та складнощі у погодженні правової позиції» [9, с. 62].

Кіяниця В. М., Гунько К. О. вважають, що «поділ уваги законодавців щодо конфіденційного спілкування між захисником і його клієнтом у контексті дистанційного кримінального провадження є недостатнім». Автори зазначають, що це питання є важливим не лише для забезпечення конституційних прав і свобод особи, а для того, аби захисник міг повноцінно виконувати свою роботу [7, с. 469].

Зрештою варто зазначити, що участь захисника у досудовому слідстві є необхідною умовою для справедливого розслідування обставин справи та захисту прав особи, яка підозрюється у вчиненні того чи іншого кримінального правопорушення. Конституцією України передбачено право особи на захист, і захисник, зі свого боку, є тією особою, яка забезпечує ефективне дотримання цього права. Захисник забезпечує баланс між обвинуваченням та захистом, допомагає виключити всі можливі недоречності розгляду справи, забезпечує повноцінний розгляд отриманих фактів, робить все можливе для дотримання процесуальних прав особи, яка підозрюється у вчиненні того чи іншого суспільно небезпечного діяння.

В умовах воєнного стану допускається відхилення від загальних правил здійснення досудового слідства, які передбачені у формі змін, внесених до КПК України. Але застосування таких відхилень можливе лише в тому разі, якщо вони не завдають шкоди учасникам досудового слідства, зокрема захиснику та підозрюваному, а також не впливають на остаточні результати розслідування.

1. Моца А. А., Моца В. В. Права людини в умовах воєнного стану. *Наукові перспективи (Naukovі perspektivi)*. 2022. № 4 (22). С. 280–291.
2. Конституція України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 16.10.2023).
3. Про правовий режим воєнного стану : Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> (дата звернення: 16.10.2023).
4. Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо удосконалення порядку здійснення кримінального провадження в умовах воєнного стану : Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2201-20#Text> (дата звернення: 16.10.2023).
5. Кримінальний процесуальний кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення: 16.10.2023).
6. Оверчук С. В. Обмеження права вибору захисника у світлі європейських стандартів. *Часопис Національного університету «Острозька академія»*. Серія : Право. 2016. № 2(14). С. 13.
7. Кіяниця В. М., Гунько К. О. Щодо участі захисника у кримінальному провадженні на стадії досудового розслідування. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2023. № 4. С. 465–470.
8. Санакоєв Д., Скрябін О. Особливості здійснення кримінального провадження в умовах воєнного стану. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2022. № 3. С. 39–45.
9. Гловюк В. І. Питання реалізації конституційного права на професійну правничу допомогу у кримінальному провадженні в умовах воєнного стану. *Конституційні права і свободи людини та громадянина в умовах воєнного стану : матеріали наукового семінару (23 червня 2022 р.) / упор. М. В. Ковалів, М. Т. Гаврильців, Н. Я. Лепіш. Львів : ЛьвДУВС, 2022. С. 57–63.*

Анастасія РЕМЕЗОК,
суддя Олександрійського міськрайонного
суду Кіровоградської області

ЩОДО РОЗУМІННЯ ПОНЯТТЯ «ЄВРОПЕЇЗАЦІЯ СУДОВОЇ СИСТЕМИ»

Справедливе судочинство та ефективний захист прав, свобод та законних інтересів особи можливі за наявності досконалого процесуального законодавства, належної організації роботи суду, що є визначальними рисами інституційної спроможності судової системи. Саме здатність судових інституцій

ефективно та прозоро виконувати свої функції через забезпечення належного рівня нормативного регулювання, функціонування структурних, організаційних та технічних систем, процесів та ресурсів й визначає зміст їх інституційної спроможності. Якщо існуюча система побудови судових органів не виконує вказані функції, вона має зазнавати певних трансформаційних змін.

Досить часто в науковій чи публіцистичній літературі, коли йдеться про певні інституційні зміни, використовують термін «європеїзація». Насамперед варто звернутися до розуміння суті поняття «європеїзація». Академічний тлумачний словник української мови визначає європеїзацію як певну дію, пов'язану із значенням європеїзувати чи європеїзуватися [1]. Європеїзувати, зі свого боку, означає перебудувати на європейський лад, зразок. Схоже тлумачиться і поняття європеїзуватися, тобто ставати європейським, перебудовуватися на європейський лад [2, с. 494].

Щодо академічного наукового розуміння поняття європеїзація, то Радишевська О. досить справедливо зазначає, що процес європеїзації є надзвичайно громіздким, комплексним, динамічним і міждисциплінарним феноменом, що розкрити його зміст надзвичайно складно [3].

Не ставлячи за мету проводити детальний аналіз наукових публікацій, присвячених визначенню суті поняття «європеїзація», досить умовно поділимо їх на дослідження, що існують у вітчизняній та закордонній науці.

Досить ґрунтовно погляди науковців щодо визначення суті вказаного поняття дослідила Радишевська О. та узагальнила підходи закордонних дослідників так: 1) європеїзація як поява нових форм європейського адміністрування (фокусування на ЄС у зв'язку з тим, що європейська інтеграція зумовлює перегляд концепцій, відносин і структур влади, як на внутрішньодержавному, так і на рівні ЄС); 2) європеїзація як національна адаптація (адаптація структур і процесів на державному рівні як реакцію на європейську інтеграцію); 3) європеїзація як політичний ізоморфізм (стосується ступеня конвергенції в різних сферах політики, має два виміри: прямий – передача регуляторної компетенції з рівня країн-членів ЄС на наднаціональний рівень; і непрямий – копіювання країнами-членами один одного); 4) європеїзація як проблема і можливість для внутрішньополітичного менеджменту (уряди мають стикувати потенційно суперечливі впливи з боку ЄС та внутрішньодержавних політичних сил); 5) європеїзація як модернізація (застосовується до географічно більш периферійних й економічно менш розвинених держав-членів, що допускає структурні трансформації для того, щоб вивести ці держави з периферії, і визначає їх на основі економічних і політичних моделей, що превалюють у більш розвинених і впливових державах); 6) європеїзація як «приєднання до Європи» (розширення ЄС) [3].

Серед вітчизняних науковців також не склалося єдиних підходів щодо

визначення поняття «європеїзація». Зокрема, Дворніченко Д. визначає її як процес трансформації власних та оволодіння колективними європейськими політичними та управлінськими практиками, пріоритетами, настановами, нормами, стандартами та цінностями як країнами-членами, так і країнами-кандидатами на вступ до ЄС у процесі європейської інтеграції [4, с. 12]. З погляду сучасного розуміння вказаного поняття таке формулювання видається нам досить доречним.

Рудік О. також визначає європеїзацію як зміни, що відбуваються в усіх сферах суспільного життя держав-членів або держав-кандидатів під впливом процесу європейської інтеграції [5, с. 12].

Міхель Д., Беца І. та Шереметьєва Л. наголошують, що європеїзація – це побудова, поширення й інституціоналізація офіційних і неофіційних правил, процедур, політичних стилів і спільних вигод і норм, які вперше були визначені й консолідовані в процесах ЄС і Ради Європи, а потім уведені в логіку українських внутрішніх політичних структур і державної політики на шляху інтеграції України до ЄС [6, с. 25; 29, с. 36].

Загалом українські науковці тлумачать термін «європеїзація» як певні зміни у внутрішній політиці тієї чи іншої держави, спричинені процесом європейської інтеграції.

Європеїзацію розглядають також як історичний феномен. У такому контексті її розуміють як запозичення, своєрідний «експорт» європейської влади, соціальних норм, інституціональної організації і практики, соціальних та культурних традицій, цінностей, поведінки.

Вважаємо, що в поняття європеїзації як історичного феномена варто вкладати дещо інший зміст. Європеїзація – це процес запозичення державою та суспільством інституціональної організації, соціальних та правових норм, соціальних та культурних традицій, цінностей, поведінки, що складався історично на певній території в результаті об'єднавчих, інтеграційних та інших процесів. Прикладом цьому є вітчизняна історія, оскільки українські землі впродовж століть перебували в різних державних утвореннях, з різними традиціями і в різних геополітичних зв'язках з європейськими країнами.

Зважаючи на вище вказане, європеїзація судової системи – це процес запозичення державою та суспільством інституціональної організації судової системи європейських держав, соціальних та правових норм, соціальних та культурних традицій, цінностей, поведінки, що складався на певній території внаслідок об'єднавчих, інтеграційних та інших процесів.

1. Академічний тлумачний словник (1970–1980). URL: <http://sum.in.ua/s/jevropejizacija>.

2. Словник української мови : в 11 томах. Київ, 1971. Т. 2. 550 с.

3. Радишевська О. Р. Генезис поняття «європеїзація»: загальногуманітарний та

правовий дискурс. URL: http://www.nvppp.in.ua/vip/2019/5/tom_2/33.pdf.

4. Дворніченко Д. Ю. Європеїзація внутрішньої та зовнішньої політики Греції в контексті європейського інтеграційного процесу : автореф. дис. ... канд. політ. наук. Одеса, 2013. 20 с.

5. Рудік О. Європеїзація як процес та предмет досліджень. *Європеїзація публічного адміністрування в Україні в контексті європейської інтеграції* : матеріали науково-практ. конф., м. Дніпропетровськ, 17 груд. 2009 р. / за заг. ред. Л. Л. Прокопенка. Дніпропетровськ : ДРІДУ НАДУ, 2009. С. 6–10.

6. Міхель Д. О. Визначення поняття процесу «європеїзація» та його вплив на сучасне суспільство. *Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили*. Серія : Політологія. 2011. Вип. 150. Т. 162. С. 22–25.

Єлизавета СМІРНИЦЬКА,

здобувачка вищої освіти

ННІ права та інноваційної освіти

Науковий керівник:

Анатолій ЧЕРНЕНКО,

доцент кафедри

кримінально-правових дисциплін

Дніпропетровського державного

університету внутрішніх справ,

кандидат юридичних наук, доцент

ПРОБЛЕМИ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

В умовах сучасності під час воєнного стану ключовою проблемою в Україні поряд з безпекою держави є корупція. Корупційні правопорушення, які доволі систематично трапляються в різних галузях життя нашої країни, дають підстави стверджувати, що поставлена проблема є досить актуальною.

Внутрішня стабільність нашої держави та міцність державного апарату безпосередньо впливає на ступінь захищеності перед зовнішніми загрозами, серед яких – збройна агресія. Корупція чинить негативний вплив на ефективність держави та на організацію суспільного життя, що особливо виявляється в умовах воєнного стану.

Питання, пов'язані з протидією корупції в Україні, у своїх наукових працях розглядали такі науковці: Є. Ангел, О. Бетлій, О. Бусол, А. Бутін, К. Волох, В. Горник, І. Коліушко, В. Кравчук, О. Кузяків, В. Мовчан, М. Хавронюк та інші.

Україна, на жаль, є однією з найбільш корумпованих країн Європи та

однією з найбільш корумпованих держав у світі, яка стрімко випереджає вже «традиційні» корумповані держави [1].

Найбільш поширеним проявом корупції є хабарництво. Під хабарем розуміють прийняття пропозиції, обіцянки або одержання службовою особою неправомірної вигоди, а також прохання надати таку вигоду для себе або третьої особи до виконання чи невиконання посадовою особою будь-якої дії з використанням наданої їй влади чи службового становища в інтересах того, хто пропонує, обіцяє або надає неправомірну вигоду, або в інтересах третьої особи. Відповідальність за це передбачена ст. 368 Кримінального кодексу України [2].

Рівень корупції в Україні не лише впливає на соціально-економічний розвиток країни, добробут населення, довіру громадян до органів державної влади, а й загрожує національній безпеці держави. Крім того, корупція гальмує сучасні процеси реформування в системі управління, які мають на меті поліпшити життєдіяльність національного суспільства, забезпечити розвиток економіки, сформувати сучасне інформаційне суспільство та позитивний імідж держави на міжнародній арені [3, с. 480].

Дослідження проблеми корупції в органах публічної влади нині актуалізувалися й охоплюють різні напрями – інституціонально-правовий (достатність законодавчих і нормативних засобів та методів протидії корупції), організаційно-управлінський (функціональність у розподілі владних повноважень і контроль за їхнім використанням посадовими особами), аксіологічний (ціннісні орієнтації державних службовців), етико-культурний (моральний стан соціально-професійного середовища державної служби) тощо [4].

Окремим законопроектом пропонувалось визнавати державною зрадою незаконне збагачення у період дії воєнного стану і віднести до категорії особливо тяжких злочинів [5].

Сьогодні, першочерговими завданнями держави, спрямованими на зміцнення національної безпеки, є: створення ефективної системи запобігання корупції, формування комплексних заходів протидії явищу корупції, виявлення та подолання всіх її соціальних причин, як наслідок, координація правоохоронної діяльності органів та державних установ у боротьбі з корупцією взаємодії [6, с. 601–603].

Отже, зважаючи вище вказане, можна зробити висновок, що в умовах воєнного стану боротьба з корупцією в Україні продовжується, але така діяльність вимагає наявності ефективного та належного законодавчого забезпечення. Також є необхідним правове та нормативне регулювання запобігання та протидії всім формам службових зловживань. Оскільки корупція є складним процесом, то для вирішення цього питання потрібен широкий спектр підходів, які поєднують у собі інституційне зміцнення та правові заходи.

1. Україна за рік втратила позиції в Індексі сприйняття корупції. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2022/01/25/novyna/> /ukrayina-rik-vtratyla-pozycziyi-indeksi-spryjnyattya-korupcziyi.
2. Кримінальний кодекс України : Закон від 05.04.2001 № 2341-III (Редакція станом на 19.08.2022). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.
3. Бусол О. Ю. Протидія корупційній злочинності у контексті сучасної антикорупційної стратегії : дис. д-ра юрид. наук : 12.00.08. Київ : Ін Юре, 2015. 480 с.
4. Novak A. Formation and implementation of national anti-corruption policy at the national and regional levels. *Demokratychnе vriaduvannia – Democratic governance*. 2017. 18/19. URL : http://lvivacademy.com/vidavnistvo_1/visnyk18_19/fail/Novak.pdf.
5. Плащенко К. Корупційні дії під час війни можуть прирівняти до держзради. *Радник у сфері публічних закупівель*. URL: <https://radnuk.com.ua/voiennyj-stan/koruptsijni-dii-pid-chas-vijny-mozhutpryivniaty-do-derzhzrady/>.
6. Зейкан В. В. Вплив корупції на забезпечення національної безпеки та оборони України в умовах воєнного стану. *Міжнародна та національна безпека: теоретичні і прикладні аспекти* : матеріали VII Міжнар. науково-практ. конф. (м. Дніпро, 17 бер. 2023 р.). Дніпро : ДДУВС, 2023. С. 601–603.

Ксенія СТЕПАНЮК,

здобувач вищої освіти

ННІ права та інноваційної освіти

Науковий керівник:

Ольга ЧЕШК-ТРЕГУБЕНКО,

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри загальноправових

дисциплін Дніпропетровського

державного університету внутрішніх справ

РОЗВИТОК ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ У КОНТЕКСТІ ІНТЕГРАЦІЇ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Правова система будь-якої держави визначає основні принципи, звичаї та норми, які регулюють взаємовідносини між громадянами, інститутами громадянського суспільства, суб'єктами місцевої влади та державою. Як і правові системи інших держав, правова система України є унікальною, характеризується своїми особливостями, має власний історичний шлях становлення та розвитку. Національна правова система на сучасному етапі серед головних напрямів розвитку передбачає трансформацію її інститутів з метою інтеграції України до Європейського Союзу.

Правова система є однією з основних категорій у сучасній правничій науці, політології та інших науках. Різним аспектам проблематики правової системи, зокрема крізь призму євроінтеграції Української держави, присвячені праці вітчизняних та закордонних авторів, серед яких можна виокремити дослідження Д. Белова, Ж.-Л. Бержеля, С. Бобровник, В. Журавського, О. Зайчука, М. Козюбра, В. Костицького, Г. Кьотца, Я. Ліховицького, Д. Лук'янова, Л. Луць, Л. Наливайко, Н. Оніщенко, О. Петришина, П. Рабіновича, М. Хаустової, Ю. Шемшученка та ін.

Правова система є сформованою під впливом об'єктивних закономірностей розвитку певної соціальної спільноти сукупність всіх її правових явищ, які перебувають у стійких зв'язках між собою та з іншими соціальними системами, що забезпечує її цілісність і правонаступність [1, с. 162]. Правова система України – це сукупність взаємозумовлених норм права, інститутів, органів публічної влади та юридичних процедур, що спрямовані на регулювання життєдіяльності суспільства та забезпечення верховенства права.

Правова система України містить у собі такі основні складові: Конституція України є Основним законом суспільства та держави і визначає права, свободи і обов'язки людини і громадян, принципи діяльності влади та інші важливі аспекти державного устрою; Парламент (Верховна Рада України) ухвалює закони, які регулюють різні аспекти життя суспільства; Президент України, Уряд (Кабінет Міністрів України) і місцеві органи влади відповідають за виконання законів і регулювання різних аспектів господарської і соціальної політики; суди в Україні займаються розглядом цивільних, кримінальних і адміністративних справ, здійснюють правосуддя і забезпечують дотримання прав громадян [2; 3]. До складу правової системи також входять інші органи та структури.

Правова система України має свої особливості, що зумовлені історією, сучасним конституційним ладом, правовими традиціями. Однією з основних особливостей правової системи України є конституційна модель держави, де найвищу юридичну силу має Конституція України [4]. Нормативною основою правової системи України є Конституція України. Основний закон України визначає основи державного устрою, принципи функціонування органів публічної влади, права і свободи громадян людини і громадянина, територіальний устрій тощо. Політична система України ґрунтується на принципах представництва та демократії. Вибори проводяться на різних рівнях, включаючи вибори Президента, Верховної Ради та органів місцевого самоврядування.

З огляду на те, що Україна нещодавно набула статусу кандидата на вступ до Європейського Союзу, є надзвичайно актуальним здійснення низки перетворень у законодавстві України для того, щоб впровадити в нормативних

актах держави необхідні принципи та аспекти, що наявні в інших країнах, які перебувають в союзі. Україні було покладено певні завдання безпосередньо Європейським Союзом, які стосуються важливих моментів для запровадження в нашої державі принципів формування та реалізації законодавства ЄС. Україна здійснила низку реформ у законодавстві для того, щоб перейти до наступного етапу для вступу: реформування судової влади; ухвалення законодавства та створення нових органів для боротьби з корупцією; ухвалення антиолігархічного закону; опрацювання проєкту закону стосовно медіа та багато інших змін у важливих інститутах правової системи України [5, с. 303]. Україна є незалежною державою та активним учасником міжнародних організацій, таких як Організація Об'єднаних Націй, здійснює активну зовнішньополітичну діяльність та співпрацює з іншими державами та міжнародними структурами. Активно проводить реформування складових правової системи з метою вступу до Європейського Союзу. Здійснює модернізацію у різних сферах, зокрема в судовій системі, правоохоронних органах тощо. Ці трансформації спрямовані на поліпшення стану національної правової системи, розвитку України як правової демократичної держави.

Отже, правова система України на сучасному етапі – складна система з багатьма напрямками, фундаментом якої є забезпечення верховенства права, захист прав і свобод людини і громадянина. Особливості правової системи містять конституційну модель, специфіку функціонування національного парламенту, демократичну політичну систему, активну міжнародну діяльність та реформи у різних сферах функціонування органів публічної влади та життєдіяльності суспільства. В умовах активної євроінтеграції Української держави є потреба у здійсненні компаративного дослідження правових систем держав-членів Європейського Союзу з метою виявлення їх спільних та відмінних ознак.

1. Лук'янов Д. Правова система: поняття та різноманітність у сучасному світі. *Право України*. 2019. № 3. С. 158–176.

2. Хаустова М. Г. Правова система України серед правових систем сучасності. *Проблеми законності*. 2013. Вип. 123. С. 23–33.

3. Пильгун Н. В. Поняття правової системи України та її функціонування у суспільстві. *Юридичний вісник. Повітряне і космічне право*. 2019. № 3. С. 47–54.

4. Богачова Л. Л., Магда Є. В. Правова система України: сучасний стан та тенденції розвитку. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 4. С. 28–30.

5. Ліховицький Я. О., Спірідонова А. Ю. Правова система України: зміни в умовах необхідного вступу до Європейського Союзу. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія : Право. 2023. Вип. 77 (2). С. 299–303.

Станіслав СУШИН,

здобувач вищої освіти

бакалаврського освітнього ступеня

ННІ права та інноваційної освіти

Науковий керівник:

Ольга КУБЕЦЬКА,

кандидат економічних наук, доцент,

доцент кафедри аналітичної економіки

та менеджменту Дніпропетровського

державного університету

внутрішніх справ

НОРМАТИВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ В УКРАЇНІ

Фінансова політика України регулюється нормативно-правовими актами. Детальне фіксування порядку забезпечення фінансової безпеки в нормативно-правових документах є важливою умовою стабільного функціонування фінансової системи.

У структурі фінансової безпеки України виділяють три рівні правового забезпечення:

1. Рівень Конституції України, яка встановлює систему державних органів, їх механізми взаємодії.

2. Рівень законів, умовно поділених на чотири складові:

– закони, що регулюють функціонування суб'єктів господарської діяльності та фінансової системи стан. Серед них можна виокремити комплексні закони, наприклад закони України: «Про місцеве самоврядування в Україні», «Про Національний банк України», «Про банки і банківську діяльність», «Про фінансову реструктуризацію» та суто фінансові закони, наприклад, Бюджетний кодекс України, Митний кодекс України, Податковий кодекс України, Закон України «Про фінансові послуги та державне облаштування ринків фінансованих послуг», «Про платіжні послуги» та інші;

– закони, що регулюють порядок організації, діяльності та державних органів, інститутів, що забезпечують фінансову безпеку, наприклад: закони України «Про бюро економічної безпеки», «Про Національну поліцію», «Про запобігання та протидію легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансування тероризму та фінансування зброї масового знищення» та ін.

3. Рівень підзаконних нормативно-правових активів. До цього рівня належать укази Президента України, якими визначено Стратегію національної

безпеки України, Стратегію економічної безпеки, систему та структуру органів, які забезпечують фінансову безпеку України та низку інших питань. На цьому рівні представлені нормативно-правові акти:

- акти Кабінету Міністрів України, які визначили порядок організації, діяльності та повноваження системи державних органів, що забезпечують фінансову безпеку країни, наприклад Національна економічна стратегія на період до 2030 року;

- акти органів виконавчої влади, що ухвалюються на підставі та на виконання законодавства України щодо забезпечення фінансової безпеки України, акти Міністерства фінансів України та Державної служби України фінансового моніторингу, Національного банку України.

Правотворчою одиницею у сфері безпосереднього регулювання відносин у сфері управління фінансової безпеки, у сфері формування та розвитку всього масиву чи відомчих активів є акти Кабінету Міністрів України [1].

Акти різних органів влади мають функцію конкретизації законодавства України щодо забезпечення фінансової безпеки. Важливим джерелом права є міжнародні договори та угоди.

Щодо нової галузі у сфері забезпечення фінансової безпеки країни для України стала область протидії легалізації злочинних доходів та фінансування тероризму. Україна є учасником багато універсальних багатосторонніх договорів з питань протидії легалізації злочинних доходів та фінансування тероризму.

Великий вплив на формування правової база системи протидії легалізації злочинних доходів та фінансування тероризму надають резолюції Ради Безпеки Організації Об'єднаних Націй та рекомендації Міжнародна група з протидії відмивання бручних грошей (ФАТФ), де Україна є повноправним членом [2].

Одним із центральних нормативно-правових документів, що регулюють забезпечення фінансової безпеки України, є Стратегія економічної безпеки України. Він є базою для реалізації програм з досягнення мети та виконання у галузі фінансової безпеки країни [5].

Не можна ігнорувати проблемні питання стандартизації та регламентації публічного управління у сфері фінансової безпеки, пов'язані з відсутністю єдиної правової основи для прийняття та створення управлінських стандартів, активів загальної дії, не індивідуалізованих правозастосовних рішень (листів і інших офіційних роз'яснювальних органів виконавчої влади).

Завжди є потреба у перегляді та подальшому вдосконаленні механізмів процесу реалізації функції органів виконавчої влади з нормативно-правового регулювання у сфері фінансової безпеки.

1. Про Кабінет Міністрів України : Закон України від 27.02.2014 р. № 794-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/794-18#Text>
2. ФАТФ. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/FATF>
3. Гетманець О. Фінансова безпека як об'єкт правового регулювання. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 3. С. 218–223. DOI: <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2020.3.37>

Анна СОПИЛЮК,

здобувач вищої освіти,
ННІ права та підготовки фахівців
для підрозділів Національної поліції
Науковий керівник:

Андрій ЧВАЛЮК,

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри адміністративного права,
процесу та адміністративної діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАКОННОСТІ ТА ПРОЗОРОСТІ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ ПРОЦЕСІ

Сучасний світ переживає епоху цифрової трансформації, яка суттєво впливає на всі сфери громадського життя, включно з правовою системою. У центрі цієї трансформації знаходиться адміністративний процес – надзвичайно важлива частина правової системи, яка регулює відносини між громадянами та органами влади.

Цифрова трансформація створює нові можливості для забезпечення законності та прозорості в адміністративному процесі. Вона перетворює традиційні методи роботи органів влади та судів, змінюючи їхні підходи до ведення справ, реагування на звернення громадян та надання судових послуг.

Отже, процес цифрової трансформації, або як ще його називають діджиталізація – це процес переведення різноманітної інформації у всіх її формах – текстовій, звуковій, графічній – у цифровий формат, зрозумілий сучасним гаджетам. Завдяки цифровій трансформації можна легко обробляти різноманітну інформацію, що великою мірою сприяє прискоренню робочих процесів людини. Інтегруючи різні види даних, можна створювати зручні

сервіси та ресурси [1].

Сучасний світ переживає революцію в галузі інформаційних технологій, яка значно вплинула на різні аспекти життя суспільства, включно з правовою системою та адміністративним процесом. Використання інформаційних технологій у сфері адміністративного правосуддя стало невід'ємною частиною розвитку правової системи, сприяючи забезпеченню законності та прозорості в рішеннях, які ухвалюють органи влади та суди.

Однією з ключових аспектів цифрової трансформації є впровадження електронних судових та організаційних послуг (наприклад, публічних закупівель через «Prozorro»). Громадяни та юридичні особи тепер можуть подавати судові заяви онлайн, що спрощує процедури та зменшує адміністративні бар'єри для доступу до адміністративного правосуддя. Це дозволяє громадянам зручно та швидко відстоювати свої права перед органами влади та судами, а також у разі здійснення корупційних махінацій у громадян є можливість повідомити про це безпосередньо користуючись інформацією з сайту. Проте разом з цим виникають питання стосовно доступності та надійності таких платформ, а також якості обслуговування, що вимагає уваги та вдосконалення [2].

Використання електронних доказів стає все більш поширеним у судових процедурах. Це містить у собі електронні версії документів, відео- та аудіозаписи, цифрові фотографії та інші форми електронних доказів. Використання цифрових технологій в процесі збору та представлення доказів підвищує швидкість та ефективність судового розгляду справ. Проте виникають питання стосовно автентичності та надійності електронних доказів, а також захисту особистих даних та конфіденційності під час їх обробки та зберігання.

З інтеграцією цифрових технологій в адміністративний процес виникає питання інформаційної безпеки та кіберзахисту. Забезпечення захисту електронних доказів та особистих даних стає важливим завданням для забезпечення законності та конфіденційності в адміністративному процесі. Кіберзлочинці відчують інтерес до цифрових систем адміністративного правосуддя, що ставить під загрозу якість та надійність цих систем.

Тимченко М. С. зазначає, що діджиталізація передбачає не лише вдосконалення технічної інфраструктури та програмного забезпечення, але й суттєві зміни в методах управління, корпоративній та загальній культурі суспільства та державних установах. Внаслідок таких трансформацій можна досягти підвищення продуктивності праці публічних службовців та якості надання послуг громадянам [3, с. 19, 27]. Ця модернізація також сприяє створенню репутації сучасних та спрямованих на задоволення потреб суспільства установ, які надають зручні та якісні послуги. Імплементация діджиталізації у національне законодавство надасть можливість ефективно

використовувати всі переваги діджиталізації та мінімізувати ризики пов'язані, з виниклою на фоні цифровізації кіберзлочинністю [3, с. 43].

Цифрова трансформація має значний вплив на адміністративний процес і правову систему. Для забезпечення законності та прозорості в адміністративному процесі за допомогою цифрових технологій можна зробити низку висновків та визначити перелік заходів забезпечення законності та прозорості в адміністративному процесі за допомогою цифрових технологій, а саме: цифрова трансформація в адміністративному процесі дозволяє підвищити ефективність та прозорість судових рішень і рішень, ухвалених органами влади; впровадження електронних судових послуг спрощує доступ до адміністративного правосуддя та дозволяє громадянам зручно та швидко відстоювати свої права; використання електронних доказів сприяє прискоренню судових процедур і підвищує якість судового розгляду справ; забезпечення захисту електронних доказів та особистих даних є важливою складовою цифрової трансформації, і здатне зменшити рівень кіберзагрози цифровим системам.

1. Діджиталізація в Україні: електронне врядування та держпослуги. URL: <http://week.dp.gov.ua/osvitnia-prohrama/pislya91/digitalizaciya-v-ukraini> (дата звернення: 17.10.2023).

2. Електронна інформаційна платформа для здійснення державних закупівель в Україні «Prozorro». URL: <https://prozorro.gov.ua>. (дата звернення: 17.10.2023).

3. Тимченко М. С. Цифрова трансформація публічного управління в Україні : кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня «магістр» : спец. 281 «Публічне управління та адміністрування»; ЧНУ ім. Петра Могили. Миколаїв, 2022. 117 с.

Мирослав ТРЕЩОВ,

доктор наук з державного управління,
кандидат економічних наук, доцент
*(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)*

ІННОВАЦІЙНИЙ СКЛАДНИК УПРАВЛІННЯ РЕСУРСНИМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯМ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ В УКРАЇНІ

Економічне зростання провідних демократій світу має за базис результативне та широкомасштабне використання позитивів науково-технічного прогресу, винаходів та досліджень, які мають практичну спрямованість та пов'язаних з цими явищами сучасні зміни стратегії публічного

управління і ментальності громадян. Прискорення в геометричній прогресії інноваційно-інвестиційних процесів швидко трансформує не лише усталений стиль життя населення, а й виводить на передній план необхідність проведення змін в процесах публічного управління, ключових цілях та інструментах територіального розвитку. Тож практичне застосування інноваційних підходів в управлінні регіонами та окремими галузями, зокрема в частині ресурсного забезпечення місцевих бюджетів як ключового фактору формування самодостатніх територіальних громад і гарантій надання доступних публічних послуг належної якості, є наріжним каменем імпульсного розвитку системи місцевого самоврядування та соціалізації галузей територіальних економічних кластерів.

Головною прерогативою Плану відновлення України: «Сильна європейська країна – магніт для іноземних інвестицій» є повернення тренду стійкого економічного зростання України, що має забезпечуватися дотриманням таких категоріальних принципів, як зростання рівня життя населення, терміновий початок і пришвидшений розвиток, євроінтеграційні тренди, будова кращих за теперішні аналоги в загальнодержавному та територіальному масштабах, створення умов для залучення приватних інвестицій, що серед першочергових пріоритетів розвитку країни передбачає реформу децентралізації влади та реформу публічного управління. Цей тренд реформування обґрунтовується тим фактом, що базовими умовами затребуваного асортименту високоякісних і доступних публічних послуг та комплексного територіального розвитку є потенційна здатність територіальних громад до самостійного вирішення проблем, які становлять місцеве значення.

Реформа децентралізації влади, яка спрямована на створення умов в територіях для сталого геометричного розвитку регіонів, має одночасно бути підтримана ефективним застосуванням програм розвитку інноваційної діяльності, поліпшенням якості науково-технічних заходів в галузі публічного управління і впровадженням в життя модернових управлінських та діджиталізованих інформаційно-комунікативних технік, що створить передумови для досягнення стратегічної мети розвитку територій, розширення та зміцнення конкурентних переваг регіонів, що спровокує швидке зростання рівня життя населення на основі поліпшення якості використання ресурсного потенціалу регіонів.

Одночасно зауважимо, що використання інноваційних методів як у публічному управлінні, як і в будь-якій управлінській діяльності повинно спиратись на впровадження системної інтеграції, що дає змогу ефективно поєднувати структурні елементи всіх типів управління, визначати складові частини та зміст інновацій в управлінні. Інноваційність структурних елементів та зміст інноваційного управління мають на меті швидке і якомога більш просте

вирішення проблем інноваційного розвитку, раціональне об'єднання та продукування інноваційних процесів в усіх секторах діяльності інституцій громадянського суспільства, де проводиться втілення в життя окремих етапів процесів.

Інноваційний тип управління має базуватись на цілеспрямованні, врахуванні та синергії впливу їх структурних частин на кінцеві результати інноваційного розвитку економіки та суспільних відносин. Необхідно приділяти ключове значення інноваційному типу управлінню під час проєктування КРІ інноваційного розвитку України і розглядати цей тип управління як базовий компонент інноваційної діяльності, який дає змогу використовувати важелі впливу на регулювання діяльності суб'єктів інноваційної сфери, їх взаємний вплив, на управління процесами, на реалізацію і створення інновацій, що зрештою формує взаємне узгодження інтересів стейкхолдерів [3, с. 101].

Створення нових умов з метою реалізації інноваційних інструментів ресурсного забезпечення місцевих бюджетів необхідно проводити в межах заходів організаційного впливу з реалізації реформи фіскальної децентралізації та структурування юридичної відповідальності і функціональних повноважень кожного органу публічної влади.

З погляду методології швидкість формування диспропорцій в розподілі коштів місцевих бюджетів та коштів суб'єктів підприємницької ініціативи для впровадження заходів інноваційної політики можна обчислити через обрахунок додаткових та супутніх витрат на компенсацію бізнес-середовищу та громадянам через зростання пріоритетності створення інноваційних центрів стратегічного характеру на рівні територіальних громад. Реформа децентралізації влади, яка супроводжується конструктивними заходами організаційного впливу, за рахунок синергії дій в змозі забезпечити створення належного інноваційного середовища, яке буде продукувати умови для власного розширеного самовідтворення і досягнення сталого розвитку окремо взятої території.

При цьому проведена нами оцінка нормативних, інституційних, організаційних та методичних механізмів політики інновацій на загальнонаціональному і на територіальному щаблях виявила відсутність впроваджених концепцій, засобів та методів її реалізації. Наслідком зазначених вище тенденцій є нездатність об'єднати належні функціональні блоки та дезінтеграція публічного управління, які ще більше погіршуються несистемністю впровадження інноваційної політики як на рівні всієї країни, так і окремих регіонів. Ключовими завданнями реформи місцевого самоврядування є напрацювання організаційного та методичного забезпечення створення належного інноваційного середовища на рівні громад, яке дозволить зважити на нетипові нюанси територій та одночасно гарантувати їх експоненційний

розвиток, що є базисом регіональної політики демократично розвинених країн.

Розробка платформи стратегічного управління ресурсним забезпеченням місцевих бюджетів для впровадження в практику комплексу інноваційних інструментів містить такий набір заходів організаційного впливу:

- максимальне зниження рівня впливу політики надання трансферів на формування дохідної частини місцевих бюджетів;
- подолання патерналістських настроїв громадян та органів місцевого самоврядування, децентралізацію та стимулювання територій до саморозвитку;
- політику диверсифікації напрямів економічного розвитку;
- виокремлення та запровадження як на рівні регіонів, так і на місцевому рівні мультиплікаторів та каталізаторів саморозвитку;
- оптимізацію мережі установ, які отримують кошти з місцевих бюджетів, та створення хабів для надання публічних послуг для концентрації процесів надання послуг та досягнення ефекту масштабу;
- розширення бази оподаткування та стягнення додаткових коштів в дохідну частину місцевих бюджетів [2, с. 159].

Вибір функціональної стратегії впровадження інноваційних інструментів стратегічного управління ресурсним забезпеченням місцевих бюджетів прямо залежить від розуміння нюансів і базових умов її ефективної реалізації, визначення цілей та пріоритетів розвитку (у тому числі регіональної бюджетної та фінансової політики), проведення якісної оцінки фактичного і очікуваного рівня інвестиційного та інноваційного забезпечення, а також кадрового потенціалу. За дотримання зазначених умов органи місцевого самоврядування мають забезпечувати розробку, ухвалення та реалізацію відповідних нормативно-правових актів, які сприятимуть створенню умов для розвитку інноваційної діяльності у сфері бюджету та фінансів [1, с. 158].

Базовими процесами в реалізації інноваційних інструментів щодо концепції стратегічного управління ресурсним забезпеченням місцевих бюджетів повинні стати:

- аналіз впливу трансфертів з державного бюджету на наповнення ресурсної бази місцевих бюджетів та прогнозна оцінка їх обсягів;
- аналіз структури ресурсного потенціалу території;
- визначення пріоритетних галузей економіки територій та формування векторів їх розвитку;
- опрацювання можливостей залучення приватних стейкхолдерів до фінансування проєктів;
- формування стратегічних пріоритетів розвитку територіальних громад, їх громадське обговорення та узгодження з представниками бізнес-сектору;
- визначення альтернативних джерел фінансових ресурсів: кредитних і грантових коштів, коштів комунальних підприємств, заощаджень громадян;

- визначення стратегії управління ресурсним забезпеченням місцевих бюджетів, яка має містити набір інструментів інноваційного фінансового та бюджетного менеджменту;
- прогнозування економічних та соціальних результатів від реалізації запланованих заходів;
- розробка системи критеріїв оцінювання ефективності заходів щодо стратегічного управління ресурсним забезпеченням місцевих бюджетів;
- реалізація впровадження інноваційних інструментів розвитку ресурсної бази місцевих бюджетів;
- коригування первісно сформованого процесу стратегічного управління ресурсним забезпеченням місцевих бюджетів або розробка альтернативного процесу з урахуванням рівня ефективності проведених заходів.

Отже, в межах реалізації інноваційних інструментів ресурсного забезпечення місцевих бюджетів насамперед необхідно впровадити комплексні управлінські рішення синергічної дії шляхом включення їх до кошторисів фінансування програм цільового планування витрат коштів платників податків у системі інноваційних програм.

1. Трещов М. М., Мунько А. Ю. Сучасні інструменти розвитку громад : навч. посіб. Дніпро : ДДУВС, 2023. 260 с.

2. Трещов М. М. Упровадження інноваційних інструментів управління ресурсним забезпеченням місцевих бюджетів. *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2016. Вип. 1 (28). С. 157–163.

3. Бобровська О. Ю., Савостенко Т. О., Каховська О. В. Формування та реалізація інноваційної соціально орієнтованої моделі розвитку територій в Україні / за заг. ред. О. Ю. Бобровської, Т. О. Савостенко. Дніпро : ДРІДУ НАДУ, 2016. 124 с.

Аліна ТІМОЩИК,

здобувач вищої освіти,

ННІ права та підготовки фахівців
для підрозділів Національної поліції

Науковий керівник:

Андрій ЧВАЛЮК,

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри адміністративного права,
процесу та адміністративної діяльності

Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ЩОДО ОBOB'ЯЗKОВОЇ УЧАСТІ ПРОКУРОРА В ОКРЕМИХ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПРОВАДЖЕННЯХ

Інститут прокуратури наявний у багатьох сучасних державах. Його функції можуть різнитися залежно від різних правових сімей, особливостей законодавства різних країн та системи їх судового устрою, проте основною метою створення такого державного органу, як прокуратура, є підтримання публічного обвинувачення в судовому процесі, яке здійснюється від імені держави. Якщо участь прокурора у кримінальному процесі є обов'язковою і чітко юридично закріпленою, то галузь адміністративного права сильно поступається у цьому кримінальному законодавству. Хоча участь прокурора у провадженні про адміністративні правопорушення передбачена чинним законодавством, вона не є обов'язковою, і є переважно його правом, ніж обов'язком. Відповідно до статті 62 Конституції України «усі сумніви щодо доведеності вини особи тлумачаться на її користь», отже, особа не вважається такою, що вчинила правопорушення, доки не буде доведено зворотне, а Суд у цьому випадку являє собою інститут справедливості, який повинен ухвалити правильне рішення [1]. З вищенаведених фактів випливає логічне запитання: хто зможе довести винуватість особи у вчиненні нею адміністративного правопорушення в разі відсутності в провадженні сторони обвинувачення, тобто прокурора? Оскільки це запитання породжує багато суспільно-небезпечних ризиків, основним з яких є уникнення відповідальності особами, які скоїли адміністративне правопорушення, ми вважаємо за необхідне дослідити нормативну проблематику залучення сторони обвинувачення в адміністративному процесі.

6 жовтня 2022 року Європейський суд з прав людини у справі «Бантиш та інші проти України» констатував порушення пункту 1 статті 6 Конвенції про

захист прав людини у зв'язку з небезсторонністю суду з огляду на відсутність сторони обвинувачення, тобто прокурора під час розгляду справи про притягнення водія до адміністративної відповідальності [2]. Велика Палата Верховного Суду відмовилася переглядати рішення судів за заявою захисника, який посилався як на підставу для перегляду на вказане рішення ЄСПЛ. При цьому у Великій Палаті вважають, що орган Національної поліції на стадії досудового оформлення матеріалів про адміністративне правопорушення й так фактично виконує функцію обвинувачення [3].

Отже, як зазначає Велика Палата Верховного Суду, поліцейський, який за своїми повноваженнями має право скласти щодо особи протокол про вчинення нею адміністративного правопорушення, є стороною обвинувачення вже на етапі оформлення відповідних документів. Відповідно до статті 6 Конституції України «Органи законодавчої, виконавчої та судової влади здійснюють свої повноваження у встановлених цією Конституцією межах і відповідно до законів України» [1]. Ця норма фактично означає обмеження посадових осіб в їх повноваженнях, які прямо не передбачені законом, або дискрецію на які не надано іншими нормативно-правовими актами. Підтримання публічного державного обвинувачення в суді прокуратурою як єдиним органом обвинувачення в Україні регламентується пунктом першим статті 131-1 Конституції України та пунктом першим частини першої статті 2 Закону України «Про прокуратуру» [1; 4]. До повноважень Національної поліції України відповідно до пункту 8 статті 23 Закону України «Про Національну поліцію» належить здійснення провадження у справах про адміністративні правопорушення, тобто проведення відповідної процедури щодо складання відповідних документів, які фіксують обставини адміністративного правопорушення, та передбачають подальше стягнення за них.

З вищевикладеного стає зрозумілим, що є розбіжність між Конституцією України та позицією Верховного Суду України, на що і звернув свою увагу ЄСПЛ у справі «Бантиш та інші проти України» [2]. Суд, викладаючи свою думку, фактично надав Національній поліції України ті повноваження, які прямо не передбачені законами та не впливають з них, та проігнорував положення Конституції України, з диспозиції яких стає зрозуміло, що прокуратура є єдиним органом підтримання державного обвинувачення в суді.

Отже, наведене вище рішення Великої Палати Верховного суду утворює небезпечний прецедент, який може перерости в низку позовів громадян до ЄСПЛ про оскарження проваджень про адміністративні правопорушення, в яких був відсутній прокурор, що негативно вплине на бюджет України та ставлення наших стратегічних партнерів щодо дотримання нами міжнародного права. З огляду на це пропонуємо: розробити нормативно-правовий акт, в якому буде юридично закріплено обов'язкову участь прокурора як сторони

обвинувачення у провадженнях про адміністративні правопорушення, санкція яких передбачає позбавлення спеціального права, адміністративний арешт або арешт з утриманням на гауптвахті, та внести відповідні зміни до Кодексу України про адміністративні правопорушення. Ці реформи підвищать ефективність адміністративної репресії, будуть мати ефект як загальної, так і спеціальної превенції вчинення правопорушень.

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 12.10.2023).

2. Рішення Європейського суду з прав людини у справі Бантиш та інші проти України від 06.10.2022 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_i08#Text (дата звернення: 12.10.2023).

3. Депутати взялися виконувати рішення ЄСПЛ, який назвав порушенням Конвенції відсутність прокурора у справі про притягнення водія до адмінвідповідальності. URL: <https://sud.ua/uk/news/publication/281469-deputaty-prinyalis-vypolnyat-reshenie-espch-kotoryu-nazval-narusheniem-konventsii-otsutstvie-prokurora-po-delu-o-privlechenii-voditelya-k-adminotvetstvennosti> (дата звернення: 12.10.2023).

4. Про прокуратуру : Закон України від 09.07.2023 № 1697-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-18#Text> (дата звернення: 12.10.2023).

Катерина ТАРАСЕНКО,

здобувач другого (магістерського) рівня
вищої освіти Дніпровського національного
університету імені Олеся Гончара

ГАРМОНІЗАЦІЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ АУДИТОРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ ТА НІМЕЧЧИНІ ЯК ШЛЯХ ДО ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ АУДИТУ, ЗАХИСТУ ІНВЕСТИТОРІВ ТА СПРИЯННЯ СТАЛОМУ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВИХ РИНКІВ

Ця наукова теза аналізує правове регулювання аудиторської діяльності в Україні та Німеччині з метою виявлення спільних та відмінних рис, а також можливостей для гармонізації. Здійснюючи порівняльний аналіз законодавства, системи сертифікації, нагляду та інших аспектів, розглядаємо перспективи співпраці між Україною та Німеччиною в контексті аудиторської діяльності. Теза також висвітлює важливість цієї гармонізації для підвищення довіри до фінансових ринків та захисту інвесторів, а також для сприяння сталому розвитку економіки, що є дуже актуальним у цей час.

Аудиторська діяльність в сучасному світі відіграє важливу роль у забезпеченні достовірності фінансової інформації, захисту інвесторів та стійкого функціонування фінансових ринків. Правове регулювання аудиту в кожній країні визначає правила та стандарти, які обов'язково дотримуються аудиторами та аудиторськими фірмами. Україна та Німеччина, будучи важливими гравцями на міжнародних фінансових ринках, мають свої власні системи правового регулювання аудиторської діяльності.

Україна має власний Закон України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність», який визначає правові засади аудиту фінансової звітності, провадження аудиторської діяльності в Україні та регулює відносини, що виникають під час її провадження [1]. У Німеччині аудиторська діяльність регулюється законами та нормативними актами, такими як *Gesetz über eine Berufshaftpflichtversicherung der Wirtschaftsprüfer* [2].

Україна має національну систему сертифікації аудиторів [3]. З 25 серпня 2023 року Міністерство фінансів України розпочало прийом заяв для реєстрації для проходження сертифікації працівників підрозділів внутрішнього аудиту державних органів [4]. Реєстрація тривала до 11 вересня 2023 року включно, тимчасом як в Німеччині є система офіційно визнаних аудиторських організацій, таких як *Institut der Wirtschaftsprüfer (IDW)* [5].

Україна створила Національну комісію з цінних паперів та фондового ринку для регулювання аудиторської діяльності [6]. У Німеччині *Abschlussprüferaufsichtsstelle APAS beim Bundesamt für Wirtschaft und Ausfuhrkontrolle* здійснює професійний незалежний нагляд за аудиторами з 17 червня 2016 року [7]. APAS ухвалює свої рішення в палатах ухвалення рішень «Інспекції» та «Професійний нагляд», а також у Спільному комітеті відповідно до положень Акта про заснування APAS та Правил процедури. Консультативна рада консультує APAS щодо виконання покладених на неї завдань.

Перспективи гармонізації містять у собі можливість адаптації українського законодавства до європейських норм та стандартів (наприклад, Директиви ЄС про аудиторську діяльність) [8]. Це сприятиме збільшенню консистентності та відкритості в галузі аудиту, полегшить перетин кордонів для аудиторів та сприятиме довірі до аудиторських послуг в обох країнах.

Усі аудитори в Україні та Німеччині повинні дотримуватися Міжнародних стандартів аудиту (ISA) [9]. Гармонізація у цьому плані сприяє уніфікації підходів та забезпечує можливість міжнародного співробітництва.

Україна та Німеччина можуть спільно працювати над розвитком нових аудиторських послуг, таких як послуги цифрового аудиту та консультативні послуги, що може сприяти підвищенню конкурентоспроможності їхніх аудиторських фірм на міжнародному ринку.

Важливо вдосконалювати системи контролю та запобігання корупції в

аудиторській сфері обох країн. Гармонізація антикорупційних стандартів може сприяти покращенню довіри до аудиторів та фінансової звітності.

Забезпечення вищої якості навчання для майбутніх аудиторів та постійне підвищення кваліфікації наявних може поліпшити рівень професіоналізму в галузі аудиту.

Україна та Німеччина можуть спільно працювати над забезпеченням захисту інвесторів через поліпшення нагляду та дотримання стандартів аудиту. Це важливо для залучення інвестицій та зміцнення фінансової стабільності.

Обидві країни можуть активніше співпрацювати на міжнародному рівні, наприклад через участь у роботі Міжнародної федерації бухгалтерів (International Federation of Accountants) та інших міжнародних організацій, що сприяє обміну досвідом та найкращими практиками [10].

Розвиток цифрових технологій та штучного інтелекту впливає на аудиторську діяльність. Обидві країни можуть спільно досліджувати та впроваджувати інноваційні підходи до аудиту, щоб забезпечити його ефективність та якість.

Гармонізація може також сприяти створенню сприятливого середовища для добровільного впровадження стандартів корпоративного управління та сталого розвитку, що допомагає підвищити довіру інвесторів та громадськості.

Гармонізація нормативних актів та стандартів у сфері аудиту допомагає підвищити якість аудиторських послуг. Це знижує ризики фінансових скандалів і сприяє довірі інвесторів до фінансової звітності підприємств.

Гармонізація правил сприяє покращенню захисту інвесторів. Інвестори можуть бути впевнені, що аудиторські доповіді відповідають високим стандартам незалежно від того, де знаходиться компанія.

Гармонізація регулювання сприяє сталому розвитку фінансових ринків. Вона забезпечує стабільність і прозорість, що сприяє залученню капіталу та інвестиціям, сприяючи тим самим економічному зростанню.

Україна і Німеччина, спільно діючи в контексті гармонізації аудиторського регулювання, можуть обмінюватися найкращими практиками та досвідом. Це може допомогти обом країнам поліпшити систему аудиту та сприяти розвитку бізнесу.

Гармонізація стандартів аудиту також важлива в глобальному контексті. Україна та Німеччина, враховуючи свою роль в міжнародних фінансових ринках, можуть спільно сприяти створенню загальносвітових стандартів та підходів до аудиту, що сприятиме більшій стабільності та довірі до світової фінансової системи.

Отже, гармонізація правового регулювання аудиторської діяльності в Україні та Німеччині не тільки підвищує якість аудиту та захист інвесторів, але й сприяє сталому розвитку фінансових ринків в обох країнах та глобально.

Співпраця між цими країнами також є важливою для подальшого удосконалення аудиторського процесу та його впливу на світову економіку.

1. Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність : Закон України від 21.12.2017 № 2258-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2258-19#Text>.
2. Gesetz über eine Berufsordnung der Wirtschaftsprüfer (Wirtschaftsprüferordnung - WPO): § 54 Berufshaftpflichtversicherung. URL: https://www.gesetze-im-internet.de/wipro/_54.html.
3. Про затвердження Порядку проведення сертифікації працівників підрозділів внутрішнього аудиту : наказ Міністерства фінансів України від 18.05.2022 № 144. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0676-22#Text>.
4. Міністерство фінансів України: Сертифікація внутрішніх аудиторів з 25.08.2023 до 11.09.2023 року включно. URL: https://mof.gov.ua/uk/certification_of_internal_auditors-628.
5. Bedeutung für Wirtschaftsprüfer: Artikel, Hintergründe und Dokumente zu aktuellen gesellschaftlichen Themen, Schwerpunktthemen des IDW und Kernbereiche des Berufsstands der Wirtschaftsprüfer. URL: <https://www.idw.de/idw/themen-branchen/>.
6. Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку: офіційний ресурс. URL: <https://www.nssmc.gov.ua>.
7. Abschlussprüferaufsichtsstelle APAS: beim Bundesamt für Wirtschaft und Ausfuhrkontrolle. URL: https://www.apasbafa.bund.de/APAS/DE/Home/home_node.html.
8. Директива 2006/43/ЄС Європейського Парламенту та Ради про обов'язковий аудит річної звітності та консолідованої звітності, що вносить зміни до Директив Ради 78/660/ЄС та 83/349/ЄС і припиняє дію Директиви Ради 84/253/ЄС від 17.05.2006. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_844#Text.
9. Міжнародні стандарти аудиту: The International Standards on Auditing (ISA). URL: <https://www.wallstreetmojo.com/international-standards-on-auditing/>.
10. Міжнародна федерація бухгалтерів: International Federation of Accountants. URL: <https://www.ifac.org>.

Катерина ТАРАСЕНКО,

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара

ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ТА ОРГАНІЗАЦІЇ У КЛЮЧОВИХ СФЕРАХ СУСПІЛЬНОГО ЖИТТЯ ТА ЕКОНОМІКИ НІМЕЧЧИНИ

У сучасному суспільстві, де бурхливо розвивається технологічний прогрес і активно імплементуються інновації у різних сферах господарювання, окремі країни відзначаються особливими підходами до організації та управління

ключовими секторами економіки. Один з ілюстративних прикладів – Німеччина, країна з потужною економікою та високим рівнем життя.

Аналіз та порівняння підходів до управління в різних сферах життя в країнах із різними соціокультурними та економічними реаліями є актуальним і допомагає виявити слабкі місця, потенціал для оптимізації та розробки нових, більш ефективних стратегій.

Метою цієї роботи є аналіз і порівняння особливостей управління та організації у п'яти ключових сферах суспільного життя та економіки Німеччини і України.

Медична сфера

У Німеччині поширена практика медичної страховки, однак сам процес візиту до конкретного лікаря значно ускладнений. У місцевій поліклініці можна отримати направлення до вузькоспрямованого лікаря, але наступним кроком буде самостійний його пошук. Тут і починаються складності, бо для кожної сфери є окрема приватна маленька лікарня. Треба знаходити їхні адреси або в Інтернеті на сайті пошуку лікарів, або в спеціальних записних книжках зі всіма адресами та номерами телефонів [1; 2]. Частіше на прийом треба записуватися шляхом телефонного дзвінка, після якого можна отримати термін (Termin) – день візиту до лікаря [3]. На жаль, з цього моменту пацієнт вимушений чекати тривалий час.

Іноді спеціаліст може запропонувати зустріч лише через 5–6 місяців, бо маленькі лікарні мають скорочений день роботи та меншу кількість працівників. Звичайно, у наявності є сучасне обладнання, однак такий проміжок часу для очікування може стати фатальним для пацієнта. Для швидких оглядів частіше є доступ до головної лікарні – Krankenhaus.

Будівельна сфера

На прикладі будівельного магазину для кухні та саду – Toom можна ознайомитися з організацією консультації для покупців [4]. На жаль, часто люди точно не знають назву потрібної речі або не можуть сформулювати відповідний запит чи опис потрібного предмета. У таких ситуаціях консультант повинен бути тією людиною, яка має ширші знання в обраній сфері, щоб допомогти клієнту. Однак відразу виникає питання, як зрозуміти, хто саме зможе допомогти? Тоом має безліч відділів, кожний з яких наділений стійкою з консультантом. Проте покупець може просто не знати, в якому саме відділі є потрібна річ. Тоді якщо підійде до необізнаного консультанта, то просто не отримає бажану покупку. У такому разі рекомендується мати центральну стійку для консультації, яка буде координувати покупця та направляти до вузько спрямованого консультанта, який зможе підказати стосовно його запитання.

Банківська сфера

Якщо порівнювати досвід України та Німеччини, то цілком можна

звернути увагу на цифровізацію банківської сфери та її швидкість в Україні. На жаль, багато додатків німецьких банків обмежені у своєму функціоналі, а також їхні можливості іноді пов'язані з типом картки та самим клієнтом [5]. Поповнення мобільного рахунку або квартплати часто є не зовсім можливою функцією для користувача. Процес отримання картки ускладнений та зав'язаний на поштовій системі, яка, на нашу думку, є зайвою ланкою у цьому ланцюжку. Ймовірно, отримання картки та пін-коду через пошту може допомогти контролювати процес з боку влади, але це навряд чи зроблено з метою полегшення отримання послуг для клієнта. Сюди ж належить надання переваги телефонним дзвінкам, а не електронній пошті. Часто структури можуть перевірити реальність людини та контролювати її дії, але клієнт натомість обмежений у збереженні інформації. Також строк отримання банківської картки часто варіюється від двох до трьох тижнів. Відповідні документи для отримання банківського рахунку також мають свої особливості.

Телекомунікаційна сфера

Поповнення мобільного рахунку через банківську картку можливо, але дещо ускладнено. Частіше доводиться купувати код-картку для поповнення. Вони розповсюджені у продуктових магазинах [6]. Після оплати всієї покупки, ви отримаєте ще одну окрему квитанцію з кеш-кодом для поповнення рахунку або через додаток, або через дзвінок на вказаний номер. У першому випадку можливі збої з роботою програми, тому в історії поповнення буде написано, що гроші поступили на рахунок, однак самих грошей не буде. А під час звернення до магазину відповідного телефонного оператора можна отримати відповідь, що всі проблеми необхідно вирішувати через продуктовий магазин, де була куплена картка для поповнення [7]. І на жаль, у самому магазині оператора може навіть не бути такої самої картки, що обмежує можливість отримати доступ до процедури поповнення.

Бюрократія

Надлишок інформації та використання пошти замість електронних систем надсилання значно ускладнює та уповільнює роботу. А під час появи будь-яких складностей на кшталт епідемії коронавірусу багато процесів просто зупиняються [8; 9]. Особливості бюрократії ще в тому, що за кожен момент відповідає якась одна людина, заміну для якої часто важко знайти. Тому не дивно почути фразу, що, наприклад, сезон відпусток, тому отримати послугу складно [10]. Система не передбачає збільшення штату працівників для роботи на конкретні сфери з можливістю заміни іншим співробітником.

За результатами аналізу п'яти сфер управління та організації в Німеччині виявлено декілька ключових тенденцій та проблем. Насамперед відзначається високий рівень бюрократизації та ускладнення процесів, що відбивається на ефективності та доступності послуг для громадян. Зокрема, в медичній сфері

існують значні труднощі з доступом до спеціалізованих лікарів та необхідних послуг. У банківській сфері та сфері телекомунікацій зафіксовано недостатній рівень цифровізації та оптимізації процесів. Водночас у будівельній сфері існують проблеми з організацією консультаційних послуг. Щодо бюрократії, вона виявилася часто негнучкою та неадаптованою до швидких змін у суспільстві. Отже, для підвищення ефективності та гнучкості систем управління в розглянутих секторах рекомендується активніше імплементувати інноваційні технології, оптимізувати та раціоналізувати процеси, а також зосереджувати увагу на поліпшенні якості та доступності послуг для кінцевих користувачів. Досвід України у сфері цифровізації може стати гарним прикладом для удосконалення систем Німеччини.

1. Die Arzt-Auskunft der Stiftung Gesundheit: Довідка лікаря (інформація про лікаря) від Фонду здоров'я. URL: <https://www.arzt-auskunft.de>
2. Adressbuch der Ärzte: Ärzte Buch Verlag GmbH. URL: <http://www.aerzteadressbuch.de>
3. Der deutsche Wortschatz von 1600 bis heute: Termin. URL: <https://www.dwds.de/wb/Termin>
4. Toom: toom.de Online Shop – toom Baumarkt. URL: https://toom.de/?accid=4936240417&gclid=CjwKCAjwysipBhBXEiwApJOcu9y7rPobH2HAc0-k4NIKFmjOvzfdSy6NHKMhK9HuKO5LhcrA4Ce7RoCWSIQAvD_BwE&gclsrc=aw.ds
5. Sparkasse: Online Banking der Sparkasse | Ihr sicheres Internet-Banking. URL: <https://www.sparkasse.de/pk/produkte/konten-und-karten/banking.html>
6. Lidl: LIDL online entdecken - Verpasse keine LIDL-Aktionen. URL: https://www.lidl.de/?tab=Online&mktc=brandpaidsearch_shop&gclid=CjwKCAjwysipBhBXEiwApJOcu17wJRxQx6gSH99yWKUki9KJUblEgLiFi7fqPK50hgjcp1h17zXPRoCLUEQAvD_BwE&e_t_uk=c70297225a724de596a8706de19b5142
7. Vodafone: Vodafone Mobilfunk & Festnetz – Vodafone Angebote. https://www.vodafone.de/business/?b_id=681&c_id=sea_emm_307:olp_key_bso__ret_mul_dive_ex&extProvId=330&extPu=vodafone-gaw-g&extCr=619914739870&extPm=127981780229&extTg=kwd-13038396&extLi=127981780229&keyword=kwd-13038396&extAP=&extMT=e&ds_rl=1238684&gclid=CjwKCAjwysipBhBXEiwApJOcux33p-gS6RGBfEt-DOv7-dmm8Vim_dpJWfOOyTBwZrNZ4zxbvA2f1BoCI0EQAvD_BwE&gclsrc=aw.ds
8. Die Folgen der Corona-Krise: Wie verändert sich unser Alltag durch die Pandemie? URL: <https://www.lpb-bw.de/was-aendert-corona>
9. Coronavirus – COVID-19: Die Pandemie in Baden-Württemberg. URL: <https://www.lpb-bw.de/corona-bw>
10. Jobcenter Landkreis Sigmaringen: Bundesagentur für Arbeit. URL: https://www.arbeitsagentur.de/vor-ort/jobcenter/jobcenter-sigmaringen-sigmaringen.html?pk_vid=7739bfd2a2eb39b916578743870c70cc

Лілія ТАРАТУТА,
кандидат економічних наук,
судовий експерт,
директор ТОВ «Аудиторська фірма
«Злагода», м. Запоріжжя

ОСОБЛИВОСТІ СУДОВОЇ ЕКСПЕРТИЗИ СПОЖИВЧИХ КРЕДИТІВ НАСЕЛЕННЯ ПІД ЧАС ДІЇ НАДЗВИЧАЙНОГО ЧИ ВОЄННОГО СТАНУ

Судовий експерт зобов'язаний виконувати свою роботу, керуючись принципами законності, незалежності, об'єктивності і повноти дослідження. Під час проведення експертиз експертами застосовуються відповідні методи дослідження, методики проведення судових експертиз, а також нормативно-правові акти та нормативні документи. Надзвичайний стан, встановлений Кабінетом Міністрів України на всій території України з метою запобігання поширенню на території України коронавірусної хвороби (COVID-19) та воєнний стан, введений Указом Президента України, спричинили ухвалення низки законів, що мають вплив на фінансово-кредитні відносини між кредитором та споживачем кредиту. Відповідно, експерт повинен враховувати їх у своїй дослідницькій роботі.

Попередньо рекомендується проводити ретельний аналіз та оцінку документальних доказів, що містяться в матеріалах, наданих експерту на дослідження. Зокрема, такими документами можуть бути: заявки споживача кредиту, кредитні договори, виписки банку по руху грошових коштів, розрахунки банку або іншої фінансової установи по відсотках та інших супутніх платежів за умовами кредитування. Тож для оцінки відповідності документів вимогам їх оформлення для використання їх як документальних доказів можуть слугувати нормативно-правові джерела, зазначені у табл. 1.

Таблиця 1

Перелік фундаментальних нормативно-правових документів для оформлення фінансово-кредитних відносин

Найменування	Норми та вимоги
Цивільний кодекс України № 435-IV від 16.01.2003р. [1]	Відповідність визначенням про кредит, про факторинг, істотні умови договору, відповідальність сторін, позовна давність тощо
Закон України «Про споживче кредитування» № 1734-VII від	Відповідність законному оформленню договору про споживчий кредит.

Найменування	Норми та вимоги
15.11.2016 р. [2]	Звільнення від відповідальності за прострочення зобов'язань за кредитним договором під час дії надзвичайного стану
Положення про організацію операційної діяльності в банках України, затверджено Постановою Правління Національного банку України 18.06.2003 № 254, зареєстровано в Міністерстві юстиції України 8 липня 2003 р. за № 559/7880 [4]	Відповідність оформлення документів в документальній або електронній формах, наявність всіх обов'язкових реквізитів
Положення про організацію бухгалтерського обліку в банках України», затверджено Постановою Правління Національного банку України № 75 від 04.07.2018 р. [5]	Відповідність оформлення фінансових документів, виписок, розрахунків, тощо на наявність всіх обов'язкових реквізитів

Цей перелік не є виключним, водночас є фундаментальним для огляду легітимності оформлених фінансово-кредитних відносин.

Практика роботи експерта в умовах надзвичайного та воєнного стану показує, що фінансові установи у відносинах споживчого кредитування з населенням у своїх алгоритмах розрахунків припускаються таких помилок.

1. *Зміна фіксованої ставки в односторонньому порядку або така зміна закладена в умовах договору.*

Згідно з Цивільним кодексом України, ст. 1056¹:

«1. Процентна ставка за кредитом може бути фіксованою або змінюваною.

...3. Фіксована процентна ставка є незмінною протягом усього строку кредитного договору. Встановлений договором розмір фіксованої процентної ставки не може бути збільшено кредитодавцем в односторонньому порядку. Умова договору щодо права кредитодавця змінювати розмір фіксованої процентної ставки в односторонньому порядку є нікчемною» [1].

Згідно зі статтею 12 Закону України «Про споживче кредитування»:

«... 5. Умови договору про споживчий кредит, які обмежують права споживача порівняно з правами, встановленими цим Законом, є нікчемними.

...7. Зміна умов договору про споживчий кредит можлива тільки за згодою сторін. Умова договору про споживчий кредит про можливість внесення до договору змін в односторонньому порядку є нікчемною» [2].

2. *Нарахування пені, штрафів та інших платежів під час дії надзвичайного та воєнного стану в Україні.*

Відповідно до розділу IV «Прикінцеві та перехідні положення» Закону

України «Про споживче кредитування» [2] п. 6 та 6¹, у разі прострочення споживачем у період з 01 березня 2020 року по останній календарний день місяця (включно), в якому завершується дія карантину, а також у період дії в Україні воєнного, надзвичайного стану та у тридцятиденний строк після дня його припинення або скасування, у разі прострочення споживачем виконання зобов'язань за договором про споживчий кредит споживач звільняється від відповідальності перед кредитором за таке прострочення.

3. Нарахування відсотків за споживчим кредитом військовослужбовцям, призваним на військову службу за призовом під час мобілізації.

Згідно з п. 15 статті 14 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей»:

«15. Військовослужбовцям, призваним на військову службу за призовом під час мобілізації, на особливий період, на весь час їх призову, а військовослужбовцям під час дії особливого періоду, які брали або беруть участь у здійсненні заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях, забезпеченні їх здійснення, які перебували або перебувають безпосередньо в районах та у період здійснення зазначених заходів, – штрафні санкції, пеня за невиконання зобов'язань перед підприємствами, установами і організаціями усіх форм власності, у тому числі банками, та фізичними особами, а також проценти за користування кредитом не нараховуються, крім кредитних договорів щодо придбання майна, яке віднесено чи буде віднесено до об'єктів житлового фонду (житлового будинку, квартири, майбутнього об'єкта нерухомості, об'єкта незавершеного житлового будівництва, майнових прав на них), та/або автомобіля» [3].

4. Порушення черговості погашення вимог за кредитним договором.

Згідно із статтею 19 Закону України «Про споживче кредитування»:

«1. У разі недостатності суми здійсненого платежу для виконання зобов'язання за договором про споживчий кредит у повному обсязі ця сума погашає вимоги кредитора у такій черговості:

1) у першу чергу сплачуються прострочена до повернення сума кредиту та прострочені проценти за користування кредитом;

2) у другу чергу сплачуються сума кредиту та проценти за користування кредитом;

3) у третю чергу сплачуються неустойка та інші платежі відповідно до договору про споживчий кредит» [2].

5. В документах, що підтверджують оформлення кредиту, відсутні описи методики, або математичні моделі та формули проведення розрахунків за істотними умовами кредиту. Отже, результатом для користувача кредиту можуть бути такі негативні наслідки:

– Комісія банку по обслуговуванню кредитної картки може включатись до «тіла» кредиту. Адже вона не може кваліфікуватись як споживчий кредит, оскільки комісія вже є фінансовим доходом банку за конкретну банківську операцію, та не може бути ще додатково включеною до споживчого кредиту позичальника.

– Відсотки за користування кредитом можуть нараховуватись на загальний від'ємний залишок по кредитній картці, в який включено, в тому числі, комісійну винагороду банку за обслуговування або по операціях за цією картою. Як вже зазначалось вище, комісійна винагорода не є кредитом, а є додатковим фінансовим доходом банку.

– Некоректні розрахунки сальдо (боргів або переоплати) по кредитному рахунку суцільно нарастаючим підсумком у довгостроковому періоді, в якому паралельно змінюватимуться для клієнта банківські картки. Відповідно, накопичувальним способом як «сніговий ком» можуть нарощуватись відсотки та борги, нехтуючи строками позовної давності.

– Через порушення черговості платежів може штучно збільшуватись сальдо «тіла» кредиту за рахунок нарахованих, та вчасно незнятих (невідмінусованих в платежі) відсотків за кредит, або так би мовити «нарахування відсотків на відсотки».

– Через впровадження додаткових послуг за публічним договором оферти, на які споживач особисто не підписувався, можуть формуватись додаткові фонди – «гаманці», які теж автоматично можуть включатись в «тіло» кредиту без згоди кредитора, що в результаті впливатиме і на суму нарахованих відсотків і кінцевого боргу.

Підсумовуючи вище викладене, можна констатувати, що гарантія якісної роботи судового експерта в питаннях фінансово-кредитних операціях, особливо в умовах надзвичайного чи воєнного стану, забезпечується відповідальним дослідженням документальних доказів в частині чинного законодавства, а також в частині законодавства, що діє під час надзвичайного або воєнного стану. Експерт має брати до уваги фізичних осіб – кредиторів, їх належність до захищеної категорії населення, обставини неплатоспроможності тощо. Важливо уважно досліджувати методи та алгоритми розрахунків за кредитними операціями, що надаються фінансовими установами, виявляти неузгодженості з умовами кредитних договорів та інших акцептованих сторонами документів.

Цивільний кодекс України № 435-IV від 16.01.2003 р.

1. Про споживче кредитування : Закон України від 15.11.2016 р. №1734-VIII.
2. Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей 6 Закон України від 20.12.1991 р. № 2011-XII.
3. Положення про організацію операційної діяльності в банках України : затв. Постановою Правління НБУ 18.06.2003 р. №2 54, зареєстр. в Міністерстві юстиції України 8

липня 2003 р. за № 559/7880.

4. Положення про організацію бухгалтерського обліку в банках України : затв. Постаново Правління Національного банку України від 04.07.2018 р. № 75.

Михайло ФІАЛКА,

кандидат юридичних наук, доцент,
професор кафедри
кримінально-правових дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ПРАВОРОЗУМІННЯ ОФІЦІЙНОГО ДОКУМЕНТА ЗА КРИМІНАЛЬНИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ

Однією з актуальних проблем сучасної юриспруденції, як наголошує Є. Дурнов, залишається проблема праворозуміння або, інакше кажучи, розуміння й інтерпретації сутності, природи та значення права. Нині ця проблема, на думку науковця, перебуває в центрі обговорення громадськості та наукової спільноти, залишається центральною для юриспруденції й активно дискутується науковцями. При цьому право як явище соціальної дійсності потребує тлумачення, роз'яснення не тільки відповідно до окремих шкіл або напрямів його вивчення, але й з багатьох інших позицій, точок відліку тощо [1, с. 154].

На нашу думку, однією з проблем розуміння та інтерпретації права є тлумачення окремих положень Кримінального кодексу України (далі – КК України). При цьому, враховуючи сучасні тенденції реалізації кримінально-протиправних проявів, не перестає втрачати актуальності проблематика охорони кримінально-правовими засобами документообігу, як процесу створення, зберігання та використання документів, в сучасному українському суспільстві. Ми не одноразово зосереджували свою увагу на вищезазначеній проблематиці і, на цей час, вважаємо за доцільне звернути увагу на праворозуміння офіційного документа в кримінальному законодавстві.

Зміст поняття офіційного документа регламентовано приміткою до ст. 358 КК України, яка наголошує на тому, що під офіційним документом в КК України треба розуміти документи, що містять зафіксовану на будь-яких матеріальних носіях інформацію, яка підтверджує чи посвідчує певні події, явища або факти, які спричинили чи здатні спричинити наслідки правового характеру, чи може бути використана як документи-докази у правозастосовчій

діяльності, що складаються, видаються чи посвідчуються повноважними (компетентними) особами органів державної влади, місцевого самоврядування, об'єднань громадян, юридичних осіб незалежно від форми власності та організаційно-правової форми, а також окремими громадянами, у тому числі самозайнятими особами, яким законом надано право у зв'язку з їх професійною чи службовою діяльністю складати, видавати чи посвідчувати певні види документів, що складені з дотриманням визначених законом форм та містять передбачені законом реквізити [2].

Спираючись на вищезазначене визначення офіційного документа в КК України, ми маємо можливість виділити характерні ознаки такого документа, а саме:

- *документ це будь-які матеріальні носії*. І в цій ситуації треба спиратись на розуміння документа, яке має законодавче закріплення, а саме: матеріальний носій, що містить інформацію, основними функціями якого є її збереження та передавання у часі та просторі (абз. 1 ст. 1 Закону України (далі – ЗУ) «Про інформацію» [3]);

- *документ містить зафіксовану інформацію*, тобто йдеться про те, що на матеріальному носіїві повинна бути інформація, а саме будь-які відомості та/або дані, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді (абз. 3 ст. 1 ЗУ «Про інформацію» [3]);

- *інформація, яка зафіксована в документі повинна мати відповідний юридичний статус*, тобто йдеться про те, що вона повинна підтверджувати чи посвідчувати певні події, явища або факти, які спричинили чи здатні спричинити наслідки правового характеру, чи може бути використана як документи-докази у правозастосовчій діяльності;

- *такі документи складаються, видаються чи посвідчуються спеціальними суб'єктами відповідних правовідносин*, тобто для того щоб документ визнавався нами як офіційний, він повинен бути створений, виданий або засвідчений повноважними (компетентними) особами органів державної влади, місцевого самоврядування, об'єднань громадян, юридичних осіб незалежно від форми власності та організаційно-правової форми, а також окремими громадянами, у тому числі самозайнятими особами, яким законом надано право у зв'язку з їх професійною чи службовою діяльністю складати, видавати чи посвідчувати певні види документів;

- *документ повинен бути створений з дотриманням визначених законом форм та містити в собі передбачені законом реквізити*.

За умови комплексного існування вищезазначених характерних ознак ми маємо відповідні підстави вважати такий документ офіційним.

Свого часу ми проводили дослідження проблеми існування документа, його різновидів та їх співвідношення між собою в структурі КК України і наголошували на тому, що поняття документа використовується законодавцем

дуже широко в структурі КК України. При цьому законодавець користується як безпосередньо терміном «документ», так і його похідними різновидами (наприклад, «офіційний документ», «фінансовий документ» тощо) [4, с. 286].

При цьому необхідно пам'ятати те, що в КК України поряд з поняттям «документ» є ціла лінійка різновидів документів, і це вимагає від правозастосовних органів чітко ґрунтувати своє розуміння офіційного документа на тих характерних ознаках, які ми раніше зафіксували. Все це базується на тому, що кожний з різновидів документів (чи то фінансовий, чи то виборчий, чи то документ Національного архівного фонду або унікальний документ тощо) має власну сферу використання, власний зміст інформації або відомостей, які закріплюються в документі, що прямо пов'язана із сферою його використання. Одночасно з цим поняття «документ» та його різновидності співвідносяться один з одним як взаємозалежність загального та конкретного. При цьому документ розуміється нами як загальне, а його різновиди – як конкретизовані його форми [4, с. 297].

Щодо офіційного документа, то треба наголосити на тому, що в КК України чітко регламентовано, в яких кримінально-правових нормах йдеться про цей різновид документа, а саме у випадках:

- викрадення, привласнення, вимагання документів, штампів, печаток, заволодіння ними шляхом шахрайства чи зловживання службовим становищем або їх пошкодження (ст. 357 КК України);
- підроблення документів, печаток, штампів та бланків, збут чи використання підроблених документів, печаток, штампів (ст. 358 КК України);
- службового підроблення (ст. 366 КК України).

У будь-яких інших кримінально-правових нормах КК України йдеться або про загальне розуміння документа, або про ті чи інші його різновиди.

Але одночасно з цим аналіз окремих видів документів, які передбачені в тих чи інших кримінально-правових нормах, підштовхує нас до висновків про те, що окремі з них мають, певною мірою, характер офіційного документа. Наприклад, дослідивши проблематику співвідношення документа та незаконної лікувальної діяльності, ми зробили такий висновок: такий документ повинен мати вигляд матеріального носія, на якому закріплена відповідна інформація про особу, яка підтверджує її належну медичну освіту, а також цей документ повинен мати характер офіційного документа [5, с. 300].

Як результат нашого окреслення проблематики праворозуміння офіційного документа в кримінальному законодавстві, можливо наголосити на тому, що вона, тобто ця проблема, має відкритий характер, потребує уваги з боку науковців у процесі аналізу кримінально-правових норм та більш високої уваги під час правозастосування положень КК України в сучасному житті українського суспільства.

1. Дурнов Є. Поняття та види функцій праворозуміння. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 9. С. 154–159. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2020/9/28.pdf> (дата звернення: 03.11.2023).
2. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 № 2341-III. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 03.11.2023).
3. Про інформацію : Закон України від 02.10.1992 № 2657-XII. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12/ed20170101#n20> (дата звернення: 29.10.2023).
4. Фіалка М. І. Документи в КК України: зміст та їх взаємозв'язок між собою. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2020. № 2 (89). С. 284–298.
5. Фіалка М. І. Документ та незаконна лікувальна діяльність: аналіз окремих ознак складу кримінального правопорушення. *Право і суспільство*. 2023. № 4. С. 296–301.

Світлана ХАМІНІЧ,
доктор економічних наук, професор,
професор кафедри аналітичної
економіки та менеджменту
Денис ЯШИН,
здобувач магістерського ступеня
вищої освіти ННІ права
та інноваційної освіти
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ФОРМУВАННЯ МАРКЕТИНГОВИХ СТРАТЕГІЙ НА ЗАСАДАХ ІННОВАЦІЙ

У сучасному динамічному бізнес-світі, де технології та вимоги споживачів постійно еволюціонують, організації стикаються з необхідністю адаптації своїх маркетингових стратегій під впливом інновацій. Інновації, новітні технології, сучасні ідеї відіграють ключову роль у формуванні успішних маркетингових стратегій. Інновації суттєво впливають на формування маркетингових стратегій зміцнення свого конкурентного становища у таких напрямках:

- інновації як двигун маркетингу;
- унікальна конкурентна перевага;
- створення інноваційної культури;
- цифрова трансформація;

- інноваційна екосистема;
- соціальна відповідальність;
- забезпечення сталого розвитку;
- навчання та розвиток персоналу;
- глобальний характер інновацій та конкуренція.

Інновації стають двигуном для розробки та реалізації маркетингових стратегій, оскільки вони надають компаніям унікальні можливості створення цінності для споживачів. Нові технології та продукти надають суб'єктам господарювання широкий арсенал інструментів для задоволення потреб клієнтів, привернення уваги та зміцнення свого іміджу на ринку.

Прикладом може бути використання штучного інтелекту у створенні рекламних кампаній. Аналіз великого масиву даних та впровадження автоматизованих систем дозволяють точніше виявляти потреби аудиторії, споживачів, персоналізувати комунікації та створювати більш ефективні стратегії взаємодії з клієнтами. Збір, аналіз та використання даних стають невід'ємною частиною інноваційних маркетингових стратегій. Великі обсяги даних надають компаніям можливість краще розуміти свою аудиторію, прогнозувати тренди та ефективно адаптувати свої маркетингові підходи. Технології штучного інтелекту в цьому контексті допомагають автоматизувати процеси аналізу даних, що прискорює ухвалення рішень[1].

Використання інновацій у маркетингу дозволяє організаціям створювати унікальну конкурентну перевагу. Коли компанія пропонує щось нове та унікальне, вона виділяється на тлі конкурентів та привертає увагу споживачів. Наприклад, компанії, які активно впроваджують екологічно стійкі практики у свій бізнес, можуть залучити клієнтів, орієнтованих на екологію.

Формування маркетингових стратегій з урахуванням інновацій потребує як впровадження нових ідей, так й створення інноваційної культури в середині організації. Компанії, де співробітники натхненні і заохочуються робити свій внесок в інноваційні ідеї, часто мають більш гнучкий і реагуючий на зміни маркетинг.

Інновації відіграють вирішальну роль у формуванні маркетингових стратегій. Вони надають суб'єктам господарювання як кошти на залучення уваги і задоволення потреб клієнтів, так і можливість створення унікальної конкурентної переваги. Організації, що готові інтегрувати інновації у свою маркетингову стратегію та розвивати інноваційну культуру, здатні успішно чинити опір викликам сучасного ринку та забезпечувати стійке зростання в майбутньому у сучасному конкурентоспроможному бізнес-середовищі.

Однак, незважаючи на явні переваги, інновації в маркетингу також мають сучасні ризики, наприклад, пов'язані з невдалим впровадженням нових ідей чи технологій, що можуть бути значними. Тому важливо балансувати між

прагненням до інновацій та необхідністю забезпечити їх успішне впровадження та сприйняття споживачами.

Світова економіка та технологічні тенденції вносять глобальний характер в інновації. Маркетологи повинні враховувати не лише локальні тренди, а й світові зміни у споживчій поведінці та технологічних рішеннях. Глобальна перспектива відкриває нові можливості для тих, хто готовий приймати та адаптуватися до змін на глобальному ринку[2].

Цифрова трансформація – ключовий компонент інноваційних маркетингових стратегій у світі. Інтернет, соціальні мережі, штучний інтелект – всі ці інструменти вимагають від компаній постійного оновлення та адаптації. Бренди, що успішно впроваджують цифрові технології, створюють гнучкіші та ефективніші стратегії взаємодії з аудиторією. Як приклади успішних інноваційних стратегій, можна навести компанію Tesla, яка перетворила ринок автомобілів з електричним двигуном; або Apple, яка стратегічно впровадила інновації у дизайні та функціональності своїх пристроїв.

Розвиток інновацій у маркетингу також включає створення екосистеми, де компанії співпрацюють з інноваційними стартапами, технологічними лідерами та дослідницькими центрами. Ця співпраця дозволяє компаніям швидше реагувати на зміни в галузі, розробляти та впроваджувати нові ідеї, а також навчатися на досвіді інших учасників інноваційної екосистеми.

Сучасні споживачі дедалі більше оцінюють соціальну відповідальність підприємств. Інноваційні маркетингові стратегії часто включають елементи сталого розвитку, благодійності або інших соціально значущих ініціатив. Це не тільки спосіб створити позитивний образ бренду, а й активно взаємодіяти зі споживачами, які поділяють такі цінності [3].

Одним із важливих аспектів формування маркетингових стратегій на засадах інновацій є прагнення сталого розвитку. Інновації можуть бути спрямовані не тільки на збільшення прибутку, а й на поліпшення екологічної та соціальної стійкості бізнесу. Компанії, які впроваджують такі інновації, відповідають сучасним вимогам суспільства, створюють довгострокові перспективи розвитку.

Інноваційні маркетингові стратегії вимагають відповідних компетенцій та знань персоналу. Тому важливим елементом є інвестування у навчання та розвиток співробітників. Компанії, які активно підтримують професійний розвиток свого персоналу, створюють команду, здатну успішно впроваджувати та адаптувати інновації в маркетингу.

Глобальна конкуренція стимулює компанії до створення більш інноваційних товарів та послуг. Організації, усвідомлюючи, що їхні конкуренти також прагнуть постійного удосконалення та інновацій, змушені постійно розвиватися та пропонувати ринку щось нове та креативне. Це сприяє

створенню динамічного та конкурентоспроможного маркетингового оточення.

Інновації в маркетингу тісно пов'язані з поточними трендами споживчої поведінки. У цей час акцентують на персоналізованих взаємодіях, участі в соціальних рухах, а також на цифрових платформах. Передбачення майбутніх трендів та адаптація під них стає ключовим елементом інноваційних маркетингових стратегій.

Формування маркетингових стратегій з урахуванням інновацій є складний, але необхідний процес за умов сучасного бізнесу. Організації, готові до постійного оновлення і креативного підходу до маркетингу, знаходять не тільки конкурентну перевагу, але й здатність адаптуватися до вимог ринку, що швидко змінюються. Отже, інновації визначають успіх у маркетингу, є ключем до сталого розвитку компанії в майбутньому.

Зі зростанням технологічного розвитку та збільшенням конкуренції майбутнє маркетингу тісно пов'язане з інноваціями. Технології блокчейн, розширеної реальності, інтернету речей та інші інновації продовжуватимуть змінювати парадигму маркетингу, створюючи нові можливості та виклики.

Отже, інновації в маркетингу є невід'ємним елементом успішної бізнес-стратегії у світі. Створення маркетингових стратегій на засадах інновацій потребує гнучкості, креативності та готовності до постійного навчання. Компанії, які прагнуть залишатися актуальними та конкурентоспроможними, повинні інтегрувати інновації в кожний аспект свого маркетингового підходу, створюючи унікальні та привабливі пропозиції для своєї аудиторії. Зрештою інновації у маркетингу не лише визначають успіх бренду, а й формують майбутнє галузі загалом.

Формування маркетингових стратегій з урахуванням інновацій – це динамічний і безперервний процес. Компанії, що успішно інтегрують інновації у свій маркетинг, не тільки утримують свою позицію на ринку, але й беруть активну участь у формуванні майбутнього бізнес-середовища. Вони стають лідерами, що адаптуються до змін та надихають інших на розвиток та креативність. Інновації в маркетингу – це не лише інструмент, а й філософія, що сприяє побудові сталого та успішного бізнесу в епоху постійних змін.

1. Zykun N., Oklander T., Laburtseva O., Podashevskaya T., Vilchynskyi O., Khaminich S. Modelling neural network segmentation of the media market. International Journal of Management (IJM). 2020. Vol. 11. Is. 3. S. 565–581. URL: http://www.iaeme.com/MasterAdmin/Journal_uploads/IJM/VOLUME_11_ISSUE_3/IJM_11_03_059.pdf. Article ID: IJM_11_03_059 Available online at <http://www.iaeme.com/ijm/issues.asp?JType=IJM&VType=11&IType=3> Journal Impact Factor (2020): 10.1471 (Calculated by GIS) www.jifactor.com ISSN Print: 0976-6502 and ISSN Online: 0976-6510 p.565 – 581

2. Хамініч С. Ю. Інноваційні методи управління в соціально-орієнтованій системі підприємства. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2023. № 2 (39). URL:

<http://www.easterneuropeebm.in.ua/index.php/vipusk-39-2023>

3. Хамініч С. Ю., Сокол П. М. Теоретичні аспекти маркетингової діяльності суб'єктів господарювання на засадах впровадження інноваційних технологій. *Держава та регіони. Серія : Економіка та підприємництво*. 2022. № 3. С. 40–44.

Світлана ХАМІНІЧ,

доктор економічних наук, професор,
професор кафедри аналітичної
економіки та менеджменту

Дмитро БРИНЗЕЛЮ,

здобувач магістерського ступеня
вищої освіти ННІ права
та інноваційної освіти
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ІННОВАЦІЙНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО ПОТЕНЦІАЛУ

У сучасних умовах інтеграції глобалізаційних процесів розвиток інтелектуального потенціалу відіграє особливу роль у побудові та розвитку демократичного суспільства. А без інноваційного спрямування інтелектуальний потенціал не обґрунтовує своє значення у суспільному житті.

Інтелектуальний потенціал відіграє центральну роль у підвищенні конкурентоспроможності національної економіки. Він містить не лише людський капітал, а й інновації, інфраструктуру, культурний контекст та інноваційне середовище. Інвестиції в інтелектуальний потенціал створюють умови для сталого економічного зростання, розвитку та успішної конкуренції на світовій арені. Уряди, бізнес та освітні установи повинні спільно працювати для розвитку та максимального використання інтелектуальних ресурсів на благо нації.

Інвестиції в наукові дослідження та фундаментальні дослідження сприяють створенню нових знань та розвитку передових технологій, що зміцнює інтелектуальний потенціал нації. Підтримка соціальної мобільності, коли талановиті та здібні люди мають можливість реалізувати свої знання у суспільстві на основі своїх здібностей, сприяє розвитку інтелектуального потенціалу.

Освіта залишається однією з найважливіших інноваційних чинників у розвитку інтелектуального потенціалу. Підвищення доступності та якості

освіти, а також підтримка освітніх ініціатив сприяють розвитку людського капіталу. Забезпечення інклюзивності та рівності у доступі до освіти та можливостей для професійного та особистісного зростання відіграє важливу роль у підвищенні інтелектуального потенціалу нації. Це сприяє максимальній мобілізації інтелектуальних ресурсів.

Створення культури інновацій, яка заохочує творчість, ризик та підприємницький дух, сприяє формуванню середовища, сприятливого для інтелектуального розвитку.

Інтелектуальний потенціал національної економіки має важливе значення для досягнення сталого розвитку. Знання та інновації можуть бути спрямовані на вирішення екологічних проблем, поліпшення якості життя та створення стійких економічних моделей. Культурні аспекти, такі як повага до наукових досліджень, освіти та сучасних цінностей, відіграють значну роль у формуванні інноваційного базису інтелектуального потенціалу.

Крім того, участь у світових дослідницьких мережах та програмах обміну дозволяє національному інтелектуальному потенціалу бути на передовій у наукових відкриттях та розробках.

Захист інтелектуальної власності та прав інтелектуальних працівників відіграє роль у залученні та утриманні талановитих фахівців та інноваторів.

Зміцнення співпраці між державним, приватним та некомерційним секторами сприяє обміну знань та ресурсів, що посилює інтелектуальний потенціал.

Інтелектуальний потенціал вимагає створення сприятливої інфраструктури, включаючи високошвидкісний інтернет, дослідні лабораторії та технопарки, що сприяє розвитку та обміну знанням.

Інтелектуальний потенціал також залежить від сприятливого соціального середовища. Інвестиції в охорону здоров'я, соціальне забезпечення та культуру сприяють фізичному та психологічному розвитку населення, що у свою чергу посилює їхній інтелектуальний потенціал.

Інтеграція мігрантів та діаспори в освітні та інноваційні процеси посилює розвиток інтелектуального потенціалу нації та сприяє культурному збагаченню.

Розуміння соціальних та економічних динаміків, а також зворотного зв'язку з суспільством відіграють важливу роль в управлінні та розвитку інтелектуального потенціалу.

Регулярний моніторинг та оцінка ефективності заходів і політик, спрямованих на розвиток інтелектуального потенціалу, дозволяють адаптувати стратегії та заходи відповідно до потреб та умов, що змінюються.

Отже, інтелектуальний потенціал національної економіки – безліч взаємопов'язаних аспектів, починаючи від людського капіталу та інновацій, і закінчуючи культурними та екологічними аспектами. Здатність країни

розвивати та ефективно використовувати свій інтелектуальний потенціал відіграє вирішальну роль у її конкурентоспроможності та сталому розвитку у сучасному світі. Уряди, бізнес та освітні установи повинні спільно працювати над його розвитком та максимально використовувати на користь нації.

Отже, всі ці інноваційні аспекти спільно сприяють створенню та зміцненню інтелектуального потенціалу нації, що, зі свого боку, впливає на її конкурентоспроможність у світовій економіці. Правильне управління, інвестиції та стратегічний розвиток інтелектуальних ресурсів дозволяють країні зберігати свою позицію на глобальній арені та успішно справлятися з викликами та можливостями сучасного світу.

1. Khaminich S., Heti K. *The knowledge economy as a factor for enterprise development in management system*. PHILOSOPHY, ECONOMICS AND LAW REVIEW. 2023. Vol. 3. No. 1. S. 103–115. URL: <https://www.doi.org/10.31733/2786-491X-2023-1-103-115>

2. Хамініч С. Ю. Інноваційні методи управління в соціально-орієнтованій системі підприємства. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2023. № 2 (39). URL: <http://www.easterneuropeebm.in.ua/index.php/vipusk-39-2023>

Дарина ХОЙНА

студентка 4-го курсу

ННІ права та інноваційної освіти

Михайло ФІАЛКА

кандидат юридичних наук, доцент,

професор кафедри

кримінально-правових дисциплін

ніпропетровського державного

університету внутрішніх справ

ЛАТЕНТНА ЗЛОЧИННІСТЬ: СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА РЕАЛІЇ

Латентна злочинність є однією з найважливіших проблем суспільства та кримінології, адже вона не дозволяє відобразити рівень злочинності в Україні належним чином. Тож громадяни, суспільство та держава не мають повного уявлення про справжню кримінологічну обстановку в Україні, внаслідок чого не можуть вжити належних заходів щодо контролю над злочинністю. Крім того, поширення латентних злочинів створює в суспільстві психологічну обстановку безкарності до вчинення суспільно небезпечних діянь, що значно погіршує криміногенну ситуацію в Україні.

Складність боротьби з латентною злочинністю є досить вагомою причиною поширення її до цього часу. Адже з розвитком суспільних відносин виникають все нові форми та методи здійснення злочинів, які досить тяжко виявити. Відповідно, виникає необхідність застосування нових способів щодо виявлення та запобігання такої злочинності.

Вищенаведене свідчить про актуальність дослідження латентної злочинності, тенденцій її розвитку та реалій боротьби з цим явищем. Це дасть змогу висвітлити основні проблеми, які потребують вирішення, що дасть змогу поліпшити рівень боротьби з цим видом злочинності в Україні.

Питання сучасних реалій розвитку латентної злочинності висвітлювали у своїх працях такі науковці, як Р. С. Веприцький, О. М. Джужі, В. Ф. Оболенцев, О. М. Гумін, В. І. Поклад, С. Є. Віцин, В. В. Василевич, І. М. Даньшина, Г. І. Забрянський, Л. В. Кондратюк тощо. Проте ця тема залишається актуальною і на потребує подальших досліджень.

Проблемою поширення латентної злочинності є те, що вона має суттєвий негативний вплив на успішне функціонування правоохоронних органів і, зрештою, суспільства в цілому, оскільки у разі їх неврахування можуть бути вчинені нові злочини, а у громадян може виникнути недовіра до спроможності органів державної влади забезпечити їхні законні права та інтереси. Водночас матеріальні та моральні втрати, завдані такими злочинними діями, не підлягають відшкодуванню, а суспільство не розуміє справжнього стану злочинності в державі та які наслідки вона несе [1, с. 72].

З огляду на це Джужа О. М. стверджує, що латентна злочинність являє собою невиявлені або незареєстровані злочини, які не внесені в офіційну статистичну звітність [2, с. 74]. Тобто це злочинність, яку з тих чи інших причин не виявлено, чи не було встановлено, внаслідок чого не було відображено в офіційному обліку відповідних державних органів.

Загалом до причин розвитку латентної злочинності відносять такі: численність випадків, коли злочинні дії не сприймаються потерпілим чи іншими особами як злочин; неповідомлення потерпілим з тих чи інших причин про вчинення злочину; приховування факту вчинення злочину самим органом, який здійснює їх реєстрацію тощо [3, с. 155]. Як бачимо, проблемами виникнення латентності злочинів є як діяльність правоохоронних органів, так і правосвідомість самих громадян, зокрема потерпілих.

Зважаючи на розвиток суспільних відносин, вчинення латентних злочинів може відбуватись із урахуванням новітніх тенденцій. Зокрема, Гумін О. М. звертає увагу на вчинення їх із застосуванням новітніх технологій, зокрема це стосується комп'ютерних злочинів, таких як інтелектуальне піратство тощо [4].

Крім того, науковці зазначають, що однією з причин виникнення латентної злочинності, що спостерігається на практиці, є недовіра громадян до

правоохоронних органів. Це зумовлює поширення випадків, коли потерпілі не звертаються до правоохоронних органів за допомогою, тому що не мають надії на ефективний процес розслідування. Не менш важливу роль відіграє корумпованість органів, а також вчинення латентних злочинів безпосередньо правоохоронними працівниками [4].

Незважаючи на низку сучасних тенденцій виникнення та поширення латентної злочинності, найбільш вагомим чинником залишається питання професіоналізму правоохоронних органів, обов'язками яких є виявлення злочинів та внесення їх у систему обліку.

Тож варто визначити способи та методи, які будуть ефективними у вирішенні вищезазначених проблем та сприятимуть подоланню латентної злочинності в Україні. Зокрема, Поклад В. І. виділяє такі заходи боротьби з цією проблемою: виховання у громадян високої правової свідомості та законослухняності; підвищення правової культури суспільства; забезпечення належних гарантій захисту свідків та потерпілих тощо [5, с. 47].

Щодо удосконалення системи правоохоронних органів, доцільним буде здійснення таких заходів: усунення упередженості та неповноти статистичних показників фактичної злочинності; підвищення вимогливості до правоохоронних органів; підвищення професійної кваліфікації працівників правоохоронних органів та зміцнення їх матеріально-технічної бази; розширення можливості контролю за діяльністю працівників правоохоронних органів з боку громадськості [5, с. 48]. Ефективне застосування наведених заходів дозволить удосконалити громадський та суспільний порядок у державі, що дозволить знизити показник латентної злочинності.

Отже, під латентною злочинністю розуміють групу правопорушень, які фактично вчиняються, але не розкриваються або не відомі правоохоронним і судовим органам з інших обставин, і ця інформація не відображається в офіційній кримінально-правовій статистиці. Тенденції поширення такої злочинності полягають в застосуванні нових технологій у їх вчиненні, а також значення мають поведінка потерпілого щодо повідомлення вчинення злочину, та недостатній рівень професійної діяльності правоохоронних органів.

Тому заходи протидії поширенню латентної злочинності повинні бути спрямовані, насамперед, на ці три чинники. Проте особливу увагу варто звернути на підвищення рівня професійності працівників правоохоронних органів, що має першочергове значення в розслідуванні таких злочинів.

1. Веприцький Р. С. Латентність злочинності та шляхи її подолання. *Форум права*. 2014. № 1. С. 72–74. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/187221833.pdf>. (дата звернення: 20.10.2023).

2. Курс кримінології. Особлива частина : підручник : у 2 кн. / за заг. ред. О. М. Джужі. Київ : Юрінком Інтер, 2019. Кн. 2. 480 с.

3. Оболенцев В. Ф. Базові засади системного аналізу запобігання злочинності в Україні. *Проблеми законності*. 2015. Вип. 130. С. 155–161. URL: <file:///C:/Users/Asus/Downloads/53682-108698-1-PB.pdf> (дата звернення: 29.10.2023).
4. Гумін О. М. Проблема латентності насильницької злочинності: шляхи вирішення. *Університетські наукові записки Хмельницького університету управління та права*. 2019. Вип. 2 (30). С. 226–231.
5. Поклад В. І. Методологія та методика вивчення латентної злочинності : навч. посіб. Луганськ : РВВ ЛДУВС, 2017. 48 с.

Ганна ЦИГІКАЛО

здобувач вищої освіти II курсу
ННІ права та підготовки фахівців
для підрозділів Національної поліції
Науковий керівник:

Юлія ГАЛЕНКО

старший викладач кафедри
українознавства та іноземних мов
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

CURRENT ISSUES OF EUROPEAN INTEGRATION OF LAW ENFORCEMENT BODIES OF UKRAINE AS AN EXAMPLE OF THE ACTIVITIES OF THE EUROPEAN UNION ADVISORY MISSION

The relevance of the study is due primarily to the beginning of a new stage of reforming the law enforcement system, which had a direct impact on the civil security sector. Against the background of Ukraine's intention to integrate into the European Union, improving the work of law enforcement agencies and their integration into the European security system, ensuring unwavering observance of human rights and freedoms in professional activities is becoming a priority direction. In this regard, there is a need for a systematic analysis of the reforms carried out in the civil security sector of Ukraine in order to determine the necessary steps to increase the efficiency and directions of further work of international partners during the practical implementation of the reform of the civil security system of Ukraine.

Support of the reform in the security sector is also one of the main areas of the EU activity, which is defined in the EU Security Strategy [3]. In June 2000, at the European Council in Feira (Portugal), the EU identified four priorities for its own civilian capacity in the field of crisis management (i.e. the civilian component of the EU's Common Security and Defense Policy): support of the law enforcement sector,

the rule of law, civilian administration and protection of the civilian population [2].

In July 2014, the EU Council on Foreign Affairs adopted a decision on the deployment of the European Union Advisory Mission (hereinafter referred to as the EUAM). In 2015, the Agreement between Ukraine and the European Union on the status of the EUAM in Ukraine was ratified [6].

The European Union Advisory Mission (EUAM) Ukraine officially started its work in Kyiv on December 1, 2014. The EUAM does not have executive powers. The Mission provides support to the state bodies of Ukraine in the consistent reformation of the civil security sector through strategic consultations and practical support for reform measures in accordance with the EU standards and international principles of good governance and respect of human rights. The civil security sector covers the activities of institutions responsible for maintaining law and order and the rule of law: the Ministry of Internal Affairs, the National Police, the General Prosecutor's Office, the Security Service of Ukraine, the State Border Service, the State Fiscal Service, and Anti-corruption bodies [1].

EUAM participated in the development of the Concept and Strategy for the reform of the Ministry of Internal Affairs, the Concept of the Development of the State Border Service until 2020, the development of a number of draft laws along with the National Security Council, the Ministry of Justice, the Ministry of Internal Affairs and the State Penitentiary Service, in particular, amendments to the Criminal Procedure Code, the Law of Ukraine «On the National Police», etc. In the State Border Service, EUAM advised on the development of high-quality communication and public relations strategies. The State Border Service of Ukraine admits that the need for such skills has intensified due to the hybrid war, since the border guards of the Russian Federation issued their version of the events on the Russian-Ukrainian border faster and better [4].

At the same time, «Support of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine with the purpose of European and Euro-Atlantic integration» is taking on the characteristics of mostly one-sided preferences from the EU, where the Ministry of Internal Affairs of Ukraine is the beneficiary. It is quite clear that such policy aimed only at obtaining the latest police technologies, financial or technical support from the EU member states is not an equal partnership and requires appropriate countermeasures. Therefore, it would be quite appropriate to put forward the slogan «Through training to a real partnership!» by the Ministry to start searching for opportunities for more effective participation with own proposals in the interests of the EU. Furthermore, the support provided by the EU is limited only to «the implementation of the functions of the National Contact Point for organizing the interaction of the state authorities of Ukraine with the European Anti-Fraud Office, the European Commission and the European Court of Auditors». On July 25-29, 2017, «the correctness of the use of European funds during the implementation of one

of the EU projects was verified» [5].

Therefore, in view of the conducted research, it should be pointed out that the Ukrainian police will acquire a conditional European status only when its corporate mentality and the mentality of an average police officer become of European pattern. In other words, the National Police of Ukraine should not only professionally identify itself as a European institution, but also be recognized as such. Any artificial planting of the image of the European police without real changes is not promising.

1. Agreement between the European Union and Ukraine on the Status of the European Union Advisory Mission for Civilian Security Sector Reform Ukraine (EUAM Ukraine). URL: <https://www.euam-ukraine.eu/wp-content/uploads/2021/03/2014-063-EUAM-Ukraine-signed-ENG-UKR.pdf>
2. European Council. Conclusions of the Santa Maria da Feira (19-20 June 2000). URL: http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/ec/00200-r1.en0.htm
3. European Security Strategy. A Secure Europe in a Better World. Brussels, 12.12.2003.
4. European Union Advisory Mission (EUAM Ukraine). Official website: <http://www.euam-ukraine.eu/ua/our-mission/about-us/>.
5. Serediuk N. P. The Role of the EU in Reforming the Civil Security System in Ukraine. Journal of the National Technical University of Ukraine «Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute». «Political Science. Sociology. Law.» No. 3 (43) 2019. P. 197-202.
6. The Law of Ukraine «On the Ratification of the Agreement between Ukraine and the European Union on the Status of the European Union Advisory Mission on Reforming the Civilian Security Sector of Ukraine (EUAM Ukraine)», Bulletin of the Verkhovna Rada, 2015. No. 13.
7. Zozulia I. V. Is the National Police of Ukraine European? Law forum. 2018. No. 3. P. 30–39.

Анатолій ЧЕРНЕНКО,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри
кримінально-правових дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ПРО МІСЦЕ ВИКРИВАЧА СЕРЕД УЧАСНИКІВ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ

Карелін В. В. зазначає: «Корупція є однією з найнебезпечніших загроз правам людини, демократії, правопорядку, чесності та соціальній справедливості, вона перешкоджає економічному розвитку та загрожує належному і справедливому функціонуванню як держави та суспільства у цілому, так і підприємствам, установам, організаціям» [1, с. 229].

Ми також звертали увагу на це негативне явище і наголошували на актуальності її подолання: «Корупція є явищем особливо небезпечним. Вона загрожує не лише іміджу нашої держави, її економіці, але й національній безпеці в цілому, бо руйнує всю державу. Тому боротьба з таким негативним явищем є дуже необхідною. Певна річ, що така боротьба повинна здійснюватися на високому рівні, добре підготовленими співробітниками та належними засобами» [2, с. 226].

Карелін В. В. констатує, що для такої роботи: «Протягом 2015–2020 рр. в Україні було створено низку нових правоохоронних та антикорупційних органів, які мали б подолати корупцію в країні, серед них – Національна рада з питань антикорупційної політики при Президентові України (2014 р.), Національне агентство з питань запобігання корупції (НАЗК) (2015 р.), Національне антикорупційне бюро України (НАБУ) (2015 р.), Спеціалізована антикорупційна прокуратура (САП) (2015 р.), Державне бюро розслідувань (ДБР) (2016 р.), Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів (АРМА) (2016 р.), Вищий антикорупційний суд України (ВАСУ) (2018 р.) та Бюро економічної безпеки (БЕБ) (з 28 січня 2018 р.) [1, с. 229].

Ми повністю згодні, що державою у напрямі боротьби з корупцією багато зроблено і ця робота є позитивною та й має певні очікувані результати, проте ми також згодні з думкою вченого, що: «Проблему корупції неможливо подолати виключно зусиллями представників влади, адже є інша частина суспільства, яка покірно дає хабарі і замовчує цей факт. Існує думка, що активна взаємодія влади і суспільства може дати позитивні результати у сфері боротьби з корупцією. Відомо, що докази у справах про корупційні правопорушення часто надаються «інформаторами» [1, с. 229–230].

Далі вчений, посилаючись на думку законотворців, наводить причини запровадження викривачів корупційних правопорушень: «Як зазначає у своєму виступі заступниця голови Комітету з питань антикорупційної політики, депутатка з фракції «Слуга народу» Галина Янченко, «подолати корупцію правоохоронні органи не можуть самостійно. Тому ми запроваджуємо додатковий юридичний захист і гарантії для викривачів корупції, щоб вони стали активними викривачами корупційних схем в Україні»» [1, с. 230].

З наведеної цитати видно, що не лише науковці, але й законотворці шукають шляхи поліпшення антикорупційної боротьби. Окрім створення нових спеціалізованих органів, законотворці думають й про дієві засоби такої боротьби. Звісно, викривача важко назвати засобом боротьби з корупцією, бо це людина. Він, будучи учасником кримінального процесу, призваний надати таким органам дієву допомогу у викритті корупціонерів, тому може розглядатися як специфічна сила у названій боротьбі. Його поява цілком

виправдана, бо має свою мету, але його місце серед учасників кримінального процесу до кінця не є визначеним: «... про викривача можна говорити як про нового учасника кримінального процесу. Такими ж новими є й норми, які регламентують його участь у кримінальному процесі. На нашу думку, вони, крім новизни, мають ще одну властивість: нечіткість у визначенні ролі викривача щодо виконання ним кримінальних процесуальних функцій, тому й потребують удосконалення. Аналіз положень п. 19 та п. 25 ст. 3 КПК України (Кримінальний процесуальний кодекс України – наше пояснення), а також системний аналіз норм цього закону дозволяє нам дійти висновку, що законодавець не відносить викривача до сторони обвинувачення, а ставить його до інших учасників кримінального процесу. При цьому є підстави стверджувати, що в КПК України чомусь не до кінця визначена роль викривача. Зокрема, у ст. 60 КПК України законодавець надає йому роль заявника; у ст. 130-1 та ч. 9 ст. 214 КПК України його роль дуже наближена до ролі цивільного позивача; у ст. 352 КПК України він порівнюється зі свідком; у ст. 368, 374, 393 КПК України його роль знову нагадує роль цивільного позивача. Все це свідчить про невизначеність законодавця стосовно ролі викривача в кримінальному провадженні. Хоча, називаючи нового учасника кримінального процесу викривачем, законодавець уже у самій назві визначив його роль як представника сторони обвинувачення. Адже згідно з довідковою літературою «викривач» – це той, хто викриває кого-, що-небудь, діє з метою викривати, виявляти злочинні чи негативні дії або причетність кого-небудь до цих дій тощо. Але не лише завдяки одній назві викривача треба віднести до сторони обвинувачення. На нашу думку, саме роль та суть його діяльності на боці сторони обвинувачення щодо викриття дій корупціонера й дає підстави до такого висновку. Знову ж таки завдяки цьому ж системному аналізу норм КПК України й видно, що викривач – це людина, добре обізнана з протиправною діяльністю певного посадовця, має докази, або, якнайменше, відомості про його корупційні правопорушення та добровільно зголосилася на допомогу правоохоронній системі у викритті правопорушника» [2, с. 229].

Луцик В. В. та Гловюк І. В. погоджуються з нашими висновками про проблемність названих питань та зазначають: «... інститут викривача у кримінальному провадженні перебуває на етапі становлення, що потребує комплексного підходу до врегулювання статусу викривача та гармонізації норм КПК України з нормами Закону України «Про запобігання корупції» і стосовно визначення викривача, і стосовно його прав» [3, с. 288].

Повертаючись до питання про місце викривача серед учасників кримінального процесу, ми хотіли б дещо уточнити свої висновки. Знову ж таки системний аналіз КПК України та думок вчених змушує нас змінити свої висновки щодо віднесення викривача до сторони обвинувачення. Думаємо, що

законодавець правильно відніс його до інших учасників кримінального процесу.

Треба зазначити, що Лобойко Л. М., говорячи про класифікацію учасників кримінального процесу зазначає: «Учасники кримінального провадження розрізняються за своїм процесуальним становищем, виконанням кримінальних процесуальних функцій і завдань. Вони мають кожний свою мету, вступають між собою у різноманітні правовідносини. Це створює передумови для їх класифікації – в наукових, навчальних і правозастосовних цілях» [4, с. 101]. Далі вчений наводить дві підстави до класифікації учасників кримінального процесу. Перша підстава – інтерес, що його має той чи інший учасник у кримінальному провадженні. До 4 групи «Інші учасники» за цією підставою вчений відносить осіб, які не мають інтересу в кримінальному провадженні, але потім зауважує, що така класифікація не враховує, що кожний із учасників бере участь у кримінальній процесуальній діяльності, яка розпадається на кілька функцій, та й інтерес не є кримінальною процесуальною категорією, тому вважає найбільш вдалою класифікацію учасників кримінального процесу за кримінальною процесуальною функцією учасника. Четвертою групою вчений називає «Учасники, які виконують допоміжну функцію» та вказує, що склад цієї групи повністю збігається зі складом четвертої групи – за класифікацією, здійсненою на підставі інтересу [4, с. 102].

У КПК України класифікація учасників кримінального процесу здійснюється на підставі інтересу, тому у п. 25 ч. 1 ст. 3 КПК України «Учасники кримінального провадження» та у § 5 «Інші учасники кримінального провадження» у ч. 3 ст. 60 КПК України викривача віднесено до інших учасників кримінального провадження [5].

На нашу думку, з огляду на те, що викривач виконує допоміжну функцію, ми повністю згодні з рішенням законодавця віднести його до інших учасників кримінального провадження. Законодавець у ч. 3 ст. 60 КПК України ототожнює викривача із заявником, що, на нашу думку, повною мірою узгоджується з його функцією (допоміжна функція), а інтерес в отриманні викривачем винагороди треба розглядати як заохочення до надання допомоги правоохоронцям.

1. Карелін В. В. Викривач як суб'єкт запобігання кримінальним корупційним правопорушенням. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 2. С. 229–231. URL: http://www.lsej.org.ua/2_2021/57.pdf

2. Черненко А. П., Шиян А. Г. Викривач – новий учасник кримінального процесу у боротьбі з корупційними кримінальними правопорушеннями. *Дискусійні питання застосування антикорупційного законодавства* : матеріали II Міжнар. науково-практ. конф. (м. Дніпро, 17 листопада 2020 р., ДДУВС). Дніпро, 2020. С. 226–229.

3. Луцик В. В., Гловюк І. В. Участь викривача у кримінальному провадженні: питання нормативної регламентації. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 1. С.

285–288.

URL:

https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/4361/1/%d0%9b%d1%83%d1%86%d0%b8%d0%ba_%d0%93%d0%bb%d0%be%d0%b2%d1%8e%d0%ba_2022.pdf

4. Лобойко Л. М. Кримінальний процес : підручник. Київ : Істина, 2014. 432 с.

5. Кримінальний процесуальний кодекс України. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2013. № 9–10. № 11–12. № 13. Ст. 88. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17/conv#n2078>

Карина ШИРОКА

студентка 1-го курсу
освітнього рівня магістр
спеціальності 081 Право

Науковий керівник:

Інна БОЛОКАН,

доктор юридичних наук, доцент,
професор кафедри цивільного права
Запорізького національного університету

НАКЛАДЕННЯ МОРАТОРІЮ НА ВІДЧУЖЕННЯ МАЙНА НА КОРИСТЬ ОСІБ, ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ ДЕРЖАВОЮ-АГРЕСОРОМ: НЕДОЛІКИ НОРМАТИВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Впровадження воєнного стану в Україні зумовило ухвалення низки нормативно-правових актів, що врегульовують суспільно-правові відносини з урахуванням специфічних умов та певних особливостей життєдіяльності суспільства та функціонування держави, адаптації правовідносин до правового режиму воєнного стану. Одним із таких нормативно-правових актів є Постанова Кабінету Міністрів України від 3 березня 2022 р. № 187 «Про забезпечення захисту національних інтересів за майбутніми позовами держави Україна у зв'язку з військовою агресією Російської Федерації» (далі – Постанова). Головним завданням Постанови є накладення мораторію на деякі цивільні права, що впливають із зобов'язальних та майнових правовідносин осіб, пов'язаних з державою-агресором.

Насамперед тлумачення потребує поняття «мораторій», яке міститься в Постанові та охоплює її головну ідею. Як зазначається у доповіді Секретаря Судової палати з розгляду справ про банкрутство КГС Верховного Суду, «мораторій» треба розуміти як тимчасове відтермінування виконання зобов'язань чи заборона вчинення певних дій, що вводиться уповноваженим органом державної влади у певній частині або на всій території країни, для

певної категорії або для всього населення країни з підстав, що прямо передбачені законом та пов'язані з настанням надзвичайних обставин [1]. Дійсно, аналіз змісту нормативних визначень «мораторій», які наявні у підрозділі «Термінологія законодавства» розділу «Законодавство» на офіційному сайті Верховної Ради (як тих, що вже втратили юридичну силу (наприклад, в одній з редакцій Закону України «Про банки і банківську діяльність» від 07.12.2000 р. № 2121-III, так і наразі чинних, наприклад у п. 17 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про фінансову реструктуризацію» від 14.06.2016 р. № 1414-VIII), свідчить про схоже з наведеним тлумачення цього поняття законодавцем. Переводячи у площину цивільного права наведений зміст цього поняття, можна дійти висновку, що мораторієм у цивільному праві є передбачене законом обмеження деяких цивільних прав певних суб'єктів цивільних правовідносин, яке зумовлене настанням надзвичайних обставин.

Далі, аналізуючи питання, пов'язані з такими обмеженнями, треба з'ясувати, про яких суб'єктів йдеться. Постанова містить збірне поняття «особи, пов'язані з державою-агресором», що включає громадян рф, що не проживають в Україні на законних підставах; юридичних осіб, створених та зареєстрованих відповідно до законодавства РФ; юридичних осіб, створених та зареєстрованих відповідно до законодавства України, кінцевим бенефіціарним власником, членом або учасником (акціонером), що має частку в статутному капіталі 10+ відсотків, якої є рф, громадянин рф, крім проживаючого на території України на законних підставах, або юридичних осіб, створених та зареєстрованих відповідно до законодавства РФ або аналогічних юридичних осіб створених та зареєстрованих відповідно до законодавства іноземної держави у випадку виконання зобов'язань перед ними за рахунок коштів, передбачених у державному бюджеті [2]. Згідно з положеннями Постанови, вище перерахованим особам забороняється: як кредиторам стягувати грошові та інші зобов'язання з боржника; відчужувати нерухоме майно, цінні папери, транспортні засоби, повітряні, морські та судна внутрішнього плавання, права вимоги до боржника у справах про банкрутство, корпоративні права, крім передбачених законодавством випадків; набувати право власності на перераховані вище об'єкти, окрім набуття права власності на такі об'єкти на підставі рішення суду або свідоцтва про право на спадщину [2]. Зауважимо, що первинна редакція не містить виключення щодо рішення суду чи успадкування. Для нас є цікавою позиція нормотворця щодо таких виключень, розглянемо кожне із них.

На нашу думку, розбіжність між дозволами та заборонами в шляхах набуття права власності особами, пов'язаними з державою-агресором є не логічними та не обґрунтованими. Не можна аргументувати таке виключення волевиявленням спадкодавця, оскільки більшість цивільних правочинів

базуються на волевиявленні сторони (сторін), що не відрізняє його від інших правочинів, наслідком яких є відчуження майна чи прав. До того ж механізм реалізації права спадкування є надзвичайно складним, в більшості випадків унеможливорює успадкування, що в результаті призводить до невідомості норм.

Ще одним цікавим аспектом є можливість через рішення суду набути право власності на зазначені в Постанові об'єкти. При цьому законодавство не містить переліку певних випадків, умов чи підстав, з яких суд повинен ухвалити рішення на користь осіб, пов'язаних з державою-агресором. Оскільки судді повинні керуватися чинним законодавством та ухвалювати рішення з урахуванням внутрішнього переконання, вони знову-таки будуть звертатись до положень Постанови, що призведе до того ж самого негативного наслідку для заінтересованої особи. Також суддя на свій розсуд може ухвалити позитивне рішення, що потенційно спричинятиме проблеми в аргументації позиції, питаннях справедливості та до багаторазового оскарження рішення суду.

У зв'язку з викладеним доцільною вбачається деталізація у законодавстві положень, якими будуть керуватися судді, розглядаючи відповідні цивільні та господарські справи, та надання Пленумом Верховного Суду за результатами аналізу судової статистики та узагальнення судової практики роз'яснень рекомендаційного характеру щодо застосування судами таких положень, що передбачено у п. 10-2 ч. 2 ст. 46 Закону України «Про судоустрій і статус суддів», що пояснюється необхідністю узгодження наведеної норми з логічною відповідністю [3]. Адаптація законодавства під сучасні умови правовідносин є надзвичайно важливою, але більш важливішим є детальне опрацювання кожного положення нових правових норм, їх логічне поєднання та закріплення детального механізму реалізації та застосування.

1. Верховний Суд. Мораторій, санкції та націоналізація майна: вплив на процедури банкрутства та необхідність вдосконалення регулювання. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/2023_prezent/Vaskovskii_maratorii_02_06_2023.pdf (дата звернення: 09.11.2023).

2. Про забезпечення захисту національних інтересів за майбутніми позовами держави Україна у зв'язку з військовою агресією Російської Федерації : Постанова Кабінету Міністрів України від 3 березня 2022 р. (із змінами) № 187. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/187-2022-%D0%BF#Text> (дата звернення: 09.11.2023).

3. Про судоустрій і статус суддів : Закон України від 02 червня 2016 року (із змінами) № 1402-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text> (дата звернення: 09.11.2023).

Сергій ШЕЛУДЬКО,
кандидат економічних наук,
магістр права, доцент,
(ПАТ Акціонерний банк «Південний»)

ПРАВОВИЙ ДИНАМІЗМ РЕГУЛЮВАННЯ БАНКІВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Банківський сектор відіграє вирішальну роль в економіці, мобілізуючи заощадження, надаючи кредити та реалізуючи всі платіжні операції бізнесу, держави, фізичних осіб. Аби зберегти довіру суспільства та забезпечити безперерйне функціонування економіки, банки повинні функціонувати у всеосяжному та ефективному правовому середовищі, а регулювання їх діяльності повинно ставити завдання щодо забезпечення стабільності та прозорості банківської системи, захисту інтересів вкладників і акціонерів, окреслення меж і параметрів допустимих ризиків для попередження кризи.

Сутність та зміст правового регулювання банківської діяльності, а також його співвідношення зі спорідненими поняттями державного банківського регулювання, банківського нагляду та адміністративного регулювання банківської діяльності є предметом наукової дискусії. Доцільно виходити з визначення правового регулювання як діяльності зі встановлення обов'язкових для виконання суб'єктами права правил поведінки (у формі правових норм), що здійснюється органами публічної влади [1, с. 171]. Тож правове регулювання банківської діяльності передбачає встановлення норм, що є обов'язковими для банків, їх клієнтів, партнерів і пов'язаних осіб у процесі реалізації відповідних процесів і операцій.

В Україні правове регулювання банківської діяльності постійно перебуває в центрі уваги практиків, державних експертів і науковців. Серед актуальних питань цього дискурсу – відсутність ефективного механізму реалізації антикорупційних застережень, непродуктивний наглядовий апарат (особливо щодо інноваційних продуктів), неналежний захист прав споживачів банківських послуг і слабо налагоджене приватно-публічне партнерство в сфері підвищення фінансової грамотності, лакуни та протиріччя у вимогах до публічної звітності, низький рівень гармонізації національних і міжнародних облікових і податкових стандартів тощо [2–6].

Проте основним чинником, що гальмує зміцнення та розвиток вітчизняної банківської системи, є приголомшливий правовий динамізм, тобто кількість нових та оновлених, а також загальний масив чинних нормативно-правових актів, що регулюють цю сферу. Хоча назагал банківська діяльність є високо регульованою галуззю в усьому світі, корпус відповідних правових норм в

Україні не пасе задніх щодо свого обсягу: станом на 1 листопада 2023 року норми стосовно банків та їх діяльності містять 2 681 нормативно-правових актів, зокрема 7 кодексів, 187 законів і 1 606 постанов і рішень Правління НБУ.

Завелика кількість чинних джерел, навіть якщо це виправдовується прагненням охопити якомога більше аспектів функціонування системи, може викликати серйозні складнощі і для самого банківського сектору, і для регулюючих і наглядових органів. По-перше, занадто складна та обтяжлива правова база може стати приводом для зловживань законодавчими колізіями з боку як банків, так і клієнтів. По-друге, надмірна регуляція зазвичай стає на перешкоді інноваційному розвитку, що для фінансової галузі сучасної країни є неприпустимим. Зрештою, по-третє, численність та складність нормативної бази викликає перевантаження ресурсів, затримки в роботі банківських установ і, як наслідок, заважає здійсненню ефективних комплаєнс-заходів.

Водночас розбудована система нормативно-правового забезпечення суттєво збільшує навантаження на суб'єкти регуляторної діяльності – насамперед через їх обов'язок відстежувати результативність чинних актів і звітувати про це (табл. 1).

Зі змісту табл. 1 випливає, що впродовж останніх 5 років Національний банк України заледве виконує половину із запланованого стосовно розробки та ухвалення регуляторних актів, причому відповідні плани мають тенденцію до скорочення: наприклад, якщо в 2018 р. планувалося ухвалити 21 нормативний документ (з чого реалізовано трохи більше половини), то на 2023 р. заплановано розробку та ухвалення лише 12.

Таблиця 1

Кількісні показники регуляторної діяльності НБУ в 2018–2023 рр.

Напрями та показники регуляторної діяльності		Кількість актів за рік					
		2018	2019	2020	2021	2022	2023
Розробка та затвердження регуляторних актів	Заплановано	21	17	25	18	6	12
	Ухвалено за планом	12	14	13	11	2	X
	виконання плану, %	57	82	52	61	33	X
	Ухвалено поза планом	3	3	4	10	3	X
	Ухвалено всього	15	17	17	21	5	X
	річний приріст, %	-12	+13	0	+24	-76	X
	У розробці	6	4	12	6	3	X
Відстеження результативності регуляторних актів	Відкладено / скасовано	3	–	–	2	5	X
	Базове	5	7	8	10	11	4*
	Повторне	–	–	–	3	5	12*
	Періодичне	5	2	4	1	–	1*
Відстежень всього		10	9	12	14	16	17*

Примітка * – заплановано відстежень.

Складено на підставі [7].

При цьому варто звернути увагу, що кількість регуляторних актів, ухвалених поза планом (зазвичай з таких, що вони були заплановані на попередні роки), є суттєвою та в окремі періоди наближається до кількості планових документів. Це можна вважати ознакою недосконалого процесу прогнозування НБУ своєї регуляторної діяльності, що вказує на низьку контрольованість відносин у сфері банківської справи.

Інтенсивність заходів з відстеження результативності регуляторної діяльності, навпаки, постійно зростає: коли в 2018 р. здійснювався аналіз упровадження в банківську діяльність 10 актів, то в 2022 р. базовому та повторному відстеженню підлягали вже 16 нормативних документів, а на 2023 р. заплановано прослідкувати дотримання 17.

Складно не погодитися з думкою численних прихильників кодифікації банківського законодавства – хоча б у частині регулювання банківської діяльності [4, с. 172; 6, с. 43; 8, с. 242–243]. Це дозволило б не лише значно скоротити кількість та узгодити зміст існуючого корпусу галузевих нормативних актів, а й частково полегшила тягар регуляторного відстеження та звітування НБУ, дозволивши перерозподілити власні ресурси на посилення ефективності прикладної, а не формальної частини банківського регулювання.

1. Банківське право : підручник / за ред. Є. П. Гайворонського. Київ : Друкарський двір Олега Федорова, 2018. 346 с.

2. Васильєва Л. О. Адміністративно-правове регулювання банківської діяльності : постановка проблеми. *Правова позиція*. 2018. № 2 (21). С. 34–40.

3. Дмитренко Е. Особливості правового регулювання банківських відносин в умовах євроінтеграції України. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія : Юридичні науки. 2021. № 3 (31). С. 144–150.

4. Касьяненко Л. М., Паскал А. Р. Проблемні аспекти правового регулювання банківської системи в Україні. *Міжнародний юридичний вісник* : зб. наукових пр. Нац. ун-у держ. податкової служби України. 2016. Вип. 2 (4). С. 169–174.

5. Сенчак І. І., Войчишин О. В. Фінансово-правова оцінка стану адміністративного регулювання банківської діяльності в Україні. *Часопис Національного університету «Острозька академія»*. Серія : Право. 2016. № 1(13). URL: <http://lj.oa.edu.ua/articles/2016/n1/16siidvu.pdf>

6. Товкун І. М., Зубко Т. С. Проблемні моменти правового регулювання банківської діяльності та шляхи їх вирішення. *Право та інноваційне суспільство*. 2021. № 1 (16). С. 41–46.

7. Національний банк України (2023). Регуляторна діяльність. URL: <https://bank.gov.ua/ua/regulatory-activity>

8. Івченко К. А. Шляхи вдосконалення банківського законодавства України. *Актуальні проблеми політики*. 2013. Вип. 49. С. 237–245.

Ірина ОЛЕЙНИКОВА

здобувач вищої освіти ННІ заочного
навчання та підвищення кваліфікації

Науковий керівник:

Наталія СИДОРЕНКО

доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри управління
та адміністрування Дніпропетровського
державного університету внутрішніх справ

ФАКТОРИ ВПЛИВУ НА ФОРМУВАННЯ РЕГІОНАЛЬНОЇ ТУРИСТИЧНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ

Регіональна туристична інфраструктура є ключовим елементом в успішному розвитку туризму в будь-якому регіоні. Її стан і якість визначають привабливість території для тих, хто подорожує, мають значний вплив на економічні та соціокультурні аспекти регіону. Цей процес формування інфраструктури залежить від різноманітних факторів, які взаємодіють і визначають подальший успіх туристичної галузі.

Регіон є складною системою, яку можна розглядати як сукупність декількох підсистем залежно від системоутворюючого фактора. Зі свого боку, туристичний регіон – це частина країни, що відрізняється від інших територій сукупністю особливостей та факторів щодо розвитку медичного туризму [1, с. 83].

Туризм відіграє важливу, а подекуди, центральну роль для багатьох місцевих економік, особливо в країнах, що розвиваються, та малих острівних державах. Він може пов'язуватися з втратами: неконтрольований розвиток медичного туризму може негативно впливати на місцеве навколишнє середовище та суспільство. У цих випадках консервація природних ресурсів та, більш широко, сталий розвиток місцевих громад буде залежати від того, як розвивається туристична сфера [2, с. 10].

Водночас структура державного управління стає все більш децентралізованою, відповідальність за розвиток медичного туризму все більше й більше покладається на місцеві органи влади. Багато важливих інструментів, що впливають на сталий розвиток туризму, такі як зонування, регулювання навколишнього середовища, ліцензування, економічні стимули, часто знаходяться в руках місцевої влади, що діє у межах національної політики та стратегій. Місцеві органи влади є також привілейованими партнерами у здійсненні зусиль щодо сталого розвитку туризму, оскільки вони можуть бути посередниками між бізнесом, громадськими організаціями та громадами у

місцях туристичної діяльності. Офіційно представляючи інтереси своїх громадян, місцева влада демонструє, що вона може забезпечувати ефективне лідерство у сталому розвитку туризму.

Розвиток територій завжди пов'язаний з політичними рішеннями, оскільки потребує проведення низки заходів, які спрямовані на знаходження компромісу між різними політичними та соціальними групами. Стабільна динаміка гармонійного розвитку відповідної території означає, що у цьому випадку є зважені та ефективні політичні рішення.

Майже завжди на першому плані перебуває розвиток комунальної інфраструктури. Якщо говорити про політичні рішення щодо розвитку комунального господарства, то необхідно передбачати такі складові: планування будівництва або модернізації існуючої інфраструктури, ефективне управління інвестиційними проєктами, фінансування будівництва та реконструкції об'єктів, утримання туристичних об'єктів на відповідному рівні.

Завдання у цьому випадку стосуються формування системи, в якій ініціатива місцевої влади підтримується державою через відповідне законодавство та систему фінансування проєктів капітального будівництва і модернізації об'єктів комунального господарства.

Наприклад, будівництво та утримання доріг може здійснюватися за рахунок надходжень відповідного податку [3, с.115].

З централізованих фондів, як правило, фінансується розвиток та модернізація громадського транспорту. Учасниками подібних проєктів часто є старі міста, які потребують вирішення питань перевезень і не можуть забезпечити фінансування проєктів з місцевого бюджету.

Успішна практика фінансування проєктів, які пов'язані з водопостачанням, здійснюється за принципом частки з усіх рівнів бюджетів [4, с. 92].

Збір та переробка відходів більше стосується повноважень місцевих органів влади. З державного бюджету можуть фінансуватися наукові розробки та дослідження. Особлива увага приділяється чистоті міст та поселень. Державна політика тут стосується у частині розробки стандартів та контролю за чистотою довкілля.

У випадку комплексного бачення розвитку регіонів з боку центральних органів влади можна отримати досконале правове поле та механізми, які забезпечують реалізацію законів. Формування нормативно-правової основи підзаконного рівня є основною проблемою ефективного і результативного управління.

З іншого боку, безсистемність та неузгодженість політичних рішень призводить до того, що вони не виконуються. В цьому полягає проблема слабких державних інститутів [5, с. 22]. Це усе стосується самоврядування, як

органу що забезпечує місцевий розвиток і потреби жителів.

Зважаючи на те, що у формуванні місцевої політики кардинально змінились умови та учасники процесу, місцева влада повинна ініціювати напрями та шляхи ефективного використання місцевих можливостей і ресурсів. При цьому необхідно активно змінювати орієнтацію від використання природних ресурсів у бік використання людського потенціалу та інституційної інфраструктури. Поліпшення умов проживання, наявність розвиненої комунальної та соціальної інфраструктури можуть стати вирішальним фактором на шляху до залучення інвестиції для потреб розвитку території.

Можна підсумувати, що регіональна туристична інфраструктура визначає успіх туризму в будь-якому регіоні, впливаючи на привабливість території. Процес формування інфраструктури залежить від різноманітних факторів, які взаємодіють та визначають подальший успіх туристичної галузі. Туристичний регіон є складною системою, де місцева влада відіграє ключову роль у сталому розвитку та забезпеченні ефективного використання місцевих ресурсів для просування туристичного напрямку. Важливо забезпечити баланс між економічними вигодами та збереженням природного середовища, залучаючи різні рівні влади та співпрацю громадськості для досягнення цілей сталого розвитку.

1. Жученко В. Г. Розвиток туристсько-рекреаційної діяльності на Україні: передумови та перспективи. *Регіон. перспективи*. 2011. № 1. С. 83–84.
2. Абрамов В., Шульженко О. Стратегія і тактика розвитку туризму в Україні. *Краєзнавство. Географія. Туризм*. 2008. № 36. С. 2–13.
3. Серьогін О. Ю. Міжнародний туризм (політико-правовий аспект). *Актуальні проблеми міжнародних відносин* : зб. наукових пр. Київ : РВЦ «Київ. ун-т». 2018. Вип. 6. Ч. III. С. 113–119.
4. Безверхнюк Т. М. Управлінська модель формування та посилення конкурентних переваг регіонального туристичного продукту (на прикладі Одеської області). *Актуальні проблеми державного управління* : зб. наукових пр. Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2014. № 3 (59). С. 91–94.
5. Біль М. Механізми державного управління туристичною галуззю (регіональний аспект) : наук. розробка. Київ : НАДУ, 2009. 40 с.

Анна ШКІЛЬ

студентка 4-го курсу ННІ права
та інноваційної освіти
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

СІМЕЙНЕ НЕБЛАГОПОЛУЧЧЯ ЯК ФАКТОР ВПЛИВУ НА ЗЛОЧИННІСТЬ НЕПОВНОЛІТНІХ

Злочинність – це одна з найбільш складних та важливих проблем, яка стоїть перед сучасним суспільством. Усі ми стикаємося з її наслідками в різних аспектах нашого життя, будь-то через новини про злочини в мас-медіа, особистий досвід чи страх за власну безпеку. Злочинність має великий вплив на наше щоденне функціонування, суспільний розвиток та економіку країни.

Необхідно зауважити, що злочинність – це складне і багатогранне явище, вона є неоднорідною, відповідно в різних країнах визначення поняття «злочинність» буде відрізнятися.

Невід’ємною складовою загальної злочинності є злочинність серед неповнолітніх. Статистика сьогодення свідчить про те, що злочинність неповнолітніх є актуальною проблемою суспільства. Наприклад, у 2016 році було зафіксовано 4318 кримінальних правопорушень серед неповнолітніх, у 2017 році – 4510 правопорушень, у 2018 році – 3980 правопорушень, у 2019 році – 3495 правопорушень, у 2020 році – 3013 правопорушень, у 2021 році – 680 правопорушень, а у 2022 році – 1369 правопорушень [1].

Основні теоретичні і методологічні наукові напрями проблеми виховання дитини в родині відображені в працях Т. Алексєєнко, А. Бесєдіна, М. Буянова, Р. Вайноли та ін.

Сім’я завжди визнавалася основною соціальною інституцією, що впливає на формування особистості та соціальну поведінку індивіда. Здорове сімейне середовище надає необхідну основу для розвитку дітей та підлітків, сприяючи їхньому фізичному, емоційному та психологічному зростанню. Однак сучасне суспільство стикається зі складними викликами, які можуть вплинути на стабільність та функціонування сімей.

За останнє десятиліття зросла кількість сімейних конфліктів, розлучень, домашнього насильства та інших форм сімейних проблем, які можуть бути джерелом сімейного неблагополуччя. Важливим аспектом є розуміння того, як саме ці проблеми впливають на підлітків та неповнолітніх членів родини та як це відображається на їхній злочинності.

До основних причин, які зумовлюють злочинність неповнолітніх,

належить: негативний вплив у сім'ї (тривала бездоглядність; зайва опіка і строгість; конфліктні сімейні стосунки), сфера негативного проведення дозвілля (у неповнолітніх правопорушників саме беззмістовне, бездіяльне проведення вільного часу в групі однолітків або старших товаришів разом із пляшкою спиртного, цигарками призводить до того, що такий спосіб життя стає звичкою, потім формує відповідні потреби), потреба у самоствердженні, вплив засобів масової інформації (Інтернет, телебачення, газети, радіо) [2].

Серйозні сімейні проблеми можуть вплинути на соціально-психологічний стан дітей та підлітків, що може призвести до девіантної поведінки та вчинення злочинів.

Також неповнолітні переймають звички та модель своєї майбутньої поведінки від батьків у побутових ситуаціях, в яких вони перебувають. Часто в цих сім'ях батьки можуть зловживати алкоголем, наркотиками, займатися проституцією. У таких родинах відсутні будь-які моральні цінності та культурні устої. Психічні розлади дітей багато в чому є результатом і спадщиною відповідної поведінки та життя їхніх батьків – алкоголіків, наркоманів. Деякі сполучення психічних розладів і соціально-психологічної деформації особистості багато в чому пояснюються тим, що причини патологічного розвитку особистості неповнолітніх криються в асоціальності та аморальності батьків [3].

Криміногенна атмосфера в родині, безсумнівно, впливає на її членів. Серед неповнолітніх злочинців майже 60 % мають судимих батьків. У таких сім'ях спостерігається жорстокість і насильство. Вивчаючи справи про вбивства, які були здійснені безпосередньо неповнолітніми, вчені виділяють, що часті злочини спостерігаються всередині такої сім'ї та передують їм тривалі конфліктні відносини між майбутньою жертвою і неповнолітнім. У кожній четвертій родині члени цієї родини систематично тероризували неповнолітнього та інших близьких, пиячили і тим самим самі спровокували злочин. У цих сім'ях спостерігається аморальність, насильство в міжособистісних відносинах як спосіб спілкування [4].

Вплив насильства на життя сім'ї не залишає поза увагою вплив на неповнолітніх, і цей вплив неможливо недооцінити. Насильство завдає дітям тяжких психічних та моральних травм та породжує ланцюгову реакцію девіантної поведінки. Вразливість дітей перед насильством зумовлена їхньою фізичною, психологічною та соціальною незрілістю, а також залежним, підпорядкованим статусом у стосунках з дорослими: батьками, опікунами, вихователями або вчителями.

Доведено, що культурно-освітній рівень неповнолітніх осіб, що вступили у конфлікт із законом, помітно нижчий, ніж у законослухняних однолітків. Як свідчить статистика, значна частка таких осіб належить до групи педагогічно

занедбаних підлітків, не є успішними у засвоєнні навчальної програми або взагалі залишили школу; їх дозвілля переважно обмежене пустим вештанням (марнуванням вільного часу), вони витрачають батьківські гроші (або здобуті протизаконним шляхом) на азартні ігри, наркотичні засоби та інші психотропні речовини тощо [5].

У процесі попередження злочинів серед неповнолітніх потрібно грамотно вибудовувати роботу з її батьками. Для того щоб профілактична робота в сім'ї неповнолітнього, схильного до скоєння злочинів, була успішною, є необхідність спочатку детально проаналізувати таку сім'ю у всіх аспектах.

У процесі запобігання діям, які скоєні неповнолітніми, необхідно структурувати взаємодію з їхніми батьками. Для забезпечення ефективної профілактичної роботи у сім'ях неповнолітніх осіб, схильних до скоєння правопорушень, треба спочатку детально проаналізувати та оцінити таку сім'ю у всіх аспектах. Також важливо володіти методами, розробленими психологами та фахівцями в галузі психіатрії, а також використовувати знання з інших галузей та практичний досвід правоохоронних органів в індивідуальній профілактичній роботі.

Важливим аспектом є акцент на запобіганні виникненню сімейного неблагополуччя та підвищенні виховного потенціалу та виховної компетентності батьків. У цьому процесі велика роль належить діям міжвідомчих та міждисциплінарних груп.

Алгоритм профілактики сімейного неблагополуччя може містити такі кроки: 1) аналіз причин та факторів проблеми; 2) організація взаємодії між суб'єктами профілактики для подолання цієї проблеми; 3) планування діяльності, організаційна та методична підготовка; 4) вплив на розвиток особистості;

5) вплив на проблемне середовище; 6) моніторинг проблеми та аналіз ефективності профілактичних заходів.

Отже, злочинність серед неповнолітніх в останні роки демонструє зниження, але залишається важливою проблемою. До основних факторів, які сприяють злочинності неповнолітніх, належать недоліки у сфері сімейного та шкільного виховання, негативний вплив з боку мікро- та макросередовища та інші аспекти. Виявлення та дослідження чинників, що сприяють злочинності неповнолітніх, є важливим для законодавчої та правозастосовної діяльності.

Запобігання сімейному неблагополуччю є завданням для соціальних педагогів та соціальних працівників у спільноті. Для досягнення результативності необхідно визначити особливості конкретного виду профілактичних заходів, які відповідали рівню сімейного неблагополуччя, і діяти відповідно до заданого погодженого алгоритму.

1. Про осіб, які вчинили кримінальні правопорушення. *Офіс Генерального прокурора*. URL: <https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-osib-yaki-vchinili-kriminalni-pravoporushennya-2> (дата звернення: 12.10.2023).
2. Шевчук Ю. Причини правопорушень серед дітей та відповідальність за їх скоєння. 2020. URL: <https://gorodyshe.gr.org.ua/prychyny-pravoporushen-sered-ditej-ta-vidpovidalnist-za-yih-skoeyennya> (дата звернення: 12.10.2023).
3. Гальцова О. В. Чинники, що зумовлюють злочинність неповнолітніх. *Сучасна кримінологія: досягнення, проблеми та перспективи* / за ред. Тація В. Я., Головкина Б. М. 2016.
4. Аносова А. В. Соціальна робота з вразливими сім'ями та дітьми / за ред. Т. В. Журавель, З. П. Кияниці. Київ : ОБНОВА КОМПАНІ, 2017. Ч. 2. 352 с.
5. Ткачова О. В., Вітліна М. О. Чинники, що впливають на злочинність неповнолітніх. *Молодий вчений*. 2018. № 11(2). С. 929–932.

Олександр ШЕЙКО

здобувач вищої освіти ННІ заочного
навчання та підвищення кваліфікації
Науковий керівник:

Наталія СИДОРЕНКО

доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри управління та
адміністрування Дніпропетровського
державного університету внутрішніх справ

ОСОБЛИВОСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КАДРОВОЇ БЕЗПЕКИ В СИСТЕМІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

Кадри – основний ресурс, який є основою формування всього апарату публічного управління. Саме від професійності та якості, постійного розвитку кадрів залежить якість системи публічного управління, а також формування позитивного іміджу держави.

Відповідно до Стратегії національної безпеки України неефективна система державного управління, що характеризується слабкістю, непрацездатністю, застарілою моделлю державних інституцій, депрофесіоналізацією та деградацією державної служби, а також реалізацією державної влади в корпоративних та особистих інтересах являє собою актуальну загрозу національній безпеці України [1].

Правовою основою забезпечення кадрової безпеки в системі публічного управління є Конституція України, закони України «Про державну службу»,

«Про службу в органах місцевого самоврядування», «Про запобігання корупції», а також інші нормативно-правові акти в галузі регулювання системи управління персоналом державної служби України.

Сидоренко Н. С. пропонує професійну культуру пов'язувати з рівнем розвитку професійної компетентності, оскільки остання передбачає відповідний рівень знань, умінь і навичок, якими керується людина у своїй повсякденній поведінці, які впливають на її сприйняття як себе («Я-стан», «Я-концепція») серед тих, хто поряд, і тих, хто навколо [7, с. 112].

Пархоменко-Куцевіл О. І. розглядає кадрову безпеку в системі публічного управління у вузькому та широкому змістах. У вузькому змісті: це захист персоналу, забезпечення його розвитку, самореалізації, самовдосконалення. У широкому змісті: це сукупність методів, механізмів, прийомів, які забезпечують захищеність системи публічного управління від загроз непрофесіоналізму, деструктивного професіоналізму тощо [2].

На думку В. Я. Карковської, механізм кадрової безпеки повинен будуватися в двох аспектах, а саме:

1) координації діяльності державних органів під час вирішення питань щодо надходження на державну службу; формування кадрового резерву; проходження та припинення державної служби; використання кадрового резерву для заміщення посад державної служби; підготовки, перепідготовки, підвищення кваліфікації та стажування державних службовців тощо;

2) здійснення позавідомчого контролю за дотриманням в органах державної влади нормативних правових актів про державну службу [3].

Основними засадами забезпечення кадрової безпеки в системі публічного управління, на думку Кавтиш О. П., є: верховенство права; пріоритет соціального партнерства у врегулюванні конфліктів у сфері публічного управління; громадський контроль за структурами в системі забезпечення кадрової безпеки; додержання балансу інтересів державних службовців та посадових осіб місцевого врядування, суспільства та держави; чітке розмежування повноважень тощо [4, с. 20].

Гула О. І. до переліку цих принципів відносить також професіоналізм та незалежність [5, с. 56].

Професіоналізм є багатогранним явищем, зокрема це поєднання освіти, саморозвитку, особистісних якостей, досвіду, волі тощо. Крім того, професіоналізм можна визначити як внутрішнє ставлення фахівця до своєї роботи. Основними вимогами, що характеризують професіоналізм посадової особи, є виконання зобов'язань, покладених державою, через наявність умінь, навичок, певного досвіду, знань та особистісних здібностей.

На думку Лазоренко Л. В., найбільш гострою проблемою кадрової ситуації на державній службі України наразі є такий несприятливий фактор, як

непрофесіоналізм чиновників. Сьогодні в Україні діє система навчальних закладів, які здійснюють підготовку державних службовців. Їх загальним недоліком зазвичай є відірваність від практики органів державної влади та відсутність конкуренції [6].

Отже, забезпечення висококваліфікованими державними службовцями є основною умовою для забезпечення кадрової безпеки в системі публічного управління, що забезпечить успішне впровадження реформ та сталий розвиток держави. Цього можна досягти шляхом прийняття на посади державної служби за критеріями оцінки компетентності фахівця, здатності постійно вдосконалювати свої знання та навички і постійно розвиватися в тій сфері, в якій працює службовець.

1. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 6 травня 2015 року «Про Стратегію національної безпеки України» : Указ Президента України від 26.05.2015 № 287/2015. *Офіційне інтернет-представництво Президента України*. URL: <http://www.president.gov.ua/documents/2872015-19070> (дата звернення: 20.05.2022).

2. Пархоменко-Куцевіл О. І. Кадрова безпека в системі державного управління України: теоретичні засади. *Ефективність державного управління* : зб. наукових пр. 2013. Вип. 37. С. 13–20.

3. Карковська В. Я. Особливості механізму кадрової безпеки державної структури. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2020. № 2. URL: http://www.dy.nauka.com.ua/pdf/2_2020/34.pdf (дата звернення: 20.05.2022).

4. Шевченко М. М. Соціально-філософська концепція кадрової безпеки. *Scientific Journal Virtus*. 2018. № 28. С. 65–69.

6. Гула О. І. Систематизація наукових підходів до визначення кадрової безпеки в системі публічного управління. *Наукові перспективи*. 2021. № 2(8). С. 51–58.

7. Лазоренко Л. В. Проблеми формування кадрового складу органів державної влади. URL: http://www.intellect21.nuft.org.ua/journal/2016/2016_5/16.pdf (дата звернення: 20.05.2022).

8. Сидоренко Н. Компетентнісний підхід до оцінювання професійної культури кадрів державного управління. *Актуальні проблеми державного управління* : зб. наукових пр. / ред. кол. : С. М. Серьогін (голов. ред.). Дніпро : ДРІДУ НАДУ, 2009. Вип. 1 (35). С. 259–267.

Ольга ЯДЛОВСЬКА,

кандидат історичних наук, доцент,
доцентка кафедри міжнародних відносин
та соціально-гуманітарних дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ФОРМУВАННЯ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗНАННЯ ДЕРЖАВНОЇ МОВИ У ЗДОБУВАЧІВ-ПРАВНИКІВ: ЗАВЖДИ НА ЧАСІ

Професія правника є інтегруючою для всього суспільства, вирішуючи завдання щодо забезпечення провадження діяльності із застосування права у всіх сферах суспільного життя. Серед основних завдань діяльності виділяють утвердження верховенства права, а серед основних ознак правника виділяють професійну незалежність та професійну відповідальність. У ракурсі зазначеного правники повинні дотримуватись та реалізовувати законодавство щодо функціонування державної мови як у своїй професійній діяльності, так і у всіх професійних сферах, а також в освіті та в рекламі. Використання державної мови у професійній діяльності не є дискусійним: така компетентність є обов'язковою. Зазначимо також, що, розмежовуючи *hard skills* (у загальному, спеціальні вузькі професійні знання та уміння) та *soft skills* (у цілому, навички професійного спілкування як в колективі, так і з громадськістю) у різних професіях, у діяльності правника прослідковується закономірність об'єднання цих видів навичок і мовна компетентність (і знання мови, і її вербалізація) одночасно належить до обох видів навичок. З цього погляду знання державної мови є і спеціальними знаннями, і комунікативно навичкою правника та відіграє основну роль у професійній діяльності правників. На нашу думку, компетентність «знання державної мови» у повному обсязі повинна бути забезпечена під час навчання здобувача – майбутнього правника – у закладах вищої освіти.

Як стверджують Стратулат Н. та Галдецька І., мовна компетентність – це знання мови, мовленнєва компетентність – це володіння мовою, комунікативна компетентність – користування мовою. Автори зазначають, що вміти засобом слова вплинути на слухача, сформулювати так думку, щоб донести зміст правових понять, розтлумачити відповідні положення – практичні завдання правника. Формування професійної комунікативної компетентності (зокрема, мовної і мовленнєвої) у майбутніх юристів, розвиток культуромовної особистості фахівця, що зумовлено викликом сучасного українського суспільства, має законодавчо-правову основу: запит соціуму знаходить своє

відображення у нормативно-правових актах, чим, власне, потрапляє у правове поле чинного законодавства [4, с. 143].

Грунтовно описує мовні компетентності Шестакова С., наголошуючи, що, виходячи з компетентнісної моделі підготовки фахівців, можна стверджувати, що вимоги до професійної освіти сьогодні перетворюються на своєрідні «пакети компетентностей», оскільки в юристів оцінюються переважно не самі собою знання, а здатність виконувати певні функції. Проте треба зауважити, що компетентнісний підхід не применшує значення знань, акцентуючи при цьому на ефективному їх використанні. Безумовно, ці компетентності не існують відокремлено. Реалізувати спеціальні та інтегративні компетентності можна лише у словесних формах. Мовленнєві навички є головним інструментом юридичної діяльності [5].

Водночас, на думку Тягнирядно Є., загострюється увага й до наукової мовної культури викладача як основи його професійної діяльності, як невіддільного складника професійної компетентності. Аналіз стану проблеми на практиці дає змогу виявити рівень наукової мовної культури аспірантів, юристів-викладачів, розробити й подати програму, враховуючи розвиток і виховування мовного смаку, мовного чуття, критичного ставлення до ненормативної вимови, лексики (особливо фахівцям правоохоронної діяльності), формування мовної культури загалом та наукової зокрема. Отже, формувати функцію впливу з метою переконання студентів, курсантів у правильності своєї позиції, аргументованого доказу (наведення фактів, які підтверджують істинність пояснення і думки) [3].

Для опанування державною мовою на високому рівні, що передбачає уміння говоріння, ведення документообігу та електронного листування, упродовж навчання в закладах вищої освіти майбутні правники повинні здійснювати навчальну діяльність виключно державною мовою (крім дисципліни «Іноземна мова за професійним спілкуванням») у всіх видах навчальної діяльності: написання письмових робіт, складання документів, конспектів, електронних таблиць, схем, конспектів, виступи під час навчальних занять, конференцій, диспутів тощо. Окремо зупинимось на такому виді робіт, як усна відповідь. Безумовно, відповіді повинні надаватися здобувачами вищої освіти виключно державною мовою, що допомагає більш вдало опановувати масив інформації (у всіх дисциплінах) та водночас виробляє мовну компетенцію. Також зазначимо, що спілкування між викладачем та здобувачами вищої освіти, а також між самими здобувачами під час навчальних занять, виховних та науково-практичних заходів теж повинно відбуватись державною мовою (якщо не створено груп для вивчення спеціальності мовою національної меншини за відповідним поданням представників національної меншості у цьому закладі вищої освіти. Хоча, на нашу думку, професія правника

передбачає екстраполяцію діяльності на все багатонаціональне суспільство, а тому такі групи створюватись не будуть), адже таке спілкування сприятиме поглибленню у вивченні державної мови, а також формуватиме навички спілкування в колективі.

Наведені рекомендації, на перший погляд, є очевидними та такими, що не повинні обговорюватись з огляду на дію законів України «Про вищу освіту», «Про забезпечення функціонування української мови як державної», статутів університету, контрактів викладачів та обов'язків здобувачів вищої освіти [1-2]. Однак проблема послуговування українською мовою в закладах вищої освіти все ж є, вона має прихований характер і більше виявляється саме у міжособистісному усному спілкуванні під час навчальних занять. На нашу думку, викладацький склад і здобувачі повинні неухильно дотримуватись спілкування виключно державною мовою під час навчальних занять. Поодинокі заяви про те що, повинна відбуватись так звана лагідна українізація та так званий поетапний, поступовий переходи у спілкуванні не мають під собою підґрунтя: такі норми не прописані у законодавстві, держава Україна проголосила незалежність 32 роки тому і однією з фундаментальних ознак державності є саме державна мова – українська в Україні, будь-який громадянин повинен дотримуватись законодавства, зокрема і мовного у сфері вищої освіти.

Загалом наголосимо, що залучення компетентнісного підходу у закладах вищої освіти та забезпечення оволодіння компетентністю щодо опанування державною мовою на високому рівні майбутніми правниками є запорукою якісної професійної діяльності здобувачами вищої освіти. А також реалізує у майбутньому законодавчі ініціативи щодо забезпечення функціонування державної мови, української. Виділимо провідну роль науково-педагогічних працівників та керівництва закладів вищої освіти у процесі становлення, розвитку та функціонування державної мови у сфері освіти як акторів просвітництва, популяризації української мови та її розвитку.

1. Про вищу освіту : Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>.

2. Про забезпечення функціонування української мови як державної : Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2704-19#Text>.

3. Тягнирядно Є. В. Наукова мовна культура юриста-викладача у професійній діяльності закладу вищої освіти. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2021. № 74. Т. 3. С. 170–173.

4. Стратулат Н., Галдецька І. Мовленнєво-професійна компетентність правника: сучасні стандарти та запити суспільства. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2021. Вип. 35. Т. 5. С. 140–148.

5. Шестакова С. Мовленнєва компетентність як важлива складова комунікативної компетентності юриста. URL: <https://repo.snau.edu.ua/bitstream/123456789/7713/1/D1%8C.pdf>.

Олена ОЛІЙНИК

здобувач вищої освіти ННІ заочного
навчання та підвищення кваліфікації

Науковий керівник:

Наталія СИДОРЕНКО

доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри управління та
адміністрування Дніпропетровського
державного університету внутрішніх справ

РОЗВИТОК СИСТЕМИ ПІДГОТОВКИ КЕРІВНИХ КАДРІВ ДЛЯ МЕДИЧНОЇ ГАЛУЗІ: ЗАКОРДОННИЙ ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ

Медична сфера в сучасному світі є однією з найбільш важливих галузей, де здатність до ефективного керівництва визначає якість та доступність медичних послуг для громадян. У контексті розвитку медичної галузі в Україні важливо вивчати закордонний досвід у підготовці керівних кадрів, адаптуючи його до внутрішніх потреб та реалій країни.

Важливо відмітити, що у світовій практиці наявні різні за структурою і тривалістю схеми підготовки фахівців для сфери охорони здоров'я, які можна умовно поділити на дві:

- європейська (вступ на медичний факультет університету чи до медичного ЗВО після школи);
- американська (двоступенева вища освіта (базовий коледж і професійна медична школа) [1; 2].

Порівняльний аналіз наявних національних схем підготовки медичних кадрів показує, що повний курс навчання майбутніх лікарів у більшості країн світу триває понад шість років. Після закінчення навчання випускникам видається диплом і присвоюється лікарське звання, встановлене у цій країні (лікар, бакалавр медицини, ліценціат медицини, кандидат медицини тощо). Право займатися самостійною лікарською практикою у більшості країн надається тільки після обов'язкового навчання в інтернатурі [3, с. 71].

Характерною рисою післядипломної медичної освіти є те, що інтернатура все більше використовується не для первинної спеціалізації у галузі певної медичної спеціальності, а для широкопрофільного клінічного стажування випускників медичних шкіл в університетських клініках і навчальних лікарських центрах з метою підготовки їх до майбутньої самостійної лікарської діяльності.

Незважаючи на наявні в окремих країнах істотні відмінності в організації, термінах і програмах інтернатури, лікарі за час навчання послідовно проходять стажування переважно за трьома основними клінічними профілями (внутрішня медицина, загальна хірургія, акушерство та гінекологія), а також з первинної медичної допомоги.

У США, Великобританії і Швеції подальша професійна підготовка лікарів для набуття ними певної медичної спеціальності (тобто спеціалізації) має різні організаційні форми [4, с. 80]. У тих небагатьох країнах, де отримання лікарського диплому після закінчення вищої медичної школи дає лікарям право на заняття загальною лікарською практикою, подальша професійна підготовка лікарів здійснюється шляхом їх участі в різних програмах удосконалення, крім інтернатури. Первинна спеціалізація в Іспанії проходить через інтернатуру за профілем основної спеціальності. Більш вузька спеціалізація в межах відповідного профілю (повторна спеціалізація) здобувається в резидентурі [5, с. 6].

Термін набуття кваліфікації лікаря-фахівця з певної медичної спеціальності обчислюється нині за кордоном багатьма роками (причому у світі спостерігається тенденція до його збільшення). Спеціалізація, незалежно від її організаційних форм у тій чи іншій країні, триває мінімум 5–7 років. Загальна ж тривалість навчання лікаря-фахівця під часу вступу до медичної школи і до отримання ліцензії на право самостійної роботи з набутої спеціальності становить у більшості країн 12–15 років.

Значні корективи були внесені у додипломну медичну освіту у Великобританії [6, 21]. Запроваджені зміни були зумовлені трьома групами причин: зміною у фінансуванні та управлінні вищою освітою й охороною здоров'я, появою нових підходів до створення навчальних планів і програм та досягненнями клінічної медицини. Реформи стосувались студентів, викладачів у цілому, медичних шкіл і госпітальних практик. У багатьох медичних школах країни використовуються додаткові ступені бакалавра для стимулювання процесу навчання. Було зроблено висновок про те, що введення ступеня бакалавра сприяє підвищенню інтересу студентів до дослідницької роботи і поглиблення їх знань. Проте автори зазначають, що ефект знижується у тих школах, де названий ступінь одержує переважна більшість студентів, тобто тотальне присвоєння цього додаткового ступеня не призводить до бажаних результатів [5; 6]. Процеси реформування медичної освіти у Великобританії охопили і післядипломну освіту [6, с. 21]. Основною метою цих змін є визначення єдиного стратегічного підходу до планування і розвитку всієї безперервної медичної освіти – від моменту вступу студента в медичну школу і до припинення лікарської діяльності.

Отже, специфіка підготовки лікарів у різних країнах світу визначається різними стратегіями і підходами до навчання та спеціалізації. У світовій

практиці існують різні моделі, такі як європейська та американська, кожна з яких має свої особливості та переваги.

Зазначена дискусія про тривалість навчання лікарів і їхнє стажування ставить під питання оптимальний шлях для підготовки висококваліфікованих медичних кадрів. Європейська модель передбачає вступ на медичний факультет або медичний вищий зклад після закінчення школи, що дозволяє швидше відділити майбутніх лікарів та почати їхню медичну освіту. З іншого боку, американська система дає змогу отримати базову медичну освіту в коледжі перед вступом в медичну школу, що може розширити горизонти та допомогти студентам отримати різні знання.

Незважаючи на різницю у моделях, спільним елементом є важливість інтернатури та професійного стажування для вивчення різних клінічних спеціальностей та набуття необхідних навичок для самостійної медичної практики. Важливим фактором є також надання лікарям можливості подальшого професійного розвитку та спеціалізації в медичній галузі.

Отже, загальна тенденція полягає в тому, що навчання та професійний розвиток медичних кадрів є динамічними процесами, які відповідають викликам сучасності. Адаптація іноземного досвіду у підготовці медичних фахівців може сприяти підняттю рівня медичної освіти в Україні та поліпшенню якості надання медичних послуг громадянам.

1. Гульчій О. П. Проблеми підготовки управлінських кадрів для охорони здоров'я : матеріали IV з'їзду спеціалістів з соціальної медицини та організації управління охорони здоров'я. Київ-Житомир. 2008. Т. 2. 23-28. 10. С. 68–69.

2. Громова С. О. Професійна підготовка керівних кадрів вищої медичної освіти в контексті реформування системи охорони здоров'я в Україні. *Теорія та практика державного управління*. 2015. Вип. 3. С. 172–178.

3. Braun S. Dwenger N. Success in the university admission process in Germany: regional provenance matters. *Higher Educ.* 2009. S. 71–80.

4. Martinho A. M. Becoming a Doctor in Europe. *Objective Selection Systems American Medical Association Journal of Ethics*. 2012. № 14. S. 984–988.

5. Іщенко О. Актуальні питання кадрової політики на сучасному етапі. *Вісник УАДУ*. 2003. № 1. С. 5–11.

6. Шегедин М. Б. Медико-соціальні основи реформування медсестринських кадрових ресурсів системи охорони здоров'я : автореф. дис. ... д-ра мед. науки : 14.02.03 / Нац. мед. ун-т ім. О. О. Богомольця. Київ, 2001. 36 с.

Віталій ЗАВРАЖНИЙ

здобувач другого (магістерського) рівня
вищої освіти ННІ права
та інноваційної освіти;

Науковий керівник:

Світлана ХАМІНІЧ,

доктор економічних наук, професор,
професор кафедри аналітичної економіки
та менеджменту Дніпропетровського
державного університету
внутрішніх справ

ІНВЕСТИЦІЙНІ ЗАХОДИ ОНОВЛЕННЯ ОСНОВНИХ ФОНДІВ

В умовах сучасного конкурентного бізнес-середовища, змінного та стрімкого технологічного прогресу інвестиції в оновлення основних фондів є ключовим фактором для забезпечення сталого розвитку підприємств і національної економіки в цілому.

Основні фонди, включно з виробничими потужностями, устаткуванням та інфраструктурою, відіграють вирішальну роль в економічному розвитку. Інвестиційні заходи, створені для їх оновлення, здатні підвищити продуктивність праці, знизити витрати й поліпшити конкурентоспроможність підприємств.

Насамперед інвестиції в сучасні технології та обладнання стають двигуном технологічного прогресу. Впровадження інноваційних виробничих технологій, автоматизація процесів та використання сучасних машин та обладнання дозволяють підвищувати ефективність виробництва. Це не тільки знижує трудовитрати, а й підвищує якість продукції, що сприяє зростанню попиту на товари та послуги підприємства.

Інвестиції в оновлення основних фондів також спрямовані на підвищення стійкості підприємств до зовнішніх ризиків та змін в економічній кон'юктурі. Модернізація виробничих потужностей та інфраструктури дозволяє підприємствам швидше адаптуватися до нових умов, швидко впроваджувати зміни у виробничі процеси та підтримувати гнучкість у відповіді на ринкові вимоги.

Крім того, інвестиції в оновлення основних фондів сприяють зниженню екологічного впливу підприємств. Впровадження більш ефективних та екологічно чистих технологій дозволяє знизити викиди шкідливих речовин,

оптимізувати енергоспоживання та загалом зробити виробництво стійкішим з екологічного погляду. Це відповідає сучасним вимогам суспільства до відповідального бізнесу та зменшення негативного впливу на довкілля.

Важливим аспектом інвестицій у оновлення основних фондів є створення умов розвитку інноваційної культури на підприємстві. Інвестування у навчання співробітників, стимулювання творчого мислення та підтримка ініціатив у галузі досліджень та розробок – все це сприяє формуванню команди, готової до впровадження нових ідей та технологій [1].

Загалом інвестиційні заходи щодо оновлення основних фондів є необхідним і важливим кроком для забезпечення сталого розвитку підприємств та національної економіки. Ці інвестиції створюють сприятливі умови для підвищення продуктивності, конкурентоспроможності та рівня інновацій, що сприяє загальному економічному зростанню та поліпшенню якості життя.

Інвестиції в оновлення основних фондів істотно впливають на загальну інфраструктуру країни. Поліпшені виробничі потужності, транспортна та енергетична інфраструктура сприяють створенню сприятливого середовища для залучення додаткових інвестицій та розвитку інших галузей економіки. Це створює позитивний ефект у ланцюжку поставок, підвищуючи ефективність не лише окремих підприємств, а й усієї економічної системи [2].

Інвестиції в оновлення основних фондів також можуть сприяти створенню нових робочих місць та поліпшенню умов праці. Впровадження нових технологій та обладнання потребує висококваліфікованих фахівців, що сприяє зростанню рівня зайнятості та розвитку людського капіталу. Зі свого боку, поліпшені умови праці та сучасні технології можуть підвищити мотивацію персоналу, що сприятливо позначається на продуктивності праці.

Однак щоб інвестиції в оновлення основних фондів мали максимальний позитивний ефект, потрібна грамотна стратегія управління проєктами. Ключовими моментами є планування, контроль термінів та бюджету, а також адаптація процесів під впровадження нових технологій. Успішні інвестиції вимагають як фінансування, так і компетентного управління змінами всередині підприємства.

Велике значення також має залучення інвестицій із зовнішніх джерел. Це може бути фінансова підтримка від державних та міжнародних організацій, а також залучення інвесторів та партнерів. Ефективна взаємодія з інвесторами допомагає підприємству забезпечити стабільне фінансування та успішне впровадження інноваційних рішень.

Отже, інвестиції в оновлення основних фондів відіграють вирішальну роль у сталому розвитку підприємств та економіки загалом. Вони не тільки здатні підвищити продуктивність і конкурентоспроможність, але й позитивно впливають на загальну інфраструктуру, зайнятість, умови праці та соціальний

добробут. Грамотне управління інвестиційними заходами та стратегічна взаємодія з інвесторами стають ключовими факторами успішного оновлення основних фондів та створення сталої основи для майбутнього розвитку.

1. Хамініч С. Ю. Інноваційні методи управління в соціально-орієнтованій системі підприємства. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2023. № 2 (39). URL: <http://www.easterneuropeebm.in.ua/index.php/vipusk-39-2023>.

2. Хамініч С. Ю., Сокол П. М., Гордійчук С. М. Оцінка факторів успіху логістичних компаній у сучасному бізнес-середовищі. *Бізнес Інформ*. 2023. № 3. URL: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2023-3-187-192>.

Оксана ЛЯДСЬКА

здобувач вищої освіти

здобувач вищої освіти ННІ заочного
навчання та підвищення кваліфікації

Науковий керівник:

Наталія СИДОРЕНКО

доктор юридичних наук, професор,

професор кафедри управління

та адміністрування Дніпропетровського

державного університету внутрішніх справ

ПЛАНУВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ГРОМАДСЬКОГО ПРОСТОРУ ТЕРИТОРІАЛЬНИМИ ГРОМАДАМИ В УКРАЇНІ

Питання ефективного управління громадським простором в Україні є надзвичайно важливим на сьогодні. Згідно з визначенням, державні органи, або публічна служба є суб'єктом урядової діяльності, що реалізується безпосередньо через державний сектор для громадян, що проживають у межах їх юрисдикції [1, с. 73].

У сучасних документах державної політики у сфері місцевого самоврядування зазначається, що ключовим завданням на сьогодні є формування спроможних територіальних громад та активізація процесів добровільного об'єднання територіальних громад [2, с. 70]. Одне з найбільш проблемних питань, з якими стикаються практики під час забезпечення реалізації процесів добровільного об'єднання територіальних громад, є формування єдиного соціокультурного простору на базі новоутвореної громади, подолання певної відчуженості мешканців різних населених пунктів та створення передумов для їх консолідації.

Очевидною вбачається думка, що основним інструментом для вирішення наведених завдань є створення єдиного та спільного для всіх учасників процесу добровільного об'єднання територіальних громад комунікаційного простору, який буде спроможним забезпечувати реалізацію консолідуючої функції. Вирішити вищенаведену проблему спроможний такий унікальний феномен, як «громадський простір» [3, с. 52].

В Україні реформа децентралізації та дерегуляція бізнесу охоплюють всі сфери життєдіяльності сільських, селищних, міських громад (міських, селищних, сільських) у процесі їх об'єднання в єдині територіальні громади, включно з плануванням земельних ділянок у нових утворюваних територіальних межах [4, с. 7].

Відповідно до Земельного Кодексу України до земельних ділянок з метою здійснення забудови (як громадської, так і житлової) належать такі ділянки, що, по-перше, розміщені в межах окремого населеного пункту та, по-друге, застосовуються для розташування як житлових й громадських споруд, так і для об'єктів, призначених для загального користування [5, ст. 38].

Отже, можна виокремити одну значну особливість: земельні ділянки, на яких буде здійснюватися певна забудова, а в цьому випадку організація громадського простору, перебувають виключно в компетенції рад міських, селищних, сільських громад в межах певного населеного пункту.

Виокремимо земельні ділянки, що застосовуються для розміщення приміщень або будов для загального користування всім без винятку населення. До них ми застосовуємо такі ділянки, яким надається перевага у розміщенні об'єктів, що задовольняють як культурні (озеленені та оздоблені парки, квітучі бульвари, чисті пляжі тощо), так і побутові (чисті узбіччя, проїзди, пішохідні та велосипедні доріжки, придбані та оснащені лавами вулиці, набережні, площі тощо) потреби всього населення.

На нашу думку, земельні ділянки, незалежно від їх призначення, повинні застосовуватися для містобудування та обслуговування потреб мешканців всього населеного адміністративно-територіального пункту.

На законодавчому рівні встановлено, що застосування таких земельних ділянок відбувається за допомогою ухвалених документів: Генерального плану окремого адміністративно-територіального пункту населення, необхідної містобудівної документації, Плану земельно-кадастрового устрою.

Окремі затверджені заходи, що стосуються вирішення проблемних питань в частині забудови земельної ділянки, з метою їх вирішення, підлягають внесенню до програм різного спрямування (соціального, культурного тощо) та узгодженню з містобудівельною документацією [6, ст. 5].

Отже, стратегія розвитку окремого адміністративно-територіального населеного пункту є своєрідним базисом чи оболонкою, що містить планувальну документацію з визначенням розвитку різного спрямування.

Планування стратегії розвитку сприяє вирішенню найважливіших проблем, що існують в окремій місцевості, а саме:

- розставляє проблеми за пріоритетністю їх вирішення;
- характеризує наявний інфраструктурний потенційний арсенал для розвитку;
- сприяє залученню фінансових джерел (бюджетних, інвестиційних, грантових тощо) з метою вирішення виокремлених проблемних питань;
- організовує комунікативні заходи між органами місцевого самоврядування та мешканцями певної місцевості для ухвалення рішень [3; 4].

При цьому застосовується планування організації громадського простору, що дає змогу гармонійно розвиватися; розробляти і впроваджувати в практичну діяльність органів місцевого самоврядування, органів виконавчої влади, підприємств, організацій, установ та населення необхідної документації з просторового планування; є інструментом забудови земельної ділянки.

У висновку треба зазначити, що ефективне управління громадським простором в Україні на сьогодні є проблемою першочергового значення. Державні органи та публічна служба є суб'єктами урядової діяльності, спрямованої на задоволення потреб громадян у межах їх юрисдикції. Сучасна політика у сфері місцевого самоврядування акцентує на формуванні спроможних територіальних громад та стимулює процеси добровільного об'єднання. Однак проблематика стосується створення єдиного соціокультурного простору в новоутворених громадах та подолання відчуженості мешканців різних населених пунктів.

Важливим інструментом для вирішення цих завдань вважається створення комунікаційного простору, який сприяє консолідації та реалізації консолідуючої функції. У цьому контексті громадський простір є унікальним феноменом, спроможним вирішити висунуті завдання.

1. Sidorenko N. S. Interpretatsiia poniattia «publichna sluzhba» z urakhuvanniam zarubizhnoho dosvidu. *Aspekty publichnoho upravlinnia*. 2016. 4 (9–10). S. 71–77. URL: <https://doi.org/10.15421/152016852>

2. Котуков О. Теоретичні засади формування публічного та публічно-політичного просторів. *Ефективність державного управління*. 2015. Вип. 43. С. 65–73.

3. Котуков О. А. Соціальний простір як об'єкт державного управління. *Теорія та практика державного управління*. 2013. Вип. 3 (42). С. 50–59.

4. Крюков О. І. Політико-управлінська еліта України: особливості становлення та розвитку в умовах суспільної трансформації : автореф. дис. ... д-ра наук з держ. упр. : спец. 25.00.01 «Теорія та історія держ. упр.»; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. Київ, 2015. 18 с.

5. Про основи містобудування : Закон України від 16 лист. 1992 р. № 2780-XII: ред. від 10.06.2017. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2780-12#Text>

6. Про регулювання містобудівної діяльності : Закон України від 17 лют. 2011 р. № 3038-VI: ред. від 07.06.2020. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3038-17#Text>

Владислав ВАЩЕНКО

здобувач другого (магістерського) рівня
вищої освіти ННІ права
та інноваційної освіти;

Науковий керівник:

Світлана ХАМІНІЧ,

доктор економічних наук, професор,
професор кафедри аналітичної економіки
та менеджменту Дніпропетровського
державного університету
внутрішніх справ

ІННОВАЦІЙНІ АСПЕКТИ ПРИБУТКОВОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

В умовах мінливого бізнес-середовища та прискореного темпу технологічного розвитку підприємства стикаються з необхідністю постійного пошуку нових методів та засобів для підвищення своєї ефективності та прибутковості. Інновації в сучасному бізнесі є ключовим фактором, що визначає конкурентоспроможність підприємства та його здатність адаптуватися до ринкових умов.

Одним із найважливіших аспектів інноваційної прибутковості підприємства є впровадження передових технологій. Сучасні технології можуть значно поліпшити виробничі процеси, зробити їх ефективнішими (автоматизація виробництва з використанням роботизованих систем може скоротити витрати на робочу силу, збільшити швидкість виробництва та знизити ймовірність помилок, що призводить до підвищення якості продукції та збільшення конкурентоспроможності підприємства).

Іншим важливим аспектом інноваційної прибутковості є розробка нових товарів та послуг. Підприємства, здатні запропонувати ринку інноваційні продукти, які відповідають потребам та очікуванням споживачів, можуть вийти у лідери галузі. Це може бути досягнуто через активні дослідження та розробки, а також партнерство з інноваційними стартапами (впровадження нових матеріалів, технологій, дизайнерських рішень може надати унікальних характеристик продукції, що сприяє її успішному позиціонуванню на ринку).

Впровадження цифрових технологій та інтернет-маркетингу дозволяє підприємствам ефективно впливати на споживачів, проводити персоналізовані маркетингові кампанії та аналізувати дані для ухвалення обґрунтованих стратегічних рішень. Електронна комерція та онлайн-продаж розширюють географію ринку та забезпечують доступ до нових клієнтів.

Отже, інновації є невід'ємною частиною стратегії підвищення прибутковості підприємства. Впровадження нових технологій, розробка

інноваційних продуктів та послуг, використання сучасних методів маркетингу – все це сприяє створенню стійкої конкурентної переваги та забезпечує успішний розвиток компанії у довгостроковій перспективі [1].

Впровадження сучасних систем управління, що базуються на аналізі даних та використанні штучного інтелекту, дозволяє оптимізувати бізнес-процеси, управляти ресурсами більш ефективно та ухвалювати стратегічні рішення на основі актуальної інформації. Аналіз великих даних (Big Data) та застосування методів машинного навчання дозволяють виявляти тенденції, передбачати попит, оптимізувати процеси та ухвалювати точніші стратегічні рішення. Збір та аналіз даних про споживачів, ринкові тренди та внутрішні процеси підприємства допомагають вибудовувати ефективні стратегії та тактики, спрямовані на збільшення прибутку.

Інновації в галузі управління людськими ресурсами також можуть вплинути на прибутковість підприємства. Розробка нових методів мотивації персоналу, впровадження гнучких форм роботи, підтримка корпоративної культури та соціальної відповідальності – все це сприяє підвищенню ефективності праці та залученню талановитих працівників.

Важливим аспектом інноваційної прибутковості є забезпечення кібербезпеки. Зі збільшенням залежності підприємств від цифрових технологій та збирання великих обсягів даних, забезпечення безпеки інформації стає пріоритетом. Інноваційні методи захисту даних та інформаційних систем допомагають запобігати загрозам та збоям, що сприяє збереженню репутації підприємства та його фінансової стійкості.

Додатково важливим аспектом інноваційної прибутковості підприємства є стратегічне партнерство та співробітництво з іншими компаніями, у тому числі з інноваційними стартапами. Створення екосистеми інновацій дозволяє підприємству швидше реагувати на зміни довкілля та брати активну участь у формуванні нових ринкових трендів. Спільні проєкти та партнерства можуть стати джерелом нових ідей, технологій та бізнес-моделей, здатних підвищити конкурентоспроможність та прибутковість [2].

Впровадження нових фінансових інструментів, аналітичних систем та методів управління ризиками дозволяє підприємству більш точно оцінювати фінансове становище, ухвалювати обґрунтовані рішення про фінансові вкладення та ефективно керувати ризиками, що позначається на прибутку.

Отже, інновації в різних аспектах бізнесу стають визначальним фактором успішної та прибуткової діяльності підприємства. Здатність до інновацій дозволяє підприємству не тільки виживати в умовах мінливого бізнес-оточення, а й активно формувати своє майбутнє. Інновації здатні не лише оптимізувати поточні процеси, а й відкривати нові можливості для розвитку та зростання, що є ключовим елементом інноваційної прибутковості підприємства у сучасному світі.

1. Хамініч С. Ю. Інноваційні методи управління в соціально-орієнтованій системі підприємства. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2023. № 2 (39). URL: <http://www.easterneuropeebm.in.ua/index.php/vipusk-39-2023>

2. Матвієць М. В., Хамініч С. Ю. Інституціональне забезпечення інновацій у сучасному вимірі. Маркетинг освіти в умовах глобалізаційних викликів : монографія / за заг. ред. проф. Хамініч С. Ю.; Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара. Дніпро : Вид-во «НоваІдеологія», 2020. С. 100–110.

Ірина ШИЛО,
викладач кафедри
кримінально-правових дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ПОНЯТТЯ ТА ОЗНАКИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОСТУПКУ

Поняття кримінального проступку як виду кримінального правопорушення описано у статті 12, частина 2 Кримінального кодексу України. Згідно з цим положенням, кримінальним проступком вважається діяння (чи бездіяльність), яке передбачає основне покарання у вигляді штрафу, розмір якого не перевищує трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або іншого покарання, що не містить у собі позбавлення волі.

Кримінальному проступку, як виду кримінального правопорушення, притаманні ті самі ознаки, що й злочину, такі як суспільна небезпечність діяння, винність і караність. Відмінність між кримінальним проступком і злочином полягає в тому, що кримінальний проступок характеризується меншою тяжкістю діяння та легшим покаранням у вигляді штрафу [1, с. 6].

Введення інституту кримінальних проступків стало можливим завдяки виконанню Україною міжнародних зобов'язань, гармонізації українського законодавства із законодавством інших європейських країн, прагненню гуманізувати вітчизняне кримінальне законодавство та можливого зменшенню навантаження на правоохоронні органи, суди та установи виконання покарань. Ці твердження відзначають важливість євроінтеграції України і необхідність адаптації вітчизняного законодавства до європейських стандартів [3, с. 60].

Критерії розділення кримінально караних діянь на злочини і проступки містять ступінь небезпеки та правові наслідки таких діянь для особи, суспільства і держави, практику застосування кримінального та адміністративного законодавства, а також міжнародний досвід щодо захисту прав людини, суспільства і держави від злочинів і проступків. Головною метою

цього розділення є обмеження застосування покарань, які містять у собі позбавлення волі, шляхом заміни їх менш суворими покараннями [4, с. 15].

Однією з проблемних справ у сфері кримінальних проступків є визначення конкретних дій, які можуть бути визнані проступками. Дослідники зробили висновок, що категорія кримінальних проступків повинна містити елементи адміністративних порушень, передбачених чинним Кодексом України про адміністративні порушення, а також елементи злочинів, які описані в чинному Кримінальному кодексі [5, с. 3].

Злочинами вважаються найбільш соціально небезпечні правопорушення. Якщо правопорушення містить всі характеристики, такі як соціальна небезпека дій, винність та карантинність, то вважається, що це злочин.

У разі відсутності якої-небудь з цих характеристик порушення може вважатися або протиправним проступком певного виду (цивільним, адміністративним, дисциплінарним), або правомірними діями [1, с. 14].

Також виникає питання щодо розмежування адміністративних проступків і кримінальних. Г. В. Федотова виділяє схожість структури між злочинами та адміністративними порушеннями. Це пояснюється тим, що кримінальне і адміністративне право є фундаментальними галузями «публічного права» і визначають відповідальність за неправомірну поведінку.

Проте адміністративне порушення відрізняється від злочину за наявністю в ньому лише юридичних характеристик, таких як протиправність, винність і відповідальність. Адміністративне порушення в багатьох аспектах нагадує злочин, оскільки воно може спрямовуватися проти громадського порядку, власності, прав і свобод громадян тощо. Основною відмінністю між ними є менша міра соціальної небезпеки [5, с. 9].

Українська правова система завжди розвивалася, шукаючи оптимальний шлях до гармонії між правосуддям і гуманізмом. Важливим кроком цього розвитку було впровадження інституту кримінального проступку. Цей інститут було визначено з декількох ключових цілей.

По-перше, це було спрямовано на реалізацію державної політики щодо гуманізації кримінальної відповідальності. Відтоді крок за кроком вироблялося переконання, що не для кожного порушення повинні застосовувати найжорстокіші судові рішення.

По-друге, інститут проступку призваний був до декриміналізації низки діянь, які раніше визнавалися злочинами. Це було важливою складовою прагнення до більшої справедливості та розуміння, що не всі порушення повинні бути криміналізованими [1, с. 51].

По-третє, інститут проступку забезпечував повний і всебічний захист прав і свобод особи, яка притягується до відповідальності за адміністративні правопорушення. Особливо це стосувалося так званої «судової юрисдикції», яка

може призвести до надмірно суворих заходів впливу.

По-четверте, інститут проступку сприяв зменшенню кількості осіб, до яких застосовуються покарання, які містять позбавлення або обмеження волі. Це було важливим кроком у напрямі більш гуманної системи правосуддя.

По-п'яте, завдяки інституту проступку кількість осіб, які притягуються до кримінальної відповідальності, значно зменшилася, що призвело до скорочення кількості людей із судимістю [2, с. 5].

Завдяки цим стратегічним крокам в Україні створюється більш справедлива та гуманна правова система, яка раціонально використовує судовий вплив та сприяє більшому захисту прав та свобод громадян.

Розробники закону (кодексу) про проступки визначили, що він повинен складатися з трьох основних частин:

Загальна частина мала містити законодавчі положення, що стосуються принципів та завдань цього закону (кодексу). Вона визначала поняття проступку, описувала стадії його вчинення, вказувала на можливу співучасть у ньому осіб, а також визначала перелік судових стягнень за вчинення проступку і регулювала питання щодо звільнення від відповідальності та стягнення покарань [4, с. 10].

Особлива частина закону мала містити у собі докладний перелік різних видів проступків.

Процесуальна частина повинна була містити спеціальну процедуру для розслідування та судового розгляду справ, пов'язаних із проступками. Важливо було, щоб ця процедура не була такою обтяжливою як та, яка використовується для справ про злочини, але при цьому забезпечувала ефективний захист прав і свобод винних осіб. Це відрізнялося від існуючої процедури в справах «судової юрисдикції».

Завдяки цим крокам було запропоновано визнати результати провадження у справах про проступки як окремий судовий акт, який відрізнявся від звичайного вироку у кримінальних справах за змістом, суттю та наслідками. Це робило чітке розмежування між відповідальністю за злочини, адміністративними правопорушеннями та проступками, сприяло гуманізації законодавства, декриміналізації низки діянь, зменшенню кількості осіб, які привласнюються до кримінальної відповідальності та зниженню ризику їхньої кримінальної рецидивності [5, с. 1].

Підсумовуючи, можна погодитися з думкою вчених, що кримінальний проступок є проміжним типом дій між злочином і адміністративним порушенням. Основною характеристикою, яка відрізняє кримінальний проступок, є менша міра соціальної небезпеки, і він передбачає кримінально-правові наслідки у вигляді штрафів або альтернативних покарань, що не містять у собі позбавлення волі. Розділення цього типу кримінальних правопорушень сприяє скороченню переліку дій, що вважаються небезпечними і піднімає стандарти захисту прав людини.

1. Гродецький Ю. В. Кримінальне правопорушення. Злочин. Кримінальний проступок. *Вісник асоціації кримінального права України*. 2022. № 2(18). С. 186–206. URL: <http://vakp.nlu.edu.ua/article/view/268273>
2. Чорна А. Г., Миросенко О. О. Поняття кримінального правопорушення. The 8 th International scientific and practical conference «Modern research in world science» (October 29–31, 2022). Lviv, 2022. Т. 1828. URL: https://www.researchgate.net/publication/365070272_THE_PROBABILITY_METHODS_FOR_DESCRIPTION_OF_THERMODYNAMIC_STATE_FOR_TWO_COMPONENT_MIXTURE_VIII_Miznarodna_naukovo-prakticna_konferencia_MODERN_RESEARCH_IN_WORLD_SCIENCE_29-31102022_Lviv_Ukraine_P433-44#page=1792
3. Михайліченко Т. Кримінальні проступки: особливості правового регулювання. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 7. С. 284–290. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2020/7/50.pdf>
4. Дрозд В. Г. Досудове розслідування кримінальних проступків. 2023. URL: <https://dspace.oduvs.edu.ua/handle/123456789/6008>
5. Крайник Г., Ципищук К. Щодо недоцільності появи «кримінального проступку» в кримінальному законодавстві України. *Молодий вчений*. 2020. № 1 (77). С. 216–219. URL: <https://molodyivchenyi.ua/index.php/journal/article/view/1130>

Сергій ДИЧКО

здобувач другого (магістерського) рівня
вищої освіти ННІ права
та інноваційної освіти;

Науковий керівник:

Наталія СИДОРЕНКО

доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри управління
та адміністрування Дніпропетровського
державного університету
внутрішніх справ

**ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ МЕХАНІЗМІВ ЗВ'ЯЗКІВ МІСЦЕВИХ
ДЕРЖАВНИХ АДМІНІСТРАЦІЙ З ГРОМАДСЬКІСТЮ**

Дискусія про те, як взаємодіють між собою держава та громадянське суспільство триває до цього часу. Під час цієї дискусії найзначущішим є те, що має фундаментальне значення як для теорії, так і для практики управління, зокрема в розвинених демократичних державах: місце публічної служби у механізмі публічного управління [1, с. 49].

Варто зауважити, що падіння державного авторитету, зростання недовіри

населення до державних методів і способів вирішення труднощів пересічних громадян стають іманентною характеристикою систем громадського управління багатьох сучасних країн [2, с. 102].

Високий рівень дискусії про взаємодію держави та громадянського суспільства свідчить про те, що вирішення проблем та труднощів, з якими зіштовхується суспільство, потребує формування новітніх механізмів зв'язків місцевих державних адміністрацій з громадськістю.

Ефективність управління зв'язками органів влади з громадськістю значною мірою залежить від якості його інформаційного забезпечення. Вичерпна, достовірна, своєчасна і зрозуміла інформація є запорукою ухвалення оптимальних рішень. Інформаційне забезпечення процесу управління зв'язками з громадськістю – це сукупність інформаційних ресурсів і способів їх організації, необхідних та придатних для реалізації аналітичних процедур, які забезпечують комунікативну діяльність органів влади.

З огляду на важливість зв'язків місцевих державних адміністрацій з громадськістю, варто зазначити, що комунікаціями необхідно управляти. Це означає, що потрібно:

- насамперед виявити цілі зв'язків з громадськістю;
- виявити шляхи досягнення цих цілей;
- планувати діяльність з урахуванням ресурсів і ситуацій конкретних дій на досягнення мети;
- організувати реалізацію цих планів;
- скоординувати взаємодію усіх компонентів процесу комунікації з діями безпосередніх виконавців;
- контролювати отримання результатів;
- відкоригувати процес за результатами інформаційного обміну [3; 4].

Будучи управлінською технологією, PR виконує такі функції:

- прогнозування, аналіз й інтерпретацію громадської думки, настроїв і проблем, які можуть вплинути – з того або іншого боку – на дії та плани організації;
- консультування керівництва на всіх рівнях організації з питань ухвалення найважливіших рішень, вибору напрямів діяльності й політики інформування з урахуванням їхніх наслідків для суспільства, а також соціальної відповідальності організації;
- дослідження, реалізацію і оцінку – на безперервній основі – програм діяльності та інформаційної політики, яка дозволяє досягти суспільного розуміння на основі інформованості, що дає можливість організації досягти своїх цілей;
- планування і реалізацію намірів організації вплинути в потрібному

напрямі на суспільну політику;

– постановку мети, планування, формування бюджету, набір і навчання персоналу, тобто управління ресурсами, необхідними для всього зазначеного вище [5, с. 77].

Важливу роль у формуванні та управлінні громадською думкою, у розробці, ухваленні та реалізації певних рішень відіграють методи і технології в системі зв'язків з громадськістю. До методів досліджень у сфері паблік рілейшнз належать загальноприйняті неформальні (особисті контакти, фокус-групи, гарячі телефонні лінії тощо) і формальні (опитування, контент-аналіз, аналіз вторинної інформації та ін.). До сучасних комунікативних технологій відносять (поряд з PR) : реклама, просування послуг, прямий маркетинг.

Отже, механізми зв'язків з громадськістю можна розглядати як сукупність функцій, методів, інструментів і технологій впливу на процес розроблення і реалізації управлінських рішень щодо діяльності місцевих державних адміністрацій зі зв'язків з громадськістю та їхнє інформаційне та нормативно-правове забезпечення.

Зв'язки з громадськістю в демократичному суспільстві повинні бути невід'ємною складовою діяльності місцевих державних адміністрацій. Хоча немає єдиного визначення PR, можна відмітити три загальні аспекти, властиві різним трактуванням цього поняття. По-перше, PR є однією з функцій управління, а саме – управління комунікаціями, що забезпечує двосторонній інформаційний обмін між організацією та громадськістю. По-друге, таке управління передбачає не лише вплив на об'єкт управління (громадськість), але і зміну самої владної установи до вимог громадськості. По-третє, PR – це одночасно наука і мистецтво, відповідно він повинен, з одного боку, базуватися на загальних наукових підходах, а з іншого – враховувати культурні особливості зовнішнього середовища.

1. Сидоренко Н. С. Особливості громадського контролю у сфері публічної служби в умовах її реформування в Україні. *Ефективність державного управління*. 2016. С. 49.

2. Шевченко С. О., Сидоренко Н. С. Сутність поняття політичної корупції та її небезпеки в Україні. *Становлення публічного адміністрування в Україні : матеріали VIII Всеукр. міжвуз. конф. студентів та молодих учених / за заг. ред. С. О. Шевченка*. Дніпро : ДРІДУ НАДУ, 2019. С. 101–106.

3. Колосок С. В. Зв'язки з громадськістю у формуванні іміджу органів державного управління : автореф. на здобуття наук. ступ. кандидата наук з державного управління. Київ : Вид-во УАДУ, 2003. 20 с.

4. Королько В. Г., Некрасова О. В. Зв'язки з громадськістю. Наукові основи, методика, практика : підручник. 3-є вид. допов. і перероб. Київ : Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2009. 831 с.

5. Сушинський О. І. Місцеві державні адміністрації в Україні: концептуальний політологічно-правовий аспект. Львів : Світ, 2002. 96 с.

Наукове видання

ІННОВАЦІЙНІ НАУКОВІ ДОСЛІДЖЕННЯ:
ПРАВОВИЙ, ЕКОНОМІЧНИЙ ТА СОЦІАЛЬНИЙ ВИМІРИ

Матеріали
Міжнародної науково-практичної конференції

(м. Дніпро, 24 листопада 2023 року)

Українською, англійською та французькою мовами

Редактор, оригінал-макет – *А. В. Самотуга*,
Оригінал-макет – *С. В. Лобань*

Підп. до друку 06.05.2024. Формат 60x84/16. Друк – цифровий. Папір офісний.
Гарнітура – Times. Ум.-друк. арк. 14,88. Обл.-вид. арк. 16,00. Зам. № 12/24-зб

Надруковано у Дніпропетровському державному університеті внутрішніх справ
49005, м. Дніпро, просп. Науки, 26, sed@dduvs.edu.ua

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру ДК № 6054 від 28.02.2018